

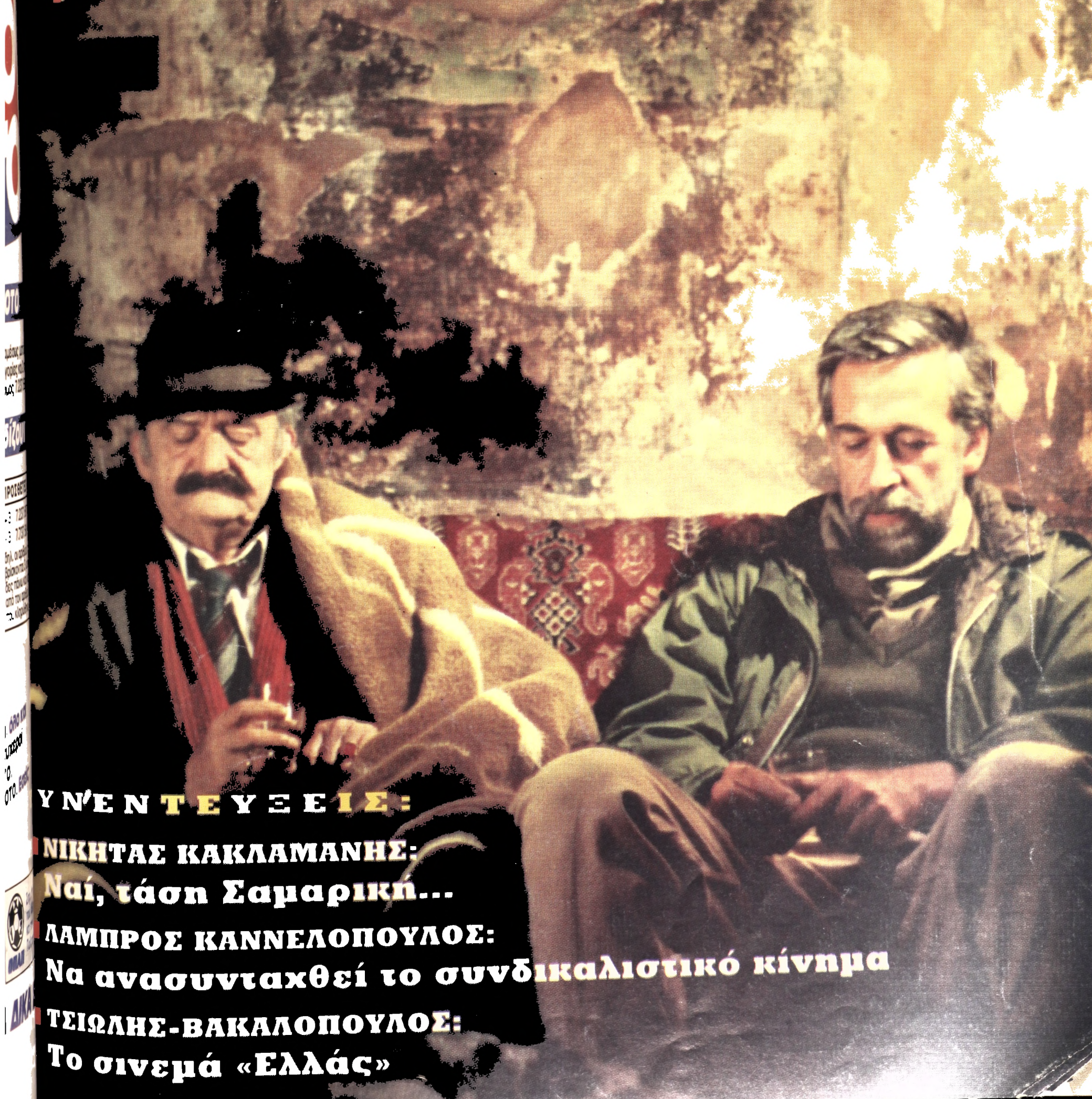
αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 507
Παρασκευή
13 Οκτωβρίου 1992
Αρχ. 250 Νοεμβρίου

ΠΑΡΑΚΑΛΩ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΜΗΝΙ ΚΛΑΙΤΕ...

Η κρίση εξουσίας θα εξελιχθεί σε κρίση εθνική;

ΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ:

ΝΙΚΗΤΑΣ ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ:

Ναί, τάση Σαμαρική...

ΛΑΜΠΡΟΣ ΚΑΝΝΕΛΟΠΟΥΛΟΣ:

Να ανασυνταχθεί το συνδικαλιστικό κίνημα

ΤΣΙΩΛΗΣ-ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ:

Το σινεμά «Ελλάς»

GOK/ABC Athens

σύμπραξη

Σύμπραξη: Η από κοινού ενέργεια, συμμετοχή με κοινό στόχο.

Ο μονόλογος δεν έχει ακροατές. Οι μονόδρομοι καταλήγουν σε αδιέξοδο.

Οι λύσεις γεννιούνται μέσα από πνεύμα συνεργασίας.

Η Εμπορική Τράπεζα, με νέους, πιο φιλόδοξους στόχους και

σύγχρονα τραπεζικά κριτήρια, απαντά στις σημερινές μεγαλύτερες απαιτήσεις σας. Για συνεργασία, αποτελεσματικές κινήσεις και εύστοχες λύσεις. Συμπράττει μαζί σας. Είναι παρούσα αποδεικνύοντας ότι το μέγεθός της σημαίνει σιγουριά και εμπιστοσύνη.

Η Εμπορική Τράπεζα είναι σε θέση να δει τα οράματά σας στο βάθος

του ορίζοντα.

Η συμβολή της στην οικονομική και πολιτιστική ζωή της χώρας μας άλλωστε, έχει τελικό αποδέκτη εσάς.

Συμπράττοντας μαζί σας εξυπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο εσάς αλλά και την ανταγωνιστική θέση της στο διεθνή χώρο.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
η τέχνη να είσαι Τράπεζα

Charles Baudelaire

ΤΑ ΑΝΘΗ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Ολόκληρο το ποιητικό έργο
του μεγάλου Μπωντλαίρ,
όλα τα αριστουργηματικά ποιήματά του
(και τα απαγορευμένα)
σε μια μνημειώδη έκδοση στα Ελληνικά.

Γαλλικό κείμενο

Μετάφραση,
Εισαγωγή-Σχόλια:
Δέσπω Καρούσου

ΔΥΟ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΤΟΜΟΙ

σε ΕΚΔΟΣΗ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

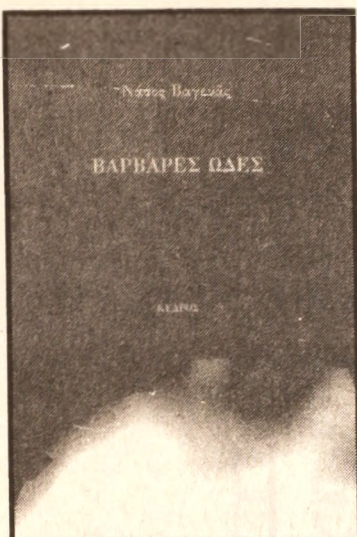
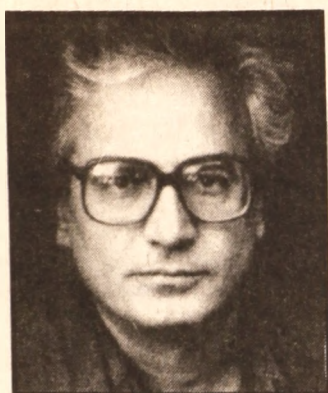

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

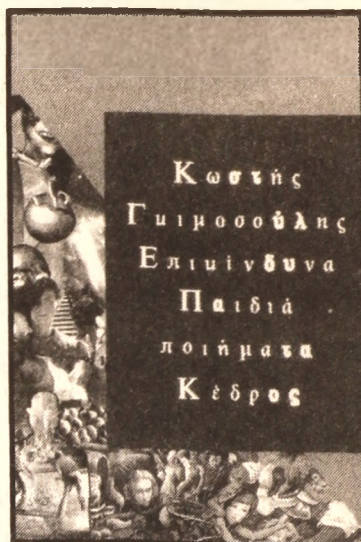
Γ. Γενναδίου 3 — Τηλ. 36.09.712 - 36.02.007

ΠΟΙΗΣΗ

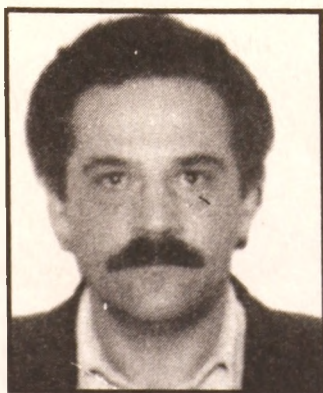
Νάσος Βαγενάς
ΒΑΡΒΑΡΕΣ ΩΔΕΣ

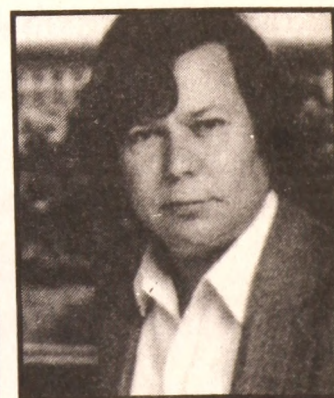
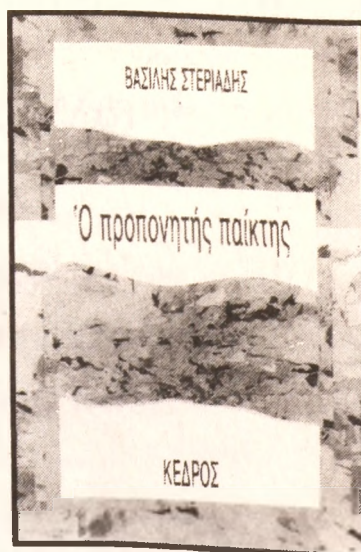
Κωστής Γκιμοσούλης
ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΑ ΠΑΙΔΙΑ

Γιάννης Κοντός
**ΣΤΟ ΓΥΡΙΣΜΑ
ΤΗΣ ΜΕΡΑΣ**

Μίμης Σουλιώτης
ΒΑΘΙΑ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ

Βασίλης Στεριάδης
**Ο ΠΡΟΠΟΝΗΤΗΣ
ΠΑΙΚΤΗΣ**

ρίοδος Β'
όνος 19ος
χος 507
ευή 13 Νοεμβρίου 1992
50

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
όρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
λ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
26.107 TELEX: 214179 ANTI

της:
ΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
κράτους 131
1 Αθήνα

ημίσειες:
ΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ
ματεία-Λογιστήριο:
Α ΡΟΥΜΠΟΥ
αποθήκη, Μοντάζ:
Α ΛΕΒΟΝ
στοιχειοθεσία.
ΑΤΟ ΕΠΕ
εκονδύλη 9
6.03.607 - 36.02.392

ωση:
ΤΥΠ Α.Ε.
5 - Περιστερι
Αθήνα
722201

υπόγραφο άρθρο
ζει τις απόψεις του
κρέα του.
ραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

μόνυ
700 δρχ.
400
οργανισμών,
ν, κτλ.: 20.000 δρχ.
ή ετήσια: 4.800

εύ
Μεσογ. χώρες:
δολ. 27
δολ. 54

Καναδάς - Αν. Ασία -
α - Ωκεανία:
δολ. 30
δολ. 60

ματα, επιταγές:
ΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
όρους 60
ΑΘΗΝΑ

ΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ια τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
εριοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
72.32.713 - 72.48.240
ια τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
προ του βιβλίου.
λουκτική και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
ηλ. (031) 285.857
622 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΚΡΙΣΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ 14

Η πολύπλευρη κρίση της χώρας σε όλο το φάσμα των εθνικών μας θεμάτων έχει εξελιχθεί σε κρίση της πολιτικής ηγεσίας καθώς η λαϊκή βάση των δύο μεγάλων κομμάτων φαίνεται από τις σφυγμομετρήσεις βαθύτατα διχασμένη. Για την πορεία και τις προοπτικές του πολιτικού συστήματος γράφει ο Μ. Πατρινός.

ΣΚΟΠΙΑ: ΛΙΣΣΑΒΩΝΑ «ΑΟΥΦΒΙΝΤΕΡΖΕΕΝ» .. 16

Μετά το ταξίδι του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη στη Βόννη, φαίνεται ότι η απόφαση της Λισσαβώνας, για τα Σκόπια έχει εγκαταλειφθεί. Για τις επιπτώσεις που θα έχει στη σταθερότητα της κυβέρνησης γράφουν οι Πέτρος Στάγκος, Ευθ. Στοφορόπουλος και Στέλιος Κούλογλου.

Ν. ΚΑΚΛΑΜΑΝΗΣ: ΚΑΠΟΙΟΙ ΤΟΛΜΟΥΝ 20

Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της Ν.Δ., Νικήτας Κακλαμάνης, μιλάει για τις σχέσεις του με τον Αντ. Σαμαρά, για την εσωτερική κατάσταση στη Ν.Δ. και την πιθανότητα για εκλογές.

Α. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ: ΣΤΟΙΧΗΜΑ, Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ 26

Ο πρόεδρος της ΓΣΕΕ και μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ, Λάμπρος Κανελλόπουλος, μιλάει στο ΑΝΤΙ για το συνδικαλιστικό κίνημα που μόλις έχει βγει από μια πολύμηνη σύγκρουση με την κυβέρνηση, και για την αντιπαράθεσή του με στελέχη του ΠΑΣΟΚ που τον κατηγορήσαν για «ενδοτισμό».

• Η συνέχεια της έρευνας για τις σχολές δημοσιογραφίας και το επάγγελμα του δημοσιογράφου θα δημοσιευθεί στο επόμενο τεύχος.

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στη Θεσσαλονίκη, στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου προβάλλεται σήμερα η ταινία του Σταύρου Τσιώλη και του Χρήστου Βακαλόπουλου «Παρακαλώ γυναίκες μην κλαίτε». Οι δύο σκηνοθέτες, από τους φανατικότερους κινηματογραφιστές, μιλάνε σήμερα στο ΑΝΤΙ για τον κινηματογράφο, την πορεία του, τις προοπτικές του, την «πραγματική» Ελλάδα.

Σελ. 48

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ..... 7

Στάθης

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ 8

Κλίντον, Γέφυρες και Σκόπια

ΑΝΤΗΝΩΡ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ 10

ΔΙΑΛΟΓΟΣ 42

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ..... 45

Στη Θεσσαλονίκη, ο κινηματογράφος έχει την τιμητική του. Στη συμπρωτεύουσα επίσης έγινε το συνέδριο για τις εβραϊκές κοινότητες. Ακόμα «Υποκειμενικά», σελίδες κριτικής της τέχνης, και στην τελευταία σελίδα ο Ηλίας Λάγιος με ένα ποίημα για τον Ντιέγκο Μαραντόνα.

ΝΑ ΛΥΘΕΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

ΕΝΑ από τα πλέον σταθερά στοιχεία της παράδοσης της Ελλάδας τις τελευταίες δεκαετίες είναι τα εθνικά ζητήματα και συμφέροντα να εμπλέκονται και να τροφοδοτούν την κομματική αντιπαλότητα και την προσωρινή φιλοδοξία ηγετών και ηγετίσκων. Η ακραία συνέπεια αυτής της κατάστασης έχει όνομα, είναι ο διχασμός.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ με την υπόθεση της αναγνώρισης της «πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας» αποτελεί πιστότατη αντανάκλαση των χειρίστων χαρακτηριστικών του πολιτικού βίου της χώρας: διγλωσσία, καιροσκοπισμός, δημαγωγία, αναξιοπιστία λόγου, έλλειψη στρατηγικής, απουσία και της στοιχειωδέστερης αντίληψης και ευαισθησίας γύρω από αυτά που συνιστούν τις έννοιες του εθνικού συμφέροντος, του κοινού αγαθού που είναι η εθνική ταυτότητα, κτλ.

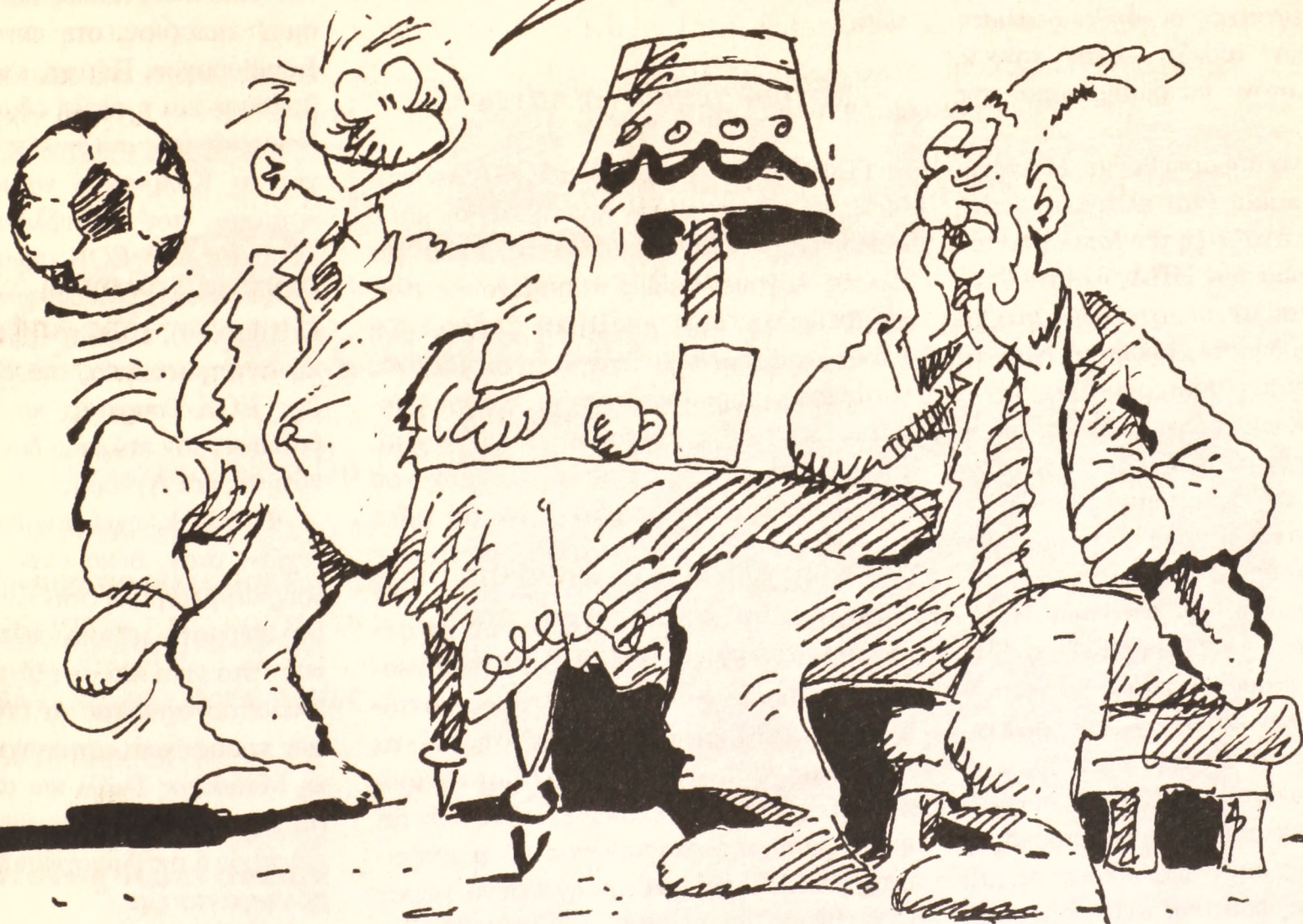
ΥΣΤΕΡΑ από τραγελαφικές και κωμικοτραγικές παλινωδίες και ισορροπιστικές «πιρουέτες», η κυβέρνηση του κ. Μητσοτάκη έφτασε στο σημείο μηδέν: το θέμα «Σκόπια», αφού χειραγωγήθηκε από τους υπεύθυνους της εξωτερικής πολιτικής για να υπηρετήσει, πρωτογενώς ή δευτερογενώς, το στενό συμφέρον τους στο παιχνίδι της ενδοκυβερνητικής και ενδοκομματικής εξουσίας, αφού αντιμετωπίσθηκε με τόσες «πολιτικές» όσα και τα χρώματα του χαμαιλέοντα –αναλόγως των συμφερόντων του αρχηγού της Ν.Δ. ή των εκάστοτε ομαδαρχών του– έχει σήμερα μετατραπεί σε παράγοντα διαλυτικό της παράταξης, της ίδιας της κυβέρνησης, αλλά και κάποιων ευρύτερων συμμαχιών που εξασφάλισαν πριν δυόμισυ χρόνια την εκλογική νίκη.

ΣΤΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ του τελευταίου χρόνου είδαμε να αναβιώνουν οι «χαμένες πατρίδες», ο «αλτρωτισμός», η ανατολίτικη ορθοδοξία, η «οργή του παραμερισμένου έθνους», η δαιμονολογία για την «κακή συμφεροντολογική Δύση», η νοσταλγία για τη «χαμένη μας ταυτότητα». Όλα αυτά, ως απάντηση της κατά τα άλλα ομοιογενούς, σταθερής και μή πενόμενης Ελλάδας απέναντι σε φαινόμενα «φυσιολογικού» μετακομμουνιστικού εθνικισμού. Και φτάσαμε στο σημείο, η σημερινή κατάσταση να γελοιογραφείται με τη φράση, «Νίκη! Τα Σκόπια αναγνώρισαν την Ελλάδα».

ΤΑ «ΣΚΟΠΙΑ» έγιναν διακύβευμα το οποίο στη συνέχεια αποτέλεσε οριακή δοκιμασία. Αυτή όχι μόνο κατέδειξε ανικανότητες και αβελτηρίες της πολιτικής ηγεσίας, αλλά έθεσε επί τάπητος τα όρια αντοχής και απόδοσης του πολιτικού συστήματος στο σύνολό του. Η επικέντρωση του οξύτατου κομματικού ανταγωνισμού και της συσσωρευμένης όσο και οριακής πολιτικής και κοινωνικής πόλωσης γύρω από το θέμα αυτό, θα αποτελέσει θρυαλλίδα εθνικής κρίσης στην εκρηκτική κατάσταση που υπάρχει εσωτερικά σε όλα τα επίπεδα, αν η χώρα οδηγηθεί σε εκλογές, με την κυβέρνηση Μητσοτάκη μεν χρεωμένη με μείζονα αποτυχία –ή και τίποτα βαρύτερο– την αντιπολίτευση δε «εφορμώντας» στο... Μοναστήρι.

ΑΥΤΟ βέβαια δεν σημαίνει ότι η πολιτική κρίση, την οποία η ηγεσία της παρούσας κυβέρνησης έχει επισωρεύσει στη χώρα, δεν πρέπει να θεραπευθεί. Σημαίνει απλώς ότι υπάρχουν και άλλοι τρόποι θεραπείας, πέραν της προσφυγής στις κάλπες.

ΔΕΝ ΠΑΜΕ ΝΑ ΠΑΙΖΟΥΜΕ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ, ΑΡΧΗΤΕ; ΚΙ ΕΚΕΙ
ΧΑΝΟΥΜΕ ΣΥΝΗΘΟΣ, ΑΛΛΑ ΔΕΝ
ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ...

ΣΤΑΘΗΣ ΧΙ'92

Κλίντον, Γέφυρες και Σκόπια

ΤΕΛΙΚΑ, αφού διαπιστώσαμε ότι ο Μπιλ Κλίντον «εξελέγη πρόεδρος των ΗΠΑ και όχι της Ελλάδας» (το έγραψε ο Απ. Αποστολόπουλος στην «Αυγή»...) και ότι οι «σαραντάρηδες» στη χώρα μας είναι πλήθος απροσμέτρητο («σιγά παιδιά, μην τσαλαπατηθείτε» –συμπλήρωσε ο Διαμαντής Μπασαντής...), ξαναγυρίσαμε στις συνήθειες ασχολίες μας. Και, φυσικά, μοναδικό, κυρίαρχο, καταλυτικό –«πρόβλημα των προβλημάτων»– το θέμα των Σκοπίων!

ΤΗ ΦΟΡΑ αυτή, μάλιστα, επέπρωτο να παρέμβει και ο πρώην πρόεδρος της Δημοκρατίας, κ. Χρ. Σαρτζετάκης, για ν' ανακαλύψει κι αυτός –λες και δεν μας έφταναν ο Αυγουστίνος, ο Α. Παπανδρέου, ο Α. Σαμαράς, ο Στ. Παπαθεμελής... –ότι υπάρχουν δύο ειδών Έλληνες: οι «μειοδότες» και οι «πατριώτες», οι «ενδοτικοί» και οι «ανένδοτοι»... Μεταξύ των «εθνικών μειοδοτών» και ο Λεωνίδας Κύρκος, εφόσον οι προτάσεις του, οι «δήθεν εφικτές», οι «δήθεν ρεαλιστικές», στοχεύουν απλώς –κατά τον κ. Σαρτζετάκη– στον «ακρωτηριασμό της Ελλάδας»!

ΟΜΩΣ, ΓΙΑ να σοβαρευθούμε. Η απήχηση, στην ευρωπαϊκή (και ελληνική) κοινή γνώμη, από την ανάδειξη του Μπιλ Κλίντον στο ύπατο αξίωμα των ΗΠΑ, υπήρξε θετική. Και όσο και αν υπάρχει η «εμπειρία Κάρτερ» (οπωσδήποτε αρνητική για τα «καθ' ημάς»), οι περισσότεροι Έλληνες θα ήθελαν να προσυπογράψουν την εκτίμηση Άρθουρ Σλέσινγκερ, ότι «ο άξονας μετατοπίζεται» (από τις συντηρητικές πολιτικές στα κοινωνικά ανοίγματα) και ότι μια άλλη «φιλελεύθερη άνοιξη» διαγράφεται στον πολιτικό και κοινωνικό ορίζοντα των ΗΠΑ. «Ο Κλίντον και ο Γκορ –μας λέει ο Σλέσινγκερ– είναι παιδιά του Κένεντι». Ωστόσο, το αρχαιοελληνικό «αρχή άνδρα δείκνυσιν» δεν έχασε τίποτε από την αξία του.

ΚΑΤΑ ΤΑ ειωθότα, τον Κλίντον συνεχάρησαν για την εκλογή του και ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, και ο πρωθυπουργός, και ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Ωστόσο, αν κάτι εξέπληξε, ήταν οι θριαμβευτικοί τόνοι που χρησιμοποίησε ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, Α. Παπανδρέου, στην τελευταία συνεδρίαση της κοινοβουλευτικής ομάδας του κινήματος, αξιολογώντας την εκλογή αυτή: «Η νίκη του Κλίντον –είπε– δεν είναι συνήθους τύπου, έχει βάθος,

είναι μια ειρηνική επανάσταση», κλπ. Και, βέβαια, ο «συγκρατημός», η «αίσθηση του μέτρου», δεν χαρακτηρίζει, συνήθως, τις ομιλίες του κ. Παπανδρέου. Όμως η σπουδή του προέδρου του ΠΑΣΟΚ να ρίξει γέφυρες προς τον νέο Αμερικανό πρόεδρο, δεν είναι τυχαία. Και ήδη, για τη σπουδή αυτή, δίδονται δύο ερμηνείες: Η πρώτη θέλει τον κ. Παπανδρέου να επείγεται στη διαμόρφωση «προνομιακών σχέσεων» με τον νέο πρόεδρο των ΗΠΑ. Η δεύτερη, χωρίς να αναιρεί την πρώτη, συσχετίζει τη στάση του κ. Παπανδρέου, με επιδιώξεις εσωτερικού (εκλογικού) χαρακτήρα. Το «μήνυμα», προς οπαδούς και φίλους του ΠΑΣΟΚ, ήταν, στην προκειμένη περίπτωση, σαφές: Όπως ο Κλίντον κατήγαγε νίκη περιφανή, με σύνθημα την «αλλαγή», ανάλογη νίκη αναμένει και το ΠΑΣΟΚ, εφόσον στρατεύεται –από το 1981– με το ίδιο αυτό σύνθημα. Και «ο έχων ώτα ακούειν, ακούετω!».

Μέτρον χρημάτων πάντων...

ΓΕΦΥΡΕΣ προς τον Μπιλ Κλίντον επιδίωξε να ρίξει, από την πρώτη στιγμή, και ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης, αλλά για άλλους λόγους, καθώς παραμένουμε όλοι παγιδευμένοι στην «πολιτική Σαμαρά», η οποία κατάφερε ν' αναγάγει το όνομα ενός γειτονικού μικρού κράτους σε μέτρον χρημάτων πάντων! Τα γεγονότα είναι γνωστά. Επί μήνες δεν έχουμε τίποτα άλλο κατά νου (ξεχάσαμε και το κυπριακό, και το ρόλο που θα μπορούσαμε να διαδραματίσουμε στα Βαλκάνια, και τον κίνδυνο «εξ ανατολών»...), πάρεξ το όνομα που θα φέρει –ή δεν θα φέρει– η πρώην αυτή γιουγκοσλαβική δημοκρατία. Με μια τέτοια κοντόφθαλμη πολιτική όμως, ήταν φυσικό τα πράγματα να πάνε από το κακό στο χειρότερο. Τώρα οι «Ένδεκα» μάς διαμηνούν ότι η απόφαση της Λισσαβώνας είναι ανέφικτη. Ότι δεν υπάρχει προηγούμενο χώρας (ή διεθνούς οργανισμού) που να επιβάλλει σε άλλη χώρα το πώς θα ονομάζεται (ή, έστω, το πώς δεν θα ονομάζεται) και, ότι, καλώς ή κακώς, θα πρέπει ν' αναζητηθεί μια «συμβιβαστική λύση».

ΤΟΥΤΩΝ ΔΟΘΕΝΤΩΝ, ο κ. Μητσοτάκης επεδίωξε μια πρώτη συνάντηση με τον Τζορτζ Μπους και μια δεύτερη με τον Μπιλ

Κλίντον. Στόχος: Να μην ακολουθήσουν οι ΗΠΑ το παράδειγμα της Βόννης, Ρώμης και της Μόσχας, αλλά, να βίσουν, αντιθέτως, στη «μή ακύρωση» τροποποίηση», της απόφασης Λισσαβώνας... Και η μεν συνάντηση Μπους, ενδέχεται να πραγματοποιηθεί, αν αυτό να σημαίνει και αποδοχή του νικητού αιτήματος. Όσο για τη συνάντηση Κλίντον, έχει σαφώς αποκλεισθεί και ο ίδιος ο Κλίντον διαμήνυσε στη Μητσοτάκη ότι, μέχρι τις 20 Ιανουαρίου, «πρόεδρος των ΗΠΑ παραμένει ο Μπους» και δεν θα ήθελε να τον φέρει δύσκολη θέση.

Μια ελληνική πρωτοβουλία

ΠΑΡΑ ΤΗ σύγχυση και τη σπασματικότητα της πολιτικής μας, που την επιδεινώνουν οι γόοι των λογής «εθνικοφρόνων», η πρωτοβουλία πέτυχε μια μικρή «ανάσα» με την Εδιμβούργο, καθώς οι υπουργοί Εξωτερικών των «Δώδεκα» δέχθηκαν τελικά να παραπέμψουν το θέμα της αναγνώρισης των Σκοπίων, καθώς και το θέμα του εμπορίου, στη σύνοδο κορυφής της Εδιμβούργου. Πέτυχε, επίσης –και βοήθησε και η τυφλή αδιαλλαξία Α. Ντενκτάς στις συνομιλίες της Νέας Υόρκης για το Κυπριακό– να μη λησμονηθεί το «ρήτρα» του Δουβλίνου (έναντι Τουρκίας στην ΕΟΚ, σημαίνει σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και επίλυση του Κυπριακού), παρά το γεγονός ότι η Τουρκία, με την κή αντιπροσωπεία, στο Συμβούλιο της ΕΟΚ-Τουρκίας, κατόρθωσε να βαθμίσει τον πολιτικό διάλογο με την ΕΟΚ, με την πρόταση της Ντενκτάς και Άγκυρας.

ΦΥΣΙΚΑ, ηχεί παράξενα η λέξη «πρωτοβουλία», όταν, δέκα οκτώ χρόνια μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, τα τουρκικά στρατεύματα εξακολουθούν να βρίσκονται στο νησί και ο «εξοχότατος» Α. Ντενκτάς αρνείται να συζητήσει με τους προσφύγων, αρνείται να δεχθεί την Μπούτρος Γκάλι και απορρίπτει την πρόταση του γενικού γραμματέα της ΕΕ, για επιστροφή της Αμμοχώστου, που παύει να είναι πόλη-φάντασμα.

ΩΣΤΟΣΟ, αν κάτι ξεχωρίζει, είναι η πρωτοβουλία που ανακοινώθηκε στην Αθήνα για την επεξεργασία συμφωνίας, βάσει της οποίας οι όμορες χώρες της πρώην «Γιουγκοσλαβίας» –Μακεδονίας, Σερβίας, η Αλβανία,

λαγρία-εγγυώνται τα σύνορα, την ανεξαρτησία και την ασφάλεια της δημοκρατίας αυτής. Το σχέδιο συ-
σε ο κ. Μητσοτάκης με τον Γερμανό
ελάριο και τον Ιταλό ομολόγο του, κα-
πρόσφατες επισκέψεις του στη Βόννη
Ρώμη και απαντά στους ισχυρισμούς
έκδοχών ότι η χώρα τους απειλείται με
έκδοχών από τους «κακούς και μεγα-
άτες» γείτονές τους...

ΕΤΟΣΟ, από πούθενά δεν προκύπτει
πρωτοβουλία αυτή της Αθήνας, ουσια-
συμβολή στη σταθεροποίηση, αλλά
την μη επέκταση του γιουγκοσλαβικού
μου νοτιότερα, θα καταστήσει τα
α «διαλλακτικότερα» έναντι της Ελ-
Και ο μεν «πρόεδρος των Μακε-
» Γκλιγκόροφ έφυγε από τις ΗΠΑ με
«χέρια», σε ό,τι αφορά το θέμα της
ώρισης. Όμως, συρροή ενδείξεων
ότι, κάπου στο παρασκήνιο Ελλάδα-
πια-Σκόπια-Ουάσιγκτον προσπα-
α βρουν «λύση» που να μην εξοργίζει
την Ελλάδα, ούτε τα Σκόπια. Όσο για

το όνομα, το μόνο που «διευκρινίζεται» εί-
ναι ότι «το όνομα θα είναι σύνθετο».

Προς πρόωρες εκλογές;

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ερώτημα που τίθεται, βέβαια,
είναι «τι μπορεί να προκύψει» από τον πα-
ρασκηνιακό αυτό διάλογο. Και το δεύτερο,
αν η κυβέρνηση, εγκαταλείποντας τα περί
«διπλής ονομασίας», κλπ. -λύση και εκδοχή
απραγματοποίητη, αλλά και μή αποδεκτή
από την κυβέρνηση του Γκλιγκόροφ- προ-
χωρήσει με θάρρος σε μια «συμβιβαστική
λύση», βάσει γεωγραφικού προσδιορισμού
του χώρου.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΙΚΗ λύση θα προκα-
λέσει, ασφαλώς, τα «αναθέματα» των λογής
αυριανιστών και των γνωστών «υπερελλή-
νων», αλλά μπορεί -επιτέλους- ν' απεγκλω-
βίσει την Ελλάδα από τη σημερινή απομό-
νωσή της στον βαλκανικό χώρο, με όλα τα
συναφή. Θα προχωρήσει η κυβέρνηση; Ή,
μήπως, θα προτιμήσει τη «λύση» των εκλο-
γών, προκειμένου να βγει από τα σημερινά

αδιέξοδα της; Αλλά το μόνο που ΔΕΝ χρει-
άζεται η χώρα, σήμερα, είναι η προκήρυξη
εκλογών. Επιμύθιο: Όχι κραυγές, όχι εκλο-
γές, αλλά συναίνεση στη βάση κοινής γραμ-
μής, που θα μπορούσε να διαμορφωθεί σε
μια νέα σύσκεψη των πολιτικών αρχηγών,
υπό τον πρόεδρο της Δημοκρατίας, κ. Κ.
Καραμανλή.

ANTHΩP

Υστερόγραφο: Και το «ΑΝΤΙ», και προ-
σωπικά ο Αντήνωρ, προσυπογράφουν το αί-
τημα για την άμεση αποφυλάκιση του συνα-
δέλφου, εκδότη της «Αυγής», Λευτέρη
Βουτσά. Ο εγκλεισμός του όχι μόνον εντάσ-
σεται στην περιοχή του παράλογου (εφόσον
οφειλέτης είναι το δημόσιο και όχι η
«Αυγή»), αλλά και θυμίζει πλέον σελίδες
από έργο του Κάφκα, όπου κανείς δεν μπο-
ρεί να βρει κανένα για να συνεννοηθεί και
κανείς δεν τολμά να σπάσει το κέλυφος της
γραφειοκρατίας ή ευθυνοφοβίας, για να λη-
φθεί μια απόφαση. Ως τότε, άραγε; □

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ

Νέες Λογοτεχνικές «Παρουσίες»

Οι «Παρουσίες» είναι μια
σύγχρονη άποψη για το τι
μπορεί να είναι μια σειρά
λογοτεχνίας για νέους,
αλλά και για αναγνώστες
κάθε ηλικίας

Διεύθυνση σειράς:
Μάνος Κοντολέων

Μύριαμ Πρέσσλερ
Πικρή
σοκολάτα

Ραφίκ Σάμι
Μια χούφτα
γεμάτη αστέρια

Πολίν Φισκ
Το χρώμα
της νύχτας

Νόρμαν Σίλντερ
Δεν υπάρχουν
τίγρεις στην Αφρική

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Σ. Πατάκης Α.Ε., Βαλτετσίου 14, 106 80 Αθήνα

Κεντρική Διάθεση: Σ. Πατάκης Α.Ε., Εμμ. Μπενάκη 16, 106 78 Αθήνα, τηλ.: 36.38.362, Fax: 36.28.950

ΑΣΧΗΜΟ ΣΧΗΜΑ

Άρχισε ως σύγκρουση επίκεντρη της εξουσίας, προκλητική απέναντί της καθότι επέκεινα των ορίων που αυτή η εξουσία έθετε στον πολιτικό χώρο· συνεχίστηκε λίγες ημέρες, χωρίς να μπορεί κανείς να μετρήσει τίποτα εντός της και γύρω της· τελείωσε με μια έξοδο μή επιτετραμμένη, άρα αιμάσσοι και αιματηρή.

Στη συνέχεια, με τον «ανετότερο» ορισμό του πολιτικού χώρου, η σύγκρουση εκείνη αναβιώθηκε, ως σύμβολο όμως αφού ο εκάστοτε πολιτικός χώρος ορίζεται και διευθετείται μόνο κατά το παρόν του. Καθώς η σύγκρουση εκείνη έβαινε προς την ουτοπία ούτε ως σχήμα μπορούσε να αναβιώσει.

Έμεινε σαν σχήμα ά-σχημο για όσους δεν χωρούν στον «ανετότερο» νέο πολιτικό χώρο της μεταπολίτευσης.

Ημέρες Πολυτεχνείου, 19 χρόνια μικροί κρύσταλλοι, χρόνια Πυγμαλίωνος για τους... 40ηδες.

T.K.

Ανακτορικές συνωμοσίες (1)

Το «στυλ» της σημερινής ηγετικής ομάδας της Ν.Δ. και προσωπικά του κ. Μητσοτάκη μιμείται επί το τραγελαφικόν το αντίστοιχο του κ. Παπανδρέου, χωρίς, μάλιστα, να υπάρχουν οφέλη...

Τελευταία, εκείνη η περίφημη «εγκύκλιος» με την οποία εξητείτο από τις οργανώσεις της Ν.Δ. να καταδικάζουν όποιο στέλεχος και βουλευτή παρεξέκλινε της επίσημης (βλ. του «περιβάλλοντος»...) γραμμής προκάλεσε τέτοιο κακό για τους εμπνευστές της που προτιμήθηκε να «αποσιωπηθεί».

Ωστόσο αυτή η «αποσιώπηση» τυχαίνει να είναι άλλο ένα δείγμα κουτοπονηρίας και στρουθοκαμηλισμού, αφού σύμφωνα με δημοσιευμένες πληροφορίες που δεν διαψεύστηκαν, ο κ. Μητσοτάκης και η κ. Μπακογιάννη – Μητσοτάκη είχαν γνώση της «εγκυκλίου» πριν αναχωρήσουν προς Κάιρο.

Και βεβαίως, κατά τη συνήθη λογική συναλλαγής που πρυτανεύει στις συνωμοσίες, αυτός μεν που, σύμφωνα με πολύ συγκεκριμένες και μη διαψευσθείσες πληροφορίες, συνέγραψε την εγκύκλιο ανταμείφθηκε από τον κ. Μητσοτάκη με την ανάθεση σε αυτόν της ευθύνης της περιφερειακής οργάνωσης του κόμματος (σ.σ. με την τελευταία «αναδιάρθρωση» της ηγεσίας της Ν.Δ.) ο δε κ. Δημητροκάλλης, εκλεκτός φίλος του αρχηγού της Ν.Δ., ο οποίος, σύμφωνα με τις ίδιες συγκεκριμένες πληροφορίες, είχε την έμπνευση της συγγραφής της «εγκυκλίου», εξακολουθεί να «λύνει και δένει» στη Ρηγίλλης, ενώ ο Πρωθυπουργός τον... παρακαλεί να μην κατέλθει υποψήφιος στη Β' Αθηνών αλλά στις Κυκλάδες.

Βεβαίως, η «εγκύκλιος» είχε κωμική κατάληξη (όλες σχεδόν οι Ν. Οργανώσεις της Ν.Δ. την αγνόησαν αν δεν την απέρριψαν), έτσι που

η όλη προσπάθεια του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος –να δημιουργηθούν οι όροι για κάποιο «προσωπικό μηχανισμό» του κ. Μητσοτάκη– να εμφανίσουν τον τελευταίο ως υπεύθυνο συνωμοτικών ιστοριών.

Εκτός και αν όλα αυτά είναι απλώς «κομματικές κοκορομαχίες» (Α. Ανδριανόπουλος), ή οφείλονται στο «πλεόνασμα της δημοκρατίας» που υπάρχει στη Ν.Δ. και που «επιφέρει χαλαρότητα στο κόμμα» (!), όπως δηλώνει στο Ρ/Σ SKY (1-11-92) ο βουλευτής Κ. Βουλγαράκης.

X.K.

Ανακτορικές συνωμοσίες (2)

Φαίνεται όμως πως αυτό το συνωμοτικό γκροτέσκο έχει σοβαρότατες συνέπειες, ορισμένες από τις οποίες καταγράφονται προ πολλού χρόνου.

Και μάλιστα αυτός ο εμφύλιος στη Ν.Δ. αφορά, κατά το τέλος της σύλληψης και λογικής του, όλο το φάσμα της Ν.Δ., έτσι που οι πρακτικές της συνωμοσίας να αποτελούν απλώς οριακή έκφραση κάποιων καταστάσεων που αποτελούν μέτρο και κανόνα καθημερινό στο «νεοφιλελεύθερο» κόμμα.

Δημοσιεύματα του φιλοκυβερνητικού τύπου αναφέρουν συγκεκριμένα στοιχεία που δείχνουν ότι η κρίση στη Ν.Δ. έχει να κάνει με το γεγονός ότι η ως τώρα συνοχή της στηριζόταν σε καταμερισμούς διανομής της λείας και συναφείς συμβιβαστικές ισορροπίες. Δημοσιεύματα τέτοιου είδους κάνουν λόγο για «εκατόμβες» και «διαρκείς» ανθρωποθυσίες, αναφέροντας δεκάδες εκατοντάδων πογκρόμ σε βάρος στελεχών της «ομάδας Σαμαρά» και της άλλης του κ. Εβερτ.

Δημοσιεύματα συναφή αναφέρουν το συστηματικό «ξεδόντιασμα» ανθρώπων του κ. Σαμαρά από το κράτος και την κυβέρνηση,

προκειμένου να μην μπορεί ο νεαρός δελ να έχει τις αναγκαίες για τις πελατειακές διευκολύνσεις προσβάσεις.

Φαίνεται πως αυτή η λογική της συναλλαγής και της διανομής της λείας αποτελεί συγχαρηριστικό συγκρότησης και λειτουργίας του κόμματος της Ν.Δ. στο σύνολό του. Ε και οι καιροί άλλαξαν και ο κ. Μητσοδυστυχώς γι' αυτόν, απέχει πολύ από να ναι ένα και το αυτό με τον κ. Καραμανλνεται πως η προσπάθειά του να κάνει εντρωτική διαχείριση των λαφύρων με εξόντωσης των βαρόνων – ιστορικών της παράταξης είναι καταδικασμένη να χει γελοιοποιούμενη μέσα από ποικιλαιμωτικά τεχνάσματα των ανεγκέφαλων περιβάλλοντός του.

ΑΙΜΟΔΟΣΙΑ ΣΤΟ ΚΟΜΜ

Οι εσχατιές του κομματισμού και τηλιτικοποίησης» επιστρατεύθηκαν καιρο της υγείας. Ο σημερινός υπουργός κ. Σούρλας κατηγορεί τον κ. Γεννημα ως υπουργός στον ίδιο τομέα ήταν πολανεύθυνος, διότι δεν είχε ενημερώσει μεταγχιζομένους πως διατρέχουν κίνδπροσβολής από AIDS λόγω μη ελέγχου μεταγχιζόμενου αίματος ως το 1987.

Η ιστορία αυτή, που ξεκίνησε από τσαγωγή μολυσμένου αίματος από τη καταλήγει να εμφανίζεται σαν μια ανστη εκδήλωση κομματικού φανατισμού. Σούρλας δεν ολοκλήρωσε τις έρευνες ομιλήσει, αρκετές φορές, δημοσίως ο μέρωσε αρμόδιους ιατρικούς φορείς, αναφέρει η ΕΙΝΑΠ. Εξάλλου, τα στοικ. Σούρλα για 14 επαρχιακά νοσοκομστηρίζονται σε απαντήσεις των Δ/τώςδοσίας – μάλιστα 3 Δντές από αντίσπό κατηγορία» επαρχιακά Νοσοκομψευσαν ήδη δημοσίως τον κ. Σούρλα Ελευθεροτυπία 7-11-92), ενώ, σε ρεποΜΕΓΑ στα 13 από τα 14 Νοσοκομεία επαρχίας φάνηκε ότι οι «κατηγορίες Σούρλα δεν ευσταθούν.

Μήπως κακώς συνεβούλευσαν τον Σούρλα ότι είναι «ωφέλιμο» για τη Ν «αιμοδοτηθεί» από όλη αυτή την ιστγράφοντας στα παλιά τους τα παπού τις ηθικές αρχές της ιατρικής δεοντκαι του σεβασμού των δικαιωμάτων μορροφιλικών ατόμων;

ρχία Κυθήρων

ότιμε κύριε Γενικέ,

λω να σας εκφράσω τα θερμά και ειλι-
μου συγχαρητήρια για την ανάληψη των
καθηκόντων σας»,

ΤΟΠΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ν.Δ. ΚΥΘΗΡΩΝ,

ΚΥΘΗΡΑ, 2/11/ 1992

ριεχόμενο fax προς τον «Αξιότιμον κύ-
Πυλαρινό Κωνσταντίνο, Γενικό Διευ-
Νέας Δημοκρατίας».

στε το περίεργο. Οι νεοδημοκράτες
Κυθήρων έσπευσαν από τους πρώτους
χθούν στο πλάι του νέου Γεν. Διευθυν-
κόμματος και εκλεκτού τού κ. Μητσο-

εμπομέρεια» – και αυτή, πλέον, καθό-
ρίεργη: το fax στάλθηκε όχι από τα
ία της Τ.Ε. της Ν.Δ. στα Κύθηρα αλλά
ην τηλεφωνική-ηλεκτρονική εγκα-
τη της Κοινότητας των Κυθήρων.

ς λέμε, δεύτερου βαθμού αυτοδιοίκη-
σι.

Γ.: αριθμός τηλεφώνου-fax Κοινότη-
θίων: 0735-31213.)

ΜΑ...ΕΙΣΤΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙ
ΘΡΙΑΜΒΕΥΤΗΣ;...

ΝΑΙ!.. ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΙΜΑΙ
ΧΑΜΕΝΟΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ
ΑΛΛΑ ΚΑΝΕΙΣ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ
ΝΑ ΜΟΥ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙ ΜΕ ΠΟΙΟ ΟΝΟΜΑ
ΘΑ ΑΥΤΟΑΠΟΚΑΛΟΥΜΑΙ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ!..

ΔΑΡΒΙΝΙΣΜΟΣ 40ρηδων

ματικός, πέραν της τοπολο-
συνεχούς Αριστερά-Δεξιά,
κός των ιδεολογιών και αξιών,
άτος προσφάτως κοινωνικός
ός χτύπησε πάλι, και πάλι με
ειδή.

ε η γενιά των 40ρηδων», «η
τους 40ρηδες», η «εποχή των
», η «κουλτούρα των 40ρηδων»,
δια των 40ρηδων, το στυλ των
και τα τοιαύτα – όλα αυτά
έος Αμερικανός πρόεδρος (ε,
ολίγον Δημοκρατικός...) είναι
των 40ρηδων.

σκέφτομαι: τα φαλακρά κε-
μαλλιάδων του '60-'70, τα κο-
και αξεσουάρ «Αρμάνι» των
το μπάλκαν-γιάπι στυλ των
το «λάιφ-στάιλ» προφίλ των
τις πολιτικές ζυγαριές που
ριαλίζουν οι 40ρηδες παρεπι-
στους κομματικούς και πά-
ς εξουσιαστικούς και παραε-
πιναι τους διαδρόμους, και υβρίζο-
«δαινοσαύρους» που τους
η βασιλική ευθεία προς «κέ-
άσεων».

και ότι όλοι μαζί οι 40ρηδες

μπορούν να πετύχουν εκεί που απέτυ-
χαν οι πατεράδες τους: να αναλάβουν
τους ρόλους που κατέχουν σήμερα οι τε-
λευταίοι χωρίς να αισθάνονται το βάρος
που συνεπαγόταν «μέχρι πρότινος» η
κατά κράτος υποχώρηση της ηθικής της
πρόθεσης μπροστά στην προσοδοφόρα
ηθική του αποτελέσματος. (Αυτό το
«διάταγμα» που απασχόλησε έναν εκ-
πρόσωπο της «γενιάς των 50ρηδων» και
που έφυγε νωρίς: τον Νίκο Πουλιαντζά.)

Μήπως είναι κάτι σαν εφελήριον κυ-
νισμού αυτός ο δαρβινισμός των «40ρη-
δων»; Γιατί δηλαδή να σχολιάζεται ο
«σαρανταρισμός» με τον Μπομπ Ντύ-
λαν, όταν ξέρω ότι οι «σαραντάρηδες»
είναι πάντα... προσαρμόσιμοι στα μηνύ-
ματα των καιρών και αθροίζουν «τέ-
κνο» Λε-Πα, Αντίπα και «νοσταλγία»
Ντην Μάρτιν με ολίγον κεντρικό ρόλο
στο σταρ-σύστημα που τόσο καλά κρα-
τούν;

Υ.Γ.: Το σημείωμα αυτο δεν έχει κα-
μιά σχέση με αυτά που κάνουν οι ανε-
γκέφαλοι (της Ρηγίλλης – να στέλνουν
fax στις οργανώσεις της Ν.Δ., όπου προ-
σπαθούν να αποδείξουν ότι «άλλο Κλί-
ντον – άλλο Παπανδρέου» (!)

Αποχαιρετισμός στην Άνοιξη

Ο Αλεξάντερ Ντούμπτσεκ πέθανε στις 7 Νοεμβρίου από τραύμα-
τα που υπέστη σε τροχαίο ατύχημα.

Συνέδεσε το όνομά του με την «Άνοιξη της Πράγας», με την προ-
σπάθεια δημοκρατικής μεταρρύθμισης του κομμουνιστικού καθε-
στώτος στην Τσεχοσλοβακία που συνετρίβη κάτω από τις ερπύ-
στριες των σοβιετικών αρμάτων μάχης στις 20 Αυγούστου 1968. Δεν
έγιναν ανεκτές ούτε οι περιορισμένες δημοκρατικές του μεταρρυθ-
μίσεις από την «πατρίδα του σοσιαλισμού», ούτε ο σοσιαλισμός με
«ανθρώπινο πρόσωπο».

Έγινε από τότε σύμβολο του «δημοκρατικού σοσιαλισμού» ανα-
τολικού τύπου, «πρότυπο» που ουδέποτε φυσικά εφαρμόστηκε. Ού-
τε δόθηκε καμιά ευκαιρία για να ευδοκιμήσει. Είκοσι χρόνια αργό-
τερα, ενθαρρύνθηκε από τις ομοιότητες της προσπάθειας του Γκορ-
μπατσώφ και του δικού του «πειράματος και επανεμφάνιστηκε στην
πολιτική σκηνή. Έζησε τη «βελούδινη επανάσταση» του 1989. Ποιος
δεν θυμάται τη φωτογραφία εκείνη μαζί με τον Χάβελ χαιρετώντας
τα πλήθη και με έντονο το αίσθημα της δικαίωσης μετά από την αφά-
νεια τόσων ετών!

Τώρα όμως, ήταν αργά για το δικό του όνειρο. Η ιστορία τιμωρεί-
ται βραδυπορώντας. Η κοινή γνώμη δεν ήθελε να ακούσει τίποτα
περί σοσιαλισμού που έγινε «βρώμικη λέξη» κάτω από την εμπειρία
τόσων ετών ολοκληρωτικού κομμουνισμού.

T.M.

ΔΗΜΟΣΚΟΠΩΝΤΑΣ

Θα κατέλθει η κ. Μπακογιάννη ως υποψήφια στην Β' Αθηνών, αντί της Ευρυτανίας; Ας παραγγείλουμε ένα «γκάλοπ». Θα κατέλθει ο κ. Πυλαρινός και σε ποια περιφέρεια; Ας κάνουμε μια «μέτρηση». Τι πιθανότητες έχει να εκλεγεί στις Κυκλάδες ο εκλεκτός του «περιβάλλοντος» κ. Δημητροκάλλης, για να μη γίνει συνωστισμός στη Β' Αθηνών; Ας κάνουμε μια «έρευνα». Πώς πάει το κόμμα γενικά; Ας γίνει μια «δημοσκόπηση» τον Δεκέμβριο.

Και σύτω καθεξής. Ακράτεια ερευνών έχει πλήξει τη Ν.Δ. Σε αυτό δεν ευθύνεται μόνον η «τεχνοκρατική» εκδοχή της μπαλκαν-λίμπεραλ ηγετικής ομάδας του κόμματος. Μπορεί να έχει σχέση και με κάποια οικονομικά οφέλη που θα αποκομίσουν ορισμένοι εκ των ηγετικών στελεχών της Ρηγίλλης σήμερα. Μπορεί...

Όμως, για να μη γίνεται σύγχυση μεταξύ δημοσκόπησης και δημοσκοπίας, οι της ΝΔ οφείλουν να «σφίξουν την καρδιά της» και να δουν κατάματα την πραγματικότητα αν πρόκειται –τουλάχιστον ορισμένοι απ' αυτούς– να κρατήσουν λίγη αξιοπρέπεια. Και η πραγματικότητα έρχεται από μέτρηση άλλη, όχι σαν εκείνη που παρήγγειλε μέσω της γνωστής «εγκυκλίου» προς τις οργανώσεις ο κ. Δημοτροκάλλης...

Η μέτρηση είναι της ICAP, έγινε στην Αθήνα-Πειραιά από 30 Οκτωβρίου ως 4 Νοεμβρίου και πέραν της δραματικής πτώσης στο ποσοστό της ΝΔ (19.5% έναντι 28.9% του ΠΑΣΟΚ, με 11.3% «λευκό» και 9.6% «αποχή») έδειξε κάτι άλλο, σημαντικότερο. Την «πέραση» που έχει ο Αντ. Σαμαράς, που κάποιοι θερμοκέφαλοι συμβουλευούν τον Πρωθυπουργό να τον οδηγήσει εκτός παράταξης.

Έτσι, λοιπόν, το 40% των νεοδημοκρατών θα μπορούσε να ψηφίσει κόμμα υπό τον κ. Σαμαρά το 30% περίπου των ψηφοφόρων της Ν.Δ. βλέπει θετική την ίδρυση κόμματος από τον τ. υπουργό Εξωτερικών· το 30% επίσης των νεοδημοκρατών βλέπει θετικές τις πιθανότητες εισόδου στη Βουλή ενός κόμματος υπό τον κ. Σαμαρά τέλος, οι ψηφοφόροι της κυβερνώσας παράταξης φαίνεται να έχουν τριχοτομηθεί: λιγότερο από τους μισούς (48%) προτιμούν ως αρχηγό τους τον κ. Μητσοτάκη, το 23% τον κ. Έβερετ και το 20% τον κ. Σαμαρά.

Οι δημοσκοπήσεις γίνονται για να βοηθήσουν ένα κόμμα να κερδίσει ψήφους· με τέτοιο εσωτερικό καθμαγμό γιατί κάνει δημοσκοπήσεις η ΝΔ; – για να σωθούν ο πατήρ, η θυγάτηρ και οι φίλοι του πρωινού καφέ της Ρηγίλλης;

X.K.

Ενός σκανδάλου μύρια έπονται...

«Καλά τώρα που βγάζουμε εμείς τα σκάνδαλα στη φόρα τον Μητσοτάκη δεν τον νοιάζει αν φαγωθούν κάποιοι από την παράταξη. Τα δύσκολα θ' αρχίσουν όταν αρχίσει η αντιπολίτευση να μας τα βγάζει». Αυτά έλεγε τις πονηρές τούτες ημέρες κοινοβουλευτικός της Ν.Δ. Ήξερε τίποτε;

Πάντως, κάτι σάπιο υπάρχει στο βασίλειο της Δανιμαρκίας. Γενικός Γραμματέας Υπουργείου ερίζει δημοσίως για τον τρόπο χειρισμού σκανδάλου με ανώτερο κρατικό λειτουργό υπαγόμενο στο ίδιο Υπουργείο, ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα στο πλαίσιο της διενέργειας εξετάσεων για ένα από τα πιο σημαντικά σκάνδαλα των ημερών, με την υποστήριξη του αρμόδιου Υπουργού, ο οποίος δεν φέρεται να έχει τις καλύτερες δυνατές σχέσεις με τον Γ. Γραμματέα. Άλλοι πάλι ομιλούν για φιλότιμες προσπάθειες μητσοτακικών να

προσφέρουν υπηρεσίες στον «αρχηγό» μας, εκμεταλλευόμενοι το θέμα του μεγάλου σκανδάλου σε βάρος υπουργού τον οποίον υποπτεύονται ως «σαμαρικό».

Υπάρχει και ο κ. Κεφαλογιάννης, φίλατος του Πρωθυπουργού, ο οποίος κατηγορείται ότι εννόησε τον γαμπρό του με δάνεια της Τράπεζας Κεντρικής Ελλάδος, θυγατρικής της ΑΤΕ, της οποίας ο Κρητικός «σύντεκνος» προϊστάται.

Υπάρχει και ο φίλος του κ. Μητσοτάκη, κ. Κοπελούζος με τα ΒΟΟΤ της ΔΕΗ. Υπάρχει και το σκάνδαλο της «Ολυμπιακής» με τους στενούς φίλους πάλι του κ. Μητσοτάκη.

Ο τελευταίος λέει μεν ότι «το μαχαίρι θα φτάσει στο κόκαλο», αλλά προς το παρόν οι υποθέσεις στέλλονται στον εισαγγελέα και αυτό είναι που με προβληματίζει γιατί μας θυμίζει ότι τα ίδια έκανε στην αρχή ο Άλλος, και στο τέλος είδατε τι έγινε...

X.K.

ΜΙΑ ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

Το «Παράσημο της Ευρωπαϊκής Αξίας» απένειμε ο πρωθυπουργός του Λουξεμβούργου, κ. Ζακ Σαντέρ, στον καθηγητή και ευρωβουλευτή κ. Δημήτρη Νιάνια, για τη συνολική προσφορά του στην ευρωπαϊκή ιδέα και το πνευματικό και επιστημονικό του έργο.

Το παράσημο, που είναι η ανώτατη διάκριση του Ιδρύματος «MERITE EUROPEEN», απονέμεται, κάθε χρόνο, σε προσωπικότητες, πολιτικές ή πολιτιστικές, που με τις εργασίες ή τις δραστηριότητές τους, συμβάλλουν, πρακτικά, στην προώθηση της ευρωπαϊκής ιδέας, «για μια Ευρωπαϊκή Ένωση ανθρωπιστικού χαρακτήρα». Ανάμεσα σε αυτούς που πήραν, μέχρι σήμερα, το παράσημο της Ευρωπαϊκής Αξίας είναι οι Κωνσταντίνος Τσάτσος, Ζισκάρ ντ' Εσταίν, Εμίλιο Κολόμπο, Σιμόν Βέιγ, ο αρχιμουσικός Ν. Χόφμαν, κ.ά.

Στον καθηγητή Δημήτρη Νιάνια, θερμά συγχαρητήρια.

Σ.

Δικαστικό κουίζ

- Ο Πρωθυπουργός της χώρας χαρακτηρίστηκε στο Κοινοβούλιο «κλεφτρόνια των Εξοχικών» άτομα για τα οποία δεν είχε ακυρωθεί δικαστική απόφαση η απόφαση βγαίνει, είναι αθωωτική, και η δικαστική που την εξέδωσε μετατίθεται σε άλλη από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο. Του τελευταίου προϊστάται ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου, διορισμένος από τον Πρωθυπουργό και Κυβέρνηση.
- Ανώτερος δικαστικός λειτουργός αρθρογραφεί σε εφημερίδα για το σύστημα σεων των δικαστικών ο ίδιος έχει εισπράξει και αθώωση δημοσιογράφων κατηγορουμένων για περιούβριση του Προέδρου Αρείου Πάγου. Ο δικαστικός αυτός δίνει πειθαρχικά για την αρθρογραφία από άλλο δικαστικό, ο οποίος επίσης αρθρογραφεί επί πολιτικών θεμάτων επί του ντοφρονέστερον.
- Για τον τελευταίο αυτό λειτουργό, έχει υποβληθεί αίτημα συγκλίσεως της Ολεις του Αρείου Πάγου προκειμένου συζητηθεί το ζήτημα που προέκυψε από την αρθρογραφία του ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου, όμως, έχει καιρό τώρα που ορίζει ημερομηνία για τη συνεδρίαση.
- Και κάτι που κάνει το «κουίζ» πραγματικό με ανυπόγραφο σημείωμα οι δικαστικοί που ύστερα από αναβολή της δίκης εκδόσει απόφαση να μη συνεχισθεί η ποινή των ατόμων που είχαν «κατηγορηθεί» ως κλεφτρόνια από τον Πρωθυπουργό λούνται να δώσουν εξηγήσεις για τους λόγους που έκριναν ότι οι κατηγορούμενοι μπορεί να αφεθούν ελεύθεροι ως μη κίνδυνοι. Να δώσουν εξηγήσεις σε όλους τους ανυπόγραφους συγγραφείς; Εκτός και αν πρόκειται για τους ανυπόγραφους-επώνυμους της κορυφής της κυβέρνησης...

«ΔΑΙΜΟΝΟΛΟΓΙΚΑ»

Λυπούμαστε για πολλές από τις αλλαγές στις διορθώσεις του προηγούμενου. Θα θέλαμε να σημειώσουμε μόνον ότι και ανεπίτρεπτες παρεμβολές αντιστοιχούν πλήρως τη στίξη στο άρθρο του Μιχαήλ και μάλιστα διέπραξαν σολοικισμούς είδους: ήσσαν έγινε ίση κ.ο.κ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα **Ν Ε Α Β Ι Β Λ Ι Α 1 9 9 2** **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ**

Π Ε Ζ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

Γιώργος Αριστινός

Η Κατάβαση (Αφήγημα)

Χριστίνα Γιατζόγλου

Ο μικρός Κλαύδιος (Αφήγημα)

Βασίλης Γκουρογιάννης

Το ασημόχορτο ανδίζει (Μυθιστόρημα)

Απόστολος Κ. Δοξιάδης

Ο δείος Πέτρος

και η Εικασία του Γκόλντμπαχ (Νουβέλα)

Αχιλλέας Θεοφίλου

Μεδυσμένη ορχήστρα (Μυθιστόρημα)

Λευτέρης Κυπραίος

Ο μεγάλος Δεύτερος (Μυθιστόρημα)

Γιώργος Λεονάρδος

Το κόκκινο σαλόνι της γιαγιάς

(Μυθιστόρημα)

Πρόδρομος Χ. Μάρκογλου

Σταθερή απώλεια (Διηγήματα)

Παύλος Μάτεσις

Υλη δάσους (Διηγήματα)

Αμαλία Μεγαπάνου

Το Φιρφίρι, οι Φιρφιρογέννητοι

και η Μεγάλη Κωπηλασία

Βασίλης Μπούτος

Γυναίκες στα πάρκα (Διηγήματα)

Νίκος Νικολαΐδης

Γουρούνια στον άνεμο (Μυθιστόρημα)

Δημήτρης Νόλλας

Ο τύμβος κοντά στη δάλασσα

(Μυθιστόρημα)

Κυριάκος Ντελόπουλος

Οδός Αρχαίων Ελλήνων (Μυθιστόρημα)

Γιάννης Ξανθούλης

Η εποχή των καφέδων (Μυθιστόρημα)

Μαρλένα Πολιτοπούλου

Ο ήχος της σαύρας (Αφήγημα)

Τάσος Ρούσος

Αγγελόπειρα (Νουβέλα)

Γιώργος Σκαμπαρδώνης

Η Στενωπός των Υφασμάτων (Διηγήματα)

Μάτι φώσφορο, κουμάντο γερό (Διηγήματα)

Αντώνης Σουρούνης

Υπ' όγιν της Λίτσας

Κρίστη Στασινοπούλου

Επτά φορές στην Αμοργό (Διηγήματα)

Περικλής Σφυρίδης

Χαράμι (Διηγήματα)

Διονύσης Χαριτόπουλος

Από εδώ πέρασε ο Κιλρόι

Α.Κ. Χριστοδούλου

Το αγκάδι ή Ο Παντελής Βλαστός

(Νουβέλα)

Π Ο Ι Η Σ Η

Σωκράτης Κ. Ζερβός

Το κρίνο του τρόμου

Αντρέας Καραντώνης

Δεκατετράστιχα

Μαιθαίος Μουντές

Νηπιοβαπτισμός

Αθηνά Παπαδάκη

Λέαينا της διτρίνας

Γ.Δ. Σιδερής

Το χαμαί

Γιάννης Τζανειτάκης

Με φώτα ερήμου

Θανάσης Χατζόπουλος

Από καταβολής δρόσου

ΣΕ ΚΡΙΣΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

του Μ. Πατρινού

Η πρωτοφανής και πολύπλευρη κρίση της χώρας σε όλο το φάσμα των εθνικών μας θεμάτων και διεθνών σχέσεων φαίνεται να εξελίσσεται σε κρίση της ίδιας της πολιτικής ηγεσίας. Σε κρίση του ρόλου της. Κρίση εκπροσώπησης, ταυτότητας και απουσίας συλλογικής εθνικής στρατηγικής. Εντυπωσιακά μεγάλα τμήματα του Λαού, κοντά στο 40% λένε οι σφυγμομετρήσεις, δηλώνουν αναποφάσιστοι και απομακρυσμένοι από τις κομματικές τους επιλογές των προηγούμενων εκλογών.

Η λαϊκή βάση των δύο μεγάλων κομμάτων φαίνεται σε όλες τις σφυγμομετρήσεις βαθύτατα διχασμένη, μπλεγμένη σε αντιφατικά πολιτικά συναισθήματα και επιλογές. Τα κόμματα, διχασμένα στο εσωτερικό τους, δεν μπορούν να κινητοποιήσουν οπαδούς και μέλη, βλέπουν τα στελέχη να φυλλορροούν και τα μηνύματά τους να αντιμετωπίζονται με αδιαφορία.

Ωστόσο, μέσα σε αυτά τα αρνητικά δεδομένα μπορεί και πρέπει να επισημάνει κανείς ορισμένες διεξόδους, νέες λύσεις και δρόμους και να μην αρκεσθεί στη μοιρολατρία. Να προβεί σε ορισμένες βασικές και αναγκαίες διαπιστώσεις για την εθνική μας αυτογνωσία και πορεία, πέρα από ψυχώσεις, σύνδρομα και εθνικές υστερίες. Η τελευταία δεκαετία του αιώνα, που μοιάζει τόσο έντονα με την πρώτη δεκαετία του, μπορεί να μας οδηγήσει σε ορισμένες αναγκαίες συμπεριφορές, στην αυτογνωσία που πρέπει να υπάρξει μέσα από τη ρεαλιστική αντιμετώπιση των προβλημάτων και της θέσης μας στον κόσμο. Δεν είναι κάποιοι ισχυροί που μας εχθρεύονται, δεν φταίνει τα αργυρώνητα κυκλώματα των Σκοπίων, δεν φταίνει, μόνο, ο Γκλιγκόροφ και δεν μας επιβουλεύονται σκοτεινοί κύκλοι.

Ουδείς ευθύνεται εάν η πολιτική μας ηγεσία βρέθηκε σε αδυναμία να χαράξει μια συνολική εθνική πολιτική στο θέμα των Σκοπίων, της στάσης μας στην Κοινότητα, στο Κυπριακό και στις σχέσεις μας με την Τουρκία ή την Αλβανία και τη Βουλγαρία.

Βεβαίως ουδείς θα είχε την αξίωση να κατορθώσουν οι κοί ηγέτες του τόπου να χαράξουν μια σταθερή και διο- εθνική στρατηγική μέσα στις συνθήκες κατάρρευσης του υπαρκτού σοσιαλισμού και της νέας τάξης πραγμάτων, πο- δοξεί, στην ουσία, να δημιουργήσει νέες αναταραχές, σε κλίμακα και ιδιαίτερα στην Ανατολική Ευρώπη και τη Ασία.

Όμως τούτη η αδυναμία δεν σημαίνει ότι δεν έπρεπε να απεμπλακεί από αυταπάτες σχετικά με το ρόλο των των προσωπικών σχέσεων και φιλιών στην εξωτερική π- Αυταπάτες, πολλές από τις οποίες δεν εδικαιούτο να έ- Μητσοτάκης, μετά μάλιστα το ανάλογο αποτυχημένο π- μενο των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ. Όπως δεν εδικαι- έχει αυταπάτες για το ρόλο της συγγενούς ιδεολογίας σε ε- ρά τις ελληνικές σχέσεις με τα δήθεν «αδελφά κόμμο Βαλκανικής, τα οποία τελικά αποδείχθηκαν ότι αντισ- νται τα εθνικά μας συμφέροντα με τον φιλοτουρκισμό ή η- κισμό τους. Το ΚΚΕ από τη δική του πλευρά αναζητεί- αδελφά κόμματα, το ΠΑΣΟΚ και ο Συνασπισμός είναι π- να δημιουργήσουν δεσμούς με κάθε ευρωπαϊκό κόμμα, π- σφέρεται γι' αυτό, ενώ η Νέα Δημοκρατία βασίστηκε, π- λεια, στις δήθεν πολιτικές και ιδεολογικές συγγένειες- λόγο, στον νέο κόσμο των τελευταίων τριών χρόνων, σχ- τέ η ελληνική πολιτική ηγεσία δεν συμπεριφέρθηκε με

ικής ευθύνης και ρεαλισμό, όχι μόνο για το σύνολο του πολιτικού κόσμου αλλά και για το κάθε κόμμα ξεχωριστά. Γι' αυτό κάθε κόμμα της χώρας μας παίζει τόσο περιορισμένο ρόλο αντιστοιχώντας ευρωπαϊκή ιδεολογική και πολιτική ομάδα.

Όμως η κρίση προσανατολισμού και ταυτότητας είναι βαθύτερη. Εάν εξετάσει κανείς επιμέρους πρακτικές, επιλογές και συμφορές. Στο θέμα της Κύπρου ακολουθήθηκε, και από το ΕΟΚ και από την Νέα Δημοκρατία –αλλά και από τον κ. Γ. Παπανδρέου κατά το προηγούμενο των προκατόχων του, επίσης– η πολιτική του μηδενικού λογαριασμού με τους Τούρκους, η παροχή υποκειμενικών καλών προθέσεων στην Άγκυρα και ψευδαισθήσεων για την τελική στάση του κ. Ντενκτάς, ο οποίος συνεχώς πίεζε σε αντιπαροχές έναντι ουδενός ανταλλάγματος. Είναι περισσότερο από αναγκαίο να αποκτήσουμε μια συνολική στρατηγική απέναντι στην Τουρκία –όχι μόνο σε σχέση με το Κυπριακό αλλά και με τη βαλκανική μας περικύκλωση– και προσπάθειά της να ενισχύσει τις σχέσεις της με την ΕΟΚ. Τα τρία θέματα αυτά –Κυπριακό, Βαλκανικό, ΕΟΚ– μπορεί να πρέπει να συνδεθούν και να οδηγήσουν στις ανάλογες εθνικοστратηγικές.

Όπως επίσης θα πρέπει να διαμορφώσουμε κάποια συνολική και σαφή στάση απέναντι στα Σκόπια. Εάν επιθυμεί η διάλυση του συγκεκριμένου κράτους ή αντίθετα εάν επιθυμεί τη διατήρησή του, ως αντίβαρου στις τουρκικές, σλαβικές και δυτικοευρωπαϊκές διεκδικήσεις στην περιοχή. Είτε η μία είτε η άλλη βασική επιλογή θα μας οδηγήσουν στις επιμέρους επεξεργασίες και τοποθετήσεις, από το θέμα του ονόματος της οικονομικές σχέσεις έως την παροχή εγγυήσεων και βοήθειας. Γιατί βεβαίως η ίδια η αντιφατική στάση μας τον περασμένο Σεπτέμβριο στο θέμα του μέλλοντος της πρώην Γιουγκοσλαβίας –πότε αναγνωρίζοντας αποφασιστικό ρόλο στις ΗΠΑ, τότε στην ΕΟΚ και σε ορισμένες χώρες, πότε υπέρ της διατήρησης και πότε υπέρ της αναγνώρισης των δημοκρατιών της– είναι πολιτική εθελοτυφλίας, ευκαιριακή και διχαστική ως προς το εσωτερικό της χώρας μας. Οι αντιφάσεις αυτές έθρεψαν το ενόμιμο Σαμαρά και όχι το αντίθετο. Αντιφάσεις από όλα τα μέρη, με εξαίρεση –οφείλουμε να το αναγνωρίσουμε αυτό– τον ΚΚΕ.

Οι ίδιοι και άβουλοι να επηρεάσουμε τα γεγονότα καθώς περικεντρωθεί η προσπάθειά μας όχι απλώς στο όνομα –περίπου– που θυμίζει την αποθέωση του τακτικισμού– αλλά στην ουσία εσωτερικών πολιτικών εντυπώσεων μικροπολιτικών ιδιοτήτων.

Εν συνεχεία οι αποφάσεις να γίνονται αρμοδιότητα και ευθύνη ολόκληρου και στενότερου κύκλου επιτελών τόσο στο κυβερνητικό επίπεδο, όσο και στο ΠΑΣΟΚ και –τουλάχιστον– έως πρόσφατα στο Συνασπισμό. Είναι αυτονόητο λοιπόν ότι, εν όψει του κινδύνου, τα εθνικά μας θέματα δεν έχουν φτάσει μόνο στο όριο του κινδύνου –καθώς η καλύτερη προσδοκία μας είναι η αποφυγή ή καθυστέρηση των οδυνηρών αποφάσεων– αλλά και η πολιτική ηγεσία της χώρας. Και αυτή πλέον εξαντλεί τα όριά της. Δεν βρίσκεται μόνο σε κρίση ταυτότητας και στρατηγική αλλά σε κάτι χειρότερο. Σε κρίση της ίδιας της ύπαρξής της.

Εκδίδεστε;

Αφού ναι, έχετε απαιτήσεις. Αισθητικές ανησυχίες, φόβους για τη γλωσσική επεξεργασία του κειμένου σας, ανασφάλεια για την απήχηση της δουλειάς σας... Εμπιστευθείτε μας τις ανησυχίες σας και ζήστε μαζί μας την περιπέτεια της έκδοσης του εντύπου σας και, το κυριότερο, προδιαγράψτε το αίσιο τέλος της.

Πείρα 18 χρόνων

Εμείς, στο LEGATO, μπορούμε να σας εγγυηθούμε το σεβασμό στο υλικό σας αλλά και να ανησυχούμε μαζί σας. Διαθέτουμε προς τούτο την πείρα 18 χρόνων συνεχούς λειτουργίας στο χώρο των τυπογραφικών εργασιών.

Δεκάδες νέες γραμματοσειρές!

Το LEGATO διαθέτει μια πλούσια συλλογή από εντελώς νέες γραμματοσειρές που σχεδιάστηκαν για αποκλειστική χρήση των πελατών και συνεργατών του. Επιπλέον προσφέρει την δυνατότητα δημιουργίας νέων γραμματοσειρών για αποκλειστική σας χρήση.

Hi End Color Pre-Press

Το LEGATO διαθέτει εξοπλισμό υψηλών προδιαγραφών (ImageSetter Scitex με High Quality Screening) για την δημιουργία φιλμ διαχωρισμών τετραχρωμίας από έτοιμες ασπρόμαυρες και έγχρωμες ηλεκτρονικές εκδόσεις σε δισκέτα από Mac και IBM PCs.

Γράφω, άρα

legato!

HI END

PHOTOTYPESETTING

COLOR

PRE-PRESS

DESKTOP

PUBLISHING

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 9

106 77 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ. / FAX:

3603 607

3602 392

Color Pre-Press με δικό σας Artwork

Το LEGATO υποστηρίζει παράλληλα και την δημιουργία ασπρόμαυρων και έγχρωμων ηλεκτρονικών εκδόσεων με δικό σας προκασέ, κείμενα, φωτογραφίες, slides ή και άλλα στοιχεία.

Δεκατομμύρια χαρακτήρες την ημέρα

Γνωρίστε ότι έχουμε δυνατότητα παραγωγής 6 εκατομμυρίων χαρακτήρων την ημέρα, μάθετε ότι η συνέπεια και ο δυναμισμός συμβαδίζουν... και είναι εδώ: Χαλκοκονδύλη 9, Αθήνα.

Μη Λέτε: "Γράφω, άρα υπάρχω".

Πείτε: "Γράφω, άρα LEGATO!"

Λισσαβώνα «αουφβίντερζεεν»...

του Πέτρου Σιάγ

Τα «ψωμιά» της απόφασης της Λισσαβώνας έχουν πλέον τελειώσει γενικώς, και, ειδικότερα, έχουν τελειώσει και στη Γερμανία. Αυτός που δεν έχει ακόμα τελειώσει είναι ο επιμερισμός των καθηκόντων για το ποιος θα σκουπίσει τα ψίχουλα από το τραπέζι των «δώδεκα», ποιος θα τα μοιράσει και πώς, μεταξύ Αθηνών και Σκοπίων και, τέλος, το ποιος και πώς θα ανακοινώσει την τυπική ληξιαρχική πράξη θανάτου της θνησιγενούς αυτής απόφασης στην ελληνική πολιτική ηγεσία.

Από την «επιτυχία» Σαμαρά στις Βρυξέλλες, τη «διάσωση» του Γκιμαράες και το «θρίαμβο» Μητσοτάκη της Λισσαβώνας, κύλησε πολύ νερό στ' αυλάκι και, καθ' οδόν πλέον από το Μπίρμπινγκχαμ στο Εδιμβούργο –αλλά και στην παράδοση της σκυτάλης από τον Μπους στον Κλίντον– η γερμανική εξωτερική πολιτική έχει εγκαταλείψει προ πολλού τη στάση της «ευμενούς ουδετερότητας» και έχει προσανατολιστεί στο πώς θα μεθοδεύσει τη «λύτρωσή» της από τα «δεσμά» μιας απόφασης, στην οποία ποτέ δεν πίστεψε επί της ουσίας και την οποία στήριξε εξ αρχής για λόγους σκοπιμότητας και ως απόφαση μεταβατικού χαρακτήρα.

Το «προσωρινόν»...

Ο Χανς Ντίτριχ Γκένσερ «έδωσε» στις Βρυξέλλες την ονοματολογική ικανοποίηση προς την Ελλάδα, παίρνοντας την αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας –που ήταν τότε το μείζον για τη Γερμανία– και ο Χέλμουτ Κολ στη Λισσαβώνα «κατέλωσε» όχι μόνο τους δύσπιστους εταίρους, αλλά και το γερμανικό υπουργείο εξωτερικών, ως «προσωρινή βάση διαπραγμάτευσης» και η απόφαση της Λισσαβώνας τους εξέπληξε, αν μη τι άλλο, ως «ακατανόητη»:

«Δεν μπορώ να καταλάβω τι έγινε», έλεγε δύο μέρες μετά τη σύνοδο κορυφής, ο ειδικός επί βαλκανικών θεμάτων εκπρόσωπος του υπουργείου, που την παραμονή της Λισσαβώνας προέβλεπε ότι «το θέμα της ονομασίας δεν μπορεί να τραβήξει άλλο έτσι...» «Ο πρωθυπουργός σας πήρε τους υπόλοιπους σβάρνα και τους έπεισε...», ήταν η αμήχανη εξήγηση, ενώ ανώτερος αξιωματούχος της αρμόδιας διεύθυνσης εξέφραζε την απογοήτευσή του για την απόφαση των «δώδεκα», λέγοντας ότι «μετά τη Λισσαβώνα έχουμε λευκές κόλλες πάνω στο γραφείο, δεν μπορούμε να κάνουμε πια πολιτική στην περιοχή...»

... και η χρεοκοπία

Όλα τούτα βέβαια ανήκουν στο παρελθόν, εξηγούν όμως το πρόσφατο παρόν των ελληνο-γερμανικών «αναταράξεων», που δεν έπεσαν ξαφνικά από τον ουρανό, αλλά αποτελούν καταγραφή και σύμπτωμα ενός αδιέξοδου:

* Βρυξέλλες, Γκιμαράες, Λισσαβώνα, απέτυχαν να αποκλιμακώσουν την ένταση μεταξύ Αθηνών και Σκοπίων, οξύνοντας, αντί να αμβλύνουν, την εθνικιστική έξαρση τόσο στα Σκόπια όσο και στην Αθήνα...

* Βρυξέλλες, Γκιμαράες, Λισσαβώνα, απέτυχαν να απομακρύνουν τον κίνδυνο της επέκτασης της κρίσης προς νότον, παρατείνοντας την επίλυση μιας ακόμη εκκρεμότητας και υπογραμμίζοντας την ευρωπαϊκή ανικανότητα μιας θετικής παρέμβασης στην πρώην Γιουγκοσλαβία...

* Βρυξέλλες, Γκιμαράες, Λισσαβώνα, απέτυχαν να δώσουν μια πολιτική λύση σε ένα κατεξοχήν πολιτικό πρόβλημα, καταλήγοντας σε ένα συνονθύλευμα μικροπολιτικών χειρισμών, που λειτουργεί απαγορευτικά για οποιαδήποτε πολιτική προοπτική...

Η ελληνική ονοματολογική πολιτική για μια «Μη-μακεδονική Δημοκρατία των Σκοπίων» έχει χρεοκοπήσει, γιατί, παρά τις σχετικές αποφάσεις, δεν είχε και δεν έχει πείσει κανέναν, ότι το θέμα της ονομασίας αποτελεί και τη λυδία λίθο του προβλήματος της αναγνώρισης της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας.

Η «εξ ανάγκης» επίσημη ευρωπαϊκή πολιτική για μια «No Name Republic» στον γεωγραφικό βορρά της Μακεδονίας και τον αντίστοιχο νότο της πρώην Γιουγκοσλαβίας, δεν μπορεί πλέον να περπατήσει, γιατί τα μόνα δεκανίκια που την στηρίζουν ακόμα, είναι οι γαλλο-ισπανικές ιδιοτέλειες και οι φοβίες (για την Κορσική και τους Βάσκους) και όχι η υποστήριξη της θέσης ότι τα Σκόπια δεν έχουν το δικαίωμα να ονομάζονται Μακεδονία.

Η λύση, τέλος, της λεγόμενης «διπλής ονομασίας», έχει ντε φάκτο ναυαγήσει, τόσο γιατί οι πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα (κυβέρνηση και

αντιπολίτευση) παραμένουν εσωτερικοποιημένης αιχμάλωτες στη διαδικασία πλυσίνας μιας «εθνικόφρονος ορθοδοξίας», όσο γιατί στα Σκόπια έγινε πλέον σαφές ότι ο δουλεύει για τη «Δημοκρατία της Μακεδονίας».

Με άλλα λόγια, η προθεσμία χρόνου πέρασε από τη Γερμανία προς τη Ελλάδα –και την κυβέρνηση του κυρίου Μητσοτάκη, ται– εκπνέει. Η χρεοκοπία της πολιτικής νοηψίζεται με τον όρο «Λισσαβώνα» είναι δεδομένη και η γερμανική πολιτική επί τει κειμένου προσανατολίζεται σαφώς και στον αποχαιρετισμό της από αυτό το μηηλιτικού οπορτουνισμού –που δεν απέδωσλευταία ανάλυση τίποτε και για κανένανντας «αουφβίντερζεεν»...

Ο «γλωσσολόγος»...

Η επίσκεψη βέβαια Μητσοτάκη στην περασμένη Παρασκευή, συνέβαλε πρόσκαιρη αποκλιμάκωση της ατμόσφαιρας πολιτικής έντασης, που επικράτησε ολόκληρη περασμένη εβδομάδα μεταξύ Αθηνών, αλλά η επί της ουσίας «συγκομιδή» –που θα ορίσει και τις περαιτέρω εξελίξεις ανάμεση στην απόφαση της Λισσαβώνας– υπήρξε περισσότερο από πενιχρή...

Γεγονός είναι ότι η γερμανική πλευρά βάλε κάθε προσπάθεια στις επίσημες ασειες που εκδόθηκαν, τόσο για τις σι Μητσοτάκη-Κολ, όσο και για τις αντίσφιράλληλες Κίνκελ-Μαλέφσκι, να αποφύγσει αφορμή για περαιτέρω οξύνσεις ρεξηγήσεις» χωρίς όμως να αποσαφηνρως τις θέσεις και τις προθέσεις της.

Αυτά που «πήρε» ο κύριος Μητσοτάκαταρχάς, η επιδεικτική εγκαρδιότηταμανού καγκελαρίου μπροστά στα τηλεονεργεία. Επί της ουσίας όμως, αυτό ποσε τελικά, ήταν η αναφορά «με το τσιγτον γερμανό καγκελάριο Χέλμουτ Κολ, «Λισσαβώνα» – όχι ως υποστήριξη τουθέματος της ονομασίας, αλλά ως... χαιρων (τι είδους και προς κατεύθυνση, έμτεινό) ελληνικών πρωτοβουλιών «για πση της σταθερότητας στην περιοχή...»

Και από τη συνάντηση του υπουργρικών Κλάους Κίνκελ με τον «μακεδόνι εξωτερικών», όπως αναφερόταν στηανακοίνωση Ντένκο Μαλέφσκι, «πήρε μετά τον μέσω Γενικού Προξενείου «αρραβώνα», ο «γάμος» της διπλωμα

ύρισης τοποθετείται σε ευθετότερο χρόνο...
ότε περισσότερο!

... και η «γλυστρίδα»

Λαλίστατα» αντίθετα ήταν τα γεγονότα που
τηγήθηκαν στη Βόννη:

Την Δευτέρα, 2/11, κυκλοφορεί η φήμη περί
είμενης ίδρυσης προξενείου της «Μακε-
ίας» στο Ντίσελντορφ, αλλά δεν επιβεβαιώνε-
πισήμως... Το ίδιο βράδυ οριστικοποιείται η
ίντηση Κολ-Μητσοτάκη, για την Παρασκευή

Την Τρίτη, 3/11, εκπρόσωπος του υπουργείου
ερικών ανακοινώνει ότι «η γερμανική κυ-
ηση προσέφερε στη Μακεδονία την ίδρυση
κού Προξενείου στη Βόννη, και όχι στο
ελντορφ, ως φυσική συνέχεια της ίδρυσης
ανικού Γενικού Προξενείου στα Σκόπια τον
ισμένο Απρίλιο και ύστερα από σχετικό αί-

... Η προσφορά είναι άμεσης ισχύος και η
ική στιγμή έναρξης της λειτουργίας του ενα-
ιται πλέον στη μακεδονική πλευρά...» Αυτά
δεν λέει ο γερμανός εκπρόσωπος είναι και
πί δόθηκε τώρα – («αυτό είναι θέμα δικής
είας», είπε

η γεωμετρικός τόπος της γερμανικής πολιτι-
ροδιορίζεται το ίδιο βράδυ της Τρίτης, από
πιπρόσθετη δήλωση: «Δεν υπάρχει καμιά
ση για μονομερή αναίρεση της συμφωνίας
όδεκα, το θέμα θα τεθεί ούτως ή άλλως στην
σια διάταξη της συνόδου κορυφής του
σύργου, όπως άλλωστε επιθυμεί και η
α... Όσο η απόφαση της Λισσαβώνας εξα-
θεί να ισχύει, θα ισχύει και για τη
νία... Γεγονός όμως είναι ότι η Γερμανία εί-
; άποψης πως η εκκρεμότητα της αναγνώρι-
ν μπορεί να παρατείνεται εσαεί...» Αυτό
ροκύτευα αβίαστα, είναι ότι η απόφαση της
βώνας αποτελεί δεσμευτικόν «κακώς
ον» και αυτό που δεν λέγεται είναι το τι
εται να κάνει η Γερμανία για τη αντιμετώ-
ις εκκρεμότητας...

τάρτη, 4/11: Ο επικεφαλής των εκπροσώ-
ων υπουργείου εξωτερικών, Χανς Σουμά-
αχειρεί να διασκεδάσει τις εντυπώσεις και
αί ότι οι προξενικές αρχές των Σκοπίων θα
ανώνυμες» μέχρις ότου υπάρξει μια τελική
ση από τους Δώδεκα... «Το πώς θα αυτοα-
είται μας είναι αδιάφορο. Κι έτσι αποφεύ-
«κομπά» – όπως είπε – οι παρεξηγήσεις,
ρικά με τις προθέσεις της Γερμανίας στο
της διπλωματικής αναγνώρισης...» Ο εκ-
πος του υπουργείου τονίζει ότι η ελληνική
ή ήταν ενήμερη για την κίνηση, αλλά απο-
το ότι η ενημέρωση αυτή δεν συμπεριε-
ρε το πού και το πότε...

γεωμετρικός πολιτικός τόπος επί του θέμα-
ροδιορίζεται και πάλι όπως πριν από 24

λαμάρες και ανοησίες τα περί μονομερούς
ατικής αναγνώρισης από τη Γερμανία, αυ-
δεν αναιρεί ότι η παράταση της εκκρεμό-
τροκαλεί, όχι μόνον στη γερμανική κυβέρ-
λλά και σε πολλές κυβερνήσεις χωρών-με-

λών της Κοινότητας, δυσφορία και απογοήτευση...
Η απόφαση της Λισσαβώνας αποδείχθηκε αναπο-
τελεσματική...»

Και επειδή πρόκειται περί συζήτησης και το
ένα φέρνει το άλλο, διατυπώνεται και το επόμενο
εύλογο και προφανές «βηματάκι»: «Και με αυτή
την έννοια, η απόφαση της Λισσαβώνας θα έπρε-
πε να εξετασθεί εκ νέου, κάτω από το πρίσμα του
γεγονότος ότι δεν μπόρεσε να προωθήσει μια ικα-
νοποιητική λύση στο πρόβλημα αυτό...» Last but
not least η αναφορά από τον γερμανό εκπρόσω-
πο στην αμερικανική παράμετρο: «Θα έχει ιδιαι-
τερο ενδιαφέρον η στάση που θα τηρήσει η νέα
πολιτική ηγεσία στις Ηνωμένες Πολιτείες, δεδο-
μένου ότι η αμερικανική πλευρά έχει εκφράσει
σαφώς τη δυσφορία της για την ανικανότητα της
Ευρωπαϊκής Κοινότητας να δώσει μια λύση στο
θέμα αυτό...»

– Την Πέμπτη, 5/11, το μεσημέρι, ο υπουργός
εξωτερικών Κλάους Κίνκελ συνεσιάζεται με ξέ-
νους ανταποκριτές στο «American Club» όπου
απαντώντας σε ερωτήσεις μιλάει για την ύπαρξη
«τεράστιας πίεσης» για την επίλυση του προβλή-
ματος, χαρακτηρίζει την απόφαση της Λισ-
σαβώνας ως «καταρχήν απόφαση» με την επισή-
μανση ότι «στην πολιτική δεν υπάρχουν αποφά-
σεις που έχουν αιώνια ισχύ» και ανακοινώνει εν
τη ρύμη του λόγου ότι την επομένη θα συναντηθεί
με τους Γκλιγκόροφ και Μαλέφσκι, που
«ζήτησαν εκτάκτως να τον συναντήσουν, ευρι-
σκόμενο καθ' οδόν προς τις Ηνωμένες Πο-
λιτείες...»

– Λίγες ώρες αργότερα ο εκπρόσωπος Σου-
μάχερ, (που παρευρισκόταν στη συνέντευξη
Κίνκελ), διευκρινίζει ότι ο Γκλιγκόροφ δεν θα
έλθει για «τεχνικούς λόγους» και, υπό την πίεση
των αντιδράσεων στην Αθήνα, παραμονή της
έλευσης Μητσοτάκη, ανασκευάζει το «βηματάκι»
της προηγούμενης –τα περί «εκ νέου εξέτασης»
δηλαδή της Λισσαβώνας– ως μηδέποτε λεχθέν
και... διασκελισθέν!

Στα «στενά» ενός τριγώνου

Για την κατανόηση της γερμανικής πολιτικής
σε αυτή τη φάση έναντι του προβλήματος της
αναγνώρισης των Σκοπίων, πρέπει να συνυπολο-
γιστεί το γεγονός ότι κινείται μέσα σε ένα
«τρίγωνο» αντιφατικών ιεραρχήσεων, δεσμεύσε-
ων και επιδιώξεων:

* Αφενός υπάρχει στο κοινοτικό επίπεδο η δέ-
σμευση της περιώνυμης απόφασης, αλλά και το
«βεβαρημένο» γερμανικό παρελθόν στην πρώτη
φάση της Γιουγκοσλαβικής κρίσης.

Η Γερμανία, η οποία έχει επικριθεί για την
πίεση που άσκησε αναφορικά με την αναγνώριση
της Κροατίας και της Σλοβενίας –και τις συνέπει-
ες που είχε αυτό για την εικόνα της, ως της νεό-
κοπης ευρωπαϊκής υπερδύναμης που σπεύδει να
διασφαλίσει τα συμφέροντά της σε έναν
«ζωτικό», για αυτήν, χώρο στα Βαλκάνια– δεν
«αντέχει» να προχωρήσει μόνη της σε μια ανα-
τροπή της απόφασης της Λισσαβώνας... Και για
αυτόν το λόγο δεν προτίθεται και δεν πρόκειται

να προχωρήσει σε αυτή την κατεύθυνση μονομε-
ρώς... Η διαφοροποίηση της απόφασης της
Λισσαβώνας για το θέμα της αναγνώρισης, «θα
βρει σύμφωνη» τη Γερμανία μόνο υπό κάποιες
προϋποθέσεις, εκ των οποίων η κυριότερη είναι
να μην εμφανιστεί αυτή ως κινητήρια δύναμη
μιας τέτοιας εξέλιξης.

* Κατά δεύτερο λόγο υπάρχει η νομοτέλεια της
πολιτικής γραμμής και της «λογικής», που έχει
ακολουθήσει μετά τη γερμανική ενοποίηση –πί-
σω από την προβολή του δικαιώματος της αυτο-
διάθεσης– και τα συμφέροντά της στην περιοχή.

Η λογική αυτή οδηγεί με τον έναν ή τον άλλον
τρόπο, βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα, στην
αναγνώριση των Σκοπίων – εν ανάγκη και ως
Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Μια παράμετρο
αποτελούν τα οικονομικά της συμφέροντα (εξαι-
ρετικά αναπτυγμένες εμπορικές και οικονομικές
σχέσεις με τα Σκόπια) αλλά κυριότερη παράμε-
τρο αποτελεί το ότι η Γερμανία θέλει να εγγρά-
ψει υποθήκη για τον μελλοντικό ρόλο της και στο
νότο της πρώην Γιουγκοσλαβίας και να μην αφή-
σει το έδαφος «ελεύθερο» στις άλλες μεγάλες ευ-
ρωπαϊκές δυνάμεις και στις Ηνωμένες Πολιτείες.
Και με αυτή την έννοια η Βόννη κρατάει στο υψη-
λότερο δυνατό επίπεδο τις σχέσεις της με τα
Σκόπια... Μια τρίτη, τέλος, παράμετρος είναι ο
συνυπολογισμός από γερμανικής πλευράς της πο-
λιτικής που ακολουθούν έναντι των Σκοπίων στο
θέμα της αναγνώρισης, δύο σημαντικές για τη
Γερμανία και με «ειδικές» σχέσεις μαζί της χώ-
ρες, όπως η Τουρκία και η Βουλγαρία...

* Η τρίτη άκρη του «τριγώνου»-πλαισίου στο
οποίο κινείται η γερμανική πολιτική επί του θέ-
ματος, είναι βέβαια η Ελλάδα και ο αντικειμενι-
κός της ρόλος στην περιοχή.

Η Γερμανία δεν μπορεί και δεν επιθυμεί να
έρθει σε ρήξη με την Ελλάδα, που αποτελεί –στα
πλάισια της Ευρωπαϊκής Κοινότητας– τον στενό-
τερο της εταίρο και «σύμμαχο» στην περιοχή, με
την οποία την συνδέουν πολυποίικλοι δεσμοί, αλ-
λά και σοβαρότατα πολιτικά και οικονομικά συμ-
φέροντα. Η ιδεολογικοπολιτική συγγένεια των
δύο κυβερνήσεων κατά την παρούσα περίοδο
αποτελεί έναν επιπρόσθετο παράγοντα... Κάτω
από αυτό το πρίσμα η Γερμανία μπορεί μεν να
πιέζει για την εξεύρεση μιας λύσης στο θέμα της
ονομασίας, αλλά είναι παράλληλα υποχρεωμένη
να μην ξεπεράσει ορισμένα όρια, διακυβεύοντας
μια οριστική «απώλεια» της Ελλάδας, αλλά και
των «υπηρεσιών» που μπορεί να προσφέρει π.χ.
στην κατεύθυνση μιας γερμανοσερβικής προσέγ-
γισης, που σημειωτέον επιδιώκει μελλοντικά...

Το «τρίγωνο» αυτό, μέσα στο οποίο κινείται η
γερμανική εξωτερική πολιτική επί του θέματος,
συνεπάγεται αντικειμενικά –ανάλογα με την
πλευρά που αποτελεί κάθε φορά την αφετηρία
κάποιων πολιτικών κινήσεων και τοποθετήσεων–
αν μη τι άλλο, αντιφατικές εκδηλώσεις, σπασμο-
δικότητα και παλινωδίες... Και η επίγνωση αυτής
της κατάστασης από γερμανικής πλευράς συνη-
γορεί πρώτα απ' όλα και πάνω απ' όλα στην απο-
δέσμευση από την απόφαση της Λισσαβώνας. □

Τα αίτια μιας ενδεχόμενης αποτυχίας

του Ευθύμιου Χ. Στοφορόπουλου

**Οι σκοπιανές διεκδικήσεις μπορούν να ενισχύσουν εναντίον μας απειλές, αν χρησιμοποιηθούν από την Τουρκία ή από άλλη εχθρική προς εμάς δύναμη.
Ήδη, τουρκική και άλλη ξένη στρατιωτική βοήθεια έχει αποσταλεί στα Σκόπια.**

Σωστά, συνεπώς, η κοινή γνώμη της χώρας μας επιμένει στην ανάγκη να καμφθεί η ανθελληνική πολιτική των Σκοπίων. (Καίτοι, βέβαια, εκπλήσσει το ζωηρό αυτό ενδιαφέρον, αν συγκριθεί με την απάθεια για πολύ κρίσιμότερα θέματα, όπως είναι οι εκδηλώσεις του τουρκικού επεκτατισμού στην Κύπρο, στο Αιγαίο και στην ελληνική Θράκη).

Κεντρικό στοιχείο της πολιτικής των Σκοπιανών αποτελεί η εκ μέρους τους χρησιμοποίηση του ονόματος *Μακεδονία* και συμβόλων όπως το *άστρο της Βεργίνας*. Οικειοποιούμενοι ελληνικό όνομα και ελληνικά εμβλήματα εννοούν: «θέλουμε ένα μεγάλο μέρος της βόρειας Ελλάδας». Ότι αυτό ακριβώς εννοούν, το εξηγούν σε κείμενα και χάρτες που έχουν στείλει σε ολόκληρο τον κόσμο.

Οι βλέψεις επί συγκεκριμένων ελληνικών εδαφών, που περιλαμβάνουν τη *Θεσσαλονίκη*, είναι θέμα υπαρκτικό για το πολιτειακό μόρφωμα των Σκοπιανών και, σε μεγάλο βαθμό, προσωπικά για τους ίδιους. Δεν έχουν πολιτική δύναμη όσοι από αυτούς τυχόν διαφωνούν.

Μόνον πειθαναγκαζόμενα, θα μεταβάλουν τα Σκόπια συμπεριφορά. Αλλιώς θα μετέρχονται κάθε τέχνασμα για να μην εγκαταλείψουν τις θέσεις τους. Δεν θα αρνούνται, π.χ., να επαναλαμβάνουν ανεξόδευτα δηλώσεις προσήλωσης σε γενικές αρχές, με διατύπωση που να τους αφήνει τη δυνατότητα να επαναθέτουν ζήτημα «μακεδονικής μειονότητας» στην Ελλάδα και «ειρηνικής μεταβολής των συνόρων». Αν δεχθούν οποιαδήποτε παραλλαγή του ονόματος Μακεδονία, θα είναι εκείνη που θα κρίνουν κατάλληλη για την προώθηση των σκοπών τους.

Διαφαίνεται η πιθανότητα αποτυχίας της Ελλάδας να αμυνθεί κατά των Σκοπίων. Γιατί;

Πρώτον, διότι το ομόσπονδο κρατίδιο των Σκοπίων είχε γίνει παγκόσμια γνωστό ως «Μακεδονία», λόγω των υποτυπωδών αντιδράσεων της Αθήνας που συμμορφωνόταν με αμερικανικές φιλογιουγκοσλαβικές υποδείξεις, έχοντας και την ελπίδα ότι, στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών και του Κινήματος Αδεσμεύτων, η Γιουγκοσλαβία θα βοηθούσε στο ζήτημα της Κύπρου, ως προς το οποίο αντιμετωπίζαμε την αρνητική στάση των δυτικών «συμμάχων». (Όπως έπρεπε να αναμένεται, το Βελιγράδι και, γενικότερα, οι Αδέσμευτοι και ο ΟΗΕ δεν αναπλήρωσαν τις ελληνικές αδυναμίες.)

Ο **δεύτερος** λόγος πιθανής αποτυχίας μας πρέπει ν' αναζητηθεί στην πάγια αναποτελεσματικότητα της εξωτερικής μας πολιτικής. Η Ελλάδα ξέρει μόνο να υπακούει, να παρακαλεί ή να πεισμώνει παιδιάστικα. Αγνοεί τη δύσκολη τέχνη (που και μικρότερες χώρες ασκούν με επιτυχία) της εναρμόνισης πιέσεων, απειλών, εξαγορών, ευκαιριακών συμμαχιών, ή των συνδυασμών κρίσιμης και «ανεπίσημης» διπλωματίας, πολιτικών, στρατιωτικών και οικονομικών μέσων. Οι λύσεις «αναγνώρισης-διαφοροποίησης» ή «αποσταθεροποίησης-διάλυσης» του σκοπιανού κατασκευάσματος (αν ήταν αντικειμενικά εφικτές) ευρίσκοντο πέραν των ικανοτήτων της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, το επίπεδο της οποίας οφείλεται στην κατάσταση του κράτους και της κοινωνίας μας και στην ποιότητα της μεταξύ τους σχέσης.

Τρίτη, συναφή, αιτία αποτελεί η νοοτροπία προτεκτοράτου που μας διακατέχει. Η εκτίμηση των επιδιώξεων άλλων χωρών και των συσχετισμών δυνάμεων πρέπει να είναι προϋπόθεση για ν' αυτενεργούμε σωστά και όχι για να εγκαταλείψουμε τα εθνικά μας θέματα στην ανύπαρκτη καλή διάθεση τρίτων που δεν έχουν τα δικά

μας συμφέροντα. Στην προκειμένη περίπτωση οι κοινοτικοί μας εταίροι τριτοί είναι οι κοινοτικοί μας εταίροι μιλούσαν εναντίον μας στους Σκοπιανούς κατά την απόφαση της Λισσαβώνας. Γι' αυτό Γκλιγκόροφ δεν είχε κανένα λόγο να υρήσει.

Πρέπει, επίσης, να αναφερθεί η αδικηγητή μείωση της εθνικής μας ισχύος σε σύμμε την τουρκική και η παραλυτική επίδραση έχει επί της όλης εξωτερικής μας πολιτικής της βαλκανικής—ο φόβος των Τούρκων.

Αυτοί είναι οι λόγοι για τους οποίους χάνουμε στο Σκοπιανό, όπως και σε όλα τα Στο Αιγαίο, όπου, μετά το «θρίαμβο» Μαρτίου 1987, σε κανένα σημείο της υπαρκτής πύδας δεν τολμούμε να διεξαγάγουμε έρευνα έτσι δημιουργείται *de facto* καθεστώς υπαγωγής Τούρκων, τόσο μάλλον που συνεχίζουν να βιάζουν συστηματικά τον ελληνικό εναέριο και να μας απαγορεύουν την επέκταση των κών μας υδάτων. Στην Κύπρο καλούμε να επιλέξουμε μεταξύ παραλλαγών κρατίας, ενώ οι αδελφοί μας αφελληνιστές (ιδρύοντας, μεταξύ άλλων, αγγλόφωνο πιστήμιο, καθ' υπόδειξη Άγγλων και κανών). Στην ελληνική Θράκη εξακολουθούμε να ανεχόμαστε τις δραστηριότητες της ΑΟλοκληρώθηκε η εκδίωξη των Ελλήνων Κωνσταντινούπολη, την Ίμβρο και την Καίτη και την Βόρειο Ήπειρο αναγκάζονται να ταλείψουν οι ομοεθνείς μας.

Ο κ. Καραμανλής κλαίει γιατί πιστεύει στην αλληλεγγύη των Δυτικοευρωπαίων. Ο κ. Τάκης κάνει προβλέψεις που διαφεύδουν μετά την άλλη. (Θυμάστε που μας έλεγε ότι η ελληνική στάση κατά τον πόλεμο στον Κόσμο βοήθησε την Κύπρο;) Ο κ. Παπανδρέου κλαίει τη χαμένη αξιοπιστία. Ο κ. Σαμαράς κλαίει το θέμα των Σκοπίων, δεν αιτιολογεί την ανάγκη να διαχωρίσει τη θέση του υπουργίας του, υποθηκεύσαν ακόμη περισσότερο το μέλλον του Κυπριακού Ελληνισμού εφαρμόζοταν πολιτική «δευτέρου Νταβίτ» πιζόμαστε με τους πολιτικούς μας γιατί την ευθύνη μας στον καθρέφτη.

Υπάρχει και η άλλη Ελλάδα. «Ετελεί τον Αλέξανδρος τη τετάρτη και δεκάτη και την Ολυμπιάδα επί Ηγησίου άρχοντος». Είναι όμως πάντα στην καρδιά μας.

Το «μακεδονικό» ηλεκτροσόκ

του Στ. Κούλογλου

Χωρίς αμφιβολία οδυνηρό, το ηλεκτροσόκ είναι μερικές φορές το μόνο όπλο που απομένει για την αντιμετώπιση ενός ψυχασθενούς. Όταν μάλιστα η ψυχιατρική χει ελάχιστα προχωρήσει στις περιπτώσεις όπου ένας ολόκληρος λαός καταλαμβάνεται από υστερία εθνικο-κρετινιστικού τύπου, ίσως να αποτελεί το ύστατο μέσο για την επικράτηση της κοινής λογικής και την –έστω και ανώμαλη– προσγγείωση στη σκληρή διεθνή και βαλκανική πραγματικότητα.

Η εβδομάδα των συνεχών πολιτικών ηλεκτροσόκ η εβδομάδα που πέρασε, θα συνεφέρει άραγε τον ασθενή που πάσχει από τη «μακεδονική παράνοια»; Από Βόννη ως τη Μόσχα, διά μέσου της Ρώμης και του Λονδίνου, όλοι οι συγγενείς και της ασθενούς Ελλάδας, φρόντισαν να χτυπήσουν φιλικά στην πλάτη για να πενθυμίσουν όμως ότι πρέπει επιτέλους άψι να φοβάται τα φαντάσματα που ζει ότι την κατατρέχουν. Μετά τις ήττες εντός έδρας, το αποκορύφωμα σημειώ- εντός έδρας, στην Αθήνα: ακόμα και ο γιός Αμύνης της Αλβανίας αναφέρθη- τη «δημοκρατία της Μακεδονίας», όντας επιδεικτικά την παρέμβαση του να ομολόγου του που έσπευσε να απο- τη σαφέστατη αλβανική πολιτική δή- σε γλωσσικό απόστημα...

Είναι φανερό ότι η περίοδος χάριτος που με στην Ελλάδα από τους κοινοτικούς τους με την απόφαση της Λισσαβώνας αρχές του καλοκαιριού, πλησιάζει στο της. Οι 11 δεν θέλησαν τότε να προκα- την πτώση της ελληνικής κυβέρνη- Ουσιαστικά έδωσαν κάποια περιθώ- χονου στον κ. Μητσοτάκη, για να αλ- το κλίμα στη χώρα, να εξουδετερώσει σωκομματικές και αντιπολιτευτικές άσεις και να διαπραγματευθεί από ερες θέσεις με την ηγεσία της τέως γι- ολαβικής δημοκρατίας της Μακεδο-

Είναι μια δύσκολη για την ΕΟΚ εποχή ην ψυχρολουσία του «ΟΧΙ» της Δανίας νθήκη του Μάαστριχτ και ενώ η τύχη λευταίας δεν είχε επικυρωθεί ούτε γαλλικό δημοψήφισμα, ούτε από το

ελληνικό Κοινοβούλιο. Από τότε όμως κύλη- σε νερό στο αυλάκι και εν πάση περιπτώσει όταν στο Σερράγεβο κινδυνεύουν να πεθά- νουν φέτος το χειμώνα 300 χιλ. άτομα ή υπάρχει κίνδυνος ο σύντροφος Μιλόσεβιτς να επεκτείνει τον πόλεμο και στο Κοσσυ- φοπέδιο, για να αποφύγει το εκτελεστικό απόσπασμα στη Σερβία, είναι παραλο- γισμός να ασχολείται κανείς με τα ελληνικά καπρίτσια.

«Με την απόφαση της Λισσαβώνας», ση- μειώσαμε στο «ANTI» στις αρχές Ιουλίου, «απεφεύχθη μια εθνική τραγωδία τεχνητά καλλιεργημένη και η Ελλάδα από θέση υπε- ροχής πρέπει τώρα να καθίσει στο ίδιο τρα- πέζι, επιδιώκοντας ένα συμβιβασμό που να σώζει τα προσχήματα και για τις δύο πλευ- ρές και κυρίως να εξασφαλίζει ουσιαστικά τις ελληνικές θέσεις. Που σημαίνει ένα συμβι- βασμό στο όνομα (όπως λόγου χάριν «Σλα- βομακεδονία») και κυρίως ρητές δεσμεύσεις από σλαβομακεδονικής πλευράς, ότι δεν υπάρχει μακεδονική μειονότητα στην Ελλάδα (ή ότι τουλάχιστον αυτό είναι θέμα για το οποίο θα αποφασίσει η ελληνική πλευ- ρά), παράλληλα με ένα ευρύ φάσμα πολιτι- κών, οικονομικών και ίσως στρατιωτικών συμφωνιών».

Δυστυχώς, η ατολμία της κυβέρνησης και ο κουτοπόνηρος τρόπος με τον οποίο προ- σπαθεί να περάσει το συμβιβασμό που επι- διώκει, παράλληλα με την αβάστακτη ανευ- θυνότητα του Α. Παπανδρέου, του Α. Σα- μαρά και όλων όσοι πατριδοκαπηλεύονται για ίδια οφέλη, εμπόδισε την αξιοποίηση της θετικής μετα-λισσαβωνικής συγκυρίας. Έ- τσι όχι μόνο ξαναγυρίσαμε στην παλιότερη κατάσταση, αλλά είμαστε και σε χειρότερη:

γιατί η υπομονή των συμμάχων έχει εξα- ντληθεί, ενώ εν τω μεταξύ τα Σκόπια υιοθέ- τησαν και τον ήλιο της Βεργίνας...

Απομένει βεβαίως να διευκρινιστεί αν πρόκειται για τακτική της μακεδονικής ηγε- σίας, ώστε να έχει περιθώριο για υποχωρή- σεις στην περίπτωση διαπραγματεύσεων ή για τελεσίδικη ενίσχυση των σκληροπυρρη- νικών στα Σκόπια. Αλλά το βέβαιο είναι ότι σε αυτήν τη μάχη εναντίον των γεωπολιτι- κών και ιστορικών δεδομένων και ιδίως της κοινής λογικής χάνουμε με την πάροδο του χρόνου όλο και περισσότερα. Αν στην αρχή ο κ. Σαμαράς είχε διαπραγματευθεί το ζήτη- μα με τα Σκόπια χωρίς αλαζονεία και ψευ- τοπαλικάρισμούς, αποφεύγοντας να το με- τατρέψει σε μείζον πολιτικό θέμα στην τέως γιουγκοσλαβική δημοκρατία της Μακεδο- νίας, ο Γκλιγκόροφ, ίσως να είχε δεχθεί να αλλάξει ακόμα και το όνομά του για να πάρει την αναγνώριση.

Αν το πρώτο εξάμηνο του '92 είχαμε ζητή- σει εγγυήσεις για αυτά που πραγματικά εν- διαφέρουν την Ελλάδα (όχι μειονότητα, σε- βασμός συνόρων κλπ.), θα τις είχαμε πάρει. Αν μετά τη Λισσαβώνα είχαμε επιδιώξει μια συμβιβαστική λύση στο όνομα (όχι ότι έχει μεγάλη σημασία, αλλά για να μη θεωρηθεί εθνική ήττα όπως ήλθαν τα πράγματα), πάλι θα είχαμε επιτύχει. Τώρα κινδυνεύουμε να μην πάρουμε ούτε τον ήλιο πίσω!! Σε λίγο, σημειώνει εύστοχα η «Καθημερινή», θα εκλι- παρούμε τον Γκλιγκόροφ, να μας αναγνωρί- σει με το όνομά μας. Για να μην αναφέρει φυσικά κανείς ότι ένας ολόκληρος υπερπο- λύτιμος χρόνος για την άσκηση επιθετικής πολιτικής στα Βαλκάνια, χάθηκε στο κυνήγι των ανεμομύλων...

Αποτελεί άραγε δείγμα ωριμότητας η θαρ- ραλέα προχθεσινή στροφή ηγετικών στελε- χών του Συνασπισμού, που –μετά το ΚΚΕ– αποφάσισαν επιτέλους να πουν τα πράγμα- τα με το όνομά τους, ζητώντας μια συμβι- βαστική λύση στο θέμα της ονομασίας και διαπραγματεύσεις Αθήνας - Σκοπίων; Τα απανωτά ηλεκτροσόκ θα έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα, ή μήπως θα αποδειχθεί ότι πράγ- ματι μωραίνει ο κύριος, ον βούλεται απολέσει;

Κάποιοι τολμούν

Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της Ν.Δ., Νικήτας Κακλαμάνης, μιλάει στον Τ. Καφετζή για:

- τις σχέσεις του με τον Αντώνη Σαμαρά
- τις προοπτικές για το Εδιμβούργο
- την εσωκομματική κατάσταση στη Ν.Δ.
- τις προοπτικές της κυβέρνησης σε περίπτωση εκλογών
- τις ΗΠΑ, την Ευρώπη και τα Βαλκάνια.

Γεννημένος στην Άνδρο το 1947, με σπουδές ιατρικής στην Αθήνα και στην Αγγλία, ο Νικήτας Κακλαμάνης, είναι τον τελευταίο χρόνο ο ένας από τους 3 κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους της Ν.Δ., ενώ διατηρεί στην Ιατρική Σχολή της Αθήνας την «έδρα» του επίκουρου καθηγητή ακτινολογίας-ογκολογίας. Εξελέγη βουλευτής Α' Αθηνών για πρώτη φορά στις 8 Απριλίου 1990. Τον συναντήσαμε στο διαμέρισμά του στην Αθήνα, που βρίσκεται μεταξύ του διαμερίσματος του Στ. Στεφανόπουλου και εκείνου του κ. Κύρτσου της «Ρηγίλλης»...

Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ:

ΕΡ.: Κύριε Κακλαμάνη θα αρχίσω κάπως «ανορθόδοξα» την κουβέντα μας. Στη συζήτηση της Βουλής, για το φορολογικό, το όνομά σας ήλθε επανειλημμένα στη δημοσιότητα διότι, σε σχέση με επίμαχες διατάξεις αυτού του νομοσχεδίου που αφορούσαν τους γιατρούς, φέρεσθε να έχετε πράξει κάτι «παραπάνω» από αυτό που θα εκάνατε ως κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος κόμματος. Είναι έτσι;

ΑΠ.: Όλες οι επαγγελματικές τάξεις βλέπουν τους εκπροσώπους των κομμάτων στη Βουλή όταν έχουν κάποιο πρόβλημα. Από τους 3 κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους της Ν.Δ. εγώ τυχαίνει να είμαι γιατρός, οπότε ήταν αυτονόητο ότι θα απευθύνονταν σε μένα. Αυτό είναι το τυπικό μέρος. Ουσιαστικά τώρα. Επί 6 συνεχή χρόνια ήμουν Γ. Γραμματέας του Πανελληνίου Ιατρικού Συλλόγου. Έχω, λοιπόν, κάποια ευαισθησία απέναντι στον «συντεχνιακό χώρο» μου, ο οποίος με ετίμησε και μάλιστα υπερκομματικά επί 6 χρόνια – την τελευταία φορά εξελέγην με το 92% των ψήφων. Για το φορολογικό, από όσα μου έθεσαν υπόψη οι εκπρόσωποι των γιατρών, είπα ποια σημεία θα υπερα-

σπιστώ. Θέση μου είναι ότι πρέπει να υπάρχει ίση και δίκαιη φορολόγηση, αλλά είμαι αντίθετος στη διαπόμπευση του γιατρού, όπως γίνεται κάθε φορά που η φοροδιαφυγή παραδειγματίζεται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις με την αναφορά στους γιατρούς. Είναι φοροφυγάδες, αλλά δεν είναι στην πρώτη γραμμή! Συμφώνησα λοιπόν με τους γιατρούς να απαλειφθεί η διάταξη περί πελατολογίου – που είναι και κοροϊδία του κόσμου – αλλά να μείνουν άλλες διατάξεις με τις οποίες και αυξήθηκε η φορολόγηση των γιατρών. Δεν είναι τέλεια, αλλά σίγουρα είναι καλύτερα από πριν.

ΕΡ.: Πώς πετύχατε αυτό το 92% στον ΠΙΣ;

ΑΠ.: Είχα άριστες διαπροσωπικές σχέσεις με τους συναδέλφους μου όλων των πολιτικών αποχρώσεων, τις οποίες έχω και στη Βουλή με τους συναδέλφους βουλευτές. Και είδα πόσο πολύ βοηθά αυτό στην επίλυση πολλών προβλημάτων μεταξύ κομμάτων, πόσο βοηθά η εμπιστοσύνη και ο αλληλοσεβασμός. Αυτό είναι το πρώτο στοιχείο για εκείνο το 92%. Και το δεύτερο είναι ότι υπερασπιζόμουν θέσεις και πρόσωπα ως Γ. Γραμματέας του ΠΙΣ, ανεξάρτητα από πολιτική απόχρωση, με βάση την ορθότητα ή όχι, σε κάθε περίπτωση.

ΕΡ.: Πιστεύετε ότι σήμερα, σε μια πολιτική κα-

τάσταση με ενδοκομματική και διακομματική διένεξη και αντιπαλότητα, υπάρχει περίπτωση ώστε αυτές οι διαπροσωπικές σχέσεις τουργήσουν προς την κατεύθυνση του ελέγχου και της ψύχραιμης αντιμετώπισης της κρίσης;

ΑΠ.: Είμαι απαισιόδοξος και κάθε πείθωμαι πιο πολύ ότι τα αγκυλωμένα άλατα της εξουσίας είναι τόσο ισχυρά που δεν αρκεί μόνο κάποια διαπροσωπική σχέση για να σπάσουν. Εγώ, και άλλοι σφοί μου, βρίσκουν κοινά σημεία με σφοί του ΠΑΣΟΚ και της Αριστεράς. Δεν μπορούμε να υλοποιήσουμε, λοιπόν, δομών της εξουσίας – και όχι μόνον κυβερνητικής, μολονότι αυτή είναι ισχυρή από τις άλλες. Σε συναδέλφους του ΠΑΣΟΚ και της Αριστεράς δεν επιτρέπεται να μας δεν επιτρέπεται δύο φορές – να προτείνουμε κοινή πρόταση για θέματα υγιεινών συμφωνία μας εκτείνεται σε κοινά σημεία.

ΕΡ.: Και όμως, στο ασφαλιστικό νομοσχέδιο...

ΑΠ.: ...μιλάτε για το τρίτο κατά σειρά νομοσχέδιο...

ΕΡ.: ...ναι, σε αυτό υπήρξε πολλή ένταση. Πιστεύετε ότι υπήρχαν περι-
ΑΠ.: Βαρύνεται και η κυβέρνηση και η πολιτεία για την ένταση αυτή. Η

έχει ευθύνες διότι εδώ και δύο χρόνια / έκανε το διάλογο που έπρεπε. Η δε απολίτευση με φωτεινές εξαιρέσεις, έδει- σείρα αντίληψη, παρά το ότι το πόρισμα «επιτροπής Τζουμάκα», είχε πολλά ση- α που έδιναν τη δυνατότητα διαλόγου. Οι νες είναι καταμερισμένες, αν και πι- νω προσωπικά ότι εκείνος που κυβερνά πάντα τη μεγαλύτερη ευθύνη. Αλλά η κατάσταση παρατηρήθηκε και στα συν- τα όπου υπήρχαν ένθεν και ένθεν πα- βάσεις, ενώ χωρίς αυτές ίσως το πρόβλη- να μετατοπιζόταν τελικά σε αντίθεση με- σ συνδικάτων του δημοσίου και εκείνων ιδιωτικού τομέα. Νομίζω ότι ο ελληνικός δικαλισμός βρίσκεται στη δεκαετία του ενώ στην Ευρώπη αρχίζει να εμφανίζε- ο ιδεολογικός λεγόμενος συνδικαλισμός, ύριο αίτημα τη συμμετοχή των εργαζο- ν στα κέντρα λήψης των αποφάσεων. Στην Ελλάδα δεν το ακούω από πουθε-

Αυτό προϋποθέτει όμως μια κάποια πραγ- πική στάση. Πιστεύετε ότι η εκάστοτε αντί- προς την κυβέρνηση πλευρά έχει περιθώρια α τέτοια στάση με δεδομένο τον τρόπο λή- αποφάσεων και οργάνωσης του σημερινού νητικού σχήματος;

Είναι πολύ δύσκολο, γι' αυτό είπα ότι αλύτερη ευθύνη την έχει η εκάστοτε νηση.

Επειδή τους τελευταίους μήνες, πολλά λέ- για συνεννοήσεις, κοινή στάση, ομοψυχία σε ζητήματα που αφορούν την εξωτερική κή της χώρας, πιστεύετε πως αυτό που λέ- ξένοι», ότι, δηλαδή, το πρόβλημα είναι σε ν δεν μπορούμε να συνεννοηθούμε μεταξύ ναι σωστό;

Οτι έχουμε ευθύνη για το ότι οι ξένοι νυπεριφέρονται όπως μας συμπεριφέ- δεν υπάρχει καμία αμφιβολία. Βε- ας μην κρυβόμαστε. Ακόμα και αν ε αρραγές μέτωπο και εθνική στρατη- άν κάτι δεν πήγαινε καλά στους ισχυ- της γης και θέλανε να επιβάλουν μια άποψη σίγουρα θα μπορούσαν να την νουν – ίσως δυσκολότερα από όσο τώ- εσωτερική μας ασυνεννοησία έχει ως λημα συχνότερα και ευκολότερα να νιβάλουν θέσεις που έρχονται σε ευ- ύγκρουση με το περί δικαίου αίσθημα ι σύνολο θεμάτων. Οι ξένοι «κάθον- άνω σε αυτή τη διαμάχη. Πρόσφατο ειγμα: υπήρχε αρραγής ενότητα του αλλά όχι της πολιτικής ηγεσίας στο «δονικό».

ναφέρεστε στο συλλαλητήριο της Θεσσα-

Το συλλαλητήριο είχε ένα θετικό ση- ο ότι ξύπνησαν μέσα στον νέο κυρίως α, ιδέες και ιστορικές μνήμες που εί- λείως ξεχασθεί, γιατί εμείς φροντίσα- ους κάνουμε να τις ξεχάσουν. Γι' αυ- ους νέους ήταν το συλλαλητήριο της λονικής και υπ' αυτήν την έννοια ερε θετικά.

ΕΡ.: Πιστεύετε, ότι οι έννοιες που συνιστούν το εθνικό, τον εθνισμό, την πατρίδα κλπ., μπορούν σήμερα να έχουν αντίκρισμα, παρά την «εθνικόφρονα» χρήση που τους έγινε μετά τον εμφύλιο;

ΑΠ.: Μα τότε ο «εχθρός» ήταν εσωτερικός...

ΕΡ.: Ναι, αλλά δεν έχει κάπως ταλαιπωρηθεί αυ- τή η ιδέα της πατρίδας, της εθνικής ταυτότη- τας;...

ΑΠ.: Δεν νομίζω ότι οι χρήσεις του παρελ- θόντος προδικάζουν τις στάσεις στο παρόν. Σε ένα συνάδελφό μου στη Βουλή, του ΚΚΕ,

«το ΟΧΙ της Δανίας δεν την απο- μόνωσε από την Κοινότητα, γιατί εμείς να απομονωθούμε με μια σκληρότερη θέση στο θέμα των Σκοπίων;»

«οι συναντήσεις των πολιτικών αρχηγών γίνονται πλέον πυροσβεστικά»

«είμαι εναντίον των ομάδων και στα 45 μου δεν πρόκειται να γίνω φραξιονιστής»

«αν αυτοί που πρέπει δεν κινή- σουν τους μηχανισμούς, για να βρεθεί ποιος έγραψε την “εγκύ- κλιο” της Ν.Δ., τότε θα το ζητή- σουμε εμείς στην προγραμματι- σμένη σύνοδο της Κ.Ο. της Ν.Δ.»

είπα ότι αντιμετωπίζουν τη Δεξιά το 1992 όπως τους αντιμετώπιζε εκείνη το 1950...

ΕΡ.: Πιστεύετε, κ. Κακλαμάνη, ότι η «εθνική ομοψυχία» είναι εφικτή;

ΑΠ.: Θα ήταν αν οι πολιτικοί φρόντιζαν να ενισχύσουν την ενδόψυχη διάθεση που έχει ο λαός προς αυτή την κατεύθυνση. Πολλές φορές κάνουμε το αντίθετο.

ΕΡ.: Αυτή την περίοδο υπάρχει ένα κρίσιμο πρό- βλημα στο εσωτερικό του κυβερνώντος κόμμα- τος, γύρω από ένα ζήτημα που ενάμιση χρόνο τώ- ρα φέρεται ως πολύ σημαντικό. Το πρόβλημα στη Ν.Δ. είναι ότι αναπτύσσονται αντιπαραθέ- σεις προς την κομματική ηγεσία και την κυβερ- νητική πολιτική, γύρω από το «Μακεδονικό». Φέρεσθε ως συμφωνών με τον κ. Σαμαρά και ψη- φίσατε υπέρ της προτάσεώς του στην Κ.Ο. της Ν.Δ. στις 21 Οκτωβρίου. Δεν υπάρχει κάποιο πρόβλημα όταν εσείς, ένας κοινοβουλευτικός εκ- πρόσωπος του κόμματος «επιμερίζεσθε» σε μια άποψη που ήταν περίπου σίγουρο ότι δεν θα συ- γκέντρωσε ικανό αριθμό απόψεων;

ΑΠ.: Με τον κ. Σαμαρά γνωρίζομαι 15 χρό- νια. Είναι πολλά άλλα θέματα για τα οποία έχουμε σε ανύποπτους χρόνους συζητήσει και βρεθεί σύμφωνοι –εξ ου και λέω «με εκ-

φράζει ο κ. Σαμαράς»– και το συγκεκριμένο θέμα περί Σκοπίων είναι, χρονικά, το τελευ- ταίο. Στα άλλα ζητήματα –οικονομία και κοινωνική πολιτική π.χ.– είναι που έχουμε «ταυτισθεί» με τον κ. Σαμαρά, όχι υπό την έννοια ότι είμαι υποτακτικός στον κ. Σαμα- ρά. Στο συγκεκριμένο θέμα περί Σκοπίων δεν είναι αυτές καθαυτές οι θέσεις του κ. Σαμαρά που με βρίσκουν σύμφωνο –μπορώ να πω μάλιστα ότι σε ορισμένες έχω κάποιες διαφωνίες– αλλά το μήνυμα που θέλουμε να περάσουμε μέσα από αυτές. Ότι δηλαδή, αν σε ένα θέμα σημαντικό, δείξουμε υποχωρη- τικότητα απέναντι των ξένων, τότε βάσει ποιας λογικής θα μας σεβαστούν όταν θα συζητήσουμε τα σοβαρότερα προβλήματα – π.χ. σχέσεις με Τουρκία και Κυπριακό; Εμένα με εκφράζει η άποψη Σαμαρά, ότι ήλθε η ώρα να πούμε ένα αξιοπρεπές «όχι» εκεί που πρέπει να το πούμε, στους έξω. Διότι τα εθνικά συμφέροντα προηγούνται.

ΕΡ.: Ο κ. Μητσοτάκης επιστρέφοντας από το Μπέρμιγχαμ έθεσε ζήτημα κινδύνου απομόνω- σης από την Κοινότητα. Θεωρείτε ότι μπορεί να ειπωθεί ένα αξιοπρεπές «όχι», χωρίς τον κίνδυνο απομόνωσης;

ΑΠ.: Υπάρχει μεγαλύτερο αρνητικό δεδομέ- νο για την Κοινότητα από το ΟΧΙ των Δανών; Απομονώθηκε η Δανία; Εκτός και αν η Κοινότητα μιλάει για κοινοτική αλλη- λεγγύη μόνο για να το ακούμε. Εάν πιστεύει σε αυτό η Κοινότητα, το δεδομένο της Δανίας είναι ότι αρνητικότερο μπορεί να υπάρξει. Με ποια λογική θα πειστώ εγώ ότι μια σκληρότερη στάση μας στην Κοινότητα για το θέμα των Σκοπίων θα μας απομονώ- σει;

ΕΡ.: Ναι, αλλά υπάρχει και η αντίληψη ότι μπο- ρεί να απομονωθούμε επειδή οι Κοινοτικοί δεν μας καταλαβαίνουν στο θέμα των Σκοπίων...

ΑΠ.: Βέβαια, διότι κανείς δεν φρόντισε επί 40 χρόνια να δώσει την πραγματική διάστα- ση στο θέμα αυτό. Και δεν φταίνει οι ξένοι ασφαλώς που δεν μας καταλαβαίνουν. Τώρα, αν το «πακέτο Πινέρο», η απόφαση της Λισσαβώνας, ανατραπεί, τότε δεν πείθο- μαι ότι αυτό δεν γίνεται συνειδητά για να υπάρχει μια συνεχής εκβιαστική πίεση στην Ελλάδα μέσω αυτού του κρατιδίου –εάν τε- λικώς πάρει το όνομα Μακεδονία– για τις οποιεσδήποτε άλλες εξελίξεις στη Βαλ- κανική, αλλά και πέραν αυτής. Αλλά και εκτός της Κοινότητας: έχετε την εντύπωση ότι δεν είναι συγκοινωνούντα δοχεία η Κοινότητα με τις ΗΠΑ; Για ορισμένα τουλά- χιστον θέματα; Έχετε την εντύπωση ότι οι ΗΠΑ δεν ενδιαφέρονται για τη Βαλκανική;

ΕΡ.: Ο Νοέμβριος είναι μάλλον δύσκολος μή- νας. Ταξίδια του κ. Μητσοτάκη σε ξένες πρωτεύ- ουσες με στόχο «να κρατηθεί η απόφαση της Λισσαβώνας», συνομιλίες για το Κυπριακό, επα- φές της αγγλικής προεδρίας με τα Σκόπια, κλπ. Πιστεύετε ότι η κατάσταση στην κυβερνητική παράταξη είναι αυτή που θα έδινε τις καλύτερες δυνατές προϋποθέσεις για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η χώρα, για την επιτυχία των αι-

[illegible]

- Και ένα αδημοσίευτο στην Ελλάδα **ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ: η επιστολή του Ακίλε Οκέτο στο Βίλυ Μπραντ, για τη Σοσιαλιστική Διεθνή.**

Το τεύχος αυτό και τα τρία
προηγούμενα θα τα βρείτε
στα κεντρικά γραφεία του Συνασπισμού
και στην εφημερίδα ΕΠΟΧΗ,
στα βιβλιοπωλεία ΕΣΤΙΑ, ΘΕΜΕΛΙΟ,
ΚΟΜΜΟΥΝΑ, ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ
και ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑ (Αθήνα),
ΘΥΜΕΛΗ και ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ
(Θεσσαλονίκη),
ΠΟΛΥΕΔΡΟ (Πάτρα)

ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ
στην Ελληνοτουρκική Ένωση
Ιδιαίτερα και γκρουπ.
Σολωμού 25Α –
Πλατεία Κάνιγγος
Τηλ.: 36.25.821

ΑΠ.: Ο αρχηγός της Ν.Δ. επιλέγει το Διευθυντή. Και η ευθύνη γι' αυτό, κατ' ανάγκη, είναι του αρχηγού. Επίσης, δεν ρίξω να προσεφέρθη – και ούτε οι ίδιοι θυμούν – και δεν πρόκειται να πάρουν βερνητική θέση οι δύο εκ της παλαιάς σίας. Σε ό,τι αφορά την εγκύκλιο για ασχοληθώ μόνον όταν γίνει γνωστό π. την έγραψε – γιατί βεβαίως δεν το έγραψε ο ίδιος που δήλωσε ότι το έγραψε και ακινηθούν οι μηχανισμοί, από αυτούς πρέπει να τους κινήσουν για να βρει δράστης του κειμένου, τότε εμείς θα το έχουμε αυτό στη συνεδρίαση της Κ.Ο., έχει προγραμματισθεί με αντικείμενο τα ματα του Κόμματος. Σε ό,τι αφορά Συνέδριο, το ζητούμενο είναι να πνέσει το πνεύμα διαλόγου κατά τη διά του Συνεδρίου. Φοβάμαι ότι, χρονικά Συνέδριο δεν μπορεί να γίνει τον Μά Για μένα το πρόβλημα είναι άλλο: αν η αντιπαλότητα, κατά πόσον μπορεί η βέρνηση να είναι όσο αποδοτική χρειάζεται. Ε, κοιτάξτε. Εκεί η ευθύνη δεν αρχίζει προσμετράται από κάτω προς τα πάνω, από πάνω προς τα κάτω. Και νομίζω ότι είναι σαφές.

Οι Κάβοι του Προϋπολογισμού και της Σύγκλισης

του Αλέκου Βυζάντιου

Είναι κοινή η διαπίστωση πως η οικονομία έχει καθίσει και μάλιστα τώρα που το βάρος της Κυβερνητικής πολιτικής –και πολύ σωστά– έχει ριχθεί τον εξωτερικό τομέα. Ωστόσο οι πάντες ωρίζουν ότι εθνική εξωτερική πολιτική και «παραπαίουσα» οικονομία δύσκολα συμβιβάζονται...

Η κυβέρνηση καλείται μέσα στις προσεχείς εβδομάδες να καταθέσει στη Βουλή τον Κρατικό Προϋπολογισμό για το 1993 και Πρόγραμμα Σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας, αλλά αντικειμενικοί παράγοντες (και κειμενικοί) δυσκολεύουν τις κινήσεις του οικονομικού επιτελείου της Κυβέρνησης.

Οικονομικοί παράγοντες δεν αποκλείουν να γίνει ο Πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης, με την αιτία της κατάθεσης του Προϋπολογισμού Βουλή, ψήφο εμπιστοσύνης «θέτοντας όλους των ευθυνών τους». Εν τω μεταξύ όμως όλο περισσότερα στελέχη της Ν.Δ. δείχνουν να στασιοποιούνται από την οικονομική πολιτική του ούτως ή άλλως έχει ξεκόψει την Κυβέρνηση από τη βάση της.

Αναφερόμαστε φυσικά στους Αθ. Κανελλόπουλο, Μιλτιάδη Εβερτ και Στ. Δήμα, που υπέγραψαν στον Πρωθυπουργό και δεύτερο Υπόμνημα, όπως και στον Αντ. Σαμαρά ο οποίος αναφέρεται να υποβάλει έναν δικό του Κρατικό Προϋπολογισμό «σε λίγες σελίδες».

Οι απόστασιοποιήσεις άρχισε επίσης να εικνύει δειλά δειλά και ο υπουργός Γεωργίου Σωτ. Χατζηγιάκης ο οποίος εκφράζει ανησυχίες για την κατάσταση στην Γεωργία και την εμμένη κινητοποίηση, για τις 20 Νοεμβρίου, αγροτικών ενώσεων όλης της χώρας.

Ουσιαστικά λοιπόν και ενώ η κατάσταση της οικονομίας έχει ανάγκη ενός προγράμματος και στα μακροχρόνιου για να στηριχθεί στα πόδια της και να συμμετάσχει στις επόμενες φάσεις οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης διακρίνονται τα εξής:

Πολλοί περισσότερα μεγέθη έχουν ξεφύγει από τους τεθέντες στόχους παρά τις θυσιές στις οποίες έχουν υποβληθεί οι πλατιές μάζες και οι χυλικές πρόοδοι στον πληθωρισμό και τη συρρίκνωση των ελλειμμάτων έχουν εξανεμισθεί. Ο πληθωρισμός παίρνει και πάλι την άγουσα

αν και η αγορά και οι καταναλωτές δεν έχουν άλλα όρια αντοχής.

- Η ανεργία σημειώνει άλματα, από τον Ιούλιο και μετά, και η ΓΣΕΕ την υπολογίζει σε πάνω από το 10% του ενεργού πληθυσμού γεγονός που αν αληθεύει σημειώνεται για πρώτη φορά στην νεοελληνική Ιστορία.
- Τα κέρδη των βιομηχανικών επιχειρήσεων παρέμειναν σταθερά το Α' εξάμηνο του τρέχοντος έτους, γεγονός που σημαίνει μεταξύ άλλων ότι απ' ενός μεν δεν πρέπει να αναμένονται οι ανάλογες επενδύσεις απ' ετέρου ότι θα επιχειρηθεί τα διαφυγόντα κέρδη να αναπληρωθούν. Και αυτό το τελευταίο, με τη σειρά του σημαίνει «έκρηξη τιμών». Άλλωστε το χρηματοοικονομικό κόστος για τις επιχειρήσεις παραμένει υψηλό...
- Το έλλειμμα του Δημοσίου, τουλάχιστον στο βαθμό που αναφέρουν οι δεσμεύσεις μας απέναντι στην ΕΟΚ, δεν έχει μειωθεί. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το ότι ούτε ο στόχος σύλληψης της φοροδιαφυγής έχει επιτευχθεί ούτε η είσπραξη φόρων από τους αγρότες (και αυτό αποτελεί δέσμευση απέναντι στην ΕΟΚ) καθιστούν αδύνατη την είσπραξη της Β' δόσης του δανείου.
- Οι επενδύσεις –οι παραγωγικές– βρίσκονται καρφωμένες στα περυσινά επίπεδα αν και οι αιτήσεις υποψηφίων επενδυτών από το εξωτερικό είναι πραγματικά πολλές.

Τα μεγάλα έργα, που θα έδιναν ώθηση στην ελληνική οικονομία, προχωρούν στις διαδικασίες αλλά όχι στην ουσία. Οι πάντες αναμένουν την υιοθέτηση του «Δεύτερου Πακέτου Ντελόρ», αλλά εν τω μεταξύ: Το έργο του αεροδρομίου των Σπάτων αντιμετωπίζει έλλειψη χρημάτων και ισχυρές αντιρρήσεις για την επιβολή του «Σπατόσημου». Η εκτροπή Αχελώου έχει σχεδόν εγκαταληφθεί αφού από τον Φεβρουάριο αναβάλλονται οι σχετικές συζητήσεις στη Βουλή. Το έργο του Μετρό θα κολλήσει διότι η αρχαιολογική εταιρία και οι αρμόδιες υπηρεσίες του υπουργείου Πολιτισμού υποστηρίζουν ότι σε ολόκληρες γραμμές το έργο είναι ανεπίτρεπτο. Ήδη έχουν τεθεί σχετικές ερωτήσεις στη Βουλή (Μερκούρη και Παπαθεμελής) και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή από τον ευρωβουλευτή Αλέκο Αλαβάνο. Όσο για τη ζεύξη Ρίου-Αντιρρίου αυτή οδηγείται οριστικά να γίνει με αυτοχρηματοδότηση.

Όλα λοιπόν συνηγορούν στην άποψη ότι η ελληνική οικονομία έχει «καθίσει» και ότι ο επόμενος μήνας, Δεκέμβριος, θα είναι καθοριστικής σημασίας για την πορεία της οικονομίας (κατάθεση Προϋπολογισμού και Προγράμματος Σύγκλισης) με τις αποφάσεις Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Κορυφής στο Εδιμβούργο αλλά και για την Κυβέρνηση που της απομένουν ελάχιστες ελπίδες για να πείσει οπαδούς της και μη, ότι υπάρχουν περιθώρια ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας και μάλιστα όταν πριν λίγα μόλις εικοσιτετράωρα η ΕΟΚ αναθεώρησε τις προβλέψεις για τις προοπτικές της οικονομίας των «12».

Αλλά πώς να πείσει μια Κυβέρνηση όταν το ένα τρίτο μόνο των «πρωτοκλασάτων» στελεχών της στηρίζουν την όποια οικονομική πολιτική της, το άλλο τρίτο προτιμά να υποβάλλει Υπομνήματα και το τελευταίο παραμένει θεατής για να πάει με το νικητή...

Μόλις κυκλοφόρησε

καί σέ 150
 αριθμημένα αντίτυπα
 μέ μιά λιθογραφία
 του Παναγιώτη Τέτση

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
 Μαυρομιχάλη 9 Αθήνα 106 79
 τηλ. 3639962

Εκχωρήσεις αποικιακού τύπου

του Τάσου Μπάρλα

Στο περασμένο τεύχος του, το ANTI είχε αναφερθεί στην υπόθεση της κατασκευής μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ιδιώτες, μετά τα δημοσιεύματα του Τύπου που μιλούσαν για νέα σκάνδαλα. Το ANTI αποκάλυψε το λόγο για τον οποίο προκρίθηκε η λύση των μονάδων φυσικού αερίου, παρά τη μικρή απόδοση του φυσικού αερίου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και τους λόγους για τους οποίους εκδηλώνεται έντονο το ενδιαφέρον του κ. Λαμπράκη, του κ. Κόκκαλη, καθώς και του ίδιου του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη.

Η κυβέρνηση προωθεί την επιλογή της ίδρυσης ιδιωτικών σταθμών παραγωγής ρεύματος με το σύστημα Β.Ο.-Ο.Τ., με μεγάλη «φροντίδα», παρά την τεκμηριωμένη αντίδραση των εργαζομένων του Οργανισμού. Το «Βήμα της Κυριακής», αποκαλύπτει την πρόθεση της κυβέρνησης να φέρει «κατεπείγον» ν/σ στη Βουλή, με το οποίο ορίζεται ότι αρμόδια για τα ενεργειακά θέματα της χώρας θα είναι αποκλειστικά μια **Εθνική Επιτροπή Ενεργείας**.

Με τον τρόπο αυτόν, αφαιρεί από το τεχνικό προσωπικό της ΔΕΗ, τη δυνατότητα να κρίνει τα σχέδια για τη δημιουργία των νέων εργοστασίων. Η κυβέρνηση έχει πλέον αποφασίσει να σταματήσει η ΔΕΗ το κοινωνικό της έργο και να μείνει μια επιχείρηση ανάμεσα σε άλλες, που απλά πλέον θα έχει την ευθύνη της διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας. Οι ιδιωτικές εταιρίες θα την έχουν στο χέρι εκβιάζοντάς την για την τελική τιμή που θα δίνει την ηλεκτρική ενέργεια. Με το ν/σ αυτό και στο πλαίσιο της παραχώρησης κερδοφόρων τμημάτων των ΔΕΚΟ σε ιδιώτες στη λογική της αποκρατικοποίησης, η κυβέρνηση έχει δημιουργήσει μια ολόκληρη «φιλοσοφία» με την οποία προχωρεί και στην έγκριση λειτουργίας ιδιωτικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Κατ' αρχάς επιδιώκει, όπως τονίζει, την εισαγωγή ξένων κεφαλαίων στη χώρα και μιας και οι επίδοξοι επενδυτές δεν είναι διατεθειμένοι να τοποθετήσουν τα κεφάλαιά τους στις προβληματικές επιχειρήσεις, παραχωρεί κερδοφόρους τομείς των ΔΕΚΟ. Επίσης προσπαθεί να εξυπηρετήσει ξένους

οικονομικούς κύκλους, αλλά και τα ελληνικά εργολαβικά και μεταπρατικά κυκλώματα. Επειδή όμως είναι δύσκολο να πείσει, πρόβαλλε τον κίνδυνο ενός ενεργειακού ελλείμματος και την μη επιβάρυνση με δανεισμό του ήδη υπερχρεωμένου δημόσιου τομέα.

Σαθρά επιχειρήματα

Δυστυχώς όμως για την κυβερνητική πολιτική, τα επιχειρήματα αυτά έχουν ήδη αποδειχθεί αβάσιμα. Το όποιο ενεργειακό έλλειμμα δεν οφείλεται στην έλλειψη μονάδων παραγωγής, αλλά κυρίως στα τεχνικά προβλήματα των ήδη λειτουργούντων μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, με κυριότερο αυτό της εγκατάλειψης των λιγνιτορυχείων καθώς και το πάγωμα των προσλήψεων ειδικευμένου προσωπικού, καθώς και την μη χρησιμοποίηση μηχανημάτων πολλών δισεκατομμυρίων. Επίσης, η μείωση της παραγωγής των θερμικών μονάδων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην έλλειψη επενδύσεων για επισκευές και εκσυγχρονισμό.

Το άλλο επιχείρημα, αυτό του «ελλείμματος» που θα υποκύψει υποτίθεται από την αύξηση της ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας, έχει στην ουσία εγκαταλειφθεί και από την ίδια την κυβέρνηση, δεδομένου ότι τα συγκεκριμένα στοιχεία παρουσιάζουν μεν αύξηση της ζήτησης, αλλά στο μισό των προβλέψεων που είχε ληφθεί ως βάση για την εκπόνηση του προγράμματος.

Όλη λοιπόν η επιχειρηματολογία της κυβέρνησης, αποσκοπεί στην παραχώρηση σε ιδιώτες της κατασκευής και εκμετάλλευσης των μονάδων παραγωγής. Και αυτό παρά την παραδοχή ότι υπάρχει η δυνατότητα

- Στρατηγικής σημασίας τομείς ιδιώτες
- Τεράστιο το κόστος παραγωγής
- Μεγαλύτερη εξάρτηση από εξωτερικούς παράγοντες
- Υπερισχύει το ιδιωτικό συμφέρον από αυτό του κοινωνικού συνόλου
- Γη και ύδωρ στους ιδιώτες επενδυτές

χρηματοδότησης των επενδύσεων της κατά 55% από ίδια κεφάλαια. Η κυβέρνηση του κ. Μητσοτάκη, θέλει να ξεχνάει τις επενδύσεις αυτές είναι παραγωγικές προσπαθεί με τον περιορισμό τους να ρικινώσει την κρατική υπόσταση της και να υποκαταστήσει ένα μεγάλο μέρος από την ιδιωτική πρωτοβουλία, χωρίς να ενδιαφέρεται αν, οι τομείς αυτοί είναι στρατηγικής σημασίας για την ελληνική ουσία. Ξεχνάει επίσης η κυβέρνηση του κ. Μητσοτάκη ότι οι εθνικά στρατηγικοί τομείς, όπως η ενέργεια και οι τηλεπικοινωνίες, δεν παρδίδονται σε ιδιωτικά χέρια γιατί τότε η εξάρτηση της χώρας μεγαλώνει επικίνδυνα. Στη περίπτωση μάλιστα αυτή η εξάρτηση της παραγόμενης ενέργειας είναι πολύ μεγάλη, όπως απέδειξε προηγούμενο τεύχος του το ANTI, και η αγωγή της μεταφοράς του φυσικού αερίου θα περνάει από χώρες, όπου ο κίνδυνος αναταραχής είναι μεγάλος.

Επίσης πολύ εύκολα καταρρίπτεται το επιχείρημα της κυβέρνησης ότι αποφασίζεται η εξαγωγή συναλλάγματος με την προθεση σε ξένους οίκους της κατασκευής εργοστασίων παρασκευής ηλεκτρικής ενέργειας με τη μέθοδο Β.Ο.Ο.Τ. Οι ξένοι θα δανειστούν από το εξωτερικό και βεβαίως η πληρωμή των τοκοχρεολυσίων θα γίνονται πάλι στο εξωτερικό από τα έσοδα της τάλλευσης των εργοστασίων στην Ελλάδα.

Γίνεται για ακόμα μια φορά φανερό με την προσπάθεια που κάνει η κυβέρνηση να προχωρήσει η κατασκευή και η εκμετάλλευση των μονάδων παραγωγής με το σύστημα που η ίδια επέλεξε, επιδιώκει την

έτηση των ημετέρων χωρίς να την ενδιαφέρει η μείωση του χρέους της χώρας και η αλιτέρευση της οικονομίας.

Μεγάλη η αύξηση του κόστους

Η κυβέρνηση με την πολιτική που ακονθεί στη ΔΕΗ αποδεικνύει για ακόμη μια φορά ότι δεν ενδιαφέρεται για το δημόσιο συμφέρον καθώς είναι σίγουρο ότι η τιμή της κιλοβατώρας θα αυξηθεί, επειδή οι ιδιώτες επενδυτές δεν τοποθετούν τα χρήματά τους επενδύσεις που δεν αποδίδουν σοβαρά κέρδη. Όταν μάλιστα με τις συμβάσεις που συν συμφωνηθεί προβλέπονται υψηλές αποθεματικές τιμών για να διασφαλιστούν οι νοικοί. Επίσης προβλέπεται η συμφωνία πώλησης ηλεκτρικού ρεύματος. Η συμφωνία αυτή θα έχει ως αποτέλεσμα την υποτάσσωση άλλων φθηνότερων μορφών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Επίσης οι νοικοί απαιτούν την πληρωμή από τη ΔΕΗ σε αυτούς ενός ποσού κατά τη διάρκεια της 25ετίας, ανεξάρτητα από το μέγεθος παραγόμενης ποσότητας ενεργείας. Και όπως βέβαια είναι φυσικό, οι επεν-

δυτές θα επιδιώκουν την όλο και πιο συντομότερη δυνατή απόσβεση του ποσού της επένδυσης με σκοπό τη μεγιστοποίηση των κερδών κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου.

Για να τοποθετήσουν τα χρήματά τους οι ξένοι επενδυτές πρέπει να είναι καλυμμένοι από όλες τις πλευρές. Έτσι λοιπόν και στη συγκεκριμένη επένδυση, η αναθεώρηση του κόστους της ενέργειας θα γίνεται με διάφορους συντελεστές βαρύτητας που δεν θα έχουν μόνο σχέση με τον εγχώριο πληθωρισμό, αλλά και με τον μέσο συντελεστή πληθωρισμού των χωρών της ΕΟΚ, πολλαπλασιαζόμενο με έναν συντελεστή που θα λαμβάνει υπόψη τη μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας ECU/Δραχμής.

Συμφωνία «αποικιακού» τύπου

Η κυβέρνηση αποφάσισε να παραδώσει ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας στο ιδιωτικό κεφάλαιο και μάλιστα με μια συμφωνία, η οποία μπορεί με επιείκεια να χαρακτηριστεί αποικιακού τύπου. Όχι μόνο παρέχο-

νται στους επενδυτές το οικόπεδο, οι άδειες λειτουργίας, η ανύψωση της πίεσης του φυσικού αερίου, αλλά όπως είπαμε και παραπάνω δεσμεύεται η χώρα για 25 χρόνια σε έναν συγκεκριμένο τρόπο παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι το κοινωνικό σύνολο θα επιβαρυνθεί τελικά από την κατασκευή και εκμετάλλευση από ιδιώτες της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από φυσικό αέριο. Η αύξηση του κόστους της κιλοβατώρας θα είναι σύμφωνα με το Σύλλογο Διπλωματούχων Μηχανικών της ΔΕΗ της τάξης του 52%-56% από αυτό που θα προέκυπτε αν η επένδυση γινόταν από τον Οργανισμό.

Η κυβέρνηση του Κ. Μητσοτάκη θα πρέπει να είναι καιρός να επανεξετάσει όσο το δυνατόν πιο γρήγορα τις επιλογές της γιατί η λέξη σκάνδαλο είναι πλέον φανερό ότι δεν μπορεί να περιγράψει την υπόθεση αυτή. Και δεν είναι δυνατόν στο όνομα οποιονδήποτε προσωπικών και ιδιωτικών συμφερόντων να επιβαρύνεται τόσο πολύ το κοινωνικό σύνολο. □

ΗΛΙΟΧΩΡΟΙ

FOUR SEASONS
SUNROOMS

Οι μόνοι με τον «μαγικό» ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΘΕΡΜΟΤΗΤΑΣ™

Ο ΟΠΟΙΟΣ :

- * Απορροφά την υπεριώδη ακτινοβολία
- * Τό καλοκαίρι αντανακλά τη ΘΕΡΜΙΚΗ ακτινοβολία του ήλιου
- * Τό χειμώνα δέν αφήνει νά διαφύγει η εσωτερική θερμότητα του σπιτιού
- * Ενισχύει την ηχομόνωση κατά 3 τουλάχιστον ντεσιμπέλ

ΤΕΧΝΗ α.τ.ε. — ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

ΓΙΑΝΝΕΝΑ, Ν. Ζέρβα 39 (στοά), τηλ. : (0651) 31- 9 - 32, fax : 309-70

Στοιχείμα, η επιβίωση του συνδικαλιστικού κινήματος

του Τάσου Παππά

Το συνδικαλιστικό κίνημα μόλις βγήκε από μια πολύμηνη σύγκρουση με την κυβέρνηση. Το ασφαλιστικό, ιδιωτικοποιήσεις, η διάλυση της Ε.Α.Σ – οι μπουναμάδες της κυβέρνησης μέσω ΕΟΚ στους νέους λεωφορειούχους, ας προβληματίσουν εκείνους που χωρίς ίχνος ευαισθησίας και με περίσσιο θράσος αναφέρουν περιφρονητικά στους «Κολλάδες» και στηλίτευαν τη συμπεριφορά των εργαζομένων της Ε.Α.Σ. – αποτέλεσαν πεδία αντιπαράθεσης. Στην κόντρα αυτή, ποιος ήταν ο νικητής; Είναι σε θέση το εργατικό κίνημα να ανακόψει την κυβερνητική πολιτική όταν αυτή θίγει βασικά του δικαιώματα. Ποιες αντιλήψεις διατρέχουν σήμερα το συνδικαλιστικό κίνημα; Πόσο αυτονομημένοι μπορεί να είναι εκείνοι οι παράγοντες των συνδικάτων που κατέταυτοχρόνως και νευραλγικές κομματικές θέσεις; Τα ερωτήματα αυτά προσεγγίζουμε με τη βοήθεια του προέδρου της ΓΣΕΕ και μέλους της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ Λάμπρου Κανελλόπουλου.

ΕΡ.: Η πρώτη φάση σύγκρουσης με την κυβερνητική πολιτική έκλεισε. Ποια είναι τα συμπεράσματα του συνδικαλιστικού κινήματος;

ΑΠ.: Η περίοδος που διανύσαμε ήταν πρωτόγνωρη και επώδυνη για το συνδικαλιστικό κίνημα. Μέχρι χτες το κίνημα ταλανιζόταν από αντιθέσεις δευτερεύουσας σημασίας και είχε εμπλακεί σ' έναν αγώνα συνδικαλιστικής νομιμότητας. Σήμερα για πρώτη φορά στην ιστορία του βρίσκεται αντιμέτωπο με μια πολιτική που διακρίνεται για τον νεοσυντηρητισμό της. Αυτός δοκιμάστηκε και απέτυχε σ' άλλες χώρες. Η σύγκρουση θα μπορούσε να βρει το κίνημα καλύτερα προετοιμασμένο. Θα μπορούσε δηλαδή εγκαίρως να είχε κάνει τις απαραίτητες τομές στην εσωτερική του λειτουργία, την οργανωτική του διάρθρωση και στο πεδίο της κοινωνικής του στρατηγικής. Τα θέματα αυτά δεν είχαν μπει στην ημερήσια διάταξη.

ΕΡ.: Σήμερα βρίσκεται σε μια τέτοια πορεία;

ΑΠ.: Πιστεύω ότι οι εξελίξεις έχουν δρομολογηθεί. Έχει αναπτυχθεί όλος εκείνος ο προβληματισμός που θέτει πλέον το κίνημα μπροστά στη νέα κοινωνική πραγματικότητα. Προσπαθεί μ' άλλα λόγια ν' αποβάλλει τον εύκολο, στείρο και αναποτελεσματικό διεκδικητισμό που το χαρακτηρίζει σ' όλες τις εκφάνσεις και τα επίπεδα του μέχρι σήμερα και να επανατοποθετηθεί με σαφήνεια πάνω στα νέα δεδομένα που έχει δημιουργήσει η κρίση. Αιχμή βεβαίως παραμένει η αναχαίτιση του νεοφιλελευθερισμού χωρίς να υποτιμάται η σημασία της ανάδειξης του προγραμματικού λόγου του κινήματος. Είναι προϋπόθεση επιβίωσης.

ΕΡ.: Σ' όλους τους τόνους τα κορυφαία στελέχη

του κινήματος ισχυρίζονται ότι από την πρόσφατη ρήξη η κυβέρνηση βγήκε αδυνατισμένη και απομονωμένη. Στο θεσμικό όμως πεδίο κατάρφερε και πέρασε τις επιλογές της, ακόμη και τις πιο ακραίες.

ΑΠ.: Η κυβέρνηση πέτυχε μια πύρρεια νίκη αλλά έχασε στο επίπεδο της κοινωνίας. Το αυταρχικό θεσμικό πλαίσιο που πέρασε δεν θα λειτουργήσει. Η κυβέρνηση δεν θέλει συνδικάτα.

ΕΡ.: Παρά το γεγονός ότι η κυβερνητική πολιτική έβαλλε ευθέως κατά των δικαιωμάτων των εργαζομένων, η αντίδραση από τους οργανωμένους φορείς δεν ήταν αυτή που θα έπρεπε. Υπήρξαν βεβαίως μαζικές αντιδράσεις, αλλά δεν είχαν την αναμενόμενη έκταση, τουλάχιστον αυτό υπογραμμίζουν αρκετοί συνδικαλιστές...

ΑΠ.: Υπάρχουν δύο βασικά χαρακτηριστικά. Ποσοτικώς νομίζω πήγαμε καλά. Για πρώτη φορά ύστερα από πολλά χρόνια μαζικοποιήθηκε ο απεργιακός αγώνας. Αυτό συμβαίνει για πρώτη φορά από τη μεταπολίτευση και μετά. Στο ποιοτικό επίπεδο οφείλουμε να καταγράψουμε το εξής γεγονός: Ο αγώνας μας δεν εξαντλήθηκε στο πλαίσιο μιας στενής, κλαδικής συντεχνιακής αντιπαράθεσης, έξω από την κοινωνία. Μεταφέρθηκε η πάλη στο κέντρο της κοινωνίας, επειδή η τακτική της ΓΣΕΕ από την αρχή ήταν να τοποθετήσει το ζήτημα της πολιτικής στο κέντρο.

ΕΡ.: Πώς αξιολογείται το επαναλαμβανόμενο τελικώς γεγονός ότι και στο παρελθόν και τώρα το κύριο βάρος αντιπαράθεσης το σηκώνει η μικροαστική υπαλληλία, ενώ ο ιδιωτικός τομέας απουσιάζει ή έχει ισχνή παρουσία;

ΑΠ.: Ομολογουμένως πρωτοστάτησαν οι εργα-

ζόμενοι του ευρύτερου δημόσιου τομέα, αλλά δεν ήταν τυχαίο. Για πρώτη φορά τα κατά του ευρύτερου δημόσιου τομέα βρίσκονται υπό απηνή διωγμό με άξονες τις ιδιωτικοποιήσεις, την κατάργηση βασικών δικαιωμάτων, την υπονόμευση των ασφαλιστικών τους ταμείων. Τα αυτά έχουν δημιουργήσει ένα ευρύτατο ανασφάλειας. Έτσι εξηγείται η μεγάλη πίεση των συνδικάτων από αυτό το χώρο. Θα όμως να πω ότι δεν είναι αληθές ότι δεν ήταν μέρος οι εργαζόμενοι στον ιδιωτικό. Συμμετείχαν, αλλά μην ξεχνάτε ότι στο χώρο υπάρχουν πολλά προβλήματα. Μικρές δεσ, διάσπαρτες, και εκφοβιστική τακτική κράτος και τους εργοδότες συνιστούν εμπόδια μεγάλα.

«Κινήσεις απόγνωσης»

ΕΡ.: Όσο η αντιπαράθεση με την κυβέρνηση ήταν σε εξέλιξη από αρκετές πλευρές ακαν και κατηγορίες εναντίον σας για ενδοτισμό ήσασταν, λένε, τόσο ταξικά αδιάλλακτος, συνθήκες επέβαλλαν. Επικαλούνται μάλιστα φιλοφρονήσεις του πρωθυπουργού για νηφαλιότητα που επιδείξατε.

ΑΠ.: Δεν είναι η πρώτη φορά που βρίσκω αντιπαράθεση με μερίδα στελεχών ΠΑΣΟΚ...

ΕΡ.: Επικαλούνται ακόμη και το γεγονός τα ρεπορτάζ των εφημερίδων – ότι σας κλήν στο Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ σας επαναφέρουν, κατά κάποιο τρόπο, στη ζωή, δηλαδή στην αδιαλλαξία...

Απεργία του 1975

Πρόκειται για απόψεις που υπάρχουν και χώρο της ΠΑΣΚΕ αλλά και γενικότερα στο ΣΟΚ. Τις θεωρώ κινήσεις απόγνωσης, τυφλές, χωρίς προγραμματικό λόγο και οραματικό όραμα. Παραπέμπουν σε μια εποχή που έχει πα-
θει ανεπιστρεπτή. Σήμερα έχουμε φτάσει σ' έ-
κταυροδρόμι. Το στοίχημα είναι αν θα επι-
στει το κίνημα και αν θα μπορέσει να χαράξει
δυναμική και προοπτική. Όταν διεθνοποι-
εί η οικονομία, όταν η χώρα μας κινείται ε-
κτός της Ευρώπης, όταν στην Ελλάδα υπάρχει
η του καθεστώτος συσσώρευσης και ταυ-
νώνως εκδηλώνεται η ισοπεδωτική πολιτική
την πλευρά της Νέας Δημοκρατίας, είναι
φυσικό να εμφανίζονται και αδιέξοδες
κρίσεις. Νομίζω όμως ότι οι απόψεις αυτές στο
ΣΟΚ είναι μειοψηφικές, ασπόνδυλες,
κυριακές και αντιφατικές, χωρίς μέλλον,

Δεν μπορείτε όμως να μη λαμβάνετε υπό-
ψας τις κεντρικές πολιτικές που εκτοξεύο-
νται από το ΠΑΣΟΚ! Όταν επί παραδείγματι ο
πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ λέει: «κανένας διάλογος
χωρίς κυβέρνηση», εσείς ως μέλος της Κεντρι-
κής Επιτροπής οφείλετε να πειθαρχήσετε. Από
αλλη είσατε και πρόεδρος της ΓΣΕΕ, ενός
σώματος που είναι υποχρεωμένος να συζητά με
τους μηχανισμούς της εξουσίας. Πώς λύνετε
την αντίφαση;

Υπάρχει διαχωρισμός ιδιοτήτων και ρόλων.
Ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ μίλησε για το πολιτικό
πρόβλημα, για τον τρόπο αντιμετώπισης της
οικονομικής πολιτικής, η οποία, κατά τη γνώμη

μου, όπως ασκήθηκε, δεν δημιουργεί τις προϋπο-
θέσεις για την ανάπτυξη γόνιμου πολιτικού δια-
λόγου. Η υποβάθμιση του κοινοβουλίου, ο αιφνι-
διασμός, ο αυταρχισμός...

ΕΡ.: Να με συγχωρείτε, κ. Κανελλόπουλε, αλλά
η υποβάθμιση του Κοινοβουλίου είναι «διαρκές
αδίκημα». Τείνει το πολίτευμα να μετατραπεί
σε, αν δεν έχει ήδη γίνει, πρωθυπουργική δημο-
κρατία...

ΑΠ.: Δεν συμμετέχω στο Κοινοβούλιο για να έχω
σαφή αντίληψη, όμως υπάρχουν σημάδια πως το
Κοινοβούλιο είναι υποβαθμισμένο και αυτή εί-
ναι μία από τις αιτίες για την κρίση της πολιτικής
στην Ελλάδα. Στο κοινωνικό πεδίο όμως η
διαπραγμάτευση είναι απαραίτητη κυρίως με την
πλευρά των εργοδοτών αλλά και με την κυβέρ-
νηση. Ωστόσο η υπόθεση του κοινωνικού διαλό-
γου είναι αιτούμενο για την Ελλάδα. Απουσιάζει
η αντίληψη για το πώς πρέπει να διαμορφώνο-
νται οι σχέσεις ανάμεσα στην εξουσία και τους
κοινωνικούς φορείς.

Χρειάζονται θέσεις και αυτογνωσία

ΕΡ.: Συμμερίζεστε δηλαδή την άποψη του κα-
θηγητή Τσουνκαλά ότι απαιτούνται μόνιμοι θε-
σμοί διαλόγου και διευθέτησης;

ΑΠ.: Ασφαλώς. Εάν δεν υπάρξουν αυτοί οι
μηχανισμοί, η κρίση θα ενταθεί.

ΕΡ.: Και δεν φοβάστε μήπως αυτοί οι μηχανι-
σμοί χρησιμοποιηθούν για να ενσωματώσουν το
συνδικαλιστικό κίνημα, για να το αφυδατώσουν,
για να αμβλύνουν τις αιχμές του;

ΑΠ.: Το κίνημα κινδυνεύει να ενσωματωθεί από
την έλλειψη θέσεων και προτάσεων. Κανένας
φορέας αμφισβήτησης δεν απειλείται με ενσω-
μάτωση, εάν έχει θέσεις, αυτογνωσία και σαφή
αντίληψη του ρόλου του.

ΕΡ.: Σας έκανα την προηγούμενη ερώτηση
έχοντας στο μυαλό μου τα παραδείγματα της
Ιταλίας και της Ισπανίας. Εκεί αναπτύχθηκε η
λογική συζήτησης, διαλόγου και διευθέτησης
σε μόνιμη βάση των εκκρεμοτήτων που προέ-
κυπταν. Τα συνδικάτα όμως ανέχτηκαν
πολιτικές λιτότητας, η ανεργία φούντωσε και
εσχάτως δύο κορυφαία στελέχη του
ευρωπαϊκού εργατικού κινήματος ο Μπρούνο
Τρεντίν στην Ιταλία και ο Μαρτσελίνο
Καμάτσο στην Ισπανία αποδοκιμάστηκαν και
προπηλακίστηκαν δημοσίως...

ΑΠ.: Τα συμπτώματα αυτά είναι συνέπεια της
κρίσης αξιοπιστίας που βασανίζει το κίνημα
στην Ευρώπη. Στην Ισπανία η τακτική του
Καμάτσο ήταν αδιέξοδη γιατί επηρεάστηκε
αποφασιστικά από την κρίση της Αριστεράς.
Αυτή η διαρκής κρίση οδήγησε έναν ιστορικό
ηγέτη στο περιθώριο. Στην Ιταλία η κατάσταση
είναι διαφορετική. Εκεί τα συνδικάτα έχουν
εναποθέσει τα πάντα στους μηχανισμούς της
ΕΟΚ. Και μην ξεχνάτε και τη γενικότερη κρίση
του ιταλικού πολιτικού συστήματος. Στην
Ελλάδα, νομίζω, έχουμε ισχυρό κίνημα –συγ-
κριτικά με Ιταλία και Ισπανία– που το
διακρίνει η μαζικότητα και η ριζοσπαστικό-
τητα. Έχει τα προβλήματά του που απορρέουν
από την κομματική εξάρτηση, αλλά έχει ήδη δυ-
νατότητες.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

σε δεύτερη έκδοση

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΖΕΝΟΥ

ΓΕΝΕΣΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ
ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Στα θεμέλια του ανθρώπινου
πολιτισμού, μελετώντας την Ελληνική
γλώσσα, πλαισιωμένη από τις άλλες
Ινδοευρωπαϊκές γλώσσες.

Εκδ. Τροχαλία τηλ. 364.64.26

Αλβανία, πού πας;

του Ανδρέα Ζαρμπαλά

Αν είναι σωστή η ρήση ότι για να κρίνεις ένα πράγμα, πρέπει να το ιδείς στην καλύτερη μορφή του, τότε θα ισχύει και για μια χώρα, που για να την κρίνεις αντικειμενικά, πρέπει να δεις την πρωτεύουσά της.

Και να, βρίσκεσαι στα Τίρανα. Όχι για να κρίνεις, για δουλειές σου βρίσκεσαι. Κάνεις χιλιόμετρα δρόμο σε μια μέρα. Περνάς και μια και δυο και πέντε φορές από τις ίδιες πόρτες. Όλες τις πόρτες. Κι εκείνες, που σου κλείνουν με θυμό μπροστά σου (όπως λ.χ. των υπουργείων) και οι άλλες που σε παρακαλούν να τις περάσεις, αλλά εσύ προτιμάς το στυλ του κάβουρα, προς τα πίσω (όπως εκείνες των εστιατορίων).

Τα παπούτσια, όση κατανόηση και αν σου δείχνουν κι όσο καλά να τα πηγαίνεις μαζί τους, δεν μπορεί, θα σου την κάνουν τη ζημιά. Κι εσύ, όλο και πιο συχνά, αναζητείς ένα κάθισμα, μια σκιά, αλλά πού; Δροσερή λ.χ. είναι η σκιά των πεύκων απέναντι από το ξενοδοχείο «Ντάιτι», αλλά το πεζούλι είναι πιασμένο. Οι παρήλικες είναι εκεί. Οι νέοι είναι εκεί. Οι χωριάτες πιο μέσα, ξαπλωμένοι στο γρασίδι του πάρκου, δίπλα στις φρέσκες καρπουζόφλουδες, που οι ίδιοι άφησαν εκεί, αφού κατασπάραξαν δύο τρία καρπούζια. Δεν μιλούν οι παρήλικες. Μουρμουρίζουν οι νέοι. Ροχαλίζουν οι χωριάτες. Κάποιος σηκώνεται, πιάνει αμέσως την κενή θέση. Τυχερός, λες. Επειδή, όμως, είναι 1 η ώρα το μεσημέρι. Σε λίγο, πού τέτοια τύχη! Θα ξεχυθεί η πλημμύρα των ανθρώπων. Χιλιάδες άνθρωποι. Βογγούνε οι δρόμοι. Αναστενάζουν οι πλατείες. Τι να κάνουν; σου λέει ο διπλάνος. Αναδουλειά. Βολεύονται στην Πρόνοια. Σηκώνονται το πρωί, μπαίνουν στη σειρά, παίρνουν το ψωμί της ημέρας, δύο εφημερίδες παραμάσχαλα, γυρίζουν και, μετά... τριγυρνούν οι άνθρωποι.

Ψωμί! Με 250 λεκ. Μόνο 50 είχε πριν. Κι όμως, οι Αλβανοί όχι μόνο το παίρνουν, αλλά πιάνουν και αράδα. Συνήθισαν με τη νέα τιμή. Έχουν δίκιο εκείνοι που επιμένουν πως ο άνθρωπος συνηθίζει εύκολα. Αυτό θα 'χε υπόψη του και ο υπουργός των Οικονομικών, ο κ. Ρούλι, όταν έλεγε πως στην αρχή ίσως να 'χει κάποιες ταραχές, αλλά σε λίγο θα συνηθίσουν. Και πραγματικά, συνηθίσαν. Λαός με πλέρια κατανόηση ο αλβανικός. Δίνει πίστωση χρόνου στη νέα κυβέρνηση. Κι η κυβέρνηση, επειδή τις έβρισκε πολύ σκλαβωμένες τις τιμές, τις απελευθέρωσε. Έδωσε μια κλωτσιά και στο καλάθι και το πέταξε πέρα. Με καλάθια θα ασχολούμαι τώρα! Ο κόσμος καίγεται! Κι εσύ, ενώ συλλογίζεσαι τα του ψωμιού, αρχίζεις και πεινάς και ο ίδιος. Και ξεκινάς για εστιατόρια. Ιδιωτικά αυτή τη φορά, αφού τα κρατικά τα γεύτηκες. Κι αυτά έχουν τις πόρτες ορθάνοιχτες. Αλλά εσύ, αφού ρίξεις μια ερευνητική ματιά, αρχίζεις και μιμείσαι τον θρυλικό κάβουρα.

Τύφλα να 'χουν κρατικά και ιδιωτικά εστιατόρια! Τι χάνω τον καιρό μου μ' αυτά, λες. Να που είναι οι μικροπωλητές στις άκρες των δρόμων, πίσω από κάτι τραπεζάκια με μια ψητιέρα, που κα-

πνίζει λίγο και μοσχοβολάει πολύ. Θέλησε ο θεός και χίλιασ παράγκες. Παντού παράγκες. Βρίσκεις πέντε σανίδες, στή παράγκα. Βρίσκεις ένα μπραχτισμένο λεωφορείο, το σέρνεις την άκρη του δρόμου, το περιποιείσαι αναλόγως και του ρίχ μέσα καρπούζια, πατάτες, έτοιμα ενδύματα... Έχεις μεγαλόλαιμαργία για εμπόριο; Ωραία! Εξοικονομείς ένα βαγόνι τνου, το στήνεις κιόλας, κι ενώ αυτό γυρίζει από μεταφορικό ισε κατάσταση, εσύ, την ίδια στιγμή μετατρέπεσαι από οξυκολλητής, από καθηγητής, από γυναικολόγος, από αξιωμασε έμπορα. Τυχαίνει να μην εξασφαλίσεις πέντε σανίδες, πλαμαρίνες, ένα λεωφορείο, ένα βαγόνι... αλλά το κουράγιο το χάνεις. Παίρνεις ένα τραπεζάκι από το σπίτι σου για να βιπάνω του λίγα πακέτα, τρεις σοκολάτες, δέκα τσιγές και σκαμνί για του λόγου σου και πιάνεις το πεζοδρόμιο από το μέχρι το βράδυ. Μερικοί είναι ακόμα πιο εφευρετικοί. Μεψαν σε καταστήματα τα ίδια τα μπαλκόνια τους. Άλλαξαν οι ροί, κύριοι! Πάρτε το χαμπάρι. Σε σας μιλάμε, των επάνωφων. Που περνούσατε και οι κάτω σάς ζηλεύαμε. Τώρα ζηλσεείς, όπου δεν είστε στον πρώτο όροφο. Τι να γίνει; Με τη είναι αυτά...

Πλησιάζεις λοιπόν, σ' ένα τραπεζάκι, απ' αυτά που καπν λίγο και μοσχοβολούν πολύ.

Ο εμποράκος, μόλις σε ιδεί, κινείται χαρούμενος. Ορίσ προτιμάτε; Εσύ, αν και πεινάς, στέκεις δισταχτικός. Κοιτάς κεφτέδες, που όλο μικραίνουν λες κι έπεσε πάνω τους κάνα φάρμακο. Κοιτάς τις μερίδες του αλλαντικού, που πάνε να γξυραφάκια. Κι αντί να πεις στον εμποράκο, βάλε μου αυτότό, του λες: «Πόσο κάνει ένα σημίτι κι ένα σαλαμάκι;» «160 Εσένα σου κόβεται αμέσως η όρεξη. Γεια σας, αποχαιρετμποράκο και φεύγεις, ενώ πίσω σου τον ακούς να σου λέει ξεχνάς ότι πιο κάτω είναι ακριβότερα. Πηγαίνεις πιο κάεπιβεβαιώνεις ότι ο εμποράκος είναι ειλικρινής άνθρωΕσνάφης.

Προχωρείς ανάμεσα στο πλήθος. Ντάλα μεσημέρι. Και σσαι τη βροχή. Όχι αυτή που πέφτει στους κάμπους και φουνουν τα σπαρτά, αλλά αυτή που πέφτει στις πόλεις και φτρ οι παράγκες. Σκέφτεσαι επίσης κι αυτά που περιέχουν οιγκες. Το σαλαμάκι και τον κεφτέ. Το αυγό, που ανέβηκε τλιά πέντε πέντε και δέκα δέκα και από 8 λεκ έφτασε στα 1χτυπάει ο ήλιος κατακέφαλα. Φλομώνουν τα μάτια σου. Ζσαι. Κι είσαι έτοιμος να πέσεις σα σε βαθιά γούρνα. Συνέαμέσως σα να σου ρίχνουν έναν κουβά κρύο νερό. Γιατί η μπροστά σου δεν είναι οπτασία, αληθινή είναι. Τεράστια. σση στην πρωτεύουσα. Ποιος τρελός την άνοιξε; Αλ Αλβανός; Της διασποράς. Ο κ. Σεϊντία. Που τον έπιασε τριωτικό του κι ήρθε να συμβάλει στην πρόοδο. Πάνε δύο

ώρα. Κι άνοιξε μόνο αυτή τη γούρνα. Μήπως είναι αυτός ο κύριος, που... Ναι, αυτός, που συνελήφθη από τις ελβετικές αρχές... Τεράστια γούρνα. Στο κορμί της κακόμοιρης Αλβανίας. Αυτός μου πεις ευεργέτης! Είναι, όμως κι άλλοι. Που τριγυρνούν με μικρόπτερα. Που νοικιάζουν βίλες των πρώην καρχαριών. Εδώ σου τα λέμε, ήρθαν και δικοί μας. Μα αντί να ευεργετήσουν, μαύρισαν. Ακριβώς όπως είχε πει και ο Ναπολέων. Ότι, δηλαδή, η μεγαλοπρέπεια από το γελοίο ένα βήμα τη χωρίζει. Ένα βήμα, κύριοι της διασποράς. Κι εσείς, κύριοι ξένοι. Ελάτε, αλλά όχι για να ανοίγετε την ημέρα γούρνες στο κορμί της Αλβανίας και το χάδυ να πίνετε κουρασμένοι το ούισκι σας (με παγάκια) στο τάιτι.

Αλήθεια, τι να γίνεται τώρα εκεί στο Ντάιτι;

Κοιτάς το ωρολόι σου, νωρίς ακόμα. Παίρνεις δυο εφημερίδες από τον εφημεριδοπώλη που κάθεται σταυροπόδι στο σταυροδρόμι, τις δυο κυριότερες, τις ξεφυλλίζεις για να περάσει η ώρα στο νου σου έρχονται δυο γυναίκες του χωριού σου, ζαλωμένες με τις βαρέλες, που στέκουν και μαλώνουν με τις ώρες. Τις μάτες βαρέλες τις ξεχνούν που βαραίνουν στο κορμί τους. Χρυσούν οι δυο κυριότερες εφημερίδες στην Αλβανία τα προβλήματα και τσακώνονται μεταξύ τους. Με μανία. Με αγοραίο λεξιγόνιο. Μα αν ακόμα δεν ευαισθητοποιήθηκε ο Τύπος για τα βάσανα τούτου του τόπου, τότε τι περιμένεις από τους άλλους, ας πούμε τους πολιτικούς. Αλήθεια, γιατί τους πολιτικούς συχνά τους λένε παχύδερμους;

Ή ώρα περνάει. Κι εσύ, μέσα από το πλήθος των ανθρώπων και των αυτοκινήτων, που μπερδεύονται και τσιρίζουν, οι άνθρωποι φωνές και τα αυτοκίνητα με τα κλάξον (ποιανού περισσεύει το φανάρι, να το στείλει επειγόντως), ξεκινάς για το Ντάιτι. Κι εί που πας να ταχύνεις το βήμα σου, μια φωνή σε καρφώνει στον τόπο. Φωνή που έρχεται από τον ουρανό. Ακαταλαβίστικη και ιερογλυφικά. Ατέλειωτη σαν έρημος. Σίγουρα, Αραβία με-... Ακριβώς. Η Ανατολή, σκαρφαλωμένη πάνω στο μιναρέ των μινωτών, μιλούσε στους πιστούς. Είναι η ώρα της ευλάβειας για τη μουσουλμανική Αλβανία. Την Αλβανία, που λέει πως ξεκίνησε τη σύγχρονη Ευρώπη, τη χριστιανική Ευρώπη, αλλά που την πλάει γερά η Ανατολή. Ιδού και το δίλημμα. Το μεγάλο. Το επέραστο για τους ψύχραιμους αναλυτές των αλβανικών πολιτικών τεκταινομένων. Πιο δύσκολο και από τον ίδιο το γόρδιο δεσμό, γιατί δεν επιδέχεται, σε καμιά περίπτωση, τη λύση του σπα-... Πι' αυτό και στο νου σου κατεβαίνουν οι δύο σίχοι του σπα-... «Αν και σαν άνεμος τρέχω/ ποτέ δε θα φτάσω στην οδόβα».

Αλβανία πού πας;

Εσύ, πάντως, πας στο Ντάιτι. Στο ξενοδοχείο που συχνάζουν οι δικαστές, βουλευτές, διπλωμάτες, επιχειρηματίες, δημοσιογράφοι - και μέσα σε όλους, βέβαια, και κομπιναδόροι. Αποδείχτηκε όμως νωρίς. Ο Σεϊντία δεν σύχναζε σε τούτους τους χώρους; Οι ίδιοι της γαλλικής ANTA το ίδιο. Που σημαίνει ότι κι άλλοι θα έπρεπε να είναι τέτοιοι. Εκείνοι που ξεκίνησαν από μακριά, έβαλαν ένα πακέτο στην πάνω τσέπη του σακακιού τους και ήρθαν να φάνε στην Αλβανία. Αμ, δε θα σας περάσει, κύριοι τζιτζιφιόγχοι. Κι αλίμονό σου! Αν είναι που θα 'χετε και διπλή υπηκοότητα, σας ενημερώ-... με από τώρα ότι οι χώροι των φυλακών του Σπάτσι και του Σουρέλι ανακαινίζονται, ασβεστώνονται.

Κάντως, τα κουλτούκια είναι γεμάτα. Κεφάλι με κεφάλι τα λένε οι πολιτικοί, οι βουλευτές, οι διπλωμάτες, οι επιχειρηματίες, οι δημοσιογράφοι και οι αυριανοί κομπιναδόροι. Σίγουρα, αν ψά-... λίγο, κάπου εδώ θα βρεις την αρχή του νήματος για το στήσι-

μο μιας επιχείρησης αλλά κι ενός κόμματος ακόμα. Ρίχνεις, λοιπόν, μια ματιά, όπως εκείνος που έτυχε να γνωρίζει αυτούς τους κόσμους. Να, εκείνοι είναι του Δημοκρατικού, που ιδρύθηκε, ανέβηκε στην εξουσία και τώρα τρώει τους ιδρυτές του, αυτομα-χαιρώνεται σαν οι δερβίσηδες. Οι τάδε είναι του Σοσιαλιστικού, που όσο ανανεωμένο κι αν παρουσιάζεται, η εικόνα του τζιτζικά, που βγαίνει από το κουκούλι του, δεν τους αποχωρίζεται. Να και κάποιοι του Ρεπουμπλικανικού, του κόμματος που γεννήθηκε και δεν μεγάλωσε. Σαν οι νάνοι.

Λες να βγει τίποτα από το θρυλικό και απροσέγγιστο χοτέλ για το λαό κάτω; Δεν ξέρεις. Εδώ μόνο χειρονομίες βλέπεις. Τις συ-γκρούσεις τις βλέπεις στο Κοινοβούλιο. Εγκληματίες, φωνάζει η μια πλευρά. Μασκαράδες, απαντάει η άλλη. Ενώ ο πρόεδρος του Κοινοβουλίου τα θεωρεί ομαλά όλα αυτά, αφού συμβαίνουν και στο γαλλικό Κοινοβούλιο, όπως δήλωσε. Δηλαδή, συμβαίνουν και εις Παρισίους, όπως λέει ο λαός.

Αφού σε καμιά περίπτωση δεν σου περνάει από το νου να κοιμηθείς στο ξενοδοχείο αυτό, παίρνεις το δρόμο για το διαμέρισμα του συγγενή σου. Ευκαιρία, λείπουν και τα παιδιά του, τα τρία, στην Ελλάδα. Πηγαίνεις, αλλά το βρίσκεις κλειστό. Τι συμβαίνει, αφού το πρωί ήταν εδώ; Το πιάνεις στις σκάλες και χτυπάς το μυαλό σου να λύσεις το πρόβλημα του ύπνου. Γιατί την αύριο σε περιμένουν τα πολλά χιλιόμετρα δρόμο, που πρέπει να διανύσεις. Κι ο συγγενής σου έρχεται. Μαζί με τη γυναίκα του. Λυπημένοι. Γιατί ο πατέρας της γυναίκας του είχε πεθάνει μακριά στο χωριό. Και απογοητευμένοι, γιατί δεν τα κατάφεραν να φύγουν, για να προφτάσουν την κηδεία. Όχι πως δεν είχε ταξί, αλλά τους γύρευε 100.000 λεκ. Κι ο συγγενής σου «συμφώνησε». Μόνο που τους εί-πε να περιμένουν, να πάει να πουλήσει το σπίτι και να τους φέρει τα λεφτά.

Αλβανία, που πάς;

Πέφτεις να κοιμηθείς και φέρνεις στο νου σου όλες τις φάτσες της ημέρας. Κι εκείνους που είδες σε υπουργεία, σε κοινοβούλια, σε εστιατόρια, στους δρόμους, στις πλατείες... Παράξενο, πώς δε θυμιέσαι έστω κι έναν άνθρωπο να γελάει; Σίγουρα, δεν θα γνωρίζουν τη ρήση του Αριστοτέλη ότι ο άνθρωπος είναι το μόνο από τα ζωντανά όντα που γελάει. □

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Το κείμενο «ΑΛΒΑΝΙΑ, ΠΟΥ ΠΑΣ;» είναι από το πρώτο φύλλο της νέας ελληνόγλωσσης εφημερίδας «Ελευθερία», που εκδίδεται στη Βόρειο Ήπειρο. Στην εφημερίδα αυτή, που είναι ανεξάρτητη, εργάζεται μια ομάδα αφοσιωμένων δημοσιογράφων της ελληνικής μειονότητας που μάχονται με τις αντιξοότητες, τις δυσκολίες, ακόμα και τις πιέσεις, αλλά που για κανένα λόγο δεν λένε να παρατήσουν το χαράκωμα.

Η εφημερίδα, στην ευγενική της προσπάθεια, έχει ανάγκη από στή-

ριξη και συμπαράσταση.

Τα παιδιά, που την εκδίδουν, θέλουν να πιστεύουν πως, στον αγώνα τους, θα 'χουν τη συναδελφική αλληλεγγύη των εφημερίδων, περιοδικών, ραδιοτηλεοπτικών σταθμών κλπ. της Ελλάδας.

Το «ANTI» καλεί όσους αναγνώστες του το επιθυμούν να γραφτούν συνδρομητές στην εφημερίδα «Ελευθερία». Ο λογαριασμός της, στην Εθνική Τράπεζα, είναι: 172/744935-62. Η ετήσια συνδρομή: 5.000 δραχμές.

Όσοι πιστοί, προσέλθετε!

Η ηλεκτρική ενέργεια είναι σήμερα η βάση της οικονομίας. Εκεί στηρίζονται η βιομηχανία, η επιστημονική έρευνα, οι τηλεπικοινωνίες, ο κλάδος των υπηρεσιών. Εκεί στηρίζονται, ακόμη, η άνεση που εξασφαλίζει η ηλεκτρική θέρμανση στις κρύες χειμωνιάτικες νύχτες και ο κλιματισμός στους καύσωνες του ελληνικού καλοκαιριού.

Η ηλεκτρική ενέργεια έχει πολλά πλεονεκτήματα. Δεν ρυπαίνει το περιβάλλον κατά τη χρήση της, μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς τους κινδύνους του κάρβουνου ή του υγραερίου και μπορεί να μετατραπεί εύκολα σ' όλες τις μορφές ενέργειας που μπορεί να απαιτήσει μια ανάγκη. Έχει όμως και ένα σημαντικό μειονέκτημα: είναι μια «ευγενής» μορφή ενέργειας και γι' αυτό και ακριβή. Το κόστος της επηρεάζεται από τις τιμές του πετρελαίου, από τις τιμές του συναλλάγματος και από την τεχνολογία παραγωγής της, δηλαδή από παράγοντες που ωθούν προς τα πάνω το κόστος του ηλεκτρισμού.

Στην Ελλάδα η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας έχει στηριχθεί στις εγχώριες πηγές ενέργειας και κυρίως στο λιγνίτη, από τον οποίο η ΔΕΗ καλύπτει σήμερα το 73% των αναγκών μας. Ο λιγνίτης όμως είναι μια πηγή ενέργειας που δεν ανανεώνεται και κάποτε θα εξαντληθεί. Εξάλλου πρέπει να ξεθεύουμε τα λιγνιτικά μας αποθέματα με

Οι ΑΝΑΓΚΕΣ των καιρών δημιουργήσαν μεθόδους για την καλύτερη και αποδοτικότερη ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ των ενεργειακών δυνατοτήτων

Απλοί τρόποι για φθηνότερο ρεύμα

όσο το δυνατόν βραδύτερο ρυθμό, ώστε να εξασφαλίσουμε ένα ορισμένο βαθμό εθνικής ενεργειακής αυτάρκειας, που θα αποδειχθεί πολύτιμη σε μια δύσκολη περίσταση, όπως είναι π.χ. μια πετρελαϊκή κρίση.

Εξοικονόμηση ενέργειας

Έτσι οδηγούμαστε σε ένα απλό αλλά σημαντικό συμπέρασμα: Η εξοικονόμηση ενέργειας είναι μια συμβολή στη λύση του ενεργειακού μας προβλήματος. Άλλωστε αυτή είναι μια στρατηγική που έχουν χαράξει, ήδη από τις αρχές της περασμένης δεκαετίας, οι περισσότερες χώρες.

Στην Ελλάδα η ΔΕΗ έχει μελετήσει ένα πλήρες πρόγραμμα εξοικονόμησης ενέργειας, το οποίο εφαρμόζει, εδώ και αρκετά χρόνια, αθόρυβα αλλά σταθερά.

Πολλά τμήματα αυτού του προγράμματος χρηματοδοτήθηκαν από προγράμματα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Μια φάση του προγράμματος αυτού ήταν η διαφημιστική καμπάνια του διμήνου Ιουνίου-Ιουλίου 1991, που είχε στόχο, με επιγραφές στα τρόλεϊ, τηλεοπτικά σποτ και ενημερωτικές ταινίες στην τηλεόραση να ενημερώσει τους καταναλωτές της για το σημαντικό αυτό θέμα.

Τι σημαίνει όμως εξοικονόμηση ενέργειας; Είναι αλήθεια ότι η λέξη «εξοικονόμηση» μάς έχει κληροδοτηθεί από το παρελθόν φορτισμένη με την έν-

νοια της στέρησης και των ελλείψεων. Εντούτοις το νόημα που παίρνει σήμερα είναι τελείως διαφορετικό. Εξοικονομώ ενέργεια δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση σήμερα ότι στερούμαι τον ηλεκτρισμό, τα πλεονεκτήματά του και τις ανέσεις του. Σημαίνει ότι περιορίζω την άσκοπη χρήση του ηλεκτρισμού, περιστέλλω τις σπατάλες της ηλεκτρικής ενέργειας. Σημαίνει ότι εξοικονομώ ενέργεια σήμερα, για να μη μου λείψει αύριο. Σημαίνει, τέλος, ότι δημιουργώ ένα όφελος όχι μόνο για την εθνική οικονομία, αλλά και για τη τσέπη μου.

Η εξοικονόμηση ενέργειας είναι στις μέρες μας ένας αναπτυγμένος τεχνολογικός κλάδος, που έχει αναπτύξει ειδικές μεθόδους για την καλύτερη και αποδοτικότερη αξιοποίηση των ενεργειακών δυνατοτήτων. Μερικές από τις μεθόδους αυτές έχει ήδη εφαρμόσει η ΔΕΗ για την εκμετάλλευση της ηλιακής ακτινοβολίας, των ανέμων, της γεωθερμίας, για τη θέρμανση πόλεων με τον ατμό των στροβίλων ηλεκτροπαραγωγής, για τη μείωση των απωλειών στα δίκτυα ηλεκτρισμού. Αυτές οι μέθοδοι είναι πολύπλοκες, η εφαρμογή τους απαιτεί επενδύσεις και ειδικευμένο προσωπικό και, ακόμη, μπορούν να εφαρμοστούν μόνο μέσα στο πλαίσιο των εγκαταστάσεων παραγωγής, μεταφοράς και διανομής της ΔΕΗ.

Αλλά η εξοικονόμηση ενέργειας αφορά και άλλα επίπεδα. Η ΔΕΗ βάσιμους λόγους να πιστεύει ότι πθώρια εξοικονόμησης ενέργειας υπάρχουν στην κατανάλωση των 5.700 καταναλωτών της. Γι αυτούς οι ειδικές υπηρεσίες διανομής της ΔΕΗ μετράν σαν μια σειρά από μεθόδους εξοικονόμησης ενέργειας. Αυτές οι μέθοδοι απευθύνονται στον απλό καταναλωτή της ηλεκτρικής ενέργειας, που θέλει ούτε μπορεί να εφαρμόσει πολύπλοκη επιστήμη. Πρόκειται για μια σειρά από πρακτικές οδηγίες, που είναι χρήσιμες στη νοικοκυριά, στην ελεύθερη γυναίκα, στον οικογενειακό καθένα από εμάς.

Στο σημείο αυτό θα μπορούσε να θέσει το ερώτημα: Είναι δυνατό όλα αυτά να μειώσουν την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας; Είναι δυνατό να μειώσει κανείς την κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας χωρίς να αφήσει κάποια ανάγκη του κατεστρατηγμένη; Αν ναι, ποιες οδηγίες πρέπει να ακολουθήσουμε για να εξοικονομήσουμε ενέργεια;

Και, τέλος, αν εφαρμόσουμε τις οδηγίες, ποιο θα είναι το αποτέλεσμα για μας και για την εθνική οικονομία;

Ας δούμε τι απαντά στα ερωτήματα αυτά ο τομέας πωλήσεων και εξοικονόμησης ενέργειας της ΔΕΗ:

10 συμβουλές για εξοικονόμηση ενέργειας

Η εξοικονόμηση ενέργειας μπορεί να γίνει από τον καθένα και για το σκοπό αυτό δεν είναι απαραίτητο να μείνει το σπίτι του χωρίς φως.

Οι καταναλωτές και αυτό πρέπει να υπογραμμιστεί, δεν είναι πάντοτε ενημερωμένοι για το πώς ακριβώς πρέπει να χρησιμοποιήσουν ορθά τις ηλεκτρικές συσκευές τους.

Ακόμη δεν γνωρίζουν πάντα πόσες δραχμές κοστίζει σε ηλεκτρική ενέργεια, για παράδειγμα η χρήση του ηλεκτρικού καλοριφέρ ή η χρήση του θερμοσίφωνα για ένα μπάνιο. Έτσι, είναι πιθανόν να σπαταλάμε ηλεκτρική ενέργεια από άγνοια του σωστού τρόπου χρησιμοποίησής της.

Ειδικά για τα νοικοκυριά, οι αρμόδιες υπηρεσίες της ΔΕΗ συνιστούν τον ακόλουθο δεκάλογο:

1. Ρυθμίζοντας το θερμοστάτη του θερμοσίφωνα στους 60 βαθμούς έχετε εξοικονόμηση ηλεκτρικής ενέργειας 10%.
2. Η διάμετρος του μαγειρικού σκεύους πρέπει να αντιστοιχεί στη διάμετρο του ματιού της ηλεκτρικής κουζίνας.
3. Το ηλεκτρικό μάτι πρέπει να κλείνεται 5 λεπτά πριν λήξει το μαγείρεμα. Η θερμότητα που έχει αποθηκευτεί στο μέταλλο του ματιού είναι αρκετή για να ολοκληρωθεί το μαγείρεμα.

4. Πολλά είδη υφασμάτων πλένονται στο πλυντήριο στους 60 βαθμούς, καλύτερα από ό,τι στους 90 βαθμούς.

5. Τα θερμαντικά σώματα πρέπει να είναι ελεύθερα από όλες τις πιεστικές και κυρίως πάνω από το σώμα για την ελεύθερη κίνηση του θερμού αέρα στο χώρο.

6. Στεγανοποιώντας τους αρμούς στα παράθυρα έχετε εξοικονόμηση ενέργειας ως και 20%.

7. Κατά τον καθημερινό αερισμό των δωματίων αρκεί να ανοίγουμε τα παράθυρα για 5 λεπτά. Στο διάστημα αυτό η ηλεκτρική θέρμανση που κλείνεται από το διακόπτη και όχι από το θερμοστάτη.

8. Η χρήση προγράμματος με βάση θερμοστάτη στη λειτουργία της συσσώρευσης επιφέρει σημαντική εξοικονόμηση ενέργειας.

9. Η χρησιμοποίηση οικονομικού προγράμματος στο πλυντήριο εξοικονομεί οικονομία ως και 2 kWh, δηλαδή 38 δρχ. σε κάθε πλύσιμο.

10. Η ρύθμιση του θερμοστάτη στο ηλεκτρικό ψυγείο πρέπει να είναι +5 βαθμούς. Η απόψυξη πρέπει να γίνεται συχνά, ώστε να μη δημιουργείται πάγος, που μειώνει την ψυκτική ικανότητα.

μελέτεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΑΣ

Για τρίτο κατά σειρά τεύχος αφιερώνουμε το κύριο σχόλιό μας στις αμερικανικές εκλογές. Αν και ο παρόμοιος Τύπος, βρίθει σχολίων και τιμήσεων και οι κυβερνήσεις της Ευρώπης προσπαθούν να εκτιμήσουν τη συριφορά και την πολιτική του νέου Αμερικανού Προέδρου, από το Άρκανσας, στα ιατα κυρίως που αφορούν τη Νέα και τη ραϊά Ήπειρο, το ενδιαφέρον γι' αυτή εκλογική αναμέτρηση είναι, νομίζουμε, όλυτα δικαιολογημένο.

εν έχει τόση σημασία να υπενθυμίσου- ότι από τις στήλες αυτές η εκλογή του ντον θεωρήθηκε ως βεβαία έκβαση της ογικής αναμέτρησης, όσο να τονίσουμε ότι ο 46χρονος από την Ελπίδα (το χω- του) εξελέγη με το σύνθημα της «Αλλα- » δημιουργώντας ελπίδες για μια νέα νωνική και οικονομική πολιτική, η ο- -αν μάλιστα παράγει καρπούς- ανα- ρευκτα θα επηρεάσει τους όρους της ολογικής και πολιτικής αναφοράς στην κόπη.

χουμε κατ' αρχάς την εμφανή άνοδο - νέας πολιτικής τάξης που αποτελείται νέους ανθρώπους, με αρκετές καλές ς για την αντιμετώπιση των κοινωνικών οικονομικών προβλημάτων, διαφορετι- από αυτές που εδέσποσαν κατά την ασμένη δεκαετία - τον νεο-φιλελευθε- ιό και τον νεο-συντηρητισμό. Μολονότι ι πολύ δύσκολο να προβλεφθεί η συ- κριμένη εφαρμογή των ιδεών αυτών, τυπωμένη μάλιστα σε ένα συνεκτικό συστηματικό κυβερνητικό πρόγραμμα ς, εν τούτοις η έμφαση στην κοι- ική δικαιοσύνη, στη μείωση των ανι- ήτων, στην ανάπτυξη και τη γεφύρωση

**Καμιά κυβέρνηση
δεν είναι
καλύτερη από τα
άτομα που την
αποτελούν.**

JF Kennedy

**Είναι αλήθεια ότι
καλύτερη
κυβέρνηση είναι
αυτή που
κυβερνάει
λιγότερο. Είναι
εξίσου όμως
αλήθεια ότι
καλύτερη
κυβέρνηση είναι
αυτή που παρέχει
τα περισσότερα.**

**Walter
Lippmann**

των κοινωνικών χασμάτων, δημιουργούν ελπίδες για «καλύτερες ημέρες». Αν, λοιπόν, η αλλαγή του πολιτικού προσώπικού και της νέας κυβερνούσας ελίτ συνοδευτεί από λύσεις που να εμπνέονται από την προεκλογική ρητορεία και από πρακτικά αποτελέσματα, τότε πράγματι, η «Αλλαγή» θα δικαιώσει τις προσδοκίες όχι μόνο των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, αλλά και όλων όσοι αποφάσισαν να τον στηρίξουν θεωρώντας ότι 12 χρόνια ρεπουμπλικανικής διακυβέρνησης ήταν αρκετά. Άλλωστε 6 στους 10 Αμερικανούς, περιμένουν «αλλαγή κατεύθυνσης», σύμφωνα με πρόσφατες δημοσκοπήσεις.

Είναι ενωρίς και μάλλον απόρροια επαγγελματικής παραμόρφωσης να θέσει κανείς ερωτηματικά για την ενδεχόμενη απόσταση λόγων και έργων ή να θεωρήσει τη διάψευση των προσδοκιών ως αναπόφευκτη, «νομοτελειακή» κατάληξη ή ακόμα να θέσει υπό αμφισβήτηση τις δυνατότητες και το εύρος της αντίληψης και θεώρησης των πραγμάτων που δήθεν ο κυβερνήτης από το Little Rock δεν μπορεί να διαθέτει και τα παρόμοια.

Πάνω απ' όλα η νέα γενιά των Αμερικανών πολιτικών του Δημοκρατικού Κόμματος είναι η γενιά του '60, με όλο τον ιδεαλισμό της, τις αγωνίες της και τις εμπειρίες της. Και αυτό μπορεί να επηρεάσει το πολιτικό εκκρεμές. Και τελικά το να είναι κανείς εκ προοιμίου απαισιόδοξος, αποτελεί τόσο λάθος, όσο και η παραγνώριση του γεγονότος ότι διάψευση και απογοήτευση αποτελούν μια από τις πιο σημαντικές κινητήριες δυνάμεις της πολιτικής. Διότι πώς αλλιώς θα άλλαζαν οι κυβερνήσεις;

Μπολσεβίκοι εναντίον Μπολσεβίκων...

Πόσο πραγματικά έχει αλλάξει κάποιος που μέχρι δύο χρόνια πριν ήταν πεπεισμένος κομμουνιστής, ενώ σήμερα εμφανίζεται ως λαύρος αντικομμουνιστής; Για όσους παρακολουθούν τα ρωσικά πολιτικά πράγματα, το ερώτημα τίθεται καθημερινά. Η περί τον Μπόρις Γέλτσιν νέα ηγετική ομάδα της Ρωσίας δεν δίστασε να ξεκινήσει ακόμα και δίκη εναντίον του ΚΚ, με την οποία φιλοδοξούσε να επαναληφθεί η δίκη της Νυρεμβέργης για τα εγκλήματα εναντίον του ναζισμού.

Ως το 1988, ο ίδιος ο Ρώσος Πρόεδρος, ήταν πάντως μέλος του ΠΓ του ΚΚΣΕ, στην Κ.Ε. του οποίου παρέμεινε ως το 1990. Στελέχη του ΚΚ ήταν και οι περισσότεροι από τους στενούς συνεργάτες του, οι οποίοι όσο πιο βίαια καταγγέλλουν σήμερα τον κομμουνισμό, τόσο περισσότερο καταφεύγουν στην κομμουνιστική φρασεολογία κατά τις παλιές κομμουνιστικές συνταγές για να δικαιολογήσουν τις πράξεις τους και να κάνουν πολιτική...

Ο Γκενάντι Μπουρμπούλις, λόγω χάριν, θεωρούμενος ως δεξί χέρι του Γέλτσιν και μέχρι πρότινος καθηγητής Μαρξισμού - Λενινισμού στο Πανεπιστήμιο του Σβέρντλοφσκ, είναι τόσο σφραγισμένος από τη μαρξιστική του παιδεία, ώστε τελευταία χρησιμοποίησε μια περίφημη φράση του Χρυστούφ, εναντίον του καπιταλισμού («το τρομερό μικρόβιο του ρεβανσισμού»), για να κατακεραυνώσει τους νοσταλγούς του κομμουνισμού. Ανάλογου στυλ ήταν και η φρασεολογία του εναντίον του «κεντρώου» εκπροσώπου των βιομηχάνων Αρκάντι Βόλσκι, τον οποίο χαρακτήρισε «υβρίδιο γαλουχημένο με ολοκληρωτικό γάλα»!!

Ο σημερινός υπουργός Πληροφοριών, Μιχαήλ Πολτοράνιν, ένας από τους ευνοημένους δημοσιογράφους του παλιού καθεστώτος, έχει σπάσει όλα τα ρεκόρ στη μάχη για την παραπληροφόρηση του Τύπου και τη χρησιμοποίηση των μέσων ενημέρωσης για αποκάλυπτη προπαγάνδα. Μια από τις πιο αγαπημένες του φράσεις, είναι: «έδωσα χθες αυτό το ντοκουμέντο στην Ισβέστια». Υπεύθυνος για τα αρχεία της Κεντρικής Επιτροπής, διοχετεύει «ντοκουμέντα» στις ρωσικές εφημερίδες,

ανάλογα με τις ανάγκες της στιγμής.

Εξαιρετικά ικανός στην παραπληροφόρηση έχει επανειλημμένως υποσχεθεί συντριπτικά ντοκουμέντα εναντίον του Γκορμπατσώφ, τα οποία είτε δεν παρουσιάστηκαν ποτέ είτε αποδείχθηκαν προπαγανδιστικές σαπουνόφουσκες: η οικονομική βοήθεια λόγω χάριν του Γκορμπατσώφ στη διεθνή τρομοκρατία, αφορούσε κάποια χρήματα προς το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης το 1974, όταν ο τέως Σοβιετικός Πρόεδρος, μόλις είχε χρισθεί μέλος της Κ.Ε....

Παρ' όλα αυτά, ο Πολτοράνιν, επιμένει ότι στα αρχεία υπάρχουν αναρίθμητα πειστήρια για την ενοχή του Γκορμπατσώφ, γιατί ο τελευταίος είναι «σαν μύγα που αφήνει τα ίχνη της σε όλες τις λάμπες». Στο ίδιο στυλ, κατηγορεί τον τέως Σοβιετικό πρόεδρο «ότι λέει συνέχεια ψέματα. Του σφίγγεις το χέρι και υποστηρίζει ότι δεν είναι δικό του». Ο Γκορμπατσώφ και ο πρόεδρος της Βουλής, Χασμπουλάτοφ, δεν μοιάζουν άλλωστε παρά «σαν δύο δίδυμα που έχει καταπιεί η φιλοδοξία»!!! Από την αφαίρεση του κρατικού αυτοκινήτου που είχε δοθεί στον Γκορμπατσώφ και την ...εθνικοποίηση των γραφείων του ως τις βίαιες προσωπικές επιθέσεις εναντίον του, η όλη συμπεριφορά των γελτσινικών εναντίον του Γκορμπατσώφ θυμίζει έντονα τη μεταχείριση που επεφύλασσε το κομμουνιστικό καθεστώς στους διαφωνούντες...

Οι πρώην σύμμαχοι και νυν αντίπαλοι των Γελτσινικών στο νέο κοινοβουλευτικό παιχνίδι δεν είναι βεβαίως καλύτεροι. Ο πρόεδρος της Βουλής, Ρουσλάν Χασμπουλάτοφ, έχει φθάσει να δηλώσει ότι «δεν υπάρχει πιο πεπεισμένος δημοκράτης από εμένα». Αλλά δυστυχώς αυτή η έμφυτη δημοκρατικότητά του δεν τον εμπό-

δισε να αποκαλέσει τον Πολτοράνιν «προφκάτορα», τους πολιτικούς επιστήμονες «ηθικούς» και να απειλήσει τους δημάρχους της Μόσχας και της Πετρούπολης, Ποπόφ και Σάμπτσικ με αφαίρεση διαβατηρίων και αργόρευσή εξόδου από τη χώρα!!

Έτσι με φόντο τη βαθύτατη οικονομική κρίση, η πολιτική ζωή της νέας ρωσικής δημοκρατίας έχει φθάσει σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Ο αντιπρόεδρος της Ρωσίας, Αλεξάντερ Ροσκόφ, δήλωσε πρόσφατα ότι «η Ρωσία έχει μετατραπεί σε ένα μεγάλο πολιτικό σκουπίριό» και ότι αν η διαφθορά των κρατικών λειτουργιών συνεχιστεί με τους σημερινούς ρυθμούς «οι Ιταλοί μαφιόζοι θα έλθουν στη Μόσχα με τεκταίμενη». Ο πρόεδρος της Βουλής, Χασμπουλάτοφ -που κατηγορήθηκε για αλιτισμό από τους γελτσινικούς, όπως είχε κατηγορηθεί παλιότερα και ο Γέλτσιν από το ΚΚΣΕ- εξέφρασε τη βεβαιότητά του, ότι οι ρωσικές γενιές τον παρακολουθούν και πρόκειται να πεθάνει από «φυσικό θάνατο».

Από την πλευρά τους οι συνεργάτες Γέλτσιν, πιστοί στις ...καλύτερες σοβιετικές παραδόσεις της παραπληροφόρησης, κάθε τελευταία μερικούς δυτικούς δημοσιογράφους σε δείπνο. Αφού κατέβασαν μερικά μερικά κάλια βότκα, άρχισαν να καταγγέλλουν όλους τους τόνους τη «σχεδιαζόμενη σιμοσία» εναντίον της ηγεσίας της χώρας. Σε αυτή την αδιάστατη πάλη για την εξουσία όμαχονται οι μπολσεβίκοι εναντίον ...μπολσεβίκων, η μόνη διαφορά με παλαιότερα, είναι ότι τότε την συνωμοσία, οργάνωναν οι παλαιότερα, ιμπεριαλιστές, ενώ τώρα νοσταλγοί κομμουνιστές...

Στέλιος Κούλογ...

Ανηφορικός ο δρόμος για τον Κλίντον

Η δεύτερη κιόλας ημέρα του εκλογικού θριάμβου, ο νέος Αμερικανός Πρόεδρος, Μπιλ Κλίντον, έσπευσε να δηλώσει ότι κυβερνήσεις έρχονται και παρέρχονται, αλλά τα αμερικανικά συμφέροντα παραμένουν. Η τοποθέτηση αυτή μπορεί απλώς να είναι κοινοτυπία, αλλά μπορεί και να υπονοεί κάτι στο χώρο της εξωτερικής πολιτικής. Τι αυτό που ενδιαφέρει είναι η στάθμιση της αντίληψης περί των συμφερόντων αυτών, καθώς και τα μέσα για την υπεράσπισή τους.

Δεν μπορεί, φυσικά, κανείς να γνωρίζει τι θα συμβάλει στον Κλίντον η ερχόμενη τετραετία από άποψη διεθνών κρίσεων, πέραν των «οιχτών πληγών» του Μεσανατολικού, του βοσνιακού και άλλων ορατών εστιών της παγκόσμιας ανάφλεξης. Οι γενικές γραμμές της εξωτερικής πολιτικής, δεν θα αργήσουν να καθοριστούν και ασφαλώς θα επηρεαστούν από τη γλωσσική προτεραιότητα στα εσωτερικά ζητήματα. Κατά πόσο θα μειωθούν οι στρατιωτικές δαπάνες και πόσο θα επηρεάσουν την εμβληματική «πυροσβεστική» ικανότητα της υπερδύναμης που δεν μπορεί να απεχθεί των διεθνών ευθυνών της;

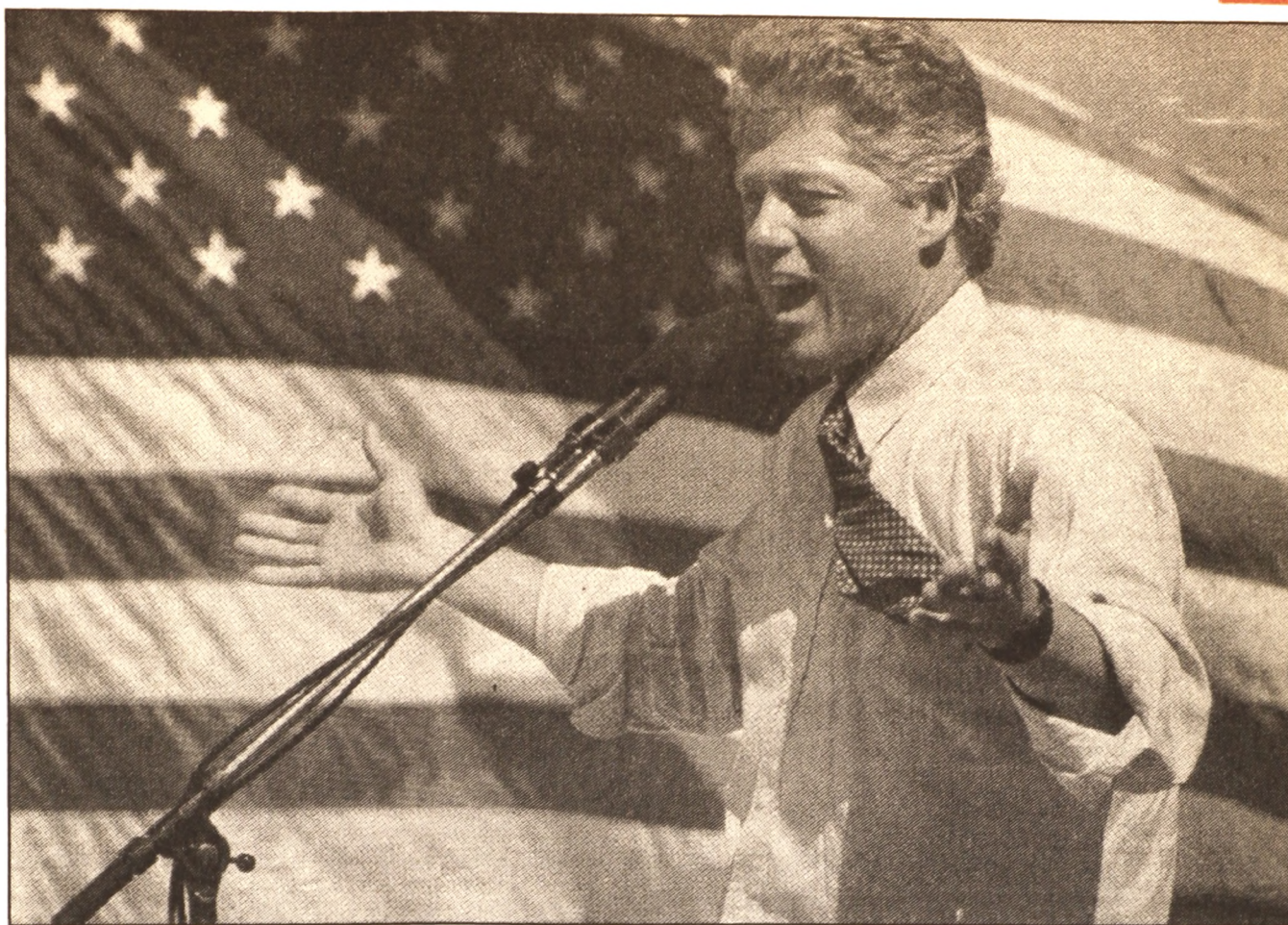
Θα μπορούσε η αντιπολεμική γενιά του Κλίντον να συνηγορήσει υπέρ μιας στρατιωτικής επέμβασης στη Βοσνία, διακινδυνεύοντας τη ζωή Αμερικανών στρατιωτών, να μάλιστα δεν απειλούνται ζωτικά συμφέροντα της Αμερικής;

Οι υποθέσεις και οι εικασίες θα μπορούσαν πολλαπλασιαστούν.

Το εσωτερικό Μέτωπο

Τα εξωτερικά θέματα μηδαμινό ρόλο έπαιξαν στην εκλογική αναμέτρηση. Κυριάρχησαν τα εσωτερικά: η οικονομία, η ανισοκατανομή του εισοδήματος, η μοίρα των φτωχών, η παιδεία, η υγεία, κλπ.

Κοινωνικά προγράμματα που μπορούν να υλοποιηθούν μόνο με την αύξηση της φορολογίας και την ανάπτυξη της οικονομίας.

Ο νεοεκλεγείς Αμερικανός Πρόεδρος, Μπιλ Κλίντον, κατάφερε να θίξει ευαίσθητες χορδές του αμερικανικού λαού με το σύνθημά του για ΑΛΛΑΓΗ.

Είναι βέβαιο ότι προς τα εκεί θα στρέψει την προσοχή του ο νέος πρόεδρος και ότι επ' αυτού του πεδίου θα κριθεί. Οι ψηφοφόροι κατεψήφισαν τον απερχόμενο Μπους, γιατί απέτυχε στην οικονομία. Στην τετραετή θητεία του ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης δεν υπερέβη το 0,7% το χρόνο κατά μέσο όρο, ποσοστό αναιμικό, για να δημιουργήσει νέες απασχολήσεις. Το βιοτικό επίπεδο των αμερικανικών οικογενειών με ένα μέλος εργαζόμενο, ελάχιστα ανέβηκε από τη δεκαετία του '60, και μόνο οι οικογένειες με δύο εισοδήματα κατάφεραν να βελτιώσουν τη θέση τους. Ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξήθηκε, το βιοτικό επίπεδο ευρύτερων στρωμάτων παρέμεινε στάσιμο και το πλεόνασμα καρπώθηκαν οι μεσαίες τάξεις των επαγγελματιών με την αύξηση του κόστους ορισμένων υπηρεσιών όπως οι ασφαλιστικές, νομικές και ιατροφαρμακευτικές.

Η ανάκαμψη της οικονομίας θα είναι μάλλον βραδεία, η δε μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος των 300 δισ. δολ. (ή 5% του ΑΕΠ) κατά 50% μέσα στην προεδρική τετραετία φαντάζει τόσο ρεαλιστική όσο και τα έσοδα από την πάταξη της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα. Πώς θα επιτευχθεί η ανάπτυξη χωρίς την αύξηση των ελλειμμάτων; Και τι θα γίνει με το δημόσιο χρέος, που ανέρχεται στο 60% του ΑΕΠ (άνω των 3 τρις. δολ. - Μόλις εντός του ορίου του Μάαστριχτ); Πώς θα βρεθούν τα χρήματα για τα έργα υποδομής; Πόσο θα

περιοκοτούν οι δαπάνες και πόσα θα αποδώσει η ύψωση των φορολογικών συντελεστών;

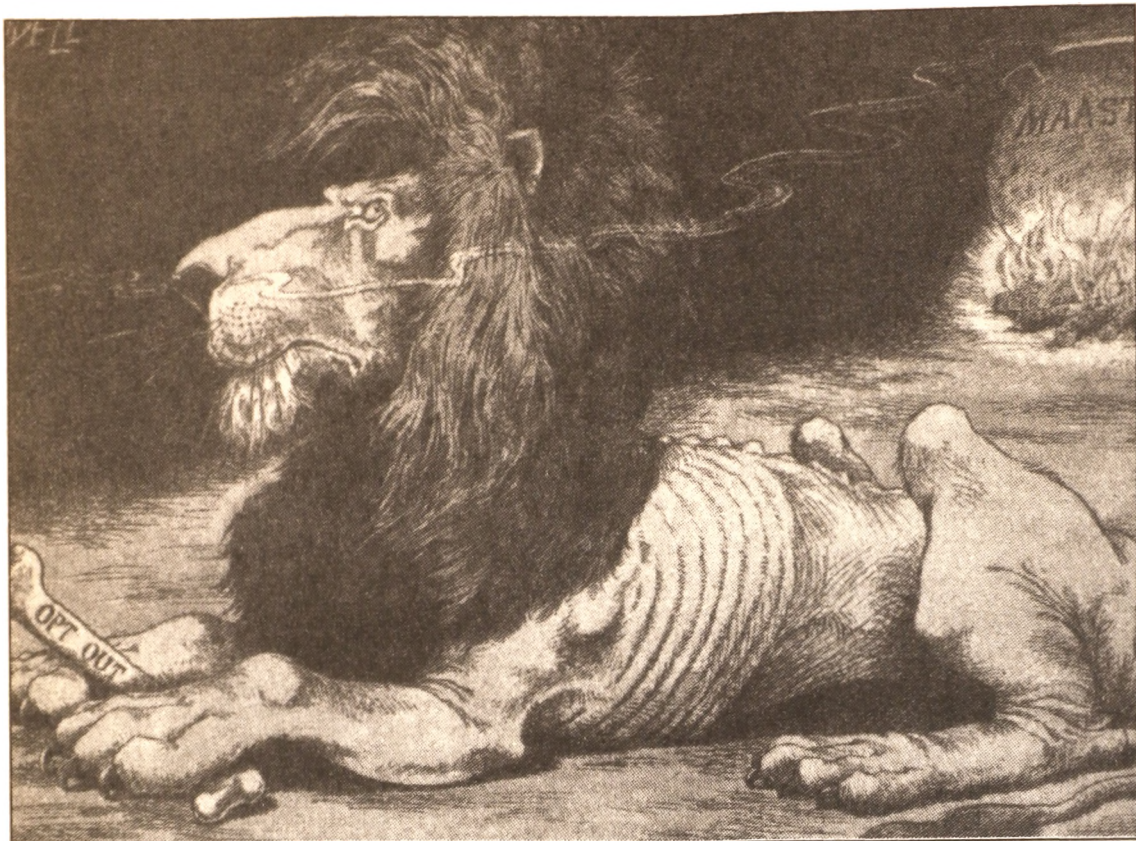
Το επιτελείο του Κλίντον, δεν φαίνεται να κατέχει κανένα μυστικό και καμία μαγική συνταγή για ταχύρρυθμη ανάπτυξη.

Αλλαγή προσέγγισης

Η αλλαγή όμως στην προσέγγιση των οικονομικών προβλημάτων είναι φανερή. Δεν πρόκειται όμως για καμία νέα ριζοσπαστική οικονομική ιδεολογία. Απλώς θα εκλείψουν οι ακρότητες και οι δογματισμοί του '80 με την αναζήτηση μιας νέας ισορροπίας. Θα εξλειφθεί ο φόβος και του κρατικού παρεμβατισμού, αλλά και του «άπληστου» ιδιωτικού. Η προσέγγιση θα είναι διαφορετική. Η φορολογία δεν θα αποτελεί «βρώμικη λέξη». Και τέλος τα διαρθρωτικά οικονομικά προβλήματα ακόμα και όταν αντιμετωπιστούν με σοβαρότητα, συνέπεια και εμμονή χρειάζονται το χρονικό διάστημα τουλάχιστον μιας δεκαετίας για να δείξουν τα αποτελέσματα της οποιασδήποτε μεταρρυθμιστικής παρέμβασης.

Αντιμετωπίζει, λοιπόν, ο Κλίντον σοβαρά και δυσεπίλυτα προβλήματα. Η εποχή του New deal δεν μπορεί να αναπαραχθεί. Αυτό που απαιτείται σήμερα είναι «μικρά βήματα προς την ορθή κατεύθυνση». Απ' αυτά θα κριθεί η προεδρία του Κλίντον. □

ΒΡΕΤΑΝΙΑ • Διά Φλοιού Οδόντος

Επίκεντρο πάντα το σκίτσο του Riddell από τον περασμένο Δεκέμβριο: Ο βρετανικός λέων «αντοεξαιρείται» από το Μάαστριχτ!

Ο Βρετανός πρωθυπουργός κ. Τζων Μέιτζορ, διεσώθη την περασμένη εβδομάδα στη Βουλή των Κοινοτήτων κατά τη δεύτερη «ανάγνωση» και συζήτηση του νομοσχεδίου για την επικύρωση της συνθήκης του Μάαστριχτ μόνο με τρεις ψήφους.

Διεσώθη χάρις στις ψήφους των Φιλελεύθερων - Δημοκρατών του Πάντυ Άστοου, μολονότι την προτεραιότητα κύριο άρθρο της κατεστημένης εφ. THE TIMES καταργώντας κάθε κανόνα λογικής, είχε προτρέψει τον κ. Άστοου να κάνει αποχή. Πρακτικό αποτέλεσμα μιας τέτοιας στάσης θα ήταν η ήττα του κ. Μέιτζορ, εφόσον το Εργατικό Κόμμα της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης είχε ήδη δηλώσει ότι θα κατεψήφιζε το νομοσχέδιο, όχι γιατί είναι εναντίον του Μάαστριχτ (ο αντι-ευρωπαϊσμός των Εργατικών ανήκει

πλέον στο παρελθόν), αλλά για να επιφέρει την ήττα το Μέιτζορ και της κυβέρνησης εκμεταλλευόμενος την τεραστα λαϊκή δυσανεμία: η ανεργία ανέρχεται, η οικονομική ύφεση κινδυνεύει να εξελιχθεί σε οικονομική κατάρρευση.

Ο κ. Μέιτζορ διεσώθη επίσης διότι κατάφερε να πείσει ορισμένους από τους «Ευρω-σκεπτικιστές» αντάρτες βουλευτές του, να μην τον καταψηφίσουν και υποσχόμενος πύστατη στιγμή μετάθεση της τρίτης και τελικής συζήτησης και ψηφοφορίας για την επικύρωση της Συνθήκης, μετά δημοψήφισμα των Δανών που υποτίθεται ότι θα γίνει το επόμενο Μάιο, πράγμα για το οποίο καμία μνεία δεν κανε στο λόγο του στη Βουλή. Το επιβεβαίωσε όμως επώμως την επομένη.

Έτσι στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες που ενθαρρύνθηκαν από τα «καλά νέα» του Λονδίνου, έπεσε μεγάλη κατήφεια. Γιατί η απόφαση αυτή της βρετανικής κυβέρνησης να «εξορράσει» τις ψήφους ορισμένων βουλευτών της, πρακτικά σημαίνει -αν όλα βαδίσουν σύμφωνα με το υποτιθέμενο χρονοδιάγραμμα- ότι οι διαδικασίες επικύρωσης της Συνθήκης δεν πρόκειται να ολοκληρωθούν πριν τον Οκτώβριο του 1993.

Είναι φανερό ότι ο κ. Μέιτζορ βρίσκεται σε δεινή θέση. Δεν είναι βέβαιο αν μπορέσει να επιβιώσει πολιτικά μπροστά σε μια τέτοια σθεναρή αντίδραση, έχοντας μάλιστα τον συντηρητικό Τύπο, σοβαρό και λαϊκό, εναντίον του. Την κοινή γνώμη να απαιτεί δημοψήφισμα. Οι Βρετανοί δεν κατανοούν γιατί πρέπει να στερηθούν ένα δικαίωμα που άσκησαν οι Δανοί.

Και φυσικά ο κ. Μέιτζορ ποντάρει στη στάση των Δανών, που επιδιώκει να διαπραγματευθεί με την Κοινή Δέσμη αλλαγών της Συνθήκης «νομικά δεσμευτικών», ώσπου να την πουλήσει με κατάλληλη συσκευασία στο εκλογικό σώμα. Μία τέτοια εξέλιξη σημαίνει στην ουσία επανάληψη της Συμφωνίας του Μάαστριχτ και νέες επικυρώσεις.

Δεν είναι πιθανό ότι οι υπέρμαχοι της Συνθήκης και ο

ΑΓΚΟΛΑ

• Κάλπες και Σφαίρες

Ό,τι δεν μπόρεσε να κερδίσει στις κάλπες ο δεξιός ηγέτης της Εθνικής Ένωσης για την Ολοκληρωτική Ανεξαρτησία της Αγκόλα (UNITA) Σαβίμπι προσπαθεί και πάλι να εκβιάσει διά των όπλων, με αποτέλεσμα τις αιματηρές συγκρούσεις στην πρωτεύουσα Λουάντα με χιλιάδες νεκρούς.

«Σταυροφόρος της δημοκρατίας» ο Σαβίμπι επί 16 χρόνια διεξήγαγε ανταρτοπόλεμο στο νότιο τμήμα της χώρας με τη βοήθεια του ρατσιστικού καθεστώτος της Νότιας

Αφρικής και των Αμερικανών εναντίον της κυβέρνησης του Λαϊκού Μετώπου για την Απελευθέρωση της Αγκόλα (MPLA). Στον πόλεμο αυτό είχαν αναμειχθεί και στρατεύματα από την Κούβα, τα οποία τώρα έχουν βέβαια αποσυρθεί. Δεν ήταν περιέργο που η πρώην αποικία της Πορτογαλίας είχε μεταβληθεί σ' ένα άλλο πεδίο αντιπαράθεσης μεταξύ των «δύο κόσμων» και των δύο υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και Σ. Ένωσης που είχε τόσο ιδεολογικό χαρακτήρα όσο και γεωπολιτικό.

Σήμερα τα πράγματα έχουν αλλάξει και κανείς δεν ενδιαφέρεται αν κάποιος σφάζονται ή όχι, εκτός κι αν διακυβεύονται σοβαρά συμφέροντα από εξωτερικές δυνάμεις.

Πολλοί εκτιμούν ότι ο Σαβίμπι, είτε θέλει να καταλάβει διά της βίας την εξουσία πάλι, απώλεσε τον περασμένο Σεπτέμβριο στη μάχη κάλη είτε να ενισχύσει τη διαπραγματευτική του θέση έναντι της κυβέρνησης Ντοσ Σάντος, διότι θεωρεί ότι στις εκλογές έγινε «νοθεία».

Έτσι, η μάχη για την εξουσία θα συνεχιστεί μ' όλα τα μέσα. Η εμπειρία όμως δείχνει ότι ακόμα κι εκεί όπου για πολλά χρόνια τα όπλα μιλούσαν δεν είναι αδύνατον κάποτε να σιγήσουν, ιδιαίτερα όταν οι εσωτερικές πολιτικές δυνάμεις είναι διατεθειμένες να αποκόψουν την εξάρτησή τους από ξένα κέντρα ισχύος και να συζητήσουν μεταξύ τους για τους κανόνες διακυβέρνησης της χώρας.

ξονας Παρισίων – Βόννης θα ενδώσουν. Ο Γερμανός υπουργός των Εξωτερικών **Κλάους Κίνκελ**, αντιδρώντας στις εξελίξεις αυτές, δήλωσε: «Εάν ανοίξουμε το κουτί της Πανδώρας, τότε καληνύχτα Ευρώπη».

Ο κ. Μείζορ μπορεί να κατάφερε να επιβιώσει προς το παρόν, αλλά το πολιτικό του μέλλον κρέμεται από μια κλωπή, καθώς βαδίζει στην κόψη του ξυραφιού και καθώς εμφανίζεται ως ηγέτης χωρίς νεύρο, χωρίς αποφασιστικότητα, χωρίς προσωπικότητα.

Το φάντασμα της Θάτσερ, τον καταδιώκει.

ΕΥΓΚΡΟΥΣΗ ΕΟΚ – ΗΠΑ

Οι σπόροι της έριδος

Ο πρώτος αμερικανο-ευρωπαϊκός εμπορικός πόλεμος (ακήρυχτος) ξέσπασε. Για ένα εκατ. τόννους σπόρων (σόγιας, ηλιάνθου και άλλων) οι διαπραγματεύσεις μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και των Ην. Πολιτειών, κατέρρευσαν την περασμένη εβδομάδα. Ο διαπραγματευτής της Ε.Κ. Ιρλανδός πύργος Γεωργίας Ray MacSharry παραιτήθηκε από τη θέση αυτή, κατηγορώντας τον πρόεδρο της Ευρ. Επιτροπής Ζακ Ντελόρ για την εξέλιξη αυτή. Και φυσικά οι TIMES του Λονδίνου, που θεωρούν τον Ντελόρ σαν το «μαύρο πρόβατο», δεν χάσαν την ευκαιρία να τον κατηγορήσουν για μία ακόμα φορά ότι «πρόδωσε τις ευθύνες τους».

Η Αμερική ήδη επέβαλε δασμούς κατά 200% σε αγροτικά προϊόντα της Κοινότητας (κυρίως στα λευκά γαλλικά κρασιά), πολυλογιζόμενης αξίας 300 εκ. δολ. και ανακοίνωση ότι εάν ως τις 5 Δεκεμβρίου δεν επιλυθούν τα προβλήματα και δεν υπάρξει σχετική συμφωνία, τότε οι δασμοί θα επεκταθούν και σε άλλα προϊόντα (ο κατάλογος είναι ήδη γνωστός), συνολικής αξίας 1,7 δισ. δολ.

Επίκεντρο της διαμάχης είναι η επιδότηση αγροτικών προϊόντων από τα οποία παράγονται φυσικά έλαια. Οι Αμερικανοί πιέζουν στη βάση των αρχών του ελεύθερου εμπορίου και της αναξωγογόνησης της παγκόσμιας οικονομίας για τη μείωση της παραγωγής και των επιδοτήσεων, πλεονεκτήματος που δεν απολαμβάνουν οι Αμερικανοί παραγωγοί. Η ΕΟΚ αντιστέκεται, αλλά την περασμένη εβδομάδα τα δύο μέρη ήλθαν πολύ κοντά σε συμφωνία σε αυτές τις διαπραγματεύσεις που διαρκούν πάνω από 5 χρόνια (άρχισαν τον Σεπτέμβριο του 1986 στο Punta del Este της Ουρουγουάης γι' αυτό και είναι γνωστές ως «γύρος της Ουρουγουάης»), χωρίς επιτυχία και που αφορούν στην ουσία την εφαρμογή κανόνων και αποφάσεων της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (Gatt).

Για μια χούφτα σπόρους, λοιπόν, τινάχτηκαν τα πάντα στον έρα με κίνδυνο τη λήψη μέτρων και αντιποίνων σε έναν εξοικειωμένο εμπορικό πόλεμο, που δεν πρόκειται να αφήσει άθιμες τις άλλες πτυχές της συνεργασίας ΗΠΑ – Ευρώπης (τον στρατιωτικό και πολιτικό τομέα);

Οι παράμετροι της διαμάχης έχουν σχέση με τις νέες διεθνείς συνθήκες ανταγωνισμού ΗΠΑ – Ευρώπης, από τη στιγμή

που εξέλιπε ο κοινός ιδεολογικός και γεωπολιτικός εχθρός του κομμουνισμού, ο οποίος υποχρέωσε στην εξεύρεση κοινών λύσεων. Η Ευρώπη αισθάνεται σήμερα λιγότερο υποχρεωμένη να μείνει πιστή στους κανόνες της Gatt και ο Κολ, υποστηρίζει, προς το παρόν, σθεναρά τους Γάλλους κύριους «υπεύθυνους», για την αποτυχία των διαπραγματεύσεων. Η αίσθηση ισχύος της Γερμανίας και ο παραδοσιακός γαλλικός αντι-αμερικανισμός συμπίπτουν στο σημείο αυτό. Και επί πλέον η παραπαίουσα κυβέρνηση των Σοσιαλιστών στη Γαλλία, εν όψει των εκλογών του ερχόμενου Μαρτίου, δεν έχει καμία διάθεση να πλήξει περισσότερο τους Γάλλους αγρότες, των οποίων την ισχύ και εκλογική δύναμη (μία στους έξι ψήφους) γνωρίζει πολύ καλά. Πράγμα που γνωρίζει εξίσου καλά και ο κ. Ντελόρ, όχι μόνο ως Γάλλος, αλλά και ως πολιτικός, που έχει στραμμένα τα βλέμματά του στη γαλλική Προεδρία. Οι Γάλλοι δεν βιάζονται. Ο ΥΠΕΞ Ρ. Ντυμά, με ψυχραιμία δήλωσε πως είναι σίγουρος ότι οι διαπραγματεύσεις θα αρχίσουν και πάλι και ότι δεν θα υπάρξει συμφωνία πριν από την ανάληψη της αμερικανικής προεδρίας από τον Μπιλ Κλίντον στις 20 Ιανουαρίου. Όπερ σημαίνει ότι το θέμα αυτό θα αποτελέσει και την πρώτη μεγάλη δοκιμασία των σχέσεων Ευρώπης – Αμερικής, υπό τον νέο Πρόεδρο. Και μπαίνοντας σε προεκλογική περίοδο οι Γάλλοι δεν θα είναι διατεθειμένοι όχι μόνο να δώσουν «γη και ύδωρ» στους Αμερικανούς, αλλά ούτε σε λογικούς συμβιβασμούς να προχωρήσουν. Μετά ...βλέπουμε.

Στο παρελθόν, η εξισορρόπηση των εμπορικών και οικονομικών συμφερόντων της Δύσης υπάκουε στην ανάγκη της εναρμόνισης και της κοινής στάσης ώστε το μέτωπο να παραμένει σταθερό και αδιάσπαστο. Σήμερα που έχουν ανοίξει οι ασκοί του Αιόλου τα πάντα βρίσκονται υπό διαπραγμάτευση.

Οι σπόροι της έριδος στον ακήρυχτο πρώτο αμερικανο-ευρωπαϊκό εμπορικό πόλεμο – σπόροι σόγιας, ηλιάνθου και διαφόρων ειδών γογγύλια.

Παρακμή της Πολιτικής Διαφήμισης

Για πρώτη φορά στην ιστορία των προεκλογικών εκστρατειών η **πολιτική διαφήμιση**, τα διαφημιστικά σποτ τα οποία κατασκευάζουν και προβάλλουν οι υποψήφιοι, δεν φαίνεται να έπαιξαν πρωταρχικό ρόλο στη διαμόρφωση των απόψεων και της απόφασης των ψηφοφόρων. Το 1988 ένα σποτ του Μπους πάντα στη γραμμή της αρνητικής διαφήμισης και της «δολοφονίας χαρακτήρος» που έδειχνε μαύρο κρατούμενο, αποφυλακισμένο με εγγύηση, να βιάζει λευκή γυναίκα στην Πολιτεία του Δουκάκη, ήταν αρκετό για να αμαυρώσει τις απόψεις του προεδρικού υποψηφίου. Στην εκστρατεία του 1992 τα πράγματα άλλαξαν. Η τηλεόραση, διατήρησε βέβαια τον ηγετικό της ρόλο απέναντι στα άλλα ΜΜΕ, αλλά τα talk shows, όπου οι υποψήφιοι συνομιλούσαν, έστω έχοντας έτοιμες απαντήσεις-κονσέρβες, με τους δημοσιογράφους και απαντούσαν σε ερωτήματα δημοσιογράφων και τηλεθεατών, όσο ανώδυνα ή τετριμμένα και αν ήταν αυτά. Η μορφή αυτή κυριάρχησε τόσο λόγω της αμεσότη-

τάς της όσο και της σωρευμένης δυσπιστίας του κοινού απέναντι στη διαφήμιση γενικά. Ήταν πιο «άμεση και αυθόρμητη» και λειτούργησε πιο αποτελεσματικά από άποψη ενσωμάτωσης των δύσπιστων ή αδιάφορων στο πολιτικό σύστημα.

Οι μεσάζοντες της διαφήμισης θα πρέπει μάλλον να κατέχονται από πολλές σκέψεις για το μέλλον του είδους, παρά το γεγονός ότι η δαπάνη για πολιτική διαφήμιση στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο υπολογίζεται σε περισσότερα από 90 εκ. δολ., με πρώτο τον πλούσιο Περό, που έχοντας περιουσία 3,3 δισ. δολ., μπόρεσε φυσικά να ξοδέψει 60 εκ. δολ. για να εξασφαλίσει το πρωτοφανές ποσοστό του 19% των ψήφων, ρεκόρ για το τρίτο άλογο της προεδρικής κούρσας, που συνήθως απουσιάζει.

Τι αξία έχουν τελικά τα διαφημιστικά μηνύματα των 30' όταν μπορείς να έχεις το ίδιο το προϊόν «ζωντανό» στη μικρή οθόνη και μάλιστα στην εκπομπή του CNN Larry King Live?

Υπάρχουν μαθήματα για μας;

Τι βλέπουν οι Βρετανοί;

Ενδιαφέροντα στατιστικά στοιχεία για τα βρετανικά ΜΜΕ παρουσιάζει ο ετήσιος οδηγός UK Media Yearbook.

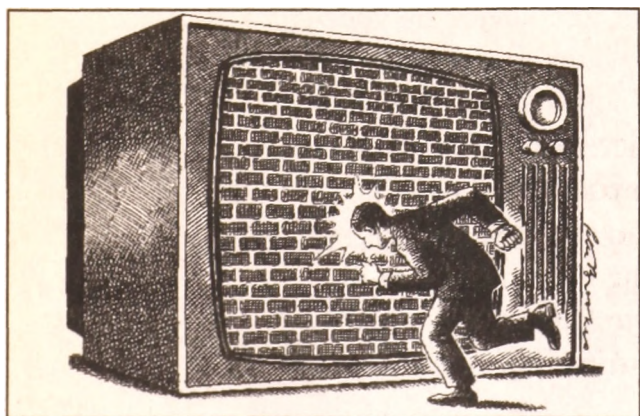
■ Ο μέσος τηλεθεατής «δαπανά» 3 ώρες και 45' μπροστά στη μικρή οθόνη κάθε μέρα και 4 ώρες και 20' τις κρύες μέρες του χειμώνα. Υφίσταται δε 33 διαφημιστικά μηνύματα την ημέρα.

■ Το μέσο άτομο «ακούει» ραδιόφωνο κάτι λιγότερο από 3 ώρες την ημέρα. Το 91% περίπου του συνολικού πληθυσμού παρακολουθεί ραδιόφωνο στη διάρκεια μιας μέσης εβδομάδας.

■ Η κυκλοφορία των εφημερίδων μειώθηκε κατά 9% την τελευταία δεκαετία και 4 από τις 10 νέες εφημερίδες που εμφανίστηκαν στο διάστημα αυτό έκλεισαν. Γύρω στο 56% των Ελλήνων διαβάζουν μία εφημερίδα την ημέρα, ενώ με βάση το μήνα το ποσοστό ανέρχεται σε 93%.

■ Κυκλοφορούν 1.265 τοπικές εφημερίδες και 2.400 περιοδικά, ενώ κόπηκαν 93 εκ. εισιτήρια κινηματογράφου σε σχέση με 54 εκ. το 1984 και 1.6 δισ. το 1946. Από τις 236 ταινίες που προβλήθηκαν στη Βρετανία το 1991 τα 2/3 προήλθαν από το Χόλυγουντ και μόνο 31 ταινίες ήταν βρετανικής παραγωγής. Το 39% του πληθυσμού δεν πατά καθόλου το πόδι του στο σινεμά.

Συγκεντρωθείτε για να Ανταγωνιστείτε και να Επηρεάσετε

Μια Έκθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το πρόβλημα της Συγκέντρωσης της ιδιοκτησίας στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης το περασμένο καλοκαίρι (Έκθεση FAYOT και SCHINZEL έγγρ. Α3 - 153 / 92) πέρασε σχεδόν απαρατήρητη στην Ελλάδα. Κι όμως είναι άκρως ενδιαφέρουσα και σημαντική. Διότι η δημιουργία μονοπωλιακών και ολιγοπωλιακών καταστάσεων στον τομέα των ΜΜΕ εξ αντικειμένου αφορά την ελευθερία της πληροφόρησης, την ορθή ενημέρωση του κοινού, την πολιτική και πολιτιστική πολυφωνία και την κατανομή της επιρροής.

Οι ραγδαίες εξελίξεις ιδιαίτερα στα οπτικο-ακουστικά μέσα επηρεάζουν τόσο τις συνήθειες των «καταναλωτών» όσο και την ίδια τη φυσιογνωμία των ΜΜΕ, ιδιαίτερα κάτω από την επίδραση της κατάργησης των εθνικών κρατικών μονοπωλίων στο χώρο και την αυξανόμενη διασύνδεση, δικτύωση και συγκέντρωση στην αγορά. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο τομέας των επικοινωνιών αποτελεί σήμερα

τεράστια βιομηχανία με παγκόσμιο κύκλο εργασιών άνω των 150 δισ. ECU το χρόνο, από τα οποία το 27% αποκομίζεται από τις 10 ισχυρότερες επιχειρήσεις. Ο ανταγωνισμός στην αγορά έχει αυξηθεί καθώς και οι εξαγορές και συγχωνεύσεις, η συνολική αξία των οποίων ανήλθε σε 10 δισ. δολ. το 1990/91 έναντι 5, δισ. δολ. το 1988/89 μόνο στην ευρωπαϊκή αγορά.

Σημαντικά είναι τα στοιχεία της Έκθεσης για το φαινόμενο της λεγόμενης «πολυτομεακής ολοκλήρωσης», της διεύθυνσης δηλ. στο τομέα ανταγωνιστών που προέρχονται από άλλους κλάδους καθώς και η δεσπόζουσα θέση ορισμένων πρακτορείων τύπου. Επ' αυτού όμως θα επανέλθουμε.

ΣΗΜ.: Ο κ. Ανδριανόπουλος ο οποίος προημερών δήλωσε ότι εντός διμήνου θα χορηγήσει τις πολυπόθητες άδειες για τους Ραδιοφωνικούς και Τηλεοπτικούς σταθμούς, διάβαζε την Έκθεση;

■ Hélène Carrère d'Encausse, *Victorieuse Russie*, Fayard., σελ. 439.

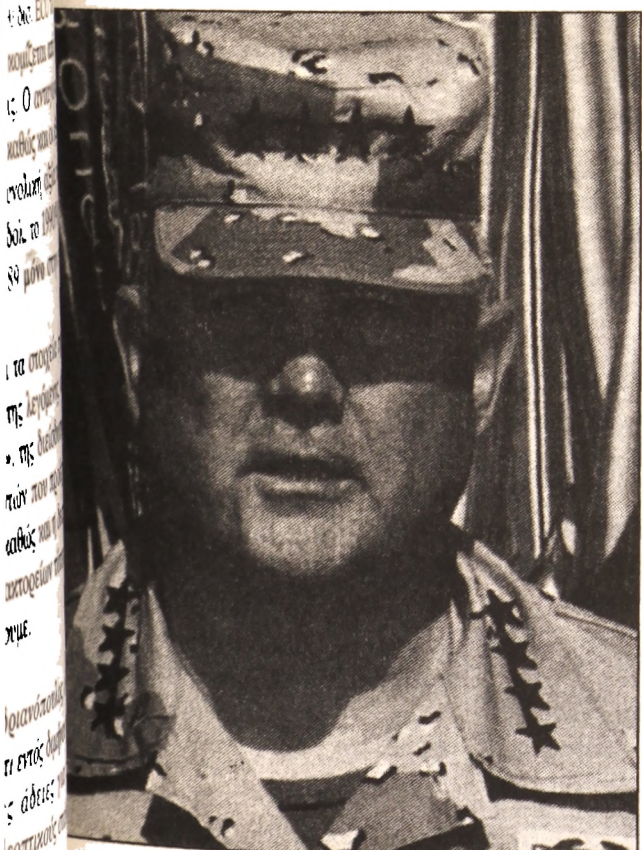
Από τις δεκάδες των βιβλίων που έχουν κιόλας εκδοθεί για τη διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, το βιβλίο αυτό ξεχωρίζει τουλάχιστον από την άποψη ότι ασχολείται με τη Ρωσία και τους Ρώσους, ιδιαίτερα δε με τον ηγεμονικό ρόλο που ασκούσε η χώρα αυτή και ο λαός της είτε πριν είτε μετά την επανάσταση των μπολσεβίκων, είτε ακόμα και σήμερα στην περιοχή.

■ The Oxford Dictionary of Quotations, 1992, σελ. 1000.

Η τέταρτη έκδοση του διάσημου αυτού λεξικού, κυκλοφόρησε στα τέλη του περασμένου μήνα. Υπεύθυνη η Angela Pantinghton που συγκέντρωσε επαίνους, αλλά και πυρά (για τις παραλείψεις της). Αναντικατάστατο εγχειρίδιο για όσους αγαπούν να «τσιτάρουν» από φράσεις διάσημων ατόμων, όταν μάλιστα η επιλογή είναι σωρεία – 17.000 φράσεις από 2.500 προσωπικότητες. Κάτι για όλους. Από συνήθεια ξεχώρισα μια ρήση της – Βαρόνης Θάτσερ: «δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα που λέγεται κοινωνία».

■ Hugh Poulton, *The Balkans: Minorities and States in Conflict*, Minotiry Rights Publications, 1991, σελ. 250.

Με πρόλογο του Μίλοβαν Τζίλας το βιβλίο αναφέρεται στο μωσαϊκό των εθνικών μειονοτήτων στα Βαλκάνια, διακρίνοντας δύο πόλους αφομοίωσης: τον ειρηνικό και τον βίαιο. Πολύ καλή έρευνα αλλά αμφισβητούμενες οι ερμηνείες και επίμαχα τα συμπεράσματα.

Ο Στρατηγός Νόρμαν Σβάρτσκοφ

Η Τάξη Μετά τον Πόλεμο

Γιάννης Γιαννουλόπουλος,
Ο ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ
Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία (1945-1963),
Εκδ. Παπαζήσης, Αθ. 1992, σελ. 410.

Οι Έλληνες ιστορικοί ασχολούνται κυρίως με την Ελλάδα. Η παγκόσμια ιστορία υπεισέρχεται συνήθως στα ελληνικά πράγματα μόνον ως «εξωτερικός παράγοντας». Η εθνοκεντρική αυτή αντίληψη, μολονότι έχει πολλά δικαιολογητικά, εμποδίζει μια ευρύτερη σύλληψη των παγκόσμιων εξελίξεων ή μάλλον την ερμηνεύει κατά τρόπο που δεν γίνεται κατανοητή, ανεξάρτητα από τις εγχώριες διεργασίες.

Το βιβλίο του Γιαννουλόπουλου, ξεφεύγει από αυτόν τον κανόνα ακόμα και από άποψη παρουσίασης. Διότι το πρώτο μέρος του βιβλίου, ασχολείται με τον μεταπολεμικό κόσμο, όπως διαμορφώθηκε από τις μεγάλες δυνάμεις, ενώ το δεύτερο μέρος αναφέρεται στην Ελλάδα με αφετηρία την Κατοχή και την Απελευθέρωση.

Η αφθονία και η εγκυρότητα της «πρώτης ύλης», η αξιολόγηση των πηγών και η άνετη γραφή, δηκτική και ελαφρώς ειρωνική σε

πολλά σημεία, συμβάλλουν σ' ένα υψηλού επιπέδου πόνημα ιστορικής πολιτικής ανάλυσης.

Η χρονική τομή του βιβλίου δεν είναι καθόλου αυθαίρετη. Σε παγκόσμιο επίπεδο συνδέεται με την τήξη των πάγων του Ψυχρού Πολέμου και την απαρχή της Ύφεσης, της ανταγωνιστικής στην ουσία συνύπαρξης δύο εντελώς διαφορετικών κόσμων.

Το γεγονός ότι οι άνθρωποι δεν διδάσκονται και πάρα πολλά από τα μαθήματα της ιστορίας είναι το πιο σημαντικό μάθημα που διδάσκει η ιστορία.

ALDUS HUXLEY

Στην Ελλάδα το 1963 είναι ίσως η απαρχή μιας περιόδου μεγάλων πολιτικών μετατοπίσεων και μεταρρυθμιστικών ρευμάτων που αποκρυσταλλώνονται σε εναλλακτική πολιτική πρόταση και φέρουν στην εξουσία την Ένωση Κέντρου του Γεωργίου Παπανδρέου.

Τέλος, ο ισχυρισμός του συγγραφέα, ότι η προκαθορισμένη έκταση του βιβλίου καθορίζει εν μέρει και το επίπεδο αφαίρεσης, αποτελεί μάλλον έκφραση της «εγγενούς θλίψης» του ιστορικού, που εξαναγκάζεται να συμπίεσει και να συμπυκνώσει το πλούσιο υλικό του, παρά μεθοδολογική τοποθέτηση. Περισσότερη αξία έχει όχι μόνο η μεθοδολογική αξιοποίηση και ιδιοποίηση του υλικού, αλλά η ερμηνευτική άποψη. Και ερμηνευτική άποψη έχει, σοβαρότατη και επιστημονική, ο συγγραφέας.

It Dont Take a Hero: The Autobiography
By General H. Noman Schwarzkopf with
Peter Petre, Bantarn Press, 1992.

Το να διοικήσεις 675.000 στρατού από 18 κράτη, εκατοντάδες πλοίων και χιλιάδες αεροπλάνων και αρμάτων και πλήθος άλλων πραγμάτων, και να νικήσεις με τέτοιο θεαματικό και «κλινικό» τρόπο αποτελεί ασφαλώς όνειρο κάθε στρατιωτικού. Επιστέγασμα επαγγελματικής ικανότητας και ικανοποίηση προσωπικής φιλοδοξίας. Όσο και αν οι αυτοβιογραφίες είναι εξορίσμου αυτοδικαιωτικές και το βιβλίο του στρατηγού Νόρμαν Σβάρτσκοφ δεν αποτελεί φυσικά εξαίρεση, κανείς δεν μπορεί να του αρνηθεί την ηγετική φυσιογνωμία

και την επαγγελματική αρτιότητα του αρχηγού των Συμμαχικών Δυνάμεων στον Πόλεμο του Περσικού. Η «Κатаιγίδα της Ερήμου» και το «Ξίφος της Ερήμου» που εξουθένωσαν τον Σαντάμ Χουσεϊν, δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο της υπεροχής της σύγχρονης τεχνολογίας. Οι πόλεμοι δεν κερδίζονται μόνο με τις άψυχες μηχανές. «Δεν πρόκειται να χάσουμε», δήλωνε ο Νόρμαν σε μια συνέντευξή του στο TIME (4-2-91) από το Ριάντ, την πρώτη κιόλας εβδομάδα του πολέμου. Μια ηγετική, πράγματι, στρατιωτική φυσιογνωμία που υπέταξε απολύτως τις στρατιωτικές του επιχειρήσεις στις απαντήσεις και σκοπιμότητες της πολιτικής ηγεσίας. Κατ' επάγγελμα στρατιωτικός.

Η ήσυχη επανάσταση συνεχίζεται. Στις εκλογές για τη Γερουσία και τη Βουλή των Αντιπροσώπων οι Αμερικανίδες κέρδισαν εφέτος 5 και 47 έδρες αντίστοιχα.

Στη φωτογραφία η Μπάριμπαρ Μπόξερ και η Νταϊάν Φεϊνστάιν που κέρδισαν στις εκλογές της 3 Νοεμβρίου και τις δύο έδρες της Καλιφόρνιας για τη Γερουσία. Είναι η πρώτη φορά που μια πολιτεία στέλνει στην Άνω Βουλή δύο γυναίκες.

Η μαύρη Κάρολ Μόσλεϋ Μπράουν, η 45χρονη δικηγόρος από το Ιλλινόις κέρδισε την έδρα της Γερουσίας νικώντας τον Ρεπουμπλικάνο αντίπαλό της με 55% έναντι 45%. Είναι η πρώτη γυναίκα που η πολιτεία αυτή στέλνει στη Γερουσία και η πρώτη μαύρη που εκλέγεται στην Άνω Βουλή.

Αθρόυβα,

χωρίς τυμπανοκρουσίες, οι Αμερικανίδες εισβάλλουν στο πολιτικό σύστημα και εδραιώνουν την πολιτική τους δύναμη που κανείς πλέον δεν μπορεί να αγνοήσει.

■ Για το καλό τους!

Πρόσφατη δημοσκόπηση στη Γερμανία έδειξε ότι το 1/3 περίπου του πληθυσμού τρέφει κάποια συμπάθεια προς το νεο-ναζιστικό και το εθνικο-σοσιαλιστικό παρελθόν. Όσο για το Ολοκαύτωμα των Εβραίων, ε, φταίνε κι αυτοί (λίγο) που έγιναν σαπούνη. Είναι σαν αυτό που λέμε: «Σε σκότωσα για το καλό σου».

■ Εάν...

Εάν ξόδευα, όχι τα 60 εκ. δολ. που ξόδεψε ο Ρος Περό, αλλά μόνο ένα (1) εκ. δεν θα 'μουν υπουργός στην επόμενη κυβέρνηση; Εάν...

■ Ο Αλλάχ είναι Μεγάλος

Στον «σκανδιναβικό της ιστορίας» έστειλε ο Αλλάχ τον Μπους. Ο Μιττερνάν τιμωρήθηκε με καρκίνο και η λίρα του Μείζορ έπεσε. Θεία δίκη και τιμωρία για τους άπιστους και «εγκληματίες» που τόλμησαν να σηκώσουν το χέρι τους κατά του Ιράκ.

(Καθημερινή προσευχή των πιστών του λαϊκού δικτάτορα Σαντάμ.)

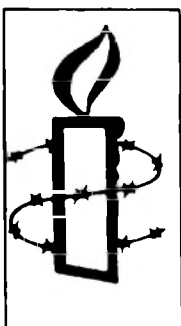
■ Αδιάβαστος και ανήσυχος

Όταν τηλεφωνείς σε κά-

ποιον υποτίθεται ότι ξέρεις το όνομά του. Ο Καγκελάριος όμως Κολ αποκάλεσε τον Μπιλ Κλίντον Γούλλιαμ, στο συγχαρητήριο τηλεφώνημά του. Καλά, δεν διάβαζε τόσο καιρό καμιά εφημερίδα; Κατά τα άλλα, γερμανική κυβέρνηση και ισχυροί επιχειρηματίες μάλλον λυπήθηκαν σφόδρα που έχασαν το φίλο τους Bush. Αλλά και ο γερμανικός Τύπος δεν τήρησε καθόλου ευγενική στάση απέναντι στον Μπιλ, που τον παρουσίασε ως αδαή και τον κόσμησε και με σειρά άλλων επιθέτων. Η έγκυρη εφημερίδα **Frankfurter Allgemeine Zeitung** (που τόσο «έγκυρα» γράφει συνεχώς υπέρ των Σκοπίων) έγραφε ότι οι θέσεις του επί των εξωτερικών θεμάτων είναι άνευ νοήματος. Η λαϊκή **Bild** μαύρισε το μισό πρόσωπό του. Το περιοδικό **Stern** τον χαρακτήρισε «Ο Χαμαιλέον από το Άρκανσας», ενώ η **Die Welt** τον αποκάλεσε «οπορτουνιστή». Όσο για τους επιχειρηματίες, αυτοί φοβήθηκαν τους φόρους που ο Κλίντον σχεδιάζει να επιβάλει επί των ξένων εταιρειών.

■ ΠΩΣ ΨΗΦΙΣΑΝ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ

Φύλο	% Μπους	% Κλίντον	% Περό
Άνδρες	37	41	21
Γυναίκες	36	47	17
Φυλή			
Λευκοί	38	40	21
Μαύροι	10	83	7
Ασιάτες	55	29	16
Ισπανόφωνοι	25	61	14
Ηλικία			
16 - 29	33	44	23
30 - 40	36	43	20
45 - 59	38	42	20
60 και άνω	37	52	12
Εισόδημα (Ετήσιο σε \$)			
Κάτω των 15.000	21	61	17
15.000 - 29.999	33	47	20
30.000 - 49.999	38	42	21
50.000 - 74.999	41	41	18
75.000 και άνω	46	37	17

Ενώ η Τουρκία συνεχίζει ανενόχλητη τη σφαγή των Κούρδων χωρίς καμιά σοβαρή διεθνή αντίδραση η Διεθνής

Αμνηστία καταγγέλει με νέα πολυσέλιδη και, όπως πάντα, τεκμηριωμένη Έκθεσή της τη συστηματική χρήση βασανιστηρίων και την κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

στην Τουρκία. Τίτλος της Έκθεσης *Τείχη από Γυαλί*, πικρή αναφορά στο προεκλογικό σύνθημα του σημερινού πρωθυπουργού Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ που διακήρυττε ότι «οι τοίχοι των αστυνομικών τμημάτων της χώρας θα γίνονταν γυαλινοί», θέλοντας να δείξει τη «διαφάνεια» που θα επέβαλε αν επιλεγόταν.

Η πικρή αλήθεια είναι, όπως γράφει η Έκθεση, ότι ο Ντεμιρέλ δεν έπραξε απολύτως τίποτα για να σταματήσουν τα βασανιστήρια.

ΤΑ «ΕΚΚΡΕΜΗ ΜΕΤΕΩΡΑ»

του Μανώλη Βασιλάκη

Β' ΜΕΡΟΣ

Συνεχίζουμε την παρουσίαση της κριτικής του «Εγκολπίου της Ορθής Γραφής» με ηθικόν αυτουργόν τον Δημοσιογραφικό Οργανισμό Λαμπράκη και συγγραφέα τον κ. Δ.Ν. Μαρωνίτη, «ωφελούμενοι» της ευκαιρίας που μας προσφέρει το ΑΝΤΙ και καταχρώμενοι τον πολύτιμο χώρο του. (Ποιος είπε ότι δεν ξέρομε τι γράφομε; «Ωφέλιμος - αντί: επωφελής» διδάσκει ο κ. Μαρωνίτης, όπως είδαμε στο πρώτο μέρος που δημοσιεύθηκε στο προηγούμενο τεύχος, και είπαμε να αρχίσουμε με την εφαρμογή του κανόνα της αντικαταστάσεως των «ανωμάτων» με «ομαλά» και «προσαρμοζόμενα στο Νεοελληνικό Κλιτικό Σύστημα» (ΝΚΣ)).

Ιδού λοιπόν μερικά ακόμη στοιχεία της επιστημονικής μεθόδου του κ. Μαρωνίτη:

Τίτλος: «Οροι - Απολιθώματα» (σελ. 37). Αναφέρεται, όπως γράφει, στην «επιστημονική, τεχνική, διοικητική, στρατιωτική και θρησκευτική ορολογία»... ΜΟΝΟΝ (!), λες και πρόκειται για σταγόνα στον ωκεανό.

Μετά ανθολογεί 24 καθιερωμένες εκφράσεις και εν συνεχεία προτείνει την αντικατάστασή τους «όπου είναι δυνατόν», λ.χ.: «Πλατεία Ομονοίας: η Ομόνοια· Γραμματεία Συντάξεως: η Σύνταξη» (σ. 38, στ. 6).

Κατόπιν διατάζει τον περιορισμό της χρήσεως της γενικής: «Ο νεοελληνικός λόγος διαθέτει εκφραστικά μέσα, τα οποία περιορίζουν στο σωστό μέτρο (σω-στό!) τη χρήση της γενικής. Προς αυτή την κατεύθυνση: 1. Τρέπουμε, όπου αυτό είναι δυνατό, την αρχαιοκλίτη ανάρθρη γενική σε επιθέτο. Αντί: όροι ακριβείας, ακριβείς όροι (με μερικές μικρές ακυρολεξίες και, τι να κάνομε, με την ανοχή κάποιου τριτοκλίτου, εξαφανίζομε την γενική, διότι οι όροι συνεχείας του μοντέλου πρέπει να είναι συνεχείς όροι -καλύτερα εξακολουθητικοί όροι (βλ. σελ. 43)-, τα ίδια δεν είναι άλλωστε;), ... αντί: ημερομηνία λήξεως, καταληκτική ημερομηνία· αντί: ανασχηματισμός κυβερνήσεως, κυβερνητικός ανασχηματισμός. 2. [...] αντί: νόμοι περί προστασίας, νόμοι για την προστασία...». Έτσι μάλλον έφθασε και στις... δόκιμες αντικαταστάσεις: μεριδιακό - αντί: επί μέρους (;), εναλασσόμενο φαινόμενο - αντί: φαινόμενο εναλλαγής (;) κ.τ.τ. Κατά τα άλλα, όπου υπάρχουν μικροπροβλήματα προσαρμογής, «σε ορισμένες περιπτώσεις είναι δυνατό...», «η τροπή αυτή νομιμοποιείται μόνον όπου...», «δοκιμότερη είναι...», «παρά ταύτα λέμε»... (σελ. 38)

«απορρίπτονται (...) οι γενικές της κυβερνήσεως, με σπάνιες και νόμιμες (!) εξαιρέσεις, λ.χ. οδός Μητροπόλεως», γράφει στην σελ. 5 σε... άψογα ελληνικά.

«Ορισμένα επίθετα σε -υς παραμένουν αρχαιοκλίτα και στη γενική πτώση...» (σελ. 42). Και πού θα βρούμε πώς κλίνονται; Πάλι σαφείς οδηγίες: «του βαρέος ύδατος, του παχέος εντέρου, του οξέος τόνου» και μόνον. «Στις άλλες περιπτώσεις αποφεύγεται η γενική του αρσενικού και

του ουδετέρου· όπου η γενική είναι υποχρεωτική, αντικαθίσταται από συνώνυμο ή ομόρριζο». Και δίδει τα περίφημα παραδείγματα «ο ταχύς, του γρήγορου...».

Αλλά για να εξαντλήσει το θέμα περιορισμού της γενικής φθάνει έως και σε αυτονόητες ή παιδαριώδεις επισημάνσεις:

«ΠΡΟΣΟΧΗ: (...) Δοκιμότερη είναι η έκφραση: ποτήρι για νερό, κρασί κτλ· αντί: ποτήρι νερού, κρασιού κτλ (παραβιάζοντας ακόμα και την... «αρχή της συνήθειας»)· θέμα για συζήτηση ή συζητούμενο θέμα, αντί: θέμα συζητήσεως.

»Παρά ταύτα λέμε και γράφομε: οι κάτοικοι του χωριού - όχι: οι κάτοικοι από το χωριό· (...) η αρχή της αβεβαιότητας - όχι: η αρχή για την αβεβαιότητα· τα αίτια του πελοποννησιακού πολέμου - όχι: τα αίτια για τον πελοποννησιακό πόλεμο» (σελ. 38).

Όμως, και το έργο του Προκρούστη έχει τις δυσκολίες του. Στην εποχή μας μάλιστα ο Προκρούστης χρειάζεται μεταφραστική:

«Κάποια αρχαία ρήματα βαρύτερα σε -ω ή σε -μαι...» (σελ. 56), «αν η προηγούμενη συλλαβή είναι μακρόχρονη ή βραχύχρονη...» (σ. 45). Εάν βρεθεί ένας Έλληνας που απεφοίτησε από της εισαγωγής του τέρατος στα σχολεία και εντεύθεν, ο οποίος να γνωρίζει τι είναι «βαρύτερες» λέξεις (σ. 46), τι «μακρόχρονες ή βραχύχρονες συλλαβές», «καθαρό βραχύ ή βραχύ από δίχρονο» (σ. 25) κ.τ.τ., τότε θα συρθώ έως την Χρήστου Λαδά με τα γόνата να με μυρώσουν με το θαυματουργό νερό. Δεν έχει συνειδητοποιήσει μάλλον ο κ. Καθηγητής ότι διατυπώνει κανόνες για ένα μέρος της γλώσσας μας σε άλλη γλώσσα, για κείνους φυσικά που εδιδάχθησαν και διδάσκονται την κατά Φόρη-Κριαρά-Κακριδή ελληνική γλώσσα.

Προσπαθεί ο κ. Μαρωνίτης, αλλά τα παλιρροϊκά κύματα της νεοελληνικής δεν τον αφήνουν να βάλει τάξη:

«ΠΡΟΣΟΧΗ: Στον επιστημονικό λόγο η αρχαιοκλίτη μορφή του επιθέτου είναι κάποτε (sic) αναπόφευκτη...» (σελ. 43)

«ΠΡΟΣΟΧΗ: Σε ορισμένες τυπικές εκφράσεις η αρχαιομορφή ονομαστική είναι αναντικατάστατη...» (σελ. 44 και 57)

«Η αρχαιομορφή κλίση ισχύει προπάντων...» (σελ. 56)

«Αυτού του τύπου τα εμπρόθετα πέρασαν στον νεοελληνικό λόγο (...) με τη μορφή απολιθωμένων λεκτικών σχημάτων», λ.χ. «προς Θεού, μετά χαράς» κ.λπ. (σελ. 68).

Καλόν θα ήτο να αποφεύγονται, αλλά τι να κάνομε, λέει ο κ. Μαρωνίτης, και προσπαθεί να τα «ομαλοποιήσει», να τα ομαδοποιήσει, να τα «προσαρμόσει», να τα ευνουχίσει, να τα «τετραγωνίσει», αλλά όλο διαφεύγουν -ευτυχώς!- την σύλληψη. Μόνον αυτός ο ίδιος συλλαμβάνεται, ενώ νομοθετεί να παραβιάζει πρώτος τους «νόμους» του, και όχι μόνον στα κείμενά του αλλά και στο Εγκόλπιο. Καθώς ανοίγει έναν

τά πάντα ρεῖ

(σκοτεινόν «απολίθωμα»)

Καταυγασμός:

«η κίνηση, το εναλασσόμενο φαινόμενο τών σωμάτων»
(«δημώδης μετάφραση» κατά Δ. Μαρωνίτη)

Το «μεριδιακό νόημα»

όλων τών φαινομένων αθροιζόμενον:

διὰ παντός γάρ, και πανταχόθεν, τρέχει
και στάζει σοφία,

διό και το ἄνω ρεῖν τών ΔΟΛομύθων.

Συμπέρασμα:

Πιστεύσατε και αναγνώσατε και εγκολπωθείτε
μόνον εκατό «πληνδύ-πληντρείς» σελίδες «ἔφα»,
προϊόντα μη οικειοπραγούντος νοός,
αψόγου όμως συσκευασίας.

Ιδανικοί αναγνώστες:

οι κεχηνότως ευδαίμονες.

έναν τούς ασκούς, κι εκεί που φαίνεται πως σε μια κάποια λύση κατέληξε, να λειτουργήσει ομαλά δεν γίνεται η κατασκευή και δώσ' του απ' την αρχή πολλαπλάσιες εξαιρέσεις, με αποτέλεσμα να χάνει εντελώς τον έλεγχο. Ένα κρατεί και χίλια τού διαφεύγουν. Πέντε κρατεί, πέντε μυριάδες διαφεύγουν. Και ο μόνος κύκλος τον οποίον πλήρως διαγράφει είναι εκείνος τής συγχύσεως. Ποια ματαιόδοξη σκέψη, άραγε, τον οδήγησε σ' αυτό το προκρούστειο εγχείρημα; Διότι άνθρωπος με την ιδική του παιδεία είναι αδύνατον να γίνει καλός Προκρούστης. Γι' αυτό και συνεχώς παλινδρομεί, παλινωδεί και παραπαίει.

Και ενώ δίδει ανεπιτυχώς οδηγίες αντικαταστάσεως με προσαρμοσима στο ΝΚΣ, μας δηλώνει ότι είναι αναντικατάστατη η μετοχή «*ηυξημένες*» (σελ. 46) ή θεωρεί απαραίτητο να μας επιστήσει την προσοχή στα δύο μι τής μετοχής «*εκτεθλημμένος*» (σελ. 26), λες και την συναντούμε ή την γράφομε καθημερινώς. Λες και με μερικές τροποποιήσεις και κάποιους κανόνες, ακόμη και αν είναι ορθοί, λύνεται το πρόβλημα.

Αλλά ας συνεχίσουμε παρουσιάζοντας τους κανόνες τού παλιμπλάγκτου συντάκτου τού Εγκολπίου: «*Όταν η αρχαιοκλιτή γενική του επιθέτου συνοδεύει αρχαίο τριτόκλιτο σε -ις -εως, συμπαρασύρει (!) στην αρχαία κλίση και το ουσιαστικό. (Μεταφράζω στα ελληνικά, για να εννοήσετε τι εννοεί: Η «πρότασις», που κάποτε ήταν «πρότασις», συμπαρασύρεται...). Λέμε και γράφουμε: η ελλιπής πρόταση..., αλλά της ελλιπούς προτάσεως*» (σελ. 44). Κρίμα, πάνω που είχαμε αφομοιώσει τον κανόνα τής προηγούμενης σελίδας (της σελ. 43, στ. 8): «*Λέμε και γράφουμε: λειψός - αντί: ελλιπής*», παρ' όλο που μας είχε επιστήσει την προσοχή. Το ίδιο μπορεί και να μας συμβεί στην σελ. 65: «... οι λέξεις υπέρ και κατά... *συμπαρασύρουν σε λόγια μορφή...*».

Εκεί πια όμως που η σαφήνεια φθάνει να είναι και διάφανη και διαφανής (διότι εμείς επιμένουμε να χρησιμοποιούμε και τις δύο λέξεις, αναλόγως ύφους και επιπέδου), είναι το κεφάλαιο περί ρημάτων και κυρίως στην σελίδα 57:

«*Λέμε και γράφουμε*», διδάσκει ο παλίμνημος συντάκτης, και εκτός τής ασυνεπείας του αποδεικνύει και την σύγχυση αορίστου, παρατατικού και παρακειμένου επί πλέον:

- «*ετέθη ως θέμα αρχής*» (στίχος 2)
«*το θέμα έχει τεθεί υπό συζήτηση (για να αποφύγουμε το: ετέθη υπό συζήτηση)*» (στίχος 10)
- «*συνήγαγε τα συμπεράσματά του*» (στ. 5)
«*έβγαλε τα συμπεράσματά του - αντί: συνήγαγε τα συμπεράσματά του.*» (στ. 20-21)
- «*υφίσταται κίνδυνος*» (στ. 3)
«*δεν υπάρχει κίνδυνος - αντί: δεν υφίσταται κίνδυνος*» (στ. 19)

Διότι απεφάσισε ο κ. Μαρωνίτης ότι «*δύσχερητος και κακόφωνος κρίνεται (από τον ίδιον, φυσικά) ο παρατατικός των ρημάτων αυτών, και πρέπει να αποφεύγεται στη θέση του μπορεί να μπαίνει περιφραστικός τύπος. Το ίδιο ισχύει εν μέρει και για τον αόριστο*».

Σύγχυσις επί συγχύσεως και μερικές προτάσεις καλλιπεείας:

«*Στύλος σημαίνει κίων*» (σελ. 39). Πράγματι, μόνο με το «απολίθωμα» μπορεί να ακριβολογήσει. Γιατί όχι όμως ο... προοδευτικός «κίονας»;

«*η επιτάφια στήλη του Δεξιλέου στον Κεραμεικό*» (σελ. 39). Εμείς θα γράφαμε «*η επιτύμβιος/-α στήλη τού Δεξιλέω*». Το όνομά του ήτο Δεξιλέως (του Δεξιλέω) και όχι Δεξιλέος (του Δεξιλέου). Αυτή η λογική οδήγησε και τον πρώτο ίσως πανεπιστημιακό τών (τότε) media I. Κακριδή στις αθλιότητες του τύπου: «*του Ιμπράσου ο γιος ο Πείρος*» (: Πείρος Ίμβρασιδης, (Ίλιάς, Δ 520· Πείρεω/ Πειρόου)), της «*Βρισσοπούλας*» (Βρισής), του «*Εχτόρου*» (Έκτωρ/ορας), του «*Εκατόχερου*» (Έκατόγχειρ), τον «*Πειρίθο*» (Πειρίθοο), κατά τον Σπυρίδο, και σε άλλα τέτοια τερατώδη...

«(ο) εγκύκλιος, (η) εγκύκλια, (το) εγκύκλιο: εγκύκλιες σπουδές, αλλά η αποστολή τής εγκυκλίου...» (σελ. 40). Κλίση, σύμφωνα με το πνεύμα τού Εγκολπίου: η εγκύκλια, της εγκυκλίου, την εγκύκλια.

«*χρυσούς αιών* (όχι: χρυσός αιώνας), αλλά: του χρυσού αιώνα, τον χρυσό αιώνα».

«*σιδηρούν παραπέτασμα* (όχι: σιδηρό), του σιδηρού παραπετάσματος, αλλά: το σιδηρούν παραπέτασμα» (Γιατί «αλλά»;

«*σιδηρούς καγκελάριος, του σιδηρού καγκελαρίου (η αιτιατική απροσάρμοστη στο νεοελληνικό κλιτικό σύστημα)*» (Και «το σιδηρούν παραπέτασμα» προηγουμένως; Εδώ πια έχουμε σύγχυση στο τετράγω-

νο).

ο *διάττων αστήρ, του διάττοντα αστέρα*·

το *κροτούν αέριο* (όχι: αέριον)· (Αφαιρούμε τα νι, και έτσι «εκδημοτικίζουμε» τα «απολιθώματα». Ούτω πως προκύπτουν τα καλίσθητα τύπου: το κροτούν αέριο έκανε κρότο).

η *μείζων περιφέρεια, της μείζονος περιφερείας, αλλά τη μείζονα περιφέρεια*· (Της μείζονΟΣ, αλλά τού... άρρενΑ:)

ο *άρρην πληθυσμός, του* (τραβεσί) *άρρενα πληθυσμού* (όχι του άρρενος πληθυσμού)» (σελ. 47).

Στην επόμενη σελίδα (48, στ. 3, 4) δίδει το κατάλληλο παράδειγμα: «*το ζήτημα της παιδείας καθεαυτό δεν αντιμετωπίστηκε στον τόπο μας ως τώρα με κάποια σοβαρότητα και συνέπεια*». Πράγματι, είναι το μόνο σημείο στο οποίο συμφωνούμε με τον κ. Μαρωνίτη, αλλά μετά και την σύνταξη τού Εγκολπίου είναι πιο σαφή τα όρια υπευθυνότητας και ανευθυνότητας. (Θα άξιζε ειδική αναφορά στα παραδείγματα τα οποία δίδει· όμως θα ήταν το κείμενό μας τότε εντελώς ανοικονόμητο).

«*μου μίλησε ενάντια· ψήφισε ενάντια*» (σελ. 66, στ. 10). «*Ενάντια στα ξένα και ντόπια μονοπώλια*», θα συμπληρώναμε, και «*να φύγουν άμεσα οι Βάσεις*».

«*κατ' ανάγκη*» (σ. 36), «*κατ' εξαίρεση*» (σ. 11, 23, 69), «*παρά φύση υπό έλεγχο· υπό συζήτηση· κατά τύχη· κατ' αντιμωλία· παρά πάσα προσδοκία*» (σ. 69)· [Γιατί όμως «*κατεξοχήν*» (σ. 69) και όχι «*κατεξοχή*»· «*εις τον τύπον των ήλων*» (σ. 69) και όχι «*στον τύπο των ήλων*», συμφώνως προς τους κανόνες του;].

Έστω, «*κατ' ανάγκη(ν)*»· έστω να γράφομε «*κατ' ανάγκη δούλεψε*», «*κατ' ανάγκην είχε...*». Αλλά εκείνος είναι απόλυτος. Στο γλωσσικό εργαστήριο του κ. Καθηγητού κυριαρχούν τα χειρουργικά εργαλεία, και ως εκ τούτου κατασκευάζει μια γλώσσα εργαστηρίου, γλώσσα τραβεσί, όπου φύονται χιλιάδες μόθωνες. Εν πάση περιπτώσει όμως, μεταξύ μιας οποιασδήποτε γυναίκας και της ωραιότερης τραβεσί, ας μας επιτρέψει να προτιμούμε την γυναίκα. *Εν πάση περιπτώσει και όχι «σε κάθε περίπτωση», όπως επιδιώκει εξ άλλου να επιβάλει ο κ. Μαρωνίτης (σ. 83), κατά την «δημώδη μετάφραση (sic) της λόγιας έκφρασης», όπως γράφει.*

Γενικώς, δεκάδες φορές αναφέρεται στο «*νεοελληνικό κλιτικό (και τονικό) σύστημα*» (ΝΚΣ). Δεν μας διευκρινίζει όμως ποιο είναι αυτό, πού βρίσκεται συστηματοποιημένο, ποιος το συνέταξε, πού διδάσκεται τέλος πάντων, και αν καλύπτει αυτό που εννοεί ο κ. Μαρωνίτης νεοελληνική γλώσσα. Σε ποια σελίδα ποιανού βιβλίου θα βρούμε λ.χ. το ρήμα *διευθύνω* [το *δηιύθυνε*] (σ. 54), που ορθώς γράφει ο κ. Μαρωνίτης, ή τα *ενήργησε, απήγαγε, συνήγαγε, εξήρε, συνήψε* κ.τ.τ.] ή ποια είναι η γενική τού έτους που ο κ. Καθηγητής δεν λέει επόμενο αλλά «*προσεχές*», μολονότι αλλού προσπαθεί να καταργήσει την τρίτη κλίση και προτείνει αντιεπιστημονικές λύσεις αντικαταστάσεως ουσιαστικών, επιθέτων, ρημάτων «*απροσάρμοστων στο ΝΚΣ*» κ.λπ. με άλλα τα οποία «*προσαρμόζονται*» ή «*δεν διαταράσσουν το ΝΚΣ*». Ο γενικός «*επιστημονικός*» κανόνας βεβαίως τού κ. Μαρωνίτη είναι να αποφεύγεται η χρήση τους, ενώ για τα «*αναπόφευκτα*» δίδει την επιστημονικότερη οδηγία «*κάπως έτσι*», αλλά αποφεύγει να πει πού μπορεί κανείς να καταφύγει και να βρει λύση. Ολοκληρώνει δε το «*πολύτιμο έργο του*» με την -αυτή πια κι αν είναι- επιστημονικότητα λύση τής... «*συνήθειας*». Μετά από μία δεκαετία προτροπών να συνηθίσουν οι δημοσιογράφοι να γράφουν τον *Τσώρτσιλ* με όμικρον (Τσόρτσιλ), τον *Σαίκσπηρ* (το Σέξπιρ), τον *Κέννεντυ* (Κένεντι), το *τραίνο* (τρένο) ή να *διαγράφουν το τελικό νι* από χιλιάδες λέξεις, και άλλων τέτοιων αυθαίρετων κανόνων, ο κ. Μαρωνίτης δίδει τον επιστημονικό του κανόνα: «*γνωμονας είναι η συνήθεια*» και το «*σύγχρονο γλωσσικό αίσθημα*», που όλοι πλέον γνωρίζουμε πώς καλλιεργείται.

Πόσα άρθρα δεν εγράφησαν και πόσες υποδείξεις για την τήρηση των κανόνων αποβολής τού τελικού νι τών ουσιαστικών ή επιθέτων προ των εξακολουθητικών συμφώνων, ασχέτως γένους· τού *δεν*, του *αδύνατον*, του *τουλάχιστον* κ.τ.λ. Και κανείς βεβαίως από τους οκτώ «*επιστήμονες*» που με ελαφράν συνείδησιν (και άλλο ελαφρά, άλλο ελαφριά) διέταξαν την αποβολή του *δεν* είτε «*ήταν λάθος μας*», ούτε και σήμερα που το βλέπομε να αποβάλλεται σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις (λ.χ. «*σήκωσε τη πλάκα*», υπότιτλος, ANTENNA, 16.10.92). Γιατί τα γένη κατ' αυτούς πρέπει τελικώς να γίνουν δύο. Έτσι, τα αρσενικά πολλές φορές φαίνονται σαν ουδέτερα. Αυτή την ασχημία «*διορθώνει*» σήμερα ο Δ.Ο.Λ. διά τού κ. Μαρωνίτη, από τις στήλες τών

εντύπων τού οποίου η κ. Παπαζαφείρη τόσες φορές παπαγάλιζε όλα αυτά τα χρόνια τις υποδείξεις τών φωταδιστών.

Μή γράφετε «τον θιγόμενο», γράφετε «το θιγόμενο». Αν είναι ο θιγόμενος ή το θιγόμενο θέμα, εκ των συμφραζομένων θα εννοήσετε. Εκείνοι φρόντιζαν για «το γενικά σωστό νεοελληνικό (μας) λόγο» (Φ. Κακριδής, ΒΗΜΑ, 30.8.'92), και ιδού το παράδειγμα προς αποφυγήν. Αυτή η κατάργηση του τελικού *νι* προ ονομάτων ξένων γίνεται ακόμα πιο ανόητη, διότι ούτε εκ των συμφραζομένων δεν καταλαβαίνει κανείς πολλές φορές αν η πρότασις δηλοῖ πρόσωπο ή πράγμα. (Με την πρόταση «αγαπώ το Φερράρι», τι καταλαβαίνετε; Αυτός που την έγραψε πάντως δεν εννοούσε το αυτοκίνητο μάρκας Φερράρι, εννοούσε τον μουσικό Λυκ Φερράρι).

«Εφ' όσον δε συντρέχει ειδικός λόγος», τι άραγε σημαίνει; Ότι «εφ' όσον μάλιστα συντρέχει...» ή «εφ' όσον δεν συντρέχει...»; Α, ο κ. Μαρωνίτης αναλαμβάνει να μας πείσει τώρα ότι το *νι* στο *δεν* διατηρείται πάντοτε. Αδύνατον να αποβάλλεται διότι μετά υπάρχει κίνδυνος συγχύσεώς του με τό *δε*. ΑδύνατοΝ; Στο πρώτο τεύχος τού Εγκολπίου τό «αδύνατον» πάντοτε διατηρεί το τελικό *νι*, στο επόμενο τεύχος όμως, που είναι πιο αδύνατο στην επεξεργασία του, γίνεται «αδύνατο». Για το πιθανόν όμως, ορθώς δίδει οδηγία διατηρήσεως του *νι*. Αν κρίνομε επίσης από την γραφή τής λέξεως *καμμία* (σ. 11, 18 κ.α.), ή δεν εδιάβασε την Γραμματικά τους ή σιωπηρώς την επαναφέρει στην ορθή γραφή της με δύο *μι* (λ.χ. σελ. 18).

Και, με την ευκαιρία, μερικές ερωτήσεις: Το *μαντίλι* στο εξής θα γράφεται «μαντήλι» (σελ. 21, στ. 17), το *ψιμύθιο* θα γράφεται «ψυμίθιο» (σελ. 26, στ. 13), ο *πρίγκηψ* (σελ. 34, στ. 39) και *πριγκιπάτο* (σελ. 34, στ. 18), ο *εναλλασσόμενος* «απλοποιείται» και θα γράφεται στο εξής «εναλασσόμενος» [σελ. 46, στίχοι 18 και 28· «η κίνηση, εναλασσόμενο φαινόμενο των σωμάτων»(!)], η *μοιρολατρία* θα γράφεται «μοιρολατρεία» (σελ. 92, στ. 14), τα «απορρίματα» με ένα *μι* (σελ. 57, στ. 2), μήπως όχι εκ του «απορρίπτω» αλλά εκ του «απορρίχνω»; Το «κάθησε» (σελ. 72) με ήτα, ενώ επί δέκα χρόνια μάς δίδασκαν ότι γράφεται με γιώτα, εκ τού «καθίζω», όπως και το «αποχαιρέτησα» (σ. 10); Το «Όταν» θα γράφεται άτονο (Όταν), όπως στις σελίδες 36, 40, 60, 72 (δύο φορές) κ.α., το «Όλες» (σ. 68) επίσης άτονο κ.λπ.; Γιατί τόση προχειρότης και ασυνέπεια σε κείμενα τα οποία φιλοδοξούν να «μάς διδάξουν το σωστό»; Πάντως η Σάρα Λίππεττ δεν ξέρει να γράφει το όνομά της: κατά το ΝΔ του Δ. Ν. Μαρωνίτη, θα έπρεπε να το γράφει Λίππετ, αλλά μετά, στον κολοφώνα τού Εγκολπίου, το «απλοποιεί»: Λίπετ. (Εδώ οφείλομε να ζητήσομε συγγνώμην διότι στο Α' Μέρος από την πολλή ανάγνωση του Εγκολπίου κάτι μάς έμεινε κι έγινε Λίππετ).

Εκεί που γίνεται αστεία η προσπάθεια είναι στην εξήγηση του «sic» (σ. 88). Γράφει: «sic: ούτως πως, κάπως έτσι». Ναι, ούτω πως (χωρίς σίγμα όμως). Έτσι μπορούμε πλέον να δώσομε το παράδειγμα: «sic: ούτως πως (sic), κάπως έτσι». Δυστυχώς, με το «κάπως έτσι» αντιμετωπίζει ο κ. Μαρωνίτης ό,τι διαλαμβάνει διακενής στο Εγκόλπιον. Ούτω πως γράφει και τα ακατάληπτα τού τύπου «μεριδιακό (sic) νόημα του κειμένου» (σ. 13).

Και εν πάση περιπτώσει, μόνον αυτά που καταγράφει ο κ. Μαρωνίτης έχει επισημάνει ότι είναι τα συνήθη σφάλματα ή τα πιο σημαντικά από όσα διαπράττονται καθημερινώς; Ένας καλός διορθωτής θά παρουσίαζε περισσότερες και ουσιαστικότερες παρατηρήσεις. Το *τίθεται* και το *υφίσταμαι* καί τινα άλλα είναι που κακοποιούνται μόνον, τα οποία στο κάτω κάτω δεν τα εδιδάχθησαν όσοι εφοίτησαν μετά την εισαγωγήν τής *πασοκοσκυθικής* ως επισήμου; Δεν έχει προσέξει ότι σχεδόν έχει καταργηθεί το τρίτο ενικό και χρησιμοποιείται μόνον το τρίτο πληθυντικό χιλιάδων ρημάτων, λ.χ. «ο κ. καθηγητής εδίδασκε αλλά δεν ακούγονταν από κανέναν»; Δεν έχει προφανώς επαφή με την σύγχρονη διδασκαλία στα σχολεία: ρήμα: *προηγούμεναι*. Παρατατικός: *προηγιόμουν, προηγιόσουν, προηγιόταν...* Δεν έχει προσέξει εκείνες τις κοινοβαρβαρικές πλέον εκφράσεις: «των προαναφερθέντων απόψεων», «των παραχθέντων αξιών», τα θηλυκά τύπου «λογοτέχισσα», «νομάρχισσα» κ.λπ.; Ή μόνον το «λοιδορώ» επεσήμανε (σ. 58) πως γράφεται στον Τύπο εσφαλμένως «λοιδωρώ»; Ποτέ δεν είδε τα αστεία «προάστΕΙΑ», την «ασθένεια» Κριαρά να γίνεται «αρρώστΕΙΑ» τής «μεταγραφής» στις Σχολές (μετεγγραφής) και χιλιάδες άλλες εξόφθαλμες κοινοτοπίες να γράφονται εξωφθαλμες κοινοτυπίες, τα χιλιάδες έψιλοΝ γιώτα με τα οποία «συνέβΕΙ» πολλές

φορές να δούμε γραμμένα τα «αποκτΕΙστε», «τηλεφωνΕΙστε», «σταματΕΙστε» κ.λπ; Θα τα «διορθώσει», υποθέτω, με την επόμενη έκδοση του Εγκολπίου του. Περιμένομε και τι θα γίνει με την κλίση «το γάλα - του γαλάτου, το μηδέν - του μηδέν, το φωνήεν - του ...»; Όλο και συχνότερα γράφεται το «δόξα το Θεό», γιατί άραγε, κ. Καθηγητά; Δίκιο έχουν όσοι το γράφουν έτσι, και το δίκαιον αυτής τής λογικωπάτης ανορθογραφίας οφείλετε να το αναγνωρίσετε. Και το «συν αυτή», έτσι με οξεία, είναι η ορθή μονοτονικιά γραφή, και το «παρουσία τού...» κ.λπ. έχουν καταντήσει αγνώριστα: οι νεώτεροι μάλιστα αναγνωρίζουν σ' αυτές τις εκφράσεις άλλα σημαίνόμενα. [Ο κ. Φ. Κακριδής λαμβάνει ενίοτε σ' αυτές τις περιπτώσεις τά «επιστημονικά» μέτρα του, λ.χ. θα έγραφε: *παρουσία (δοτική) του...* βλ. ΒΗΜΑ, 8.11.'92].

Αισθητικές αντιλήψεις: Κατ' αρχήν δίδει (σς 15-18) *Κανόνες Τονισμού*. Πρόκειται για ένα ακόμη φιρμάνι, με το οποίο προσπαθεί τεχνοκρατικά να ομογενοποιήσει από το «γλωσσικό υλικό» ό,τι είναι «συνεργάσιμον». Έτσι προτείνει την ακινητοποίηση του τόνου, δηλαδή θεωρεί **μειονέκτημα ακριβώς αυτό το μέγα προνόμιο της νεοελληνικής**. Και δίδει τά «λέμε και γράφουμε»: λ.χ. «ο φρόνιμος άνθρωπος, τον φρόνιμον ανθρώπον, των φρόνιμων ανθρώπων, τους φρόνιμους ανθρώπους». Εξαιρέσεις: τα προπαροξύτονα επίθετα όταν χρησιμοποιούνται ως ουσιαστικά («η κατάσταση του αρρώστου» - ποτέ ασθενούς, διότι συμφωνώντας με τον κ. Κριαρά κατήργησε τον «ασθενή» και πάσαν νόσον τού... ΝΚΣ, όπως είπαμε), ουσιαστικά απαντώμενα εντός λογίων εκφράσεων καί τινα άλλα («του Χριστόφορου Νέξερ, του Χριστοφόρου Κολόμβου»). Και μην περιμένετε βεβαίως να τηρεί ο ίδιος τούς κανόνες που διδάσκει, διότι διατηρεί το δικαίωμα να τους παραβιάζει: «του προηγουμένου ρήματος / ουσιαστικού» (σ. 8, 63), «της προηγουμένης πρότασης» (σ. 9) και «τους διανοούμενους» (σ. 10 και αλλαχού), «των ουδέτερων ουσιαστικών» (σ. 15), «των κυρίων ονομάτων» (σ.29), «των αρχαιομορφων εμπροθέτων» (σ. 68), «του επομένου κυρίου ονόματος» (σ. 34) κ.λπ.

Αλλά ο τονισμός είναι πρωτίστως θέμα αισθητικής, και των φρονίμων τα παιδιά μπορούν να διαβάσουν την θαυμάσια ανάπτυξη του θέματος αυτού στο βιβλίο τού Γ. Καλιόρη στο οποίον αναφερθήκαμε ήδη. Του «άγνωστου στρατιώτη» ή του «αγνώστου στρατιώτη/-ον»; Η «αφελής διανοούμενη» ή «η αφελής διανοομένη»; Του «ανόητου πρόβατου», του «ανόητου προβάτου» ή του «ανοήτου προβάτου»; Των «βάρβαρων λαών», κατά Μαρωνίτη, ή «των βαρβάρων λαών»; «Ο Ξενόπουλος, του Ξενοπούλου, αλλά του Γρηγορίου Ξενοπούλου»; (σελ. 17)

Όλα είναι τόσο σαφή όπως τα περιγράφει ο κ. Μαρωνίτης: Στην σελίδα 30 δύο φορές γράφει «των σύνθετων τοπωνυμίων» (στίχοι 4 και 11) και δύο φορές «των συνθέτων τοπωνυμίων» (στ. 16 και 22)! Γενικώς θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσομε το Εγκόλπιον ως μνημείον ασαφών διατυπώσεων και ασυνεπείας.

«δέναμε (όχι εδέναμε), δένατε (όχι εδένατε)», (σελ. 53, στ. 4). Ε, όχι, κ. Μαρωνίτη: Και δέναμε, κι εδέναμε. [Ο εγκυρότερος και άνευ προκαταλήψεων Θ. Βοσταντζόγλου γράφει: (ε)δέναμε]. Ταυτίζω/εταύτισα και όχι το κακόηχο ταύτισα. Και γραπτό και γραφτό, παρά τις ασαφείς οδηγίες τού κ. Μαρωνίτη (σελ. 21). Όσο για τις παρατηρήσεις «πτώμα, όχι: φτώμα», «σχολείο - αντί: σχολείο», κ.ά.τ. (σελ. 21), επιβεβαιώνει την άποψή μας για την σύνταξη τού Εγκολπίου στο πόδι, διότι η καταγραφή αυτή μάλλον σε κρυπτομνησία εκφράσεων του αλήστου μνήμης προ μισού αιώνος «μαλλιαρισμού» οφείλεται, ίσως δε τίς σημειώσεις του τής εποχής εκείνης ο κ. Μαρωνίτης παρουσιάζει τώρα με το Εγκόλπιον.

«ανακηρύχτηκε» - όχι: ανακηρύχθηκε (σελ. 35, 64)

«διαπραγματεύτηκε» - όχι: διαπραγματεύθηκε (σελ. 58),

«αποδείχτηκε» - όχι: αποδείχθηκε ή απεδείχθη (σελ. 65),

«αμείφτηκε - όχι: αμείφθηκε» (σελ. 22)

«σκέφτηκε - όχι: σκέφθηκε» (σελ. 22)

«αγωνίστηκε - όχι: αγωνίστηκε» (σελ. 22)

«Εξαιρούνται», γράφει, «τα ρήματα: τάσσω, άγω, πτύσσω και τα σύνθετά τους» (σελ. 22). Ευχαριστούμε για την υπόδειξη, αλλά δεν θα την αποδεχθούμε, γιατί διαφέρουν οι αισθητικές αντιλήψεις μας και εν γένει απεχθανόμαστε την αισθητική τών *χτ* και *φτ*. Επισκέφτηκε ή επισκέφθηκα;

(Ακολουθεί το τελευταίο μέρος στο επόμενο τεύχος).

ΠΕΡΙ ΥΦΟΥΣ

• Το ύφος μιας βιβλιοκριτικής πολλές φορές μπορεί να ενοχλήσει περισσότερο από τις διαπιστώσεις που κάνει. Διαβάστε το γράμμα που ακολουθεί.

Αγαπητό ΑΝΤΙ,

Θα ήθελα να σχολιάσω την κριτική του Δ. Τσατσούλη για το βιβλίο του κ. Χατζηθεοκλήτου «Ο σαραντάχρονος άνδρας» που δημοσιεύτηκε στο τεύχος 503 του ΑΝΤΙ.

Ομολογώ ότι το βιβλίο δεν το έχω διαβάσει. Συνεπώς, δεν έχω κανέναν άλλο λόγο να αμφιβάλω για τα όσα γράφει ο κ. Τσατσούλης παρά μόνο την επιφυλακτικότητα που οποιοσδήποτε αναγνώστης θα τηρούσε προκειμένου να διασφαλίσει το έγκυρο της ενημέρωσής του έως όταν βρεθεί ο ίδιος στη θέση του κριτικού, με το βιβλίο αυτή τη φορά στα χέρια του.

Δυστυχώς, η καλογραμμένη και συνεπής τεκμηρίωση της κριτικής αμαυρώνεται απ' όσα ο κ. Τσατσούλης αναφέρει στις δύο τελευταίες προτάσεις του κειμένου (οι οποίες αποτελούν και το τελικό συμπέρασμά του): «*“Ο σαραντάχρονος άνδρας” αποτελεί ένα ολότελα βαρετό ανάγνωσμα, με ήρωες, σαραντάχρονους, πλαστούς, ψευτοδιανοούμενους άνδρες, που δεν εκπέμπει άλλο μήνυμα από εκείνο ενός βαρετού ύφους που υιοθετεί ένας άτεχνος συγγραφέας. Αναρωτιέται, ειλικρινά, κανείς για το σκόπιμο της έκδοσης τούτου του βιβλίου...*».

Ασφαλώς και σέβομαι το δικαίωμα του κ. Τσατσούλη να είναι υποκειμενικός, δικαίωμα που άλλωστε η ίδια η φύση της κριτικής κατοχυρώνει. Όμως πραγματικά αγνώω τον λόγο που ο συγγραφέας της κριτικής υποστηρίζει τόσο ακραίες θέσεις σχετικά με το περιεχόμενο και το «σκόπιμο της έκδοσης» του βιβλίου.

Ο χαρακτηρισμός του ύφους του βιβλίου ως «βαρετού» είναι σεβαστός. Το ίδιο και ο χαρακτηρισμός των ηρώων. Θεωρώ όμως εντελώς απαράδεκτο τον χαρακτηρισμό του συγγραφέα ως «άτεχνου», καθώς και την αμφισβήτηση του «σκόπιμου της έκδοσης» του βιβλίου.

Η δεδομένη υποκειμενικότητα της προσωπικής γνώμης θα έπρεπε να ωθήσει τον κ. Τσατσούλη να είναι πιο μετριοπαθής όσον αφορά την πρόσαψη χαρακτηρισμών σε ανθρώπους. Το βιβλίο μπορεί να είναι βαρετό και το γεγονός αυτό να δρα αρνητικά στον σχηματισμό θετικής γνώμης για τον συγγραφέα όμως ένας τόσο βαρύς χαρακτηρισμός όπως «άτεχνος» ακόμα κι αν, όπως φρόνιμα τονίζει ο κ. Τσατσούλης, εκπορεύεται από την άγνοια του συγκεκριμένου «βαρετού αναγνώστη», δεν παύει να στιγματίζει, για όσους δεν έχουν ασχοληθεί, το

σύνολο του προηγούμενου και μελλοντικού έργου του συγγραφέα.

Η απορία του κ. Τσατσούλη, τέλος, για το σκόπιμο ή όχι της έκδοσης του βιβλίου είναι, πιστεύω, ατυχής. Κάθε βιβλίο, εφόσον υπάρχει μια τέτοια δυνατότητα, θα έπρεπε να εκδίδεται. Ο κ. Τσατσούλης μπορεί να διαφωνεί με τα αποφθέγματα των ηρώων του βιβλίου, κάποιον άλλο όμως ίσως τα βρουν ενδιαφέροντα και χρήσιμα. Το περιεχόμενο ενός βιβλίου, όποιο κι αν είναι, σίγουρα δεν προσφέρεται για τόσο ακραίες τοποθετήσεις.

Δεν τίθεται θέμα καλοπιστίας του κ. Τσατσούλη. Παρ' όλα αυτά είναι σίγουρο ότι μια απόλυτη και επιθετική κριτική στον ευαίσθητο χώρο του βιβλίου, οπωσδήποτε δεν εξυπηρετεί τους σκοπούς για τους οποίους γράφτηκε.

Με εκτίμηση
Περικλής Τριβόλης
Αθήνα

• Απάντηση στην επιστολή του κ. Περικλή Τριβόλη:

Ευχαριστώ τον κ. Π. Τριβόλη που μου δίνει την ευκαιρία να κάνω τις διευκρινίσεις που ακολουθούν πάνω στα δύο σημεία στα οποία και ο ίδιος συνοψίζει τις αντιρρήσεις του σχετικά με την κριτική μου για το μυθιστόρημα «Ο σαραντάχρονος άνδρας».

Κατ' αρχάς, δεν είχα ούτε έχω την πρόθεση να προσάψω χαρακτηρισμούς σε ανθρώπους ούτε να «στιγματίσω» το προηγούμενο ή μελλοντικό έργο του Κλείτου Χατζηθεοκλήτου, πράγμα που υπερβαίνει τα όρια του ρόλου της ίδιας της κριτικής. Παραδέχομαι ότι χρησιμοποίησα καταχρηστικά τον όρο «συγγραφέας» στην τελευταία μου πρόταση, αλλά μ' αυτόν εννοώ τον «συγγραφέα»/οργανωτή του όλου μυθιστορήματος και όχι το κοινωνικό πρόσωπο. Είναι μια σύμβαση που θα μπορούσε να αποδοθεί καλύτερα με τον όρο «εξωμυθιστορηματικός» ή «υπερκειμενός αφηγητής», αν αυτός δεν δημιουργούσε σύγχυση στον αναγνώστη στα πλαίσια μιας σύντομης κριτικής παρουσίασης. Σε αυτόν, λοιπόν, αναφέρεται το επίθετο «άτεχνος», με την έννοια της κακής διαχείρισης της αφηγηματικής πράξης εκ μέρους του ή αλλιώς της έλλειψης αφηγηματικής τεχνικής, θέμα το οποίο, ομολογουμένως απασχόλησε το μεγαλύτερο μέρος της κριτικής μου.

Ως προς το θέμα της εκδοσιμότητας του βιβλίου, σχολιάζω, απλώς, τις ενδοκειμενικές αντιπαραθέσεις που επιχειρούνται από τον τρίτοπρόσωπο αφηγητή, ο οποίος, ταυτιζόμενος, όπως έδειξα, με τον ήρωά του (που είναι και συγγραφέας), αντιπαραβάλλει τη δική του μυθιστορηματική γραφή (που, στο πλαίσιο της αφηγούμενης ιστορίας), συναντά την άρνηση των εκδοτών διότι δεν ακολουθεί, όπως υπονοείται, τις αρχές του «αντιμυθιστορηματος» (sic)

αλλά εκείνες του έργου «μιας άλλης εποχής») με τους σύγχρονους τρόπους λογοτεχνικής γραφής. Είναι ενδεικτικό ότι το μυθιστόρημα κλείνει σχεδόν με την αρνητική ως προς την έκδοση αλλά θετική στην ουσία της επιστολή που λαμβάνει ο ήρωας από τον εκδοτικό οίκο σχετικά με το δικό του μυθιστόρημα, το οποίο αναγκαστικά ταυτίζεται με αυτό το οποίο διαβάσει τελικά ο αναγνώστης. Η πραγματικότητα εδώ υπερκαλύπτει τα κενά της μυθοπλασίας, διακαιώνοντας αναδρομικά τις εκπνευσμένες ενδοκειμενικά θέσεις. Κάτι τέτοιο, ωστόσο, εμπεριέχει, κατά τη γνώμη μου, εμφανώς, μια «ιδεολογική» τοποθέτηση απέναντι στη λογοτεχνία εν γένει που επικυρώνει υφέρπουσες τάσεις και προωθήσεις επιστροφής σ' ένα αμφισβητήσιμη πιθανόν λογοτεχνικής ποιότητας προϊόν μεν, «ρεαλιστικών» προδιαγραφών δε. Σε αυτήν ακριβώς την τοποθέτηση είναι που απαντώ.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω ακόμη και τον κ. Τριβόλη όταν τονίζει ότι δεν τίθεται θέμα καλοπιστίας μου και να σημειώσω με την ευκαιρία αυτή, ότι ουδέποτε κρίνεται, μέσω των κριτικών μου, ο συγγραφέας στον κοινωνικό του ρόλο αλλά στα στενότερα πλαίσια της αφηγηματικής του «παρουσίας» στο συγκεκριμένο και μόνο έργο.

Φιλικά
Δημήτρης Τσατσούλης
5/10/92

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΡΙΤΙΚΑ

• Αντιρρήσεις για ένα σημείο του δοκιμίου της Αγγέλας Καστρινάκη, που αναφερόταν στο έργο του Δημήτρη Χατζή.

Αγαπητό Αντί,

Διάβασα το ενδιαφέρον κείμενο της Αγγέλας Καστρινάκη, «Το έπος της πίστης και το δράμα της δυσπιστίας», (Αντί 502[4/9/1992]56-61), θα ήθελα όμως να σημειώσω ότι βρίσκω κάπως απλουστευτική την άποψη που διατυπώνεται σε αυτό ότι η κριτική του Νέου Κόσμου (6[1954]67-72) «ανήκει μάλλον στην ιστορία των εσωκομματικών διενέξεων – αξιο δείγμα «λάσσης» – παρά στην ιστορία της αισθητικής (ακόμα και) του σοσιαλιστικού ρεαλισμού» (σ. 57, υποσ. 8). (Η υπογράμμιση δική μου).

Το γεγονός ότι η κριτική οφειλόταν σε εσωκομματικές διενέξεις είναι γνωστό (βλ. και Ν. Χαραλαμπίδου «Αφηγηματική τεχνική και ιδεολογία: οι λογοτεχνικές προσδοκίες της Αριστεράς (1945 – 1955) και η περίπτωση του Δημήτρη Χατζή», ΕΕΦΣΑΠΘ, τιμητικός τόμος στη μνήμη Σταμάτη Καρατζά, Θεσσαλονίκη 1990, σ.332). Το αξιοση-

μείωτο όμως αυτής της κριτικής είναι ότι διατυπώνεται με αισθητικούς και λογοτεχνικούς όρους και ότι το ερέθισμα που την προκάλεσε δεν ήταν μόνο η θετική βιβλιοκρισία των διηγημάτων του Τέλους της μικρής μας πόλης, σε προηγούμενο τεύχος του Νέου Κόσμου, αλλά και η σύγχρονη αρνητική κριτική (στο ίδιο τεύχος) του βιβλίου του Μπόση Εμείς θα νικήσουμε (1[1954]77-80). Αυτό που είναι εμφανές, δεν είναι τόσο μία παρανόηση ορισμένων διηγημάτων, όσο το κοίταγμα των διηγημάτων μέσα από μια διαφορετική σκοπιά από αυτήν του Χατζή, μια σκοπιά που προϋποθέτει διαφορετικά αισθητικά και ιδεολογικά ζητούμενα, τα οποία συμβαδίζουν με τη στενότερη αντίληψη του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, που επικρατούσε χάρη στο Ζhdanov, την εποχή αυτή, όπως και με τις «αγωνιστικές ανάγκες» ενός κόμματος που ένιωθε, ότι βρισκόταν σε εμπόλεμη κατάσταση. Ας δούμε προσεκτικά τι λένε:

«Και δεν μας έδωσε «την πόλη», γιατί ούτε οι μικρές ομάδες που ζωγράφιζαν «ανάγλυφα» είναι εκείνες που συγκροτούν τον χαρακτήρα της, ούτε τα μεμονωμένα άτομα, οι χαρακτηριστικοί της τύποι [...] Πού είναι τα Γιάννενα με το δημοκρατικό κίνημα; Κι από την άλλη αντίδραση, που με επικεφαλής το Σπυρίδωνα, τον Κούσιλνγκ και τύραννο του ηπειρώτικου λαού, προσπαθούν ναβάλει φραγμό στο αναπτυσσόμενο κίνημα; Και που σαν αποτέλεσμα αυτή ακριβώς της σύγκρουσης, ουσιαστικά υποφέρουν, ζουν όπως ζουν, και πεθαίνουν τα πρόσωπα και τα πράγματα, καθοστηκία τάξεις πραγμάτων», στο έργο του σ. Χατζή; [...] Κι είναι, όπως και να το πάρει κανείς, πτώση όταν, μη βλέποντας τους «απλούς ανθρώπους» αφού τέτοιους θέλουμε να ζωγραφίσουμε – με την πανανθρώπινη όμως αισιοτολή, που σε τριγυρνάν ολούθε και πνίγουν με τη δημιουργική τους ζωντανία και τον ενθουσιασμό για το καινούριο, ξεθάβεις και δίνεις ανάγλυφα έστω άλλους «απλούς ανθρώπους» που η ζωή δράση κι οι «δραματικές» τους συγκρούσεις τίποτε ή σχεδόν τίποτε δεν έχουν να μας πουν. [...] Μέσα σε ορισμένες συνθήκες, ένας προσοδευτικός συγγραφέας, πολύ περισσότερο ένα κομμουνιστής, διαλέγει, είναι αναγκασμένος να διαλέγει τα θέματά του και το περιεχόμενο του έργου του, μέσα σ' εκείνο το πεδίο δράσης των μαζών, πικρή εκείνη τη στιγμή, χρειάζεται να εξαρτηθεί να φωτισθεί, να εκλαϊκευθεί με τα μέτρα και της τέχνης. Και που συγχρόνως, είμαστε έτοιμοι, είτε αλλιώς, παρέχει στον συγγραφέα τη δυνατότητα να δώσει έργο με τις πιο υψηλές ιδέες, τις πιο δραματικές συγκρούσεις».

Επίσης κάτι που φαίνεται να έχει παραβλεφθεί είναι ότι το κείμενο στο οποίο ενσωματώνεται η κριτική αυτή όπως και ο τίτλος του δηλώνει «Μερικά ζητήματα για τους συγγραφείς και τη βιβλιοκρισία» – αποσκοπεί

στο να θέσει τα όρια μέσα στα οποία θα πρέπει να κινούνται τα λογοτεχνήματα των κομμουνιστών και η κριτική τους αυτήν την εποχή. Αποτελεί δηλαδή ένα κείμενο που στόχο έχει να κατευθύνει τη λογοτεχνική και κριτική παραγωγή και δεν είναι ούτε τυχαίο, ούτε ασήμαντο το γεγονός ότι τα αισθητικά και ιδεολογικά κριτήρια που προϋποθέτει συμφωνούν με το σκεπτικό που εκφράζουν και άλλα κείμενα που δημοσιεύονται στον *Νέο Κόσμο* αυτή την εποχή (βλ. Έλλη Αλεξίου, «Πάνω σε ένα Μυθιστόρημα του Αγώνα: Γεια Χαρά». *Νέος Κόσμος*, 2[1951]62-64, Α. Σούρκοφ, «Κάτω από τη σημαία του σοσιαλιστικού ρεαλισμού», *Νέος Κόσμος*, 10[1954]67-65. Βλ. ακόμα και Κ. Μπόση - Α. Σπηλιού, «Το 2ο Συνέδριο των

Σοβιετικών Συγγραφέων. (Διδάγματα για την ελληνική πατριωτική λογοτεχνία)», *Νέος Κόσμος* 3[1955] 63-74.

Τώρα το αν υπερτονίζω τις διαφορές μεταξύ των δύο έργων (της *Φωτιάς* και του *Τέλους*) είναι σχετικό και από τη στιγμή που δεν τεκμηριώνεται, μάλλον υποκειμενικό. Από τη στιγμή που τα δύο έργα γράφτηκαν από τον ίδιο συγγραφέα, σαφώς ομοιότητες θα υπάρχουν. Δεν θα πρέπει όμως να υποτιμούμε και τις διαφορές που είναι αυτές, τελικά, που μας υποψιάζουν και μας φανερώνουν την πάλη του συγγραφέα με τον εαυτό του και τη γραφή.

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Νάτια Χαραλαμπίδου
Θεσσαλονίκη

ΑΝΤΙΟ ΦΙΛΕ

Το 1-1-4 και το 15% είχαν ήδη ενωθεί με την κραυγή του Mario Sodio στο Μπέρκλεϊ για την Ελευθερία του Λόγου και η αναταραχή του '65 ηχούσε στ' αυτιά σου με Beatles και Θεοδωράκη.

Τη μαυρίλα του '67 τη φώτισε η Άνοιξη του '68 στο Κολούμπια και στο Βελιγράδι μα κυρίως στο Παρίσι και στην Πράγα. Στον νεαρό Μαρκ, τον Μαρκούζε, τον Τσε και τη Ρόζα προστέθηκαν ο Κον Μπεντίτ και ο Ρούντι Ντούτσκε και ο Τομ Χένντεν και ο Έλντριτζ Κλήβερ, μα και κοντά, ανάκατα με τη Νέα Αριστερά ξεπρόβαλε και η Αριστερά με το ανθρώπινο πρόσωπο, ξεπρόβαλε ο Ντούμπσεκ.

Ο χορός των τανκς του Αυγούστου του '68 στην Πράγα ήλθε καπάκι στο δημοψήφισμα του Ντε Γκωλ, στη δολοφονία του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ και του δεύτερου Κέννεντυ, στη δίκη των 7 στο Σικάγο, στη φαγή του Μάι-Λάι. Τότε, μέσα στη μαυρίλα της χούντας δεν είχες δύναμη για δάκρυ. Μούγκριζες σα λαβωμένος. Μούγκριζες πειστωμένος.

Κι όταν περπατούσες στις πορείες ειρήνης τις μεγάλες, κι έριχνες πέτρες στις μαχητικές μικρές, όταν διαδήλωνες στους δρόμους του Παν Φρανσίσκο και το ποδοβολητό των αλόγων των αστυνομικών ακουγότανε στ' αυτιά σου σαν υπόκρουση από Street Fighting Man, των Ρόλινγκ Στόουνς, όταν στα μάτια σου τα πανώ του ΠΑΜ και της ΙΑΚ και της Δημοκρατικής Άμυνας μπλέκονταν με τ' αστέρι των μετκόγκ και την κόκκινη σημαία της Εξέγερσης, αγωνιζόσουν μαζί για την Αθήνα και για την Πράγα και για τη Σαϊγκόν και για το Μερολίνο.

Εν τω μεταξύ ο Κλήβερ έγινε δεξιός ρεπουμπλικάνος, ο Τομ Χένντεν αντιρεύτηκε και χώρισε την Τζέην Φόντα, ο Ρούντι Ντούτσκε πέθανε, εξέγερση έγινε μόδα, συνολάκι, κοκτέιλ, ο Θεοδωράκης έγινε νεοδημοκράτης, ο Σαββόπουλος χριστιανός, το ροκ έγινε βιντεοκλίπ.

Κι όμως το '89, καθώς ήσουν ξαπλωμένος αναπαυτικά στην πολυθρόνα σου μπρος στην τηλεόραση, κάτι σπίθισε, ένα δάκρυ χαράς σου ξέλιστρησε, βλέποντάς τον, τον Ντούμπσεκ του '60, λίγο γερασμένο, σπρισμένο, μα καμαρωτό, εκεί δίπλα στον Χάβελ, πρόεδρο του κοινοουλίου της δημοκρατικής Τσεχοσλοβακίας.

Για να σου ξανασφίξει η καρδιά μόλις προχθές στο άκουσμα του θάνατου του. Μα γιατί δεν μπορούν να ζουν παντοτινά αυτοί όλοι; Οι μισοί πεθαίνουν κι οι άλλοι μισοί έχουν πεθάνει για σένα πριν την ώρα τους. Μήπως αλλάζεις, μήπως αλλάξεις κι εσύ; Μήπως οι Jefferson airplane είναι ξεπερασμένοι; Μήπως ο Ντούμπσεκ ήταν μόνο παρελθόν ήδη πριν πεθάνει; Μήπως ότι απόμεινε το πακετάρισαν οι διαφημιστές του Κλίντον και οι ταινίες του Όλιβερ Στόουν;

Το πρόβλημα είναι ότι πάντα θα μένεις γεμάτος ερωτήματα.

Σπύρος Καβουνίδης

ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ

• Συνέχεια και -ελπίζουμε-
τέλος στο διάλογο για τη
«Ρωμιосύνη». Ο λόγος
στον κ. Αλέξανδρο Σχινά:

Κύριε Διευθυντά,

Τρεις επιστολές εναντίον μου, σε έκταση μιάμισης σελίδας, στο τεύχος 505 του «Αντί». Μερικές επισημάνσεις ως προς την υφή τους.

Ο πρώτος επιστολογράφος εξηγεί γιατί απαντά στην επιστολή μου (τεύχος 503) «για την αποκατάσταση της αλήθειας όσον αφορά το όνομά μου» - σαν να είχα αμφισβητήσει ότι ονομάζεται Περικλής Τασσιόδης. Οι σχέσεις του με την αλήθεια, αλλά και με την ελληνική, εμφανίζονται και από τα ακόλουθα: Αμέσως μετά το άρθρο μου του περασμένου Μαΐου στο «Διαβάζω», έστειλε μια επιστολή που δεν κρίθηκε δημοσιεύσιμη. Ήταν αυτού του είδους: «Επειδή τυχαίνει να έχω γνωρίσει το ζεύγος Αϊντενάιερ, επιθυμώ να πω και εγώ τη γνώμη μου. Ότι πρόκειται για μια περήφανη Μακεδόνισσα κι έναν Ελληνομαθέστατο Γερμανό καθηγητή... Τον Αύγουστο, προβιβάζοντας από την «Ελευθεροτυπία» την κυρία Αϊντενάιερ σε καθηγήτρια πανεπιστημίου και ισχυριζόμενος ότι χάρη στον εκδο-

τικό της οίκο «Ρωμιосύνη» «το νεοελληνικό βιβλίο παρουσιάζει μια εντυπωσιακή διακίνηση» στη Γερμανία, αποκάλυπτε ότι το κυριότερο κίνητρο τέτοιων ωμών αναληθειών ήταν εκείνο το άρθρο μου και τα σχόλια του τύπου που ακολούθησαν: «Η συνέντευξη, την οποία μας παραχώρησε, αποκτά σήμερα ιδιαίτερο ενδιαφέρον, δεν πάει καιρός που η «Ρωμιосύνη», η ποιότητα των εκδόσεων αλλά και των επιλογών της, αμφισβητήθηκαν μέσω δημοσιευμάτων. «Τώρα δηλώνει στο «Αντί» ότι όταν τα έγραφε αυτά αγνοούσε τη διαμάχη μου με τη «Ρωμιосύνη»! Και ύστερα από τέτοιον εμπαιγμό του αναγνώστη αποτολμά τη φράση: «Θεωρώ καθήκον μου ως δημοσιογράφου...»

Με αυτόν τον όρο συγκρίσεως, η δεύτερη επιστολή, που υπογράφεται από τον ισότιμο -κατά Αϊντενάιερ- του Καβάφη και του Ρίτσου κ. Πορίχη, προκαλεί σχεδόν ευχάριστη έκπληξη γιατί είναι τουλάχιστον κοντοπόννηρη. Ο συντάκτης της αποπειράται να με δυσφημίσει ως αποκρύπτοντα κάποια σημαντικά τεκμήρια για όσα έγραψα και προπαντός για όσα δεν έγραψα. Σύμφωνα με την αριθμότητά του: 1) Να «καταθέσω», λέει, εγγυημένη «ακριβή μετάφραση των κειμένων» των Αϊντενάιερ στα οποία αναφέρθηκα. Αυτό δεν έχει ξανακουστεί: Όποιος κρίνει ένα αλλόγλωσσο δημοσίευμα, οφείλει να το μεταφράζει εξ ολοκλήρου και να το «καταθέτει» (πού;) μαζί με «εγγυήσεις» τρίτων! Τα εν λόγω κεί-

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Κώστας Ταχτσής
'Από την χαμηλή' σιμοιά

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΞΑΝΤΑΣ

Ο κόσμος του κιτς, η κακογουστιά χωρίς μέτρο, όπως εντοπίζεται στο περιβάλλον μας, σήμερα. Αυτή είναι η περιήγηση, που πραγματοποιείται με αυτό το βιβλίο: περιήγηση στο νεοελληνικό χώρο, τις διανθρώπινες σχέσεις, τις νοοτροπίες, τη γλώσσα και ουσιαστικά το ύφος και το ήθος της ζωής μας.

Μέσα από χίλια

και πλέον φωτογραφικά παραδείγματα, το κιτς καταγγέλλεται όσο και διακωμωδείται.

Με άρθρα, που καλύπτουν ένα μεγάλο αριθμό υποθεμάτων, με υλικό καταταγμένο σε ενότητες, έτσι που να συγκροτείται μια σφαιρική θεώρηση του φαινομένου.

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ: ΤΟ «ΠΡΟΤΥΠΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ» ΚΑΙ Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

Όψεις του εθνικού προβλήματος
στην Ελλάδα (1830-1880)

Ποιες είναι οι αντιλήψεις για το ελληνικό έθνος και τον προορισμό του;

Αυτό είναι το καίριο ερώτημα που θέτει και ερευνά η ιστορικός Έλλη Σκοπετέα. Βιβλίο ιστορικό όσο και ιδεολογικό, που είναι χρήσιμο για την κατανόηση του νεοελληνικού βίου, έως και της σημερινής συγκυρίας.

μενα έχουν τεθεί υπόψη αρμοδίων Γερμανών και γερμανομαθών Ελλήνων. Μεταφράσεις ή αποδόσεις κατακριτέων σημείων τους βρίσκονται σε εκείνο το άρθρο μου. Οι δύο άμεσα διγόμενοι θα έπρεπε να είχαν δοκιμάσει την ανασκευή τους ευθύς εξ αρχής. Και, αν την κατάφεραν, να με είχαν μηνύσει. Αντί να φυγομαχούν τόσους μήνες με ομωγές για το «αίμα ψυχής» που χύνουν και να αρκούνται στη λαοπλογία φίλων τους εναντίον μου. 2) Να κάνω, λέει, «γνωστή την πηγή» της πληροφορίας περί επιχορηγήσεων στη «Ρωμοσύνη» από το Υπουργείο Πολιτισμού. Αυτό δεν γράφτηκε ποτέ από μένα. Η γνωστοποίηση της πηγής να απαιτηθεί από εκείνον που το έγραψε στο «Βήμα» (28-6). Και, επιτέλους, ας ερωτηθεί κάποτε δημοσία, εν ονόματι του Έλληνα φορολογούμενου, το ίδιο το Υπουργείο. 3) Να φέρω, λέει, «έγγραφο βεβαίωση της ιδιοκτησίας του εκδοτικού οίκου 'Διάλογος'» για «όσα έχω σχετικά ισχυρισθεί». Δεν ισχυρίστηκα τίποτα γι' αυτόν τον εκδοτικό οίκο. Ρώτησα απλώς γιατί αποκλείστηκε από την οικονομική υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ενώ την απολαμβάνει η «Ρωμοσύνη». Και ύστερα από τέτοιες εξαπατητικές ψευτοπροσκήσεις απειλούμαι ότι ενδέχεται να μου «αποδοθεί η κατηγορία της απάτης».

Καθυστερημένη απειλή. Με αυτή την κατηγορία —προϊόν ελλιπέστατων γερμανικών και κακόβουλων μυθεμάτων— επιχείρησε ήδη να αυτοπροβληθεί ως αντίπαλός μου ο κ. Σακκάτος. Τώρα επανέρχεται σ' αυτή και μη διαθέτοντας τίποτε άλλο, διατείνεται μες στα όλα ότι επιδιδόμεν σε «συμπαιγνίες, κολακείες, ίντριγκες και τα παρόμοια, μία ολόκληρη ζωή» και —ακόμα χαμηλότερα στη σκάλα της εντέλειάς του— ότι «μπαινόβγαينا στην κουζίνα» ενός σπιτιού. Τις προάλλες είχα νομίσσει πως όφειλα στους αναγνώστες κάποιες διευκρινίσεις ως προς μία ανάλογη επιστολή του. Τους ζητώ συγγνώμη. Η υπερχειλίση του συκοφαντικού του οχετού τώρα δείχνει πως ήταν τελείως περιττές.

Αλέξανδρος Σχινάς

ΠΑΛΙ ΓΙΑ ΤΗ «ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ»

• «Ρωμοσύνη», ένα ακόμη γράμμα. Αυτή τη φορά από την Κολωνία.

Αγαπητό ANTI,

Εδώ και πολύ καιρό, συγκεκριμένα από τον περασμένο Μάιο —όποτε και ξεκίνησε το «σκάνδαλο Σχινά»— παρα-

κολουθώ με μεγάλο ενδιαφέρον αλλά και αγωνία για την όλη εξέλιξη του θέματος τη συζήτηση περί ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ και ζεύγους Αϊντενάιερ. Αμέσως μετά το πρώτο δημοσίευμα το ΔΙΑΒΑΖΩ (τ. 287), ένιωσα την ανάγκη να εκφράσω δημόσια τη γνώμη μου. Θεώρησα όμως πιο σωστό να περιμένω λιγάκι, ώστε να είμαι αντικειμενικοί απέναντι και στις δυο πλευρές, διότι τυγχάνει να γνωρίζω και τον Α. Σχινά αλλά και τους Νίκη και Χαν Αϊντενάιερ (για να είμαι ειλικρινή τους τελευταίους πολύ καλύτερα απ' τον πρώτο). Ένας άλλος λόγος που το θέμα αυτό με άγγιξε προσωπικά είναι ότι έχω δραστηριοποιηθεί στον ευαίσθητο τομέα της διάδοσης του ελληνικού πολιτισμού (πιο συγκεκριμένα τη λογοτεχνία) εδώ στη Γερμανία.

Αυτό που με εξέπληξε περισσότερο απ' όλα είναι το γεγονός ότι ο κ. Σχινά ανέλαβε να κάνει μια έρευνα μ' ένα τόσο συγκεκριμένο θέμα και ξεκάθαρο στόχους και, βασικά, έμεινε εκτός θέματος. Γιατί εκτός από τις ιδιωτικές πρωτοβουλίες των δυο εκδοτικών οίκων που ανέφερε στο άρθρο (ΔΙΑΛΟΓΟΣ και ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ), τι διέφυγαν τελείως οι τεράστιες προσπάθειες άλλων, μαζικών φορέων, στο ίδιο τομέα, με πενιχρά όμως μέσα πολλές φορές δίχως και την ηθική υποστήριξη αυτών που βερμπαλιστικά «ξεσκιζονται» για τη διάδοση της λογοτεχνίας μας στο εξωτερικό. Παρ' όσα αυτά, η Ελληνική Κοινότητα Κολωνίας δίχως της υποστήριξη του κ. Σχινά αλλά και με την αφιλοκερδή συμμετοχή του ζεύγους Αϊντενάιερ, είχε την ευκαιρία παρουσιάσει στο μεταναστευτικό κοινό λογοτέχνες μας όπως τη Δανάη Σωτηρίου, την Άλκη Ζέη, τον Τάσο Πατρίκιου, τον Μιλτιάδη Παπαταξιάρχου, την Κατερίνα Αγγελάκη-Ροδόπουλου, τον Τάσο Δενέγρη (ίσως και άλλους) που αυτή τη στιγμή μου διαφεύγει αλλά και το έργο Ελλήνων λογοτεχνών της διασποράς.

Πέρα απ' αυτά μου δημιουργήθηκε απορία σχετικά με τα κίνητρα μιας τόσο σκληρής και ωμής επίθεσης του Σχινά και του ζεύγους Αϊντενάιερ. Είμαι της γνώμης ότι ο Α. Σχινάς, άριστος κριτικός, είναι σε θέση να κάνει μια παρουσίαση θίγοντας τις δυσκολίες και τα προβλήματα των επιλογών και μεταφράσεων της ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ κι ότι μια καλοπροαίρετη κριτική θα ήταν αποδεκτή από τους Αϊντενάιερ. Τι είναι λοιπόν αυτό που παρακίνησε τον Α. Σχινά να μπερδέψει τα πράγματα και να διασύρει, όχι μόνο το έργο των Αϊντενάιερ, αλλά και όλους εμάς που με τον άλφα ή βήτα τρόπο συγγαζόμαστε μαζί τους;

Σοφία Γεωργαλλή

φιλόλογος

μεταφράστρια-διερμηνεύτρια

Κολωνία

Το ελληνικό βιβλίο κινδυνεύει. Ο κώδων ήχησε. Το κράτος, ήδη, με την πολιτική του το έχει αξιολογήσει ως είδος πολυτελείας και το φορολογεί ανελέητα - ευνοώντας τα ολιγοπώλια και τη μαζική παραγωγή. Τώρα, όσον αφορά το νομοσχέδιο για τα πνευματικά δικαιώματα, ενώ υποτίθεται προστατεύει τους συγγραφείς, αγνοεί το δικαίωμα των φοιτητών να προσφεύγουν σε περισσότερα του ενός διδακτικά συγγράμματα, αδιαφορεί για τη δημιουργία βιβλιοθηκών, δεν προσφέρει ούτε ένα λεπτό προβολής του στα κρατικά μέσα ενημέρωσης και, στην ουσία, ευνοεί τη λογοκλοπή ενθαρρύνοντας τη φωτοτύπηση βιβλίων ως και από τα πανεπιστήμια χωρίς άδεια. Στ' αλήθεια πιστεύουν στην κυβέρνηση ότι τα προβλήματα του ελληνικού βιβλίου θα λυθούν αντιγράφοντας απλώς κάποια στοιχεία της ευρωπαϊκής νομοθεσίας; Και από τη στιγμή που συμβαίνει αυτό από το υπουργείο Οικονομικών, γιατί το ΥΠΠΟ δένει τα χέρια και δεν προχωρεί σε μία γενναία παρέμβαση; Ο εκδοτικός κόσμος τη χρειάζεται τώρα, αύριο ίσως να είναι πολύ αργά.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΤΣΙΩΛΗΣ - ΧΡΗΣΤΟΣ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

«ΠΑΡΑΚΑΛΩ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΜΗΝ ΚΛΑΙΤΕ»

«Απ' την αρχή ως το τέλος, ο κινηματογράφος γίνεται με τη συμβολή όλων: είναι μια συλλογική χειρωνακτική δουλειά. Το τελευταίο χειροποίητο πράγμα που μας απέμεινε. Με τα χεράκια των ανθρώπων φτιάχνονται τα πάντα.» Οι σκηνοθέτες Σταύρος Τσιώλης και Χρήστος Βακαλόπουλος μιλούν στο ANTI για τη νέα τους ταινία.

(σελ. 49).

ΓΡΑΦΟΥΝ:
Μ. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ
Μ. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΗΛ. ΚΑΝΕΛΛΗΣ
Α. ΚΑΣΤΡΙΝΑΚΗ
Η. ΛΑΓΙΟΣ
Τ. ΜΕΝΔΡΑΚΟΣ
Ν. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Α. ΜΟΥΣΟΥΛΗ
Τ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Β. ΠΑΓΩΝΗΣ
ΑΘ. ΣΧΙΝΑ
Γ. ΤΕΛΕΛΗΣ
Δ. ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ
Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ

ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Το πρώτο διεθνές φεστιβάλ κινητογράφου άρχισε, ήδη, στη Θεσσαλονίκη. Με ξένες και ελληνικές ταινίες να διαγωνίζονται και με πολλές παράλληλες εκδηλώσεις.

Σελ. 46

ΕΒΡΑΙΟΙ

Πεντακόσια χρόνια από την εκδίωξη των Εβραίων από την Ισπανία διοργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη Συνέδριο για τις εβραϊκές κοινότητες

Σελ. 54

ΜΑΡΑΝΤΟΝΑ

Πέρασαν 2 χρόνια από τότε που ο ποδοσφαιριστής Ντιέγκο Μαραντόνα συνελήφθη με κοκαΐνη. Ο ποιητής Ηλίας Λάγιος τιμά την επέτειο - στην τελευταία σελίδα.

Σελ. 66

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. Παρασκευή, 6 Νοεμβρίου, περί τις 12 το μεσημέρι. Πρώτη εντύπωση. Στο περίπτερο του Φεστιβάλ, στο χώρο της Διεθνούς Εκθέσεως, όσοι απ' τους προσκεκλημένους έχουν σπεύσει αισθάνονται ότι βρίσκονται σε... γιαπί. Περίπτερα στήνονται, εργάτες πάνε κι έρχονται, οι υπάλληλοι τρέχουν αλαλιασμένοι.

Κι οι διαμαρτυρίες από όσους δεν μπορούν να βρουν τα ξενοδοχεία τους ή «πιάνουν» τους πάντες να κινούνται σ' ένα ρυθμό «έτσι – χωρίς – πρόγραμμα» είναι, σε πολλές περιπτώσεις, έντονες. Τις επόμενες μέρες τα πράγματα κάπως θα βελτιωθούν.

Δεύτερη εντύπωση: το εθνικιστικό κιτς με την πρόταξη των «τρισεχιλιετών» συμβόλων είναι παρόν. Το σήμα του Φεστιβάλ εφέτος είναι το χρυσό αστέρι της Βεργίνας. Στην κεντρική αφίσα (που φιλοτέχνησε ο Γιάννης Ψυχοπαίδης) δεσπόζει η κεφαλή του Μεγαλέξανδρου· ο Χρυσός Αλέξανδρος του βραβείου μάς περιμένει. Ωστόσο, όπως θα φανεί στη συνέχεια, η διοργάνωση έχει σκοπό να περιθωριοποιήσει την εθνικιστική κομπορημοσύνη και να δώσει έμφαση στη συνάντηση λαών και πολιτισμών – κάτι που είναι σύμφυτο με το χαρακτήρα ενός διεθνούς φεστιβάλ. Οι πατριδοκαπηλικές κορώνες, αν εκβληθούν, θα είναι παραφωνία και «αναγκαίο κακό» απ' τη στιγμή που η πολιτεία χρηματοδοτεί την εκδήλωση και έτσι είναι μοιραίο κάποιοι εκπρόσωποί της να μιλούν τον «επίσημο λόγο».

Τρίτη εντύπωση: Παρά το γιγαντισμό του Φεστιβάλ, υπάρχει τρόπος και να δει κανείς πολλές ενδιαφέρουσες ταινίες και να προγραμματίσει το χρόνο του. Οι προβολές είναι ικανοποιητικές και το σύστημα υποτιτλισμού των ταινιών στα ελληνικά είναι ό,τι καλύτερο θα μπορούσε να προσφέρει η τεχνολογία. Πάμε, λοιπόν...

Αναζητώντας ταυτότητα

Στην προσπάθεια να αποτυπωθεί με ευκρίνεια το στίγμα της νέας περιόδου, ο διευθυντής του Φεστιβάλ **Μιχάλης Δημόπουλος** αναζήτησε ταινίες, απ' όλο τον κόσμο, νέων σχετικά καλλιτεχνών (την πρώτη τους μεγάλου μήκους, τη δεύτερη... άντε, την τρίτη). Στα κριτήρια της επιλογής τους πρέπει να βάρυνε η επιθυμία να αρτιώνονται κινηματογραφικά μακριά και από τον ασφυκτικό λόγο της τηλεόρασης αλλά και από την παγιωμένη αισθητική των μεγάλων παραγωγών. Κοινή είναι η διαπίστωση ότι πολλές απ' τις ταινίες που επιλέχθηκαν δεν καταφέρνουν να αρθούν πάνω από κάποιους κοινούς τόπους, ενώ εμφανή είναι κάποια πρω-

Όταν ο πόθος προστάζει

του **Ηλία Κανέλλη**

Το πρώτο διεθνές φεστιβάλ κινηματογράφου στη Θεσσαλονίκη είναι πλέον γεγονός. Παρά τις οργανωτικές του αδυναμίες και παρά το στομπαρίσμα του διαγωνιστικού του τμήματος από το κοινό της συμπρωτεύουσας, στέκεται στα πόδια του. Η αρχή έγινε. Θα μπορέσει να τραβήξει το δρόμο του χωρίς προσκόμματα και στο μέλλον;

τόλεια ανάμεσά τους. Ωστόσο οι ταινίες, όποιες ταινίες είναι διαθέσιμες, καλές ή κακές, είναι το υλικό των φεστιβάλ.

★ **Τάκη Τουλιάτου: «Βερίκοκκα στο καλάθι».** Δύο Έλληνες, πολιτικοί πρόσφυγες στην Πολωνία τα τελευταία 22 χρόνια, επισκέπτονται τακτικά το νεκροταφείο όπου είναι θαμμένη η γυναίκα του πιο μεγάλου απ' αυτούς, σπρώχνοντας πάνω σε μια εγκαταλελειμμένη σιδηροτροχιά ένα παλιό βαγόνι τραίνου. Στη διάρκεια ενός τέτοιου «περιπάτου» η ταινία τους παρακολουθεί να συζητούν, να εξομολογούνται ο ένας στον άλλο και να διαπληκτίζονται, μ' έναν τρόπο που θυμίζει συχνά τον τρόπο του θεάτρου του παραλόγου. Στο επίκεντρο, η νοσταλγία για έναν χαμένο τόπο (την πατρίδα τους) και μια χαμένη ουτοπία (την επανάσταση). Ωστόσο, η διάχυτη θλίψη δεν αποδίδεται εξαιτίας της εμμονής σε πομπώδη σύμβολα που δεν αποδεικνύονται λειτουργικά. Μένουν, όμως, κάποιες στιγμές μαύρου χιούμορ (πιο σημαντική εκείνη της σκηνής όπου οι ορειχάλκινες προτομές του «κατεδαφιζόμενου» Λένιν καταλήγουν να γίνουν... τηγάνια) και οι ερμηνείες των **Franziszek Piecka** και **Bronek Worzaski**, δύο πολύ καλών ηθοποιών.

★ **Χου Χσιάο Μινγκ: «Σκόνη των αγγέλων».** Νεορεαλισμός από την Ταϊβάν. Συμμορίες, ναρκωτικά, βία. Στα συν της ταινίας, η κινηματογράφηση στιγμιотύπων της καθημερινότητας, ενταγμένων στην αφήγηση. Όμως η συνεκτική ματιά απουσιάζει, με αποτέλεσμα η ταινία να διεκπεραιώνεται σαν αστυνομική ιστορία, χωρίς παραπέρα φιλοδοξίες.

★ **Σάλλυ Πότερ: «Ορλάντο».** Βασισμέ στο ομώνυμο βιβλίο της **Βιρτζίνια Γουλφ**, δεύτερο φιλμ μεγάλου μήκους της Αγγλίδ σκηνοθέτιδος αναφέρεται στο ταξίδι σ' χρόνο ενός προσώπου που, επί τέσσαρ αιώνες, περιπλανάται σ' όλες τις ιστορικές συγκυρίες «καταδικασμένο» να είναι αιώνιο νέο. Άνδρας το πρώτο διάστημα, γυναίκα μετά, κινείται τελετουργικά σε διάφορα ριβάλλοντα (με τον τρόπο περισσότερο «συγγενούς» **Ντέρεκ Τζάρμαν** και πολύ λιγότερο του **Πήτερ Γκρηναγουαίη**) αναζητών εναγωνίως την αγάπη –ως απάντηση σ' ερώτηση για το νόημα της ζωής. Η ταινία ξεκινάει με διαφαινόμενη στην αφήγηση διάθεση χιούμορ και με το ερωτικό πάθος την οδηγεί από αισθησιακούς δρόμους. Σ' πορεία, ωστόσο, βαραίνει, τετραγωνίζει και τελικά κρατάει μόνο τον εντυπωσιασμό της σύνθεσης, ενώ απαρνείται βαθμιαία «βάθος» της δραματικής έντασης. Εντυπωσιακή πάντως, στον «ερμαφρόδιτο» ρόλο του/της Ορλάντο, η **Tilda Swinton**.

★ **Τακάσι Ίσι: «Προπατορικό αμάρτη».** Εκδυτικισμένη Ιαπωνία, ένας έρωτας οδηγεί τους δύο εραστές στο έγκλημα. Θέμα γενές προς την «Αυτοκρατορία των Αισεων» του Όσιμα, η αποφόρτισή του ως από την πλούσια γιαπωνέζικη παράδοση εμπλοκή του με τις νέες αστικές, ηθικιστικές συνήθειες και με μια επίπεδη κινηματογράφηση το κάνει πληκτικό. Αναρωτιόμα από την παράδοση των μεγάλων Ιαπωνικών κινηματογραφιστών έχει απομείνει τίποτα; Ή όλα χωνεύτηκαν στον μεγάλο στόχο βιομηχανικού θαύματος;

★ **Λούκας Καρβόφσκι: «Νοέμβρης».** Μια κάποια εκδοχή του «Εξορκιστή», στη σύγχρονη Πολωνία. Άλλος ένας νέος κινηματογραφιστής που αποστρέφεται την οικεία του παράδοση για να προσχωρήσει στις ρηγές, προφανείς εικόνες μιας «νέας» πραγματικότητας.

Οι Νέοι Ορίζοντες

Πάντως, πολύ πιο μεγάλη επιτυχία σ' αυτό το φεστιβάλ είχε το πληροφοριακό τμήμα του, οι Νέοι Ορίζοντες. Οι υπεύθυνοι για το πρόγραμμα αυτό, **Δημήτρης Εϊπίδης** και **Θρασύουλος Γιάτσιος**, τονίζουν ότι «σκοπός του προγράμματος αυτού είναι να τονιστεί εκείνο το μέρος της παραγωγής που ξεκίνησε σαν έκφραση θαρραλέας αναζήτησης, σαν άρνηση της συγκατάβαση και στα στενά όρια του εμπορικού κινηματογράφου. Εκεί λοιπόν που ο κινηματογράφος επωμίζεται την πληροφόρηση, την πολιτισμική εξέλιξη αλλά και την κατοχύρωση των πολιτιστικών χαρακτηριστικών, εκεί συγκεντρώθηκε το ενδιαφέρον για την επιλογή των ταινιών που παρουσιάζονται».

Εκείνο που είναι αξιοσημείωτο, στο πρόγραμμα αυτό, είναι ότι απαρτίζεται κυρίως από νέες-καθρέφτες πολιτισμών, που εστιάζουν ματιά τους σε ιδιαίτερα κοινωνικά-ανθρωπολογικά μοντέλα, τα οποία δεν εκφέρονται ημερησίως αλλά μέσω ζωντανών χαρακτήρων υφίστανται και εξελίσσονται σε συγκεκριμένους κοινωνικούς χώρους. Κι οι απλές – συνήθως – ιστορίες που τους πλαισιώνουν δείχνουν πως έχει σημασία είναι η ιδιαιτερότητα, που επιτελεί τη συνάντηση με τους άλλους χωρίς να χάσει τον μοναδικό της χαρακτήρα –τελευταία τάση αντίστασης στην επιβολή των δεδομένων του παγκόσμιου χωριού που υλοποιούν η εικόνα και τα media. Ανάμεσα στα παιδιά της μελοδραματικής, κατά βάσιν) ταινίας του Ινδού **Αλιρέτζα Νταβουντνεζχάντ** («Η Ανάγκη», που μπορούν να θυσιάσουν έως κι αυτή την επιβίωσή τους για να σώσουν τη φίλιά τους, στους τρεις περιθωριακούς – και ατάλατους – καλλιτέχνες του **Άκι Καουρισμάκι** («Η Αποθήκη των Μπόεμ») που φυτοζωούν (σ' ένα εξίσου μελοδραματικό στόρο, που το ακυρώνει η κριτική ματιά του σκεπτικιστή παρατηρητή των χαρακτήρων), ανάμεσα στις πέντε σκληρές τά βάθος ιστορίες με ταξιδιζήδες του **Τζιμ Τζόρτζ** («Μια νύχτα στον κόσμο») και στην – άλλο τρόπο – σκληρή ιστορία του Ινδού **Αγαν** («Ο πρωτομάστορας») δεν μπαίνουν τα διαφορετικά βιώματα ούτε η ολότελα διαφορετική παιδεία: όλων ο κινηματογράφος είναι απλός και καθαρός σαν κρύσταλλο και ακολουθεί τους ανθρώπους να ζουν, να πεθαίνουν, να προσπαθούν να τη βγάλουν καθα-

ρή, να λυπούνται, να πεθαίνουν... Ο κινηματογράφος αυτός είναι μαγικός, χωρίς να είναι στρεψόδικος ούτε για μια στιγμή κι οι σκηνοθέτες του δεν είναι παρά ταπεινοί διαμεσολαβητές (παρατηρητικοί και ευαίσθητοι, βεβαίως) μεταξύ όψεων της καθημερινής ζωής και των θεατών που δεν αρκούνται να σκοτώσουν το χρόνο τους, το δώρο που θα πάνε στον κινηματογράφο, αλλά θέλουν πολύ να γνωρίσουν άλλους κόσμους, μέσα στους οποίους δεν θα ένιωθαν ξένοι. Και συγκινούνται όταν τους ανακαλύπτουν.

Δεν γεννιέται, βέβαια, το ίδιο συναίσθημα σε ταινίες όπως «Στη σούπα» του Αμερικανού **Αλεξάντερ Ρόγκουελ** (θέμα της, η βαθιά επιθυμία ενός νεαρού να γίνει σκηνοθέτης) ή «Ήμουν στον Άρη» του Ελβετού **Ντάνι Λέβι** (γύρω από τα προβλήματα επικοινωνίας μιας δειλής Ευρωπαίας στην Αμερική): διότι άλλο πράγμα η διαφορά κι άλλο η νεύρωση να διαφέρεις σ' έναν ομογενοποιούμενο πολιτιστικά κόσμο. Στην πρώτη περίπτωση προασπίζεις αυτό που

Σκίτσο του Γιώργου Ακοκκαλίδη, από την καθημερινή εφημερίδα του Φεστιβάλ.

εσύ θέλεις να είσαι, στη δεύτερη προσπαθείς να χρησιμοποιήσεις στοιχεία που ποτέ δεν σου ανήκαν προκειμένου να εντυπωσιάσεις αυτούς στους οποίους πραγματικά ανήκεις, να κάνεις μόδα ένα κάποιο είδος γραφικότητας, οπότε αναγκαστικά ξεπέφτεις στη φτηνή επίδειξη...

Αξίζει να σημειώσουμε ότι οι Νέοι Ορίζοντες, αν και το πρόγραμμά τους προβάλλεται σε περιφερειακές αίθουσες του Φεστιβάλ, συγκεντρώνουν πολύ περισσότερο κόσμο απ' ό,τι το διαγωνιστικό τμήμα. Κάτι που δεν είναι χωρίς σημασία...

Προφανώς, ο κινηματογράφος...

Όμως, φέτος, το Φεστιβάλ έχει άπειρες παραμέτρους και είναι αδύνατον να αναφερθούμε σε όλες. Οφείλουμε πάντως να αναφέρουμε ότι με ιδιαίτερο ενδιαφέρον προσδοκούνται οι ελληνικές ταινίες που διαγωνίζονται (*Όνειρο II* του **Φρέντυ Βιανέλλη**, *Δονούσα* της **Αγγελικής Αντωνίου**, *Κρυστάλλινες νύχτες* της **Τώνιας Μαρκετάκη**, *Το πεθαμένο λικέρ* του **Γιώργου Καρυπίδη**, *Παρακαλώ, γυναίκες, μην κλαίτε* των **Σταύρου Τσιώλη – Χρήστου Βακαλόπουλου** και *Μπάβρον* του **Νίκου Κούνδουρου**, ότι το αφιέρωμα στο σύνολο των ταινιών του **Τζων Κασσαβέτη** γεμίζει κάθε βράδυ τον κινηματογράφο Παλλάς, ότι ο Ινδός **Αμπάς Καροστάμι** και ο Καναδός (**Αρμένιος** την καταγωγή) **Άτομ Εγκογιάν**, που φιλοξενούνται με αφιερώματα, αποκτούν τις πραγματικές τους διαστάσεις, πέραν του μύθου που τους είχαν προσδώσει προκαταβολικά οι φήμες, ότι με ιδιαίτερο ενδιαφέρον αναμενόταν η προβολή του ημιτελούς «*Δον Κιχώτη*» που έχει σκηνοθετήσει ο **Όρσον Γουέλς** και του αφιερώματος στον **Θανάση Βέγγο**, που ετοίμασε η Πανελλήνια Ένωση Κριτικών Κινηματογράφου.

Δυο-τρεις ακόμη επισημάνσεις: η αποτυχία των κύριων εκδηλώσεων του Φεστιβάλ και η παράλληλη, απρόσμενη ίσως, επιτυχία άλλων προβολών (τουλάχιστον όσον αφορά την προσέλευση του κόσμου) δείχνουν ότι το κοινό του κινηματογράφου συνεχίζει να επιζητεί τη συγκίνηση χωρίς να νοιάζεται για τα φώτα της κοσμικότητας και του συρμού (επί τη ευκαιρία, είναι αλήθεια ότι αξιοσημείωτες ταινίες όπως το *Ζιγυμ* του **Κλάρα Λο** (Χονγκ Κονγκ – Ιαπωνία) ή *Το βίντεο του Μπέννυ* του **Μίχαελ Χάνεκε**, απορρίφθηκαν από το διαγωνιστικό πρόγραμμα, με αποτέλεσμα απλώς να συμμετέχουν στους Νέους Ορίζοντες;)· το σνομπάρισμα των βεντετών (**Βουγιουνκλάκη**, **Βαλσάμη** κ.λπ.) που κάποιοι προσεκάλεσαν και παρουσίασαν επιδεικτικά προκειμένου να προσδώσουν αίγλη στη διοργάνωση πείθει ότι σε περιόδους «Τζαίμς-παρικής» κοσμικότητας και «εθνοσωτηρίου ελαφράδας» δεν είναι δυνατόν να ξαναγυρίσουμε· κι η αναζήτηση, όλη την ημέρα και τη νύχτα, ταινιών που να συγκινούν και να κερδίζουν, στις διάφορες αίθουσες του Φεστιβάλ, είναι κάτι που κάνει τους πάντες να έχουν ενδιαφέροντα, να τα ενισχύουν και να τα διαδίδουν. Επιτέλους, ένα φεστιβάλ οι προσκεκλημένοι του οποίου δεν γκρινιάζουν αλλά βλέπουν ταινίες – και, σίγουρα, όχι μόνο.

Είμαι και γω ανάμεσα σ' αυτούς που τρέχουν αναποκοκκινισμένοι, με μια έκφραση ευχαρίστησης έκπληξης στο πρόσωπό, από αίθουσα σε αίθουσα. □

«Η πραγματική Ελλάδα είναι εκτός πραγματικότητας»

• Ο Σταύρος Τσιώλης και ο Χρήστος Βακαλόπουλος συζητούν με τον Ηλία Κανέλλη.

Σε δύσκολους για τον ελληνικό κινηματογράφο καιρούς, η είδηση ότι συνεργάστηκαν δυο από τους φανατικότερους κινηματογραφιστές με σκοπό την ολοκλήρωση μιας νεοελληνικής κωμωδίας μάς κίνησε το ενδιαφέρον.

Σπεύσαμε να συναντήσουμε τον Σταύρο Τσιώλη και τον Χρήστο Βακαλόπουλο, να δούμε την ταινία τους «Παρακαλώ, γυναίκες, μην κλαίτε», και να μιλήσουμε μαζί τους γι' αυτήν, αλλά και για τον κινηματογράφο, την πορεία του, τις προοπτικές του, τους ανθρώπους του...

Κατά ευτυχή συγκυρία, η συζήτησή μας αυτή δημοσιεύεται την ίδια μέρα με την πρώτη δημόσια προβολή της ταινίας, στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης, όπου διαγωνίζεται.

Αργύρης Μπακιρτζής, Δώρα Μασκλαβάνου, και ο έμπορος κουρτινών από την Τρίπολη Δημήτρης Βλάχος.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Ο πρώτος τίτλος ήταν «Τα οράματα του τρελού αγιογράφου Θεοφάνους».

ΤΣΙΩΛΗΣ: Δυο διάσημοι αγιογράφοι (και αστρονόμοι) καταφθάνουν σε ένα ορεινό χωριό της Αρκαδίας για να αποκαταστήσουν τις κατεστραμμένες τοιχογραφίες σ' ένα ξωκλήσι του 15^{ου} αιώνα. Η ταινία παρακολουθεί την... μη επιτέλεση του έργου! Οι δυο διάσημοι αγιογράφοι όμως έχουν παρελθόν. Ο δάσκαλος Θεοφάνης είχε παντρευτεί μια μικρή χορεύτρια 16 χρόνων, την οποία βέβαια αγάπησε ο μαθητής του. Ο γέροντας προτίμησε να την πασάρει σ' έναν άλλο γέρο, χονδρέμπορο ο οποίος συντηρούσε και χρηματοδοτούσε τις έρευνές τους.

Κουβαλάγαμε, μαζί με τους ήρωές μας, λοιπόν, αυτό το παρελθόν. Και το σενάριο ήταν στέρεο. Αλλά όταν ήρθαμε σ' επαφή με τη ζωή, αυτό δεν είχε καμία αξία πλέον. Η ζωή, στα γυρίσματα, αποδείχθηκε πολύ πιο ισχυρή... Δεν ήταν δυνατόν, λοιπόν, κι εμείς που σκηνοθετούσαμε να αρκεστούμε

σε ό,τι αυτοί οι ήρωες κουβαλούσαν μέσα τους.

ΑΝΤΙ: Και αποφάσισαν να ξανοιχτούν. Έξω. Στον κόσμο. Στην Πελοπόννησο. Στην Αρκαδία. Στην περιοχή που ο πολιτισμός της αισθάνεται ότι σου είναι οικείος, στον πολιτισμό που αναφέρονται τουλάχιστον οι δύο τελευταίες ταινίες σου, Σταύρο Τσιώλη...

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Πάντως, το ενδιαφέρον αυτού του σεναρίου, νομίζω, είναι ότι υπάρχουν απόντα πρόσωπα που είναι σαν παρόντα. Όπως η Χρυσούλα, η μικρή χορεύτρια. Και όπως ο Χαραλαμπίδης, ο χονδρέμπορος. Και, παρ' όλο που άλλαξε στην πορεία το σενάριο, διατήρησε έναν ισχυρό πυρήνα απ' το παρελθόν σ' αυτά τα πρόσωπα και άφησε σημαντικά στοιχεία στην ταινία.

ΤΣΙΩΛΗΣ: Εγώ θα ήθελα να επισημάνω ότι αν έμεινε κάτι στέρεο στο σενάριο, αυτό οφείλεται κυρίως στον Χρ. Βακαλόπουλο. Όταν ήλθα σε επαφή με τους ανθρώπους, το σενάριο άρχισε σιγά σιγά να απο-

συντίθεται μέσα μου. Η ζωή τους, προσωπικότητά τους, ό,τι ήσαν, ό,τι κουβαλούσαν μέσα τους ήταν πιο ισχυρό για να. Εκεί, ο Βακαλόπουλος υπήρξε ουσιαστικός. Όχι χωρίς συγκρούσεις, πάτι πόδι και έγινε κατορθωτό να κρατήσει τον μέσα ιστό του σεναρίου.

Εκείνο, πάντως, που με γοήτευσε σ' ταινία είναι ότι έρχονται δυο άνθρωποι έναν ξεχασμένο τόπο, με βαθιά ιστορία, παρελθόν, που είναι όλη αυτή η πατρίδα κι αυτό το έρημο ξωκλήσι ξαναβουίζει σ' ζωή. Όσπου να 'ρθει ο χειμώνας...

Και τότε, σιγά σιγά, όλη αυτή η ζωή ανθήσει αποσυντίθεται. Όλοι φεύγουν και τα δύο κυρίαρχα πρόσωπα της ταινίας κι η εκκλησία ξαναμένει μόνη απ' ό,τι φαίνεται δεν υπάρχει ελπίδα απ' να ξαναγυρίσουν, ε, Χρήστο;

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν θα ξαναγυρίσουν.

ΤΣΙΩΛΗΣ: Ε, προχθές που φυσούσε και χε ψύχρα μ' έπιασε η ψυχή μου. Δηλαδή τώρα ο τόπος εκεί είναι έρημος; Αλλά,

ά από μας, ίσως να πάνε άλλοι άνθρωποι κεί, έτσι; Άρα δεν είναι κανένα τέλος.

«Η εκκλησία της έμπνευσής μας είναι ταπεινή...»

Ίσως αυτή την ταινία μάς την υπέβαλε υπή η ξεχασμένη εκκλησία. Ένας χώρος καταφυγής στους αιώνες. Σ' έναν τέτοιο χώρο πάνε οι δύο αγιογράφοι. Έχουν σκοπό: να αποκαταστήσουν τις κατεστραμμένες αγιογραφίες. Επειδή όμως, στο βάθος, και βαθύτατα ευσεβείς άνθρωποι, τελειώς δεν αγγίζουν τίποτα, γιατί δεν πρέπει να αγγίζουν τίποτα.

Η οριστική μου γνώμη είναι ότι δεν πρέπει να αναπαλαιώσουμε τίποτα. Δεν θα εί τίποτα επειδή έχει φθαρεί απ' το χρόνο. Γιατί ο πολιτισμός μας κυλάει μέσα στην υπόγεια και αδιόρατα.

Από πού πήρε ο Τορνές; Από πού πήραμε εμείς;

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Έτσι είναι. Η εκκλησία της έμπνευσής μας, π.χ., είναι ένα κενό κτίσμα, όχι κάτι μνημειώδες και δηλητικό. Έγινε για να συναντιούνται, για να γιορτάζουν, να επικοινωνούν οι άνθρωποι – σε ένα πανηγύρι της χαράς ή σε μια παραγωγή ενατένισης προς την κοινή πίστη. Έγινε για να ζήσει ο κόσμος.

ΤΙ: Αλήθεια, πώς συνεργαστήκατε με τους;

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Συζητούσαμε από την αρχή. Απ' το γράψιμο...

ΤΣΙΩΛΗΣ: Η δουλειά είναι ισοτίμη. Πίνεται, εξωτερικά, ότι εγώ δούλεψα περισσότερο; Έκανα περισσότερη δουλειά, αλλά χειρωνακτική – είχα αναλάβει άλλωστε και την εκτέλεση της παραγωγής. Ωστόσο, μες στην ταινία είναι η ψυχή του καλόπουλου.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Θελήσαμε να κάναμε μια ταινία που να αφορά τους Έλληνες. Διότι ταινίες έχουμε, αλλά δεν έχουμε ταινίες που ν' αφορούν τους Έλληνες.

ΤΙ: Πράγματι, και στην προβολή επιδιώκαμε χαριτολογώντας ότι, επιτέλους, Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου έγινε μια... ελληνική ταινία. Μια ταινία που δείχνει την Ελλάδα και τους ανθρώπους της να συμπεριφέρονται όπως ακριβώς συμπεριφέρονται και να μιλάνε τη γλώσσα τους όπως στην πραγματικότητα...

ΤΣΙΩΛΗΣ: Εντάξει, το Κέντρο δεν είναι παραγωγός όπως είναι ο παραγωγός ενός βιβλίου, ο εκδότης ενός βιβλίου που μάχεται να βγει μια άποψη, θέλει να έχει απήχηση, να ξαναπάρει τα λεφτά του... Αλλά μην τα βάζουμε τώρα με το Κέντρο. Το

Κέντρο μάς βοήθησε. Βεβαίως, ο Γιάννης Γαβρήλος έπαιξε τον αποφασιστικό ρόλο, και μας έδωσε χρήματα για να ξεκινήσουμε. Αλλά και το Κέντρο αναγνώρισε την προσπάθειά μας και, κατόπιν, μπήκε συμμετοχο στην παραγωγή.

Ό,τι μας βοηθάει να φτιάξουμε κάτι – το ελάχιστο – δεν μπορώ να το κατηγορήσω.

«Κατηγορούμε άλλους για τις δικές μας αποτυχίες»

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Κι ύστερα, από τη στιγμή που το Κέντρο δέχεται προτάσεις και μετά σ' αφήνει ελεύθερο, δεν έχει άμεση ευθύνη για το τι παράγεται.. Κυρίως υπεύθυνοι είναι όσοι κάνουν τις ταινίες. Αλλά, αν η ταινία μας είχε βγει «μάπα», γιατί να φταίει το Κέντρο γι' αυτό;

ΤΣΙΩΛΗΣ: Ψάχνουμε να βρούμε ποιον θα κατηγορήσουμε για τις δικές μας αποτυχίες, γιατί μας απαρνήθηκε ο κόσμος;

Οφείλουμε να κάνουμε μια πορεία, οφείλουμε να καταλάβουμε πως οτιδήποτε κάνουμε πρέπει να το δοκιμάζουμε, να αγγίζει τους άλλους ανθρώπους. Είναι καιρός να σταματήσει αυτό το αυτοβιογραφικό, αυτές οι υπαρξιακές αγωνίες κ.λπ., που έχουν κάνει την ελληνική πραγματικότητα ακατανόητη. Κι όχι ότι εγώ δηλαδή δεν έχω περάσει αυτή τη φάση...

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Υπήρξε μια περίοδος ατομικισμού για τον Έλληνα σκηνοθέτη. Και συνεχίζει να υπάρχει. Κατ' ανάγκη ακολουθεί και το Κέντρο. Αυτές τις προτάσεις έχει, αυτές και χρηματοδοτεί.

Ε, με την ταινία αυτή δεν τίθεται θέμα ατομικισμού. Αντίθετα, μιλάμε για μια συλλογική προσπάθεια με στόχο μια ελληνική κωμωδία. Διότι στην ταινία συναντούμε πολλά στοιχεία της ελληνικής κωμωδίας. Απ' τον Καραγκιόζη, από τη Φίνος Φιλμ, από την επιθεώρηση...

ΑΝΤΙ: Όμως, δεν είναι μόνον αυτό...

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Βεβαίως, δεν είναι μόνον αυτό. Είναι, κυρίως, οι πραγματικοί άνθρωποι, οι οποίοι μπορούν να κουβαλούν τον Καραγκιόζη μέσα τους χωρίς να το ξέρουν. Διότι ο Καραγκιόζης δεν ήταν ποτέ άσχετος προς την πραγματικότητα.

Μ' αυτήν την έννοια, δεν υποστηρίζω ότι μιλάμε για μια επιρροή, ας πούμε, φιλολογική. Οτιδήποτε συμβαίνει γίνεται μέσω των ανθρώπων. Επειδή υπάρχει μια υπόκληση στους ανθρώπους.

ΤΣΙΩΛΗΣ: Να σκεφτείς ότι ο Νικόλας Κέκκος π.χ., που παίζει το βοσκό (και είναι βοσκός), ενώ ταΐζει με κρέας και ποτίζει με γάλα όλη την Αρκαδία, είχε να μας διηγηθεί μόνο ιστορίες για το πώς τον κυ-

νηγούσαν οι χωροφύλακες. Ασταμάτητα κυνηγητά. Κι ο τρόπος που έτρεχε, κρυβόταν και διέφευγε ήταν ανώτερος κι απ' του Μπάστερ Κήτον. Όταν λοιπόν παίζει αυτός ο άνθρωπος στην ταινία, ένας καταδιωγμένος παραγωγός που τον κυνηγούν άνθρωποι οι οποίοι δεν κάνουν τίποτα...

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: ...Ήταν μια κωμωδία συνεχής αυτό...

ΤΣΙΩΛΗΣ: ... Συνεχής. Ε, από κει και πέρα παθαίνει ρήγματα το συνεκτικό σενάριο – που λέγαμε πριν. Κάθε άνθρωπος που ήρθε στην ταινία μάς απομάκρυνε από το σενάριο φέρνοντάς μας πιο κοντά στη ζωή: κοντά σε μια αλήθεια, την οποία και μεις βαθμιαία ανακαλύπταμε.

Εγώ, πραγματικά, ανακάλυπτα την αλήθεια εκείνων των ανθρώπων, και τις νύχτες δεν είχα ύπνο. Αισθανόμουν ότι αυτό που κάναμε εμείς το είχαμε φέρει απ' την Αθήνα, και λίγο απ' την Ευρώπη...

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: ...Και τελικά, ό,τι συνέβαινε στο γύρισμα, ήταν το τελετουργικό μιας συνάντησης. Μιας συνάντησης με 74 ξεχωριστούς ανθρώπους, γιατί έπαιξαν 74 ερασιτέχνες στην ταινία.

Βεβαίως, οφείλω αυτή τη συνάντηση στον Σταύρο Τσιώλη. Ο οποίος λειτούργησε σαν οδηγός σ' αυτό το ταξίδι. Κι εκεί, στη διάρκεια των γυρισμάτων, ανακάλυψα κάτι, που για μένα ήταν το μεγαλύτερο μάθημα, το οποίο ξεπερνά και τον κινηματογράφο: στην ελληνική επαρχία υπάρχει μια άλλη ζωή την οποία μόνο να υποψιασθώ μπορούσα, και η οποία ξεπερνούσε ως και τις προσδοκίες μου. Υπάρχει μια Ελλάδα ζωντανή. Στην πόλη λένε ότι δεν υπάρχει αυτή η Ελλάδα κι ότι έχει πεθάνει. Νομίζω ότι συμβαίνει το αντίθετο, και η ταινία το αποδεικνύει.

Οι πόλεις είναι νεκρές μέσα τους.

«Διά χειρός»

ΤΣΙΩΛΗΣ: Ο Χρ. Βακαλόπουλος το υποστήριξε αυτό πριν να το ανακαλύψει, πριν απ' τα γυρίσματα της ταινίας. Κι αυτό μου έδωσε θάρρος να τολμήσουμε να πάμε στην Αρκαδία, να 'ρθούμε σε επαφή με τους ανθρώπους και να τους αφήσουμε να κάνουν ουσιαστικά αυτοί την ταινία.

Πάντα κι εγώ είχα την υποψία ότι αντί να σκύψουμε και να αφουγκραστούμε τον μεγάλο λαϊκό μας πολιτισμό, τον είχαμε περιφρονήσει κι είχαμε έτοιμες ιδέες γι' αυτόν. Μέσω του Βακαλόπουλου κατάλαβα. Όταν μάλιστα του μιλούσα με τόσο θαυμασμό για τον Γ. Όζου και μου είπε «Μα, ο Όζου δεν κάνει ουσιαστικά τις ταινίες του. Ο Όζου κάνει τις ταινίες μέσα απ' τον πο-

Ο μαθητής στην υπηρεσία του δασκάλου του, Αργύρης Μπακιτζής - Θεοδόσιος, Δημήτριος Βλάχος-Θεοφάνης

λιτισμό του. Οι ταινίες του, που αναφέρονται όλες στη γιαπωνέζικη οικογένεια, γίνονται **διά χειρός Όζου**».

Όταν κατανόησα αυτές τις φράσεις αναστατώθηκα εντελώς. Φοβόμουν ότι το «*Μια τόσο μακρινή απουσία*» και το «*Σχετικά με το Βασίλη*» ήταν ψευδοευρωπαϊκές ταινίες. Μιλούσαν για άγχος, για μοναξιά, για υπαρξιακά προβλήματα. Στον αντίποδα ακριβώς έκανα τους «*Ακατανίκητους εραστές*» και προσπάθησα να δουλέψω όπως κατάλαβα ότι δούλευε ο Όζου. Γι' αυτό αρνήθηκα και το σενάριο. Αρκούσε η ιδέα, ένας πιτσιρικάς φεύγει απ' την πόλη, πάει στο χωριό του να βρει τη γιαγιά του...

Στο «*Παρακαλώ, γυναίκες, μην κλαίτε...*» τολμήσαμε περισσότερο. Κατεβήκαμε στην Αρκαδία, 74 ρόλους αναθέσαμε σε ανθρώπους που βρήκαμε ως και την τελευταία στιγμή, χωρίς κανένα δοκιμαστικό. Αφεθήκαμε στην αξία τους...

Ο Μιχάλης Δημόπουλος (ο διευθυντής του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης) που είδε την ταινία –δεν ξέρω αν του άρεσε– θαύμασε τον τρόπο που έπαιζαν οι «ηθοποιοί» μας. Είπε χαρακτηριστικά: «Αυτοί οι άνθρωποι παίζουν σαν Γιαπωνέζοι». Εννοούσε, ίσως, την πειθαρχία τους. Μα ο λαός μας είναι εσωτερικά πειθαρχημένος. Έχει μεγάλο πλούτο, ψυχισμό, βάθος.

Εμείς λοιπόν, αντί να προτάξουμε τον λαϊκό πολιτισμό μας, τι λέμε; Λέμε, ο λαός μας είναι αμόρφωτος και πρέπει να τον καθοδηγήσουμε. Και γίνονται όλα αυτά τα... εκπολιτιστικά προγράμματα.

ΑΝΤΙ: Σωστά, εσείς δεν πήγατε στην

Αρκαδία ως εκπολιτιστικός-εξωραϊστικός σύλλογος...

ΤΣΙΩΛΗΣ: Πήγαμε για να συναντήσουμε τους ανθρώπους. Πήγαμε, βέβαια, μ' ένα σενάριο. Και μ' έναν φόβο.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Όχι πάντως με το φόβο του Ευρωπαίου που ανακαλύπτει τις Δυτικές Ινδίες. Δεν είμαστε άσχετοι. Τη γνωρίζουμε – και τη γνωρίζουμε καλά – την Ελλάδα. Πήγαμε σ' αυτό που είμαστε, και το οποίο έχει επικαλυφθεί από διάφορα στρώματα άχρηστων γνώσεων και πληροφοριών.

Απλώς ανακαλύψαμε λίγο αυτό που είμαστε. Γιατί, στην πραγματικότητα, εμείς εκεί αισθανόμαστε καλά. Εδώ βρισκόμαστε γιατί είναι τα εργαστήρια. Και πού θα κάνεις την επεξεργασία της ταινίας;

ΑΝΤΙ: Δεν ξεκινήσατε την ταινία με επαγγελματίες ηθοποιούς;

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Όχι, ποτέ. Ίσα ίσα, το Κέντρο μάς πρότεινε να μας δώσει χρήματα για να πάρουμε επαγγελματίες ηθοποιούς...

ΤΣΙΩΛΗΣ: ... Καθ' υπέρβασιν χρήματα...

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: ... Και τους στείλαμε μια επιστολή, ότι αρνούμαστε αυτά τα χρήματα. Τους γράψαμε ότι, επειδή μας ενδιαφέρει η «σύλληψη» μιας ανθρώπινης γεωγραφίας, πρέπει να μείνουμε εκτός του κασσι και να πάμε να συναντήσουμε τους συγκεκριμένους ανθρώπους, τους ντόπιους.

ΑΝΤΙ: Βλέποντας την ταινία συνειδητοποίησα ότι κανένας απ' τους 74 ανθρώπους, που βρήκατε στα χωριά της ορεινής Αρκαδίας, δεν κάνει καμιά προσπάθεια να

υποδυθεί έντεχνα κάποιον ρόλο. Όλοι αφήνονται και παίζουν φυσικά, αυτό που είναι.

ΤΣΙΩΛΗΣ: Αφού άλλαξαν τα λόγια, δεν δέχονταν τα δικά μας.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Μα κι εμείς φροντίσαμε να τους δώσουμε να καταλάβουν ότι δεν είναι στην ταινία ως ηθοποιοί. Εμείς θέλουμε εσάς, τους είπαμε. Αυτό που εσείς είστε. Δεν θέλουμε να παίξετε κάτι που δεν είστε.

ΑΝΤΙ: Δηλαδή, οι «ηθοποιοί» σας έπαιξαν όπως έπαιζαν οι παλιοί κωμικοί στην ελληνική κωμωδία. Υποδύθηκαν τον εαυτό τους.

ΤΣΙΩΛΗΣ: Όταν δούλευα «*Στης Κακομοίρας*», στον Ντίνο Κατσουρίδη το 1962, ο Κώστας Χατζηχρήστος ήταν αυτός που βλέπουμε στην οθόνη. Και την ώρα του πλάνου, και μετά το πλάνο, και όταν έφευγε και όταν ερχόταν...

ΑΝΤΙ: Μου έκανε εντύπωση επίσης ότι στην ταινία σας όλοι συνεχώς μιλούν για χρήματα, για ένα θέμα που μια «αισθητικών προδιαγραφών» ταινία θα το θεωρούσε ταπεινό, ευτελές.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Για χρήματα, κοίτα, μάλιστα για τον τρόπο να βγάλεις λεφτά. Για αυτό που απασχολεί όλον τον κόσμο.

Όμως, δεν μιλούν μόνο για λεφτά. Συνεπώς, ναλλάσσονται. Και μάλιστα συνάπτουν συναλλακτικές σχέσεις στο πραγματικό επίπεδο εκείνο της παραοικονομίας, όπου δεν υπάρχει τίποτε οργανωμένο. Ο τρόπος με τον οποίο γίνονται όλες αυτές οι συναλλαγές είναι ο ανοργάνωτος τρόπος της πραγματικής ζωής.

Υπάρχει τίποτα πιο πραγματικό απ' αυτό, σήμερα;

ΤΣΙΩΛΗΣ: Μ' αρέσει αυτό που λέτε, διότι εκεί πέρα δεν παρουσιάζεται ούτε αστυνομικός ούτε εφοριακός ούτε βουλευτής (γέλια). Κι οι άνθρωποι ζουν μια χαρά. Συναλλάσσονται, πληρώνουν, πληρώνονται, πουλούν, αγοράζουν, εξαπατούν, κλέβουν. Και λογοδοτούν, τελικά, μόνο στο θεό.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Συνεχώς αναφέρονται άλλωστε στο θεό, ενώ, ταυτοχρόνως, κάνουν μικροαπατεωνιές. Όπως ακριβώς είναι ο κόσμος. Είναι αυτό το κράμα των ευσεβών και συνάμα ασεβών ανθρώπων όπως είμαστε όλοι.

ΑΝΤΙ: Και βέβαια, κάνατε μια ταινία που δεν εκδίδει ντιρεκτίβες, δεν υποδεικνύει κατευθύνσεις, δεν λέει ότι το σινεμά μετά απ' αυτή πρέπει να τραβήξει αυτό το δρόμο ή τον άλλο...

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Ούτε το σινεμά ούτε

η ζωή. Δεν σκοπεύουμε να προδιαγράψουμε ούτε πώς πρέπει να 'ναι το σινεμά ούτε πώς πρέπει να ζούμε.

ΑΝΤΙ: Το σημαντικό είναι ότι κάποιες απ' τις επιλογές σας είναι διαφορετικές από αντίστοιχες παλιότερες. Ας πούμε, η φωτογραφία, δεν είναι η στιλπνή φωτογραφία των ταινιών του Τσιώλη... Το ελληνικό φως κυριαρχεί χωρίς καμία ιδιαίτερη «αισθητική» φροντίδα...

ΤΣΙΩΛΗΣ: Χαίρομαι γι' αυτό. Είναι έτσι, είναι αυτό που εξ αρχής είχαμε ζητήσει απ' το διευθυντή φωτογραφίας, τον Βασίλη Καψούρο.

Και να φαντασθείς ότι ο Βασίλης εργάζεται με επιτυχία στη διαφήμιση. Σκέψου τι κουβάλαγε και τι έπρεπε να αποποιηθεί.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Κι εγώ πιστεύω ότι ο Βασίλης Καψούρος ήταν «μέσα», εξ ίσου με μας, στην ταινία.

Ο «επιτελικός» Αργύρης Μπακιρτζής

ΑΝΤΙ: Στην ταινία, το ρόλο του βοηθού του Θεοφάνη, του Θεοδοσίου, έχει ο Αργύρης Μπακιρτζής – δεύτερη φορά στο σινεμά, και τη δεύτερη σε ταινία του Τσιώλη. Μήπως είναι παραφωνία το πεποιημένο ύφος του παιξίματος του Μπακιρτζή, σε αντίθεση με των υπολοίπων ηθοποιών;

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Ο βοηθός αγιογράφου, που υποδύθηκε ο Μπακιρτζής, είναι ένα πυρετώδες πρόσωπο με μεγάλες μεταπτώσεις. Κουβαλάει, επί πλέον, επάνω του όλο το βάρος του παρελθόντος και κατά συνέπεια δεν μπορεί να μην παίζει.

ΤΣΙΩΛΗΣ: Επί πλέον, είναι ο «επιτελικός» της ταινίας. Πρέπει να διαθρέψει το δάσκαλό του Θεοφάνη, να βρει χρήματα, να οργανώσει την επιβίωση... Απ' αυτόν ξεκινούν και σε αυτόν καταλήγουν όλα τα επεισόδια της ταινίας.

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Επίσης, είναι και ο αλαφροϊσκιωτος... Το πρόσωπο με την πολύ έντονη εσωτερική ζωή. Ένα τέτοιο πρόσωπο είναι ανάγκη να το υποδυθεί κάποιος που να μπορεί να το πλησιάζει... Ποιος άλλος θα μπορούσε να παίξει αυτό το ρόλο – αλλά και να έχει και κάτι αληθινό;

Με τον Αργύρη κοιμόμασταν στο ίδιο δωμάτιο, σε δύο κρεβάτια. Μια μέρα με κλείδωσε και έφυγε. Και του λέω: «γιατί με κλείδωσες;». Και λέει: «Έριξα μια μαλιά στο δωμάτιο, είδα τα σκεπάσματα και είπα: “Πώς τα κάνουν έτσι τώρα πια τα σκεπάσματα; Σαν να είναι ένας άνθρωπος μέσα”».

«Η πραγματική Ελλάδα είναι εκτός πραγματικότητας»

ΑΝΤΙ: Αλήθεια, ο κόσμος στον οποίο εστιάζετε την προσοχή της ταινίας σας είναι κόσμος που χάνεται;

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Όχι. Εμείς αποδεικνύουμε το αντίθετο. Είναι κόσμος που συνεχίζει (και θα συνεχίσει) να ζει. Ο υπόλοιπος κόσμος θα χαθεί. Η ιστορία της Ελλάδας είναι η ιστορία εκείνων που αδιατάρακτα συνεχίζουν να ζουν, ενώ ο από πάνω κόσμος κάποια στιγμή συντρίβεται και πεθαίνει. Όμως, την Ελλάδα την κρατάει αυτός ο κόσμος που συνεχίζει να ζει. Και συνεχίζει να ζει παρά το ότι ο υπόλοιπος κόσμος τον μάχεται, τον κατηγορεί και τον συκοφαντεί.

ΑΝΤΙ: Παρατηρούμε ότι στην ταινία δεν υπάρχει ο τυπικός κινηματογραφικός «κακός»...

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Και κάτι παραπάνω: δεν υπάρχει κάτι κακό σε κάποιο πρόσωπο. Ενώ μιλάμε για απατεωνιές, για ψιλοκομπίνες... Και όμως, δεν υπάρχει μίσος σ' αυτή την ταινία. Τώρα, κάποιοι μπορεί να το βρουν ελάττωμα αυτό. Να πουν: «Είσαστε εκτός πραγματικότητας». Ναι, αλλά και η πραγματική Ελλάδα εκτός πραγματικότητας είναι!

ΑΝΤΙ: Πριν από μερικά χρόνια, με ένα ειδικό τεύχος του ΑΝΤΙ για τον κινηματογράφο, είχαμε κάνει κάποιες επισημάνσεις. Σε σχέση με τότε, έχει αλλάξει τίποτα – ή έχει αλλάξει ο κινηματογράφος; Έχει αλλάξει η σχέση κινηματογράφου και ζωής; Έχουμε αλλάξει εμείς σε σχέση με το σινεμά ή εμείς σε σχέση με αυτά που υποστηρίζαμε τότε για το σινεμά;

ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Το ψέμα έγινε πιο ψεύτικο και η αλήθεια είναι πιο απαραίτητη. Πρώτα απ' όλα έγινε η ιδιωτική τηλεόραση, και κατά συνέπεια όλο το επάγγελμα παραδόθηκε αμαχητί εκεί. Όλοι κάνουν σήριαλ. Οργανώθηκε, επί πλέον, η επιφάνεια των πραγμάτων: όλα πρέπει να φαίνονται ότι συμβαίνουν εκεί. Δεύτερον, πέθαναν ο Τορνές και ο Κανελλόπουλος – και αυτά ήταν πλήγματα. Όλα έγιναν πιο δύσκολα πια. Και οι πραγματικοί κινηματογραφιστές αντιμετωπίζουν τώρα μεγαλύτερες δυσκολίες. Αυτό είναι που τους κάνει και πιο απαραίτητους.

ΤΣΙΩΛΗΣ: Εγώ αισθάνομαι ότι από τότε έως τώρα κάτι έχει φύγει. Πολλοί συνάδελφοι εκχωρήθηκαν στην τηλεόραση, πολλοί στη διαφήμιση.

Αλλά κινηματογραφιστής σημαίνει να δουλεύεις με το αίμα σου. Με το υστέρημά

ΠΑΡΑΚΑΛΩ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΜΗΝ ΚΛΑΙΤΕ

Σενάριο-σκηνοθεσία: Σταύρος Τσιώλης – Χρήστος Βακαλόπουλος. Φωτογραφία: Βασίλης Καψούρος. Μοντάζ: Κώστας Ιορδανίδης, Ήχος: Μαρίνος Αθανασόπουλος, Μουσική: Μάκης Μπέκος. Κοστούμια: Κατερίνα Καραθανάση, Μένια Μπουλή-Παρασκευά. Παίζουν: Αργύρης Μπακιρτζής, Δημήτρης Βλάχος, Δώρα Μασκλαβάνου, Νικόλαος Κέκκος, Έμιλυ Παπαχρήστου. Παραγωγή: Γιάννης Γαβρήλος, Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου. Διάρκεια: 88'.

σου. Να φτάνεις ως την τελευταία πνοή. Με αυτή την ταινία φτάσαμε ως την τελευταία πνοή. Φτάσαμε να μην έχουμε άλλη ανάσα να συνεχίσουμε. Ήταν τόσοσ πόνος, τόσοσ μόχθος, υπήρχε ένα τεράστιο κοστολόγιο 65-70 εκατ. δρχ., που μας τσάκισε. Τι ευθύνη και τι αγωνία απέναντι στον ιδιώτη παραγωγό μας, που έβαλε τόσα λεφτά, αλλά και απέναντι στο Κέντρο. Γιατί εμείς θέλουμε αυτά τα χρήματα να τα ξαναπάρει το Κέντρο. Αυτή η φιλοδοξία δεν πρέπει να είναι απαγορευμένη.

Και αυτή είναι παρακλήση προς ένα κοινό που, θαρρείς, συγχωρεί τους πάντες εκτός από τους κινηματογραφιστές για τα λάθη που έκαναν. Πρέπει να μας δείξουν μία κατανόηση. Δεν πρέπει να αφήσουν τον κινηματογράφο να χαθεί.

Παρακαλώ τους θεατές μας να δεχτούν ότι ο κινηματογράφος είναι και δική τους υπόθεση. Με το εισιτήριό τους θα πάρει ένα μέρος των χρημάτων του ο παραγωγός, να μας το ξαναδώσει για την επόμενη ταινία. Διότι πρέπει να συνεχίσουμε αμέσως σε επόμενη ταινία.

Είναι ανάγκη να δουλεύουμε συνέχεια. Ο Όζου έκανε τρεις μεγάλες ταινίες που μνημονεύονται επί συνόλου 140. Δεν καταλαβαίνετε ότι μέσα από τη δουλειά εξελίσσεται ο άνθρωπος; Ότι χωρίς καλλιέργεια το ταλέντο δεν μπορεί να φτάσει πουθενά;

Όταν σπούδαζα αγιογραφία στους Παχουμαίους, και ο γέροντας και οι βοηθοί του κάνανε την ίδια δουλειά: χρυσώνανε, περνούσανε με καρναούμπα, βάζανε τα πρώτα φώτα... Εντάξει, οι δυο μεγάλοι είχανε το τελικό ρετούς. Αλλά κάνανε χειρωνακτικές δουλειές. Από την αρχή ως το τέλος η εικόνα γινόταν με τη συμβολή ολωνών. Έτσι είναι και ο κινηματογράφος: μια συλλογική, χειρωνακτική δουλειά. Το τελευταίο χειροποίητο πράγμα που μας απέμεινε. Με τα χεράκια των ανθρώπων φτιάχνονται τα πάντα. □

ΜΕ ΑΡΙΣΤΑ ΤΟ 10

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ	6
ΣΕΝΑΡΙΟ	6
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ	7
ΜΟΥΣΙΚΗ	7
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ	
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	7
ΕΡΜΗΝΕΙΑ:	

Αριστα δέκα για
τους καλούς
δημοσιογράφους
του
«Αθηνόραματος»

ΑΡΙΣΤΑ ΔΕΚΑ!

- Ταχυκριτική, μια ιδέα που βαθμολογείται αυστηρά: Επιεικώς, τέσσερα!

Πράγματι, πρόκειται για θαυμάσια ιδέα που ανεπιφύλακτα προτείνουμε προς μίμηση σε συντάκτες και περιοδικά. Την εισηγείται, με τόλμη, το ανανεωμένο «Αθηνόραμα», σε μία γενικότερη προσπάθεια να γίνει ο προσφιλής οδηγός του καταπονημένου και πάντα επειγόμενου Αθηναίου, που όμως – κι αυτό προς έπαιμόν του – επιμένει να έχει γνώμη για όσα συμβαίνουν γύρω του.

Η λύση είναι μία, βαθμολόγηση. Με άριστα το 10, το καλό περιοδικό βαθμολογεί τις ταινίες της εβδομάδος: σκηνοθεσία, μουσική, φωτογραφία, μέχρι καλλιτεχνική διεύθυνση και, βέβαια, ερμηνεία. Επιτέλους, να σταματήσουν οι ατελείωτες αναλύσεις – όλο βαβούρα και φιλολογία – που τόσο αγαπούν οι κριτικοί. Εκείνα τα ασαφή γεμάτα υπονοούμενα ρήματα και οι διφορούμενες εκφράσεις, στις οποίες βρίσκουν καταφύγιο, νομίζοντας πως με τα ήξεις-αφήξεις επιδεικνύουν την κουλτούρα τους. Γιατί, δηλαδή, η καλλιτεχνία να απολαμβάνει προνομαχικό καθεστώς. Ζούμε σε μια τεχνολογική εποχή που δεν επιτρέπει ποιοτικές αποχρώσεις, απαιτείται ποσοτική εκτίμηση των πραγμάτων.

Μάλιστα, για διευκόλυνση, χρειάζεται ένας συνολικός βαθμός το έργο. Ένας μέσος όρος: «Ο παίκτης» να πάρει ένα 9 «Ακούστε το τραγούδι μου» το 7 που του αντιστοιχεί, να ξέρει για τι μιλάμε. Έτσι ο φιλοθεάμων Αθηναίος, σε χρόνο ρεκόρ επιλέγει ανενδοίαστα την έξοδό του. Και το σημαντικότερο, χρειάζεται να στριμωχτεί παρακολουθώντας την ταινία. Αυτός ρίξει εκ των προτέρων: Εύγε στον Άλτμαν, βέβαια η μουσική υστερούσε κι η καμμένη η Γκρέτα Σκάκι, μόλις 7 κι αυτό επευ.

Ενδείκνυται και λίγη ύβρις, ο Αθηναίος τρελαίνεται να αππει. Γιατί να παίρνει μόνο ο Παλαιοκρασσάς 2, ας αφήσουμε ξεταστέο και κανέναν Έλληνα σκηνοθέτη που τελευταία πολύ λολιάνονται.

Τέλος, ελπίζουμε το περιοδικό να εφαρμόσει την ιδέα και υπόλοιπες καλλιτεχνικές στήλες. Είναι υπερβολή μια ολόκληρη λίδα ανάλυσης, 300 περιπεπλεγμένες λέξεις και το συμπέρασμα. Ο χρόνος είναι χρυσός ένα καλό τηλεοπτικό σποτ πρέπει να γίνει το ιδανικό πρότυπο προς το οποίο να τείνουν θέλοντας οι συντάκτες. Ευτυχώς, γρηγορούν οι εκδότες, που αντιλαμβάνονται πάντα καλύτερα τον παλμό της αγοράς.

Βίκτωρ Παγ

Η Βαρβάρα κρατεί από μεγάλο σόι. Στον 3ο μένει η θειά της η Αδελαΐς, η επιλεγμένη και «αριστοκράτισσα». Είκοσι πέντε φορές τουλάχιστον την ημέρα θα χτυπήσει το κουδούνι.

Τις δέκα ρωτά «τι ώρα είναι;» –γιατί, λέει, «σταμάτησε το ρολόι μου που μού το αγόρασε ο πατέρας από την Πόλη, όταν με αρραβώνιασε με τον προκομμένο τον πρώτο θείο σου, δεν τον γνώρισες, ποιον γνώρισες, τον Αλέξανδρο, α! κι αυτός νωρίς πήγε -ευτυχώς- ο Κωσταντίνος πρόλαβε και μ' άφησε ο συχωρεμένος εκείνη την συνταξούλα», τις άλλες δέκα ρωτά «τι μέρα είναι;», γιατί «δεν θυμούνται τι μέρα ήταν χθες», και τις υπόλοιπες ρωτά: «γεννήθηκα το 1900, πόσων χρονών λες νά 'μαι, θά 'μαι εβδομήντα, δεν θά 'μαι;». Μονίμως η Αδελαΐς χάνει τον όροφο, το διαμέρισμα, την πόρτα, τον μπουσούλα. Αλλά το περίεργο είναι ότι βρίσκει πάντοτε την δική μας πόρτα και το κουδούνι μας. Κάθε φορά που την αντικρύζω σκέφτομαι πως το εκπληκτικό με την Αδελαΐδα είναι ότι ζει.

Εκείνο το πρωί η Αδελαΐς δεν εχτύπησε. Γλίστρησα στο ντους και κόντευε να σκοτωθώ. Την ώρα τού καφέ η Αδελαΐς δεν μ' εσήκωσε. Τον ήπια μονορούφι και φώναξα την Μπάρμπαρα. «Πολλή ησυχία έχουμε σήμερα, δεν πας να δεις μην έπαθε τίποτε η Αδελαΐς;». Λίγο μετά οι φωνές της ξεσήκωσαν όλη την πολυκατοικία, και ενώ ανεβαίναμε τις σκάλες η Μπάρμπαρα μού έλεγε «Καλά τσέιδα εγώ το όνειρο, πως χιόνιζε μπαμπάκι...». Η Αδελαΐς έκλεισε, ωχρά, κρύα και εντελώς νεκρά στο χαλάκι τού διαδρόμου κρατώντας στα χέρια της το δώρο τού αρραβώνα της, το σταματημένο από το 1945 ρολόι που της είχε χαρίσει ο μπαμπάς

της γύρω στα 1900 στην Πόλη. Περιέργως το ρολόι δούλεψε κι έδειχνε τη σωστή ώρα: 6 π.μ. Αυτή την ώρα που χτυπούσε κάθε πρωί.

«Αυτές οι δουλειές είναι αντρίκες», είπε η κλασμένη μου Βαρβάρα και μ' έστειλε να συνεννοηθώ με τον εργολάβο κηδειών. Ποιον να πρωτοδιαλέξεις. Ευτυχώς θυμήθηκα αυτόν στην Βουλιαγμένης: «Γραφεία τελετών Ο ΠΛΟΥΤΩΝ». Εκείνον, ντε, με τις πολλές ταμπέλες: «Όχι μεσάζονες στον πόνο», «Όχι στην εκμετάλλευση του πόνου» κ.τ.τ. Και πράγματι, έκανε καλή δουλειά. Δεν καταλάβαμε πώς πέθανε η Αδελαΐς, δεν καταλάβαμε για ποτέ τελειώσαμε με τις διατυπώσεις, τίποτα δεν εκαταλάβαμε ως το άλλο πρωί που η σειρήνα του Βοσπόρου δεν εχτύπησε. Την επόμενη αυγή, κάτι μού έλειπε στις εξί.

Ακούσανε το «όλα στην ιδιωτική πρωτοβουλία» και ξεσηκώθηκαν και οι εργολάβοι κηδειών. Ζήτησαν λοιπόν ιδιωτικά νεκροταφεία και κρεματόρια. Ναι, συνέβη κι αυτό. Ο θεός της ιδιωτικής πρωτοβουλίας εν Ελλάδι κηδεύεται και για τους ευγενείς εκείνους κυρίους: κάτι λοιπόν θα γίνει και γι' αυτούς. Χώροι για νεκρούς, λέει, δεν υπάρχουν. Χώρο στους ζωντανούς, τόπο στα κοράκια, χρήμα στους εργολάβους, κρίμα που η χούντα δεν τα κατάφερε να λύσει εγκαίρως το πρόβλημα με τα πολυώροφα νεκροταφεία, τώρα θα ιδείτε νεκροταφεία πολυτελείας, φέρετρα για κάθε γούστο και επίδειξη, τελετές σπουδαίες, ματαιότητες... Απογοές οι υπηρεσίες των νεκροπομπών, ασφαλώς και αξιοπρεπώς οδηγείτε στον τάφο τούς δικούς σας και οδηγείστε. Ασφαλώς... Λες και υπάρχει οτιδήποτε στον κόσμο τόσον υψίστης και απολύτου ασφαλείας όσο τα νεκροταφεία. Εμένα πάντως εκείνο που με ενδιαφέρει μόνον και οπωσδήποτε είναι ο τρόπος τού θνήσκουν.

Η Αδελαΐς ευτυχώς επρόλαβε και αναίτηκε με το κλασσικό σύστημα. Απόψε ανοίχτη μοναξιά και για πρώτη φορά η ξέπληλη φωνή της μού λείπει. Κι όσο κι αν φταίει παράλογο, σκέφτομαι πως θα ήταν ο θάνατός της πριν από εξήντα χρόνια, τότε που ακόμη νέα, ερωτευμένη με τον Αλέξανδρο, κι εγώ δηλαδή σήμερα. Είμαι μόνος, πολυμύνης σήμερα. Θά 'μαι τόσο μόνος και νεκρός όπως είμαστε πάντα μόνους.¹

Μια βάρβαρη φωνή διέκοψε τους σλλήμους μου:

«Τρύφωνα, ξέρεις τι όνειρο είδα το βράδυ; Ήταν ένας...»

Τότε για πρώτη φορά κατά τον ανθόσπα έγγαμον βίον μας αναγκάστηκα να φωνάξω στην πολυαγαπημένη μου Μπάρμπαρα ένα γαλοπρεπές «σκα-σμός, ζώ-ο-ν!». Και, φωνάζοντας, έτερα σκέψις υποδηλώσα έως και λοφονικές διαθέσεις επέρασε απ' το μυαλό, «Καλλιὰ μαύρο 'ποκάμισο παρά μισοτσεμπέρι»².

Μανώλης Βασιλάς

1. Αντονέν Αρτώ, Η Τέχνη και ο Θάνατος.

2. Καλλιὰ: καλλίτερα, 'ποκάμισο: υποκάμισο, τσιμαύρη μανδήλα, κεφαλόδεσμος (το φορούσαν οι χήρες). Ήγουν καλλίτερα χήρος ο Τρύφων παρά χήρα η Μπαρμπάρα.

LaPSus και όχι laspus: Να τα φορτώσουμε στον δαίμονα; Όχι βεβαίως. Το laspus kalami προηγούμενου τεύχους το κατήντησα sangu kalami, όταν το είδα «τυπωμένο». Τι να αποσπώ πρώτο; Μόνον την κοτσάνα, το «ευσύνθημα» που έγινε «εθνικό σύνθημα»! Τα άλλα τα πάρει ο Αχελώος. Αφού αλλού φύονται και «συζυγικές απολαύσεις» («οι συλλογικές απεισεις», έγραφε ο Τάκης) – υπήρξαν και χειρότερα λαδη.

ΤΟ «ΣΚΑΝΔΑΛΟ»... ΝΤΥΡΑΣ

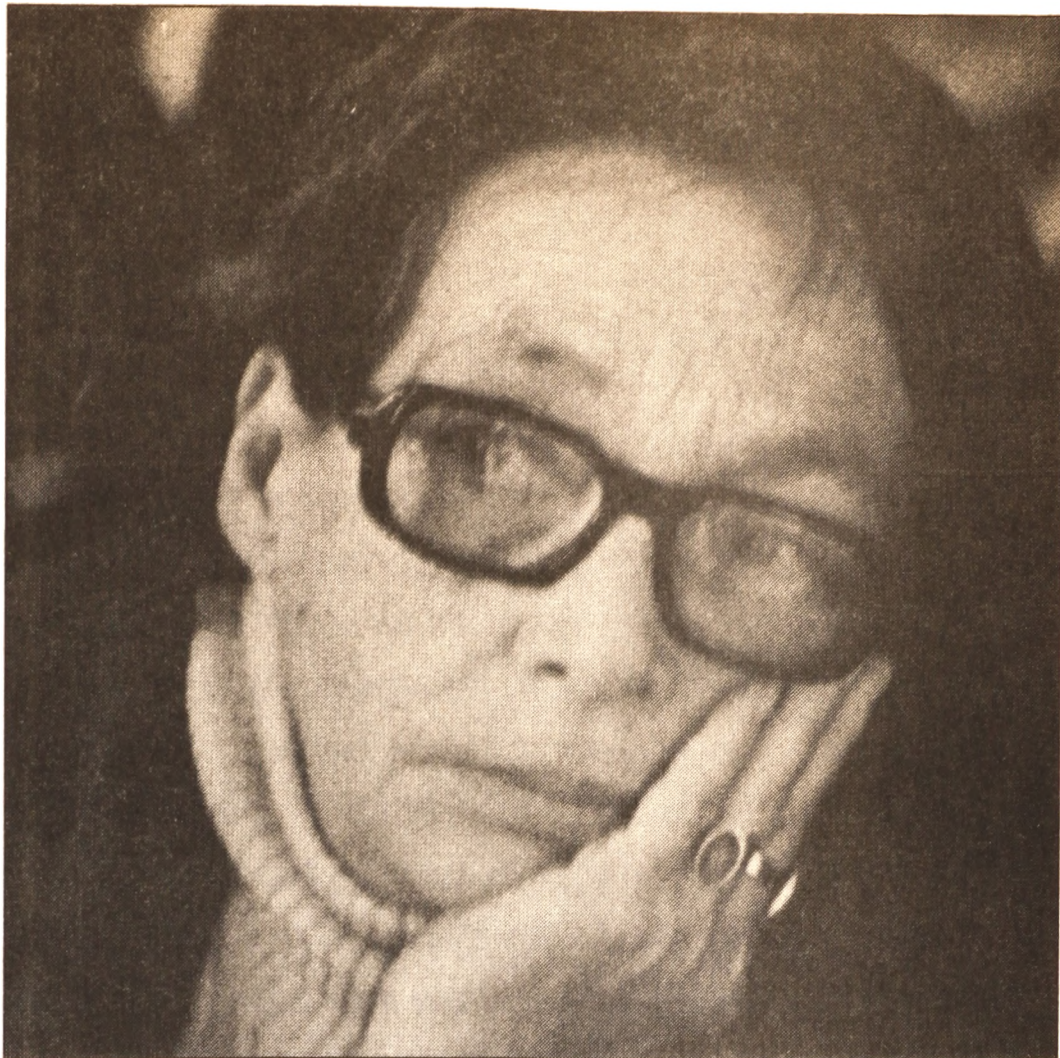
• Μήπως, πράγματι, η Ντυράς δεν αξίζει
και το μόνο που μετράει είναι η υπογραφή της;

Πολύς ο λόγος για το σχετικά πρόσφατο «σκάνδαλο» Ντυράς που, αφού συντάραξε τους γαλλικούς λογοτεχνικούς τίτλους, έγινε πολύσημο θέμα σε αθηναϊκές εφημερίδες. Αναφέρομαι, φυσικά, στο τόλμημα του νεαρού Γκυγιόμ Ζακέ, του Γάλλου που αντέγραψε ένα από τα πλέον αξιόλογα βιβλία της Μαργκερίτ Ντυράς, το «*L'après-midi de monsieur Andesmas*» (Εκδ. Gallimard, 1962) αλλάζοντας μόνο ονόματα ηρώων και τον τίτλο, και με το παραπάνω ψευδώνυμο το έστειλε σε τρεις εκδοτικούς οίκους που εκδίδουν τα έργα της Ντυράς. Και οι τρεις το απέρριψαν... ευγενικά και αρκετά σύντομα. Παρατήρηση πρώτη: οι γαλλικοί εκδοτικοί οίκοι όχι μόνο απαντούν σε άγνωστους νεαρούς συγγραφείς των οποίων απορρίπτουν το «έργο» αλλά απαντούν και σύντομα (μέγιστο διάστημα 2 μήνες). Ας ρωτήσουμε τους Έλληνες νεαρούς συγγραφείς που αποστέλλουν βιβλία τους σε δικούς μας οίκους μετά από πόσο καιρό παίρνουν απάντηση ή, καλύτερα, αν παίρνουν ποτέ καμιά, αν δεν προβούν σε επαναληπτικές οχλήσεις...

Παρατήρηση δεύτερη: Είναι αξιοπερίεργο ότι στις αναφορές που έγιναν στην υπόθεση από τους εδώ αρθρογράφους, εκείνο που υπερτονίστηκε, ως φυσικό συμπέρασμα που προκύπτει από την όλη υπόθεση, είναι α) είτε ότι η Ντυράς δεν αξίζει τίποτα και το μόνο που μετράει είναι η υπογραφή της και όχι τα κείμενά της β) είτε ότι ο νεαρός Ζακέ, ως σκευωρός, μας παραπέμπει σε όλους αυτούς που αντιγράφοντας, κερδίζουν πρόσκαιρη ή και μακραίωνη φήμη. Με άλλα λόγια, είτε τα βέλη στρέφονται κατά του σκευωρού είτε δικαιολογείται έμμεσα η άρνηση των εκδοτών με τη δικαιολογία ότι ακόμη και ιερά τέρατα όπως η Ντυράς, παράγουν και μέτρια έργα.

Δυστυχώς γι αυτούς, το «Απόγευμα του Κυρίου Αντεσμάς» μόνο μέτριο έργο δεν είναι. Και οι πραγματικοί υπεύθυνοι του σκανδάλου δεν είναι ούτε η Ντυράς ούτε ο Ζακέ. Αντίθετα, θα πρέπει να τους αναζητήσουμε από την πλευρά των ειδημόνων που αποφασίζουν για λογαριασμό των εκδοτικών οίκων το τι θα εκδοθεί και το τι όχι. Γιατί να μη λέμε άραγε τα πράγματα με το όνομά τους; Γιατί να μη δεχτούμε αυτό που είναι ολοφάνερο, ότι δηλαδή αν έγραφε σήμερα η Ντυράς, χάριν κάποιων «αρμοδίων» που προ-αποφασίζουν για το κοινό τι θα πρέπει να διαβάσει, σήμερα εμείς, τρεις μόλις δεκαετίες αργότερα, θα είχαμε ολοσχερώς στερηθεί την απόλαυση αυτού του κειμένου που υπογράφηκε κάποτε «Ντυράς»; Γιατί αρνιόμαστε να χαρακτηρίσουμε ως ανίδεους αυτούς τους ανθρώπους που θα 'πρεπε, λόγω της θέσης τους, να αναγνωρίσουν από μακριά αν όχι το κείμενο το ιδιότυπο, τουλάχιστον ύφος γραφής μιας Ντυράς;

Αν κάτι μας δείχνει η όλη υπόθεση, είναι ότι δεν πρέπει να έχουμε πλέον ψευδαισθήσεις: σήμερα δεν υφίσταται λο-

γοτεχνικό έργο αλλά απλά και μόνο βιβλιοπροϊόν. Κι αυτό σημαίνει, δυστυχώς, ακύρωση κάθε θεωρητικής αξιολογικής προσέγγισης του λογοτεχνικού έργου με βάση το κείμενο. Και δεν πρόκειται, πλέον, μόνο για έργα τέχνης που, όπως έλεγε ο Αντόρνο, αν και με αναντίρρητη ποιότητα είναι μή υπολογίσιμα, ως προς την ποσοτική τους επιρροή, στο κοινωνικό επίπεδο, αλλά για το αδύνατον της έκδοσής τους και άρα αυτής τούτης της ύπαρξής τους. Ίσως, λοιπόν, να είχε δίκιο ο Π. Ζιμά όταν έγραφε, δέκα χρόνια πριν, ότι η αγορά του βιβλίου δεν διαφέρει σε τίποτε ως προς τους νόμους προσφοράς και ζήτησης από την αγορά περιοδικών ευρείας κατανάλωσης, αυτοκινήτων ή πατάτας... Και κάτι άλλο ακόμα: μήπως η θεωρία μας περί αισθητικής διάστασης και αξιολογικού συστήματος των λογοτεχνικών έργων καθίσταται πλέον ανενεργή από τη στιγμή που βρισκόμαστε μπροστά σε μια άκρως ελεγχόμενη, με μη λογοτεχνικά κριτήρια, παραγωγή; Μήπως θα πρέπει να αποδεχτούμε αναγκαστικά, ώστε να διασωθούμε, τα προηγούμενα πορίσματα της εμπειρικής κοινωνιολογίας της λογοτεχνίας που τόσο άδικα έχουμε αφήσει ανεκμετάλλευτη; Να ανακαλύψουμε, δηλαδή, τους παράγοντες επιλογής, κατασκευής και διάθεσης του βιβλιοπροϊόντος πριν μιλήσουμε για την αισθητική του ή το χαρακτηρίσουμε αντιπροσωπευτικό παράγωγο κοινωνικο-ιστορικών προϋποθέσεων; Διότι, πολύ πριν εμείς αποφασίσουμε για το μήνυμα που το βιβλίο περικλείει, κάποιοι άλλοι έχουν αποφασίσει για το αν το βιβλίο αυτό είναι στα δικά μας μέτρα. Και ακόμα: αν η ίδια η Ντυράς είχε προτείνει ένα οποιοδήποτε κείμενο του νεαρού Ζακέ ως προστατευόμενου της σε έναν από τους τρεις αυτούς εκδοτικούς οίκους λέτε να το 'χαν απορρίψει; Να, λοιπόν ποια είναι τα θέματα που θέτει το «σκάνδαλο» Ντυράς. Ας τα δούμε κατάματα αν το αντέχουμε. Αλλιώς, καλύτερα ας σιωπούμε...

Δημήτρης Τσατσούλης

Μαργκερίτ Ντυράς: λατρεύουν, άραγε, το έργο της ή τη φήμη της που προηγείται των γραπτών της;

Ισπανία – Θεσσαλονίκη – Άουσβιτς

της Τέτας Παπαδοπούλου

Συμπληρώθηκαν φέτος πεντακόσια χρόνια (1492-1992) από την εκδίωξη των Εβραίων από την Ισπανία και την εγκατάστασή τους στη Θεσσαλονίκη, αλλά και στον ευρύτερο χώρο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, που, τότε, αποτελούσε τμήμα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Το Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου και το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης συνδιοργάνωσαν διεθνές συνέδριο (30 Οκτωβρίου – 3 Νοεμβρίου) με θέμα «Οι εβραϊκές κοινότητες της Ν.Α. Ευρώπης από τον 15ο αιώνα ως το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου». Το συνέδριο αυτό ήταν η επίσημη συμμετοχή της ελληνικής πλευράς στην επέτειο 1492-1992. Το γεγονός δε ότι το συνέδριο έγινε στη Θεσσαλονίκη, που ως τις αρχές του αιώνα ήταν η «Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων», έχει ιδιαίτερα συμβολική σημασία. Το 96% των Εβραίων της Θεσσαλονίκης εξοντώθηκαν στα ναζιστικά στρατόπεδα. Σήμερα, η εβραϊκή κοινότητα της πόλης αριθμεί λιγότερα από 1.500 μέλη...

Το 1492 δεν είναι μόνον η χρονολογία που μας παραπέμπει στο περίφημο ταξίδι του Χριστόφορου Κολόμβου και στην ανακάλυψη της Αμερικής. Το 1492, είναι, επίσης, χρονολογία σημαντική για την ιστορία της Ευρώπης και, ιδίως, για την ιστορία της εβραϊκής διασποράς. 31 Μαρτίου 1492, το Διάταγμα της Αλάμπρας. Οι καθολικοί βασιλείς της Ισπανίας, η Ισαβέλλα της Καστίλλης και ο Φερδινάνδος της Αραγόνας, αποφασίζουν να εκδιώξουν τους Εβραίους από τη χώρα τους. Το διάταγμά τους ορίζει σαφώς: είτε οι Εβραίοι θα βαπτιστούν και θα γίνουν χριστιανοί, οπότε θα παραμείνουν στην Ισπανία, είτε θα την εγκαταλείψουν αμέσως. Βάπτιση ή διωγμός. Το εκβιαστικό δίλημμα. Είναι πάντως χαρακτηριστικό ότι τη στιγμή που ο χριστιανισμός θριαμβεύει στην Ισπανία, τότε ακριβώς, εκδηλώνεται ο αντισημιτισμός.

Πολλοί Εβραίοι προκειμένου να μην αφήσουν τις περιουσίες και τον τόπο τους (ας μη μας διαφεύγει ότι βρίσκονται στην Ισπανία από πολλούς αιώνες), θα βαπτιστούν, αλλά θα διατηρήσουν την πίστη τους και στα σπίτια τους, με πλήρη μυστικότητα, θα συνεχίσουν να τηρούν τα έθιμα και τις εορτές της θρησκείας τους. Είναι αυτοί που θα ονομαστούν Marranos και θα ζήσουν το δράμα της διπλής ταυτότητας – εξωτερικά χριστιανοί, αλλά στην ψυχή τους Εβραίοι.

Οι άλλοι; Φεύγουν, παίρνοντας μαζί τους τα κλειδιά των σπιτιών τους... Όμως δεν θα γυ-

ρίσουν πίσω ποτέ. Πόσοι είναι; Περίπου 60.000. Πού πηγαίνουν; Ένας μικρός αριθμός, μέσω Πορτογαλίας, θα καταλήξει στην Ολλανδία, στο ανεκτικό Άμστερνταμ. Αρκετοί θα διασπαρθούν στα παράλια της Μεσογείου – στο Μαρόκο, την Τυνησία, την Αίγυπτο, την Ιταλία, την Προβηγκία. Οι περισσότεροι όμως θα εγκατασταθούν σε αρκετές πόλεις της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και η συντριπτική τους πλειοψηφία, στη Θεσσαλονίκη.

Φέρνουν τη Δύση στην Ανατολή

Η Θεσσαλονίκη τότε, στα τέλη του 15ου αιώνα, είναι μια πόλη ερειπωμένη και εγκαταλελειμμένη από μεγάλο τμήμα των κατοίκων της. Μια πόλη που δεν έχει ανακάμψει μετά τις τρομερές καταστροφές που προκάλεσε η εφήμερη κατοχή από τους Βενετούς (1423-1430) και η πολιορκία της από τους Οθωμανούς, στην κυριαρχία των οποίων περνά το 1430.

Σε αυτή τη Θεσσαλονίκη, λοιπόν, καταφθάνουν το 1492 οι πρώτοι Εβραίοι της Ισπανίας, οι Σεφαρδίτες, όπως ονομάζονται (Σεφαράντ στα εβραϊκά σημαίνει Ισπανία). Τα αμέσως επόμενα χρόνια θα ακολουθήσουν νέες μαζικές αφίξεις Σεφαρδιτών από τη Μαγιόρκα, την Αραγόνα, τη Βαλέντσια, αλλά και από την Πορτογαλία, τη Βενετία, τη Νάπολη.

Έτσι, μέσα σε λίγες δεκαετίες όλα τα δημογραφικά, εθνικά, θρησκευτικά δεδομένα της

Θεσσαλονίκης αλλάζουν ριζικά. Οι Σεφαρδίτες φέρνουν στη Θεσσαλονίκη την κουλτούρα τους τις συνήθειές τους, τη γλώσσα τους – τα ισπανοεβραϊκά – τις γνώσεις τους. Ουσιαστικά, φέρνουν τη Δύση στην Ανατολή. Είναι εξάλλου σημαντικό να σημειώσουμε, ότι, από τον 16ο αιώνα έως και το 1912, οι Εβραίοι στη Θεσσαλονίκη δεν αποτελούν απλώς μια πολύ σημαντική μειονότητα, αλλά την πλειοψηφία του πολυεθνικού πληθυσμού της πόλης.

Η συμβολή τους στην ανάπτυξη και αναγέννηση της Θεσσαλονίκης – οικονομική, κοινωνική, πνευματική – είναι κεφαλαιώδης. Οι επαγγελματίες τους δραστηριότητες καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα. Θα διακριθούν όμως ιδιαίτερα ως γιατροί, τυπογράφοι, τεχνίτες, βιοτέχνες, υφασματέμποροι και καπνέμποροι, επιχειρηματίες, τραπεζίτες.

Το απόγειο της ευημερίας και της ακμής έρχεται τον 19ο αιώνα. Η Θεσσαλονίκη, είναι το μεγάλο λιμάνι των Βαλκανίων και, αναμφίβολα η πιο κοσμοπολίτικη και η πιο δυτική πόλη της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης (μαζί με εκείνους της Κωνσταντινούπολης), ελέγχουν σε μεγάλο βαθμό το διεθνές εμπόριο της Μεσογείου και της Ανατολικής, της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης. Στην αρχή του 20ού αιώνα, σε σύνολο πληθυσμού 170.000 κατοίκων, οι 90.000 είναι μέλη της εβραϊκής κοινότητας. Όμως σύντομα όλα θα αλ-

για τις «Εβραϊκές κοινότητες της Ν.Α. Ευρώπης από τον 15ο αιώνα ως το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πολέμου», στην προετοιμασία του οποίου συνέβαλε σημαντικά ο καθηγητής Ι.Κ. Χασιώτης, συμμετείχαν πολλοί Έλληνες και ξένοι πανεπιστημιακοί, ιστορικοί, ερευνητές από την Ευρώπη, τις Η.Π.Α. και το Ισραήλ. Συνολικά έγιναν περί τις πενήντα ανακοινώσεις. Μια αναφορά σε ορισμένα από τα θέματα στα οποία αναφέρονταν: «Οικογένεια Σαπόρτα: Από την Αραγόνα στην Ελλάδα και οι σχέσεις της με Σεφαρδίμ Εβραίους» (Γιώργος Σαρηγιάννης), «Η εβραϊκή νηματουργία της Θεσσαλονίκης, 16ος-17ος αιώνας: Μια κριτική νέα ανάγνωση του Γιοζέφ Νεχαμά» (Gilles Weinstein), «Ο εβραϊκός αστισμός της Θεσσαλονίκης (1906-1911): περιουσίες και πτωχεύσεις» (Ευάγγελος Χεκίμογλου), «Η αντίδραση της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης στην ενσωμάτωση της πόλης στο ελληνικό κράτος» (Κώστας Σκορδύλης), «Το σιωνιστικό κίνημα στη Θεσσαλονίκη ως το Α' Πανελλήνιο Σιωνιστικό Συνέδριο» (Ρένα Μόλχο), «Γερμανοί, Εβραίοι και Χριστιανοί στην Ελλάδα στη δεκαετία του 1930» (Steven Bowman), «Απόδημη Σεφαράδ και Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα» (Βίκτωρ Ιβάνοβιτς), «Το Ολοκαύτωμα: Ζητήματα λογοτεχνικής αναπαράστασης» (Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου).

Θα παραθέσουμε, τελειώνοντας, ένα απόσπασμα από την τολμηρή ανακοίνωση της κυρίας Αμπατζοπούλου, στην οποία εκφράζει την άποψη ότι η επιλογή της λέξης *Ολοκαύτωμα* για τη γενοκτονία των Εβραίων από τους Γερμανούς ναζί είναι τουλάχιστον ανεπιτυχής. Και τονίζει τα ακόλουθα:

«Αναμφισβήτητα, η ιδιαιτερότητα της ναζιστικής γενοκτονίας επέβαλε τη χρήση ενός ειδικού όρου, και, ενώ τα γεγονότα είναι καινούργια, οι λέξεις που διαθέτουμε είναι παλιές. Αυτό που μας ενδιαφέρει εδώ είναι τόσο οι λόγοι όσο και οι συνέπειες αυτής της επιλογής. Τι ώθησε τους λογίους να εγγράψουν μια μαζική δολοφονία, που ο μηχανισμός της σαφώς σχετίζεται με αυτόν του πογκρόμ ή του νόμου του Λιντς, μέσα στο συμβολικό πλαίσιο μιας βιβλικής λέξης που σημαίνει θυσία; Πρόκειται άραγε για μια μεταφορά που μεταμφιέζει κατ' ευφημισμὸν το έγκλημα σε θυσία; Θεωρούμε ότι η επιλογή του όρου ανταποκρίνεται σε μεγάλο βαθμό στην πρόθεση των «αρχιτεκτόνων» της συγκεκριμένης γενοκτονίας να θέσουν σε κίνηση έναν ορθολογικό μηχανισμό εξόντωσης μέσα σε ένα πλαίσιο μυθολογικών καταλοίπων».

Γιατί, λοιπόν, «Ολοκαύτωμα»; Ας το σκεφτούμε λίγο, έστω με την ευκαιρία της επετείου των 500 χρόνων από την εγκατάσταση των Εβραίων της Ισπανίας στη Θεσσαλονίκη: στη Θεσσαλονίκη που, ουσιαστικά, από το 1943, είναι μια Θεσσαλονίκη χωρίς Εβραίους...

Το φρικτό τέλος

Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, η ενσωμάτωση της όλης στο ελληνικό κράτος το 1912, η πυρκαγιά του 1917 η οποία καταστρέφει το μεγαλύτερο μέρος της εβραϊκής συνοικίας, η μαζική άφιξη Ελλήνων προσφύγων από τη Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη, αλλάζουν εντελώς τη φυσιογνωμία της Θεσσαλονίκης. Όλα αυτά ωθούν να ορισμένο τμήμα της εβραϊκής κοινότητας να εταναστεύσει, ιδίως στην Παλαιστίνη. Όμως ο ύριος κορμός της κοινότητας θα μείνει εκεί και α προσαρμοστεί στη νέα πραγματικότητα: η Θεσσαλονίκη είναι πλέον πόλη ενός εθνικού κράτους και όχι μιάς πολυεθνικής αυτοκρατορίας.

Ωστόσο το φρικτό τέλος πλησιάζει. Τους 6.000 Εβραίους που θα παραμείνουν στην «πολυεθνική πόλη» τους, θα τους στιβάξουν οι Γερμανοί ναζί, στο διάστημα Μαρτίου-Ιουλίου 1943, στα τραίνα που έχουν προορισμό το Ιπρκενάου, το Μπέργκεν-Μπέλσεν, το Άουσβιτς... Από τα στρατόπεδα εξόντωσης δεν θα γυρίσουν πίσω παρά ελάχιστοι, ελαχιστότατοι.

Γιατί «Ολοκαύτωμα»;

Στο συνέδριο που έγινε στη Θεσσαλονίκη,

Νέα Οικολογία

Τεύχος 97 Νοέμβριος 1992

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36 19 837

Η φύση εκδικείται τους κερδοσκόπους, του Βασίλη Παπακριβόπουλου.

«Πράσινες» μηχανές; του Μιχάλη Προμπονά.

Νόμπελ συγγνώμης; του Βασίλη Ντισιάκου.

Διεθνής επαγρύπνηση για τα δάση του Βορρά, της Λιάνας Γαβριλάκη.

Καιρός να σιωπήσουμε, του Αύγουστου Ηλιάδη.

Νέες προσπάθειες σωτηρίας της *Caretta caretta*, του Μιχάλη Μοδινού.

Λεωνίδας Λουλουδής: Η κουλτούρα του underdog ψυχορραγεί ή ανανεώνεται;

Μελέτης Μελετόπουλος: «Η βρωμιά και το έθνος». Δημήτρης Κωστόπουλος: Πλήθη και Κέραμοι.

Πέτρα Κέλλυ: Η τελευταία συνέντευξη.

Τελευταία νέα για το στρατοσφαιρικό όζον, του Γιώργου Στρογγύλη.

Παγκοσμιοότητα και πράσινες αυταπάτες, του Μιχάλη Μοδινού.

«Ίσως το φως θα 'ναι μια νέα τυραννία», του Νίκου Τσούλια.

Η αθέατη πλευρά της επικουρικότητας, του Δ.Τ.

Επικουρικότητα, δημοκρατία, τοπικότητα, του Νίκου Γιαννή.

Ευρω-οικολογικά περί επικουρικότητας, του Μιχάλη Παπαγιαννάκη.

Ανακύκλωση στον Πειραιά. Συνέντευξη με το δήμαρχο Στέλιο Λογοθέτη.

Αθήνα: Το παζλ των αστικών συγκοινωνιών, του Γιάννη Παρασκευόπουλου.

Δέλτα Ιλισού: Όπου η φύση ανθίσταται, της Γεωργίας Τσάκωνα.

Φυσικό Πάρκο στο Δέλτα: Μία πρόταση, της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας.

Υμηττός: Τρελού άλωσις, του Βαγγέλη Στογιάννη.

Η αναβάθμιση του Υμηττού, του Γιάννη Σχίζα.

Ας τον Τρελό στην τρέλα του, του Γιώργου Αρή.

Η ελληνική φύση το Νοέμβριο, του Γρηγόρη Τσουνή.

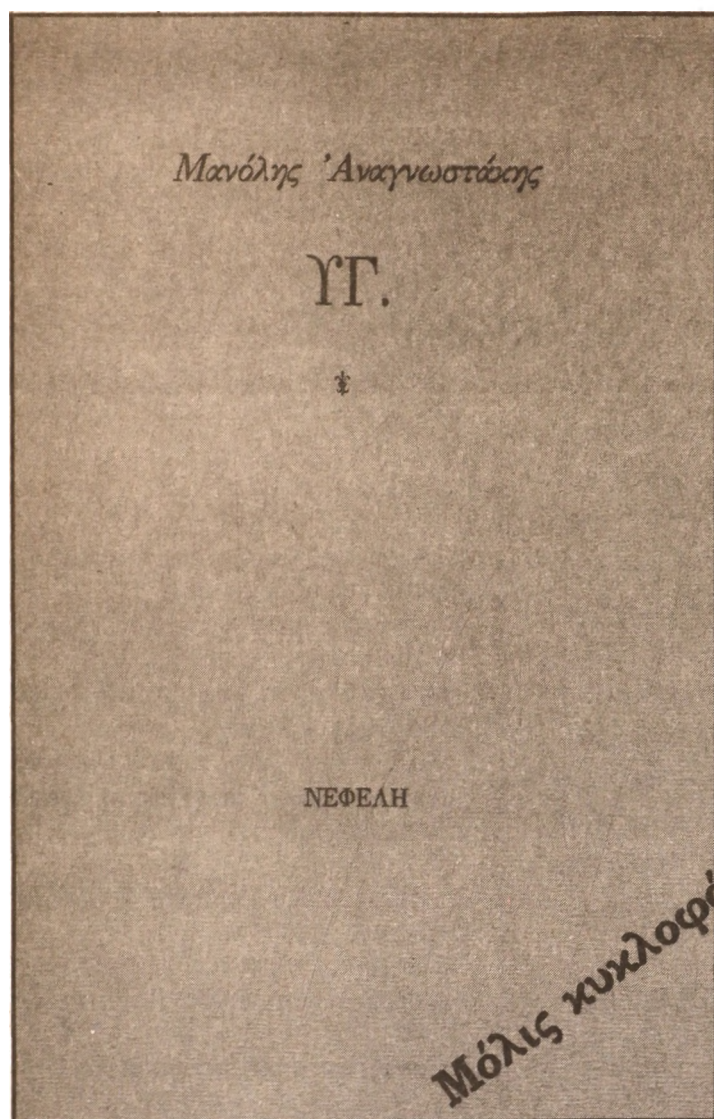
Η καλύτερη πηγή ενέργειας: Η απλή λογική, του Γιάννη Δημολιάτη.

Χημεία για όλους: βιβλιοκριτική του Μ. Προμπονά.

Τιχουάνα: Ανάμεσα σε δύο κόσμους, του Ζαν Σενώ.

Για τη βαλκανική αλληλεγγύη, του Γ. Καραμπελιά.

Μανόλης 'Αναγνωστάκης ΥΓ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, 106 79 'Αθήνα, τηλ. 3604793

ΔΥΣΛΕΞΙΑ

Ειδική εκπαίδευση – Θεραπεία παιδιών

ΟΛΓΑ ΜΙΣΙΡΛΙΔΟΥ M. A., B. Sc.

Ψυχολόγος – Πτυχιούχος
Πανεπιστημίου Hull και Keele
Μεγ. Βρετανίας. Μέλος του
Συλλόγου Ελλήνων Ψυχολόγων και
του Συλλόγου Βρετανών
Ψυχολόγων.
Τηλ. 984.28.75

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΓΙΑ ΑΥΤΟ ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
ΤΙΣ ΕΞΗΣ ΣΕΙΡΕΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΣΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ:

- 1ον ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΚΕΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ - ΜΑΚΡΥΤΙΑΝ-
ΝΗ ΤΟΜΟΙ 6 ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΙ ΑΠΟ 28.000 ΜΟΝΟ 7.500 ΔΡΧ.
- 2ον ΕΠΟΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ 2 ΤΟΜΟΥΣ ΕΓΧΡΩΜΟΥΣ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΧΗΜΑΤΟΣ (70x100) ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΥΣ ΑΠΟ 16.800 ΜΟ-
ΝΟ 5.800 ΔΡΧ.
- 3ον ΑΠΑΝΤΑ ΤΣΕ ΓΚΟΥΕΒΑΡΑ ΤΟΜΟΙ 7 ΔΕΜΕΝΟΙ ΑΠΟ 26.000 ΜΟΝΟ
7.800 ΔΡΧ.
- 4ον ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ - ΕΜΦΥΛΙΟΣ - Η ΝΙΚΗΦΟΡΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΠΟΥ ΧΑΘΗ-
ΚΕ, ΤΟΥ ΘΑΝΑΣΗ ΧΑΤΖΗ - ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ
'40-'45 - ΛΑΪΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ - Ο ΛΑΟΣ ΠΡΟΧΩΡΕΙ, Η ΗΓΕΣΙΑ ΚΛΟ-
ΝΙΖΕΤΑΙ - ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΠΟΥΣ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ, ΤΟΜΟΙ 4
ΟΓΚΩΔΕΙΣ ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΙ ΧΡΥΣΟΤΥΠΙΑ ΑΠΟ 28.000 ΜΟΝΟ 11.800
ΔΡΧ.
- 5ον ΑΠΑΝΤΑ ΙΟΥΛΙΟΥ ΒΕΡΝ ΤΟΜΟΙ 10 ΔΕΜΕΝΟΙ ΑΠΟ 24.000 ΜΟΝΟ 7.800 ΔΡΧ.
- 6ον ΛΕΞΙΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΔΟΣΗ UNESCO ΤΟΜΟΙ 3 ΠΟ-
ΛΥΤΕΛΕΙΣ ΟΓΚΩΔΕΙΣ ΑΠΟ 18.000 ΜΟΝΟ 8.500 ΔΡΧ.
- 7ον ΙΣΤΟΡΙΑ 2ου ΠΑΓΚ. ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΣΩΡΤΣΙΑ ΤΟΜΟΙ 6 ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΙ
ΑΠΟ ΤΗΝ 1η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΚΔ. ΟΙΚΟΥ «ΙΚΑΡΟΣ» ΑΠΟ 48.000 ΜΟΝΟ
14.800 ΔΡΧ.
- 8ον ΝΕΑ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ - Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΤΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ (ΜΗ-
ΧΙΩΤΗ) 10 ΕΓΧΡΩΜΟΙ ΤΟΜΟΙ ΜΟΝΟΤΟΝΙΚΟ ΓΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟ - ΓΥ-
ΜΝΑΣΙΟ - ΛΥΚΕΙΟ ΑΠΟ 65.000 ΜΟΝΟ 22.500 ΔΡΧ.
- 9ον Ο ΘΑΥΜΑΣΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ ΓΟΥΟΛΤ ΝΤΙΣΝΕΪ 20 ΤΟΜΟΙ
ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΑΠΟ 50.000 ΜΟΝΟ 22.000 ΔΡΧ.
- 10ον Ο ΘΑΥΜΑΣΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙΩΝ ΑΦΗΓΕΙΤΑΙ Ο ΠΑΡΑ-
ΜΥΘΑΣ ΠΙΛΑΒΙΟΣ ΤΟΜΟΙ 6 & 6 ΚΑΣΕΤΕΣ ΑΠΟ 28.000 ΜΟΝΟ 11.000 ΔΡΧ.
- 11ον ΜΕΓΑΛΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙ-
ΔΕΙΑ (ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΥ) ΤΟΜΟΙ 7 ΣΧΗΜΑ (70x100) ΠΟΛΥΤΕ-
ΛΕΙΣ ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΙ ΑΠΟ 42.000 ΜΟΝΟ 9.750 ΔΡΧ.
- 12ον ΑΠΑΝΤΑ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ ΤΟΜΟΙ 4 ΥΠΕΡΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΔΕΡΜΑΤΟΔΕ-
ΤΟΙ ΑΠΟ 26.000 ΜΟΝΟ 7.800 ΔΡΧ.
- 13ον 100 ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΑΛΛΑΞΑΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ
ΩΣ ΤΗ ΔΙΑΣΤΗΜΙΚΗ ΕΠΟΧΗ) ΤΟΜΟΙ 4 ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΙ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ 28.000 ΜΟΝΟ 10.800 ΔΡΧ.
- 14ον ΑΠΑΝΤΑ ΣΟΥΡΗ ΤΟΜΟΙ 6 ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟ-
ΔΕΣΙΑ ΑΠΟ 28.000 ΜΟΝΟ 7.800 ΔΡΧ.
- 15ον ΑΠΑΝΤΑ ΣΟΛΩΜΟΥ - ΚΑΛΒΟΥ ΤΟΜΟΙ 5 ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕ-
ΧΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΑΠΟ 28.000 ΜΟΝΟ 7.500 ΔΡΧ.
- 16ον ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΑΠΑΝΤΑ ΡΙΤΑΣ ΜΠΟΥΜΗ ΠΑΠΑ ΤΟΜΟΙ 6 ΔΕΜΕΝΟΙ ΑΠΟ
30.000 ΜΟΝΟ 11.400 ΔΡΧ.
- 17ον ΠΗΝΕΛΟΠΗΣ ΔΕΛΤΑ ΑΠΑΝΤΑ ΤΟΜΟΙ 8 ΔΕΜΕΝΟΙ - ΣΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ
ΤΟΥ ΒΑΛΤΟΥ - ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ - Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ - ΠΑΡΑ-
ΜΥΘΙ ΧΩΡΙΣ ΟΝΟΜΑ - ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ - ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΟΥ
ΒΟΥΛΓΑΡΟΚΤΟΝΟΥ - ΜΑΓΚΑΣ - ΤΡΑΛΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΠΟ 26.000 ΜΟ-
ΝΟ 13.800 ΔΡΧ.
- 18ον ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ Γ. Κ. ΖΟΥΚΟΦ (ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΦΟΡΕΣ ΗΡΩΣ ΤΗΣ
ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ) 2ος ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΜΠΑΡΜΠΑΡΟΣΑ. ΤΡΕΙΣ ΟΓΚΩΔΕΙΣ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΔΕΜΕΝΟΙ ΤΟΜΟΙ
ΑΠΟ 21.000 ΜΟΝΟ 7.500 ΔΡΧ.
- 19ον ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ ΤΟΜΟΙ
9 ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΙ ΧΡΥΣΟΤΥΠΙΑ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΟΓΚΩΔΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚ-
ΔΟΣΕΩΝ ΝΙΚΑΣ Α.Ε. ΑΠΟ 45.000 ΜΟΝΟ 18.500 ΔΡΧ.
- 20ον ΑΠΑΝΤΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ Ι. ΔΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗ ΤΟΜΟΙ 6 ΔΕΡΜΑΤΟΔΕΤΟΙ,
ΟΓΚΩΔΕΙΣ, ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΧΗΜΑΤΟΣ: ΣΤΗΝ ΚΟΛΑΣΗ
ΤΗΣ ΚΥΠ, ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΠΑΤΡΙΣ, ΣΚΥΛΑΝΘΡΩΠΟΙ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΚΕ-
ΥΕΙΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ, ΟΙ ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ,
ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΠΙΡΑΝΧΑΣ. ΕΝΑ ΕΡΓΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΗΠΕΙ
ΑΠΟ ΚΑΜΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΑΞΙΑΣ 29.000 ΜΟΝΟ 9.800 ΔΡΧ.

ΕΧΟΥΜΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΕ ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΠΤΩΣΗ - ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΣ
- ΛΕΞΙΚΑ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ - ΠΑΙΔΙΚΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΑ κ.ά.

(ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΕΙΡΩΝ)

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 61 1ος όρ. ΤΗΛ. 3219.300 - 3252.767

ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΟΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΕΣ ΣΤΕΛΝΟΝΤΑΙ
ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ, ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ
ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 61 Α' ΟΡΟΦΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ
ΕΚΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΩΝ ΑΠΟ 9 π.μ. ΜΕΧΡΙ 8 μ.μ.

Η ΑΛΛΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ;

Πολλοί ως τώρα έχουν υποστηρίξει ότι το τηλεοπτικό κανάλι Seven X αποτελεί πρόταση για άλλη τηλεόραση: υλικά του, εκπομπές για την τέχνη, κινηματογραφικές ταινίες που δεν διακόπτονται από διαφημίσεις, συζητήσεις, σχεδόν καθόλου πολιτικολογία, πολλή μουσική.

Δεν είμαστε βέβαιοι ότι πρόκειται για τέτοιου είδους πρόταση· οφείλουμε πάντως να αναγνωρίσουμε ότι, ως εμπορική επιχείρηση, προσπαθεί να απευθύνεται στα ενδιαφέροντα μέρους του κοινού που δεν καλύπτονται από τα μεγάλα τηλεοπτικά κανάλια, δίνοντας και το Seven X τη δική του μάχη για τη μικρή πίτα της θεαματικότητας στην οποία αποσκοπεί. Με κίνδυνο να μην αποβεί να γίνει «cult» σταθμός των «κουλτουριάρηδων», ωστόσο, το Seven X προχωρεί σε όποιες αναδιαρθρώσεις του προγράμματός του και ό,τι ήθελε προκύψει.

Ανάμεσα στα καινούργια πράγματα που διαφημίζει, σημειώνουμε το άνοιγμα του καναλιού στον «τομέα ψυχαγωγίας» –όπως σημειώνουν οι υπεύθυνοί του σε σχετικό δελτίο Τύπου– με την παραγωγή σίριαλ, «διαφορετικών», έστω (όχι, θα ήταναν αυτοί), καθημερινής πολιτικής-πολιτικής ζωής με συνεργάτες, όπως, Βαγγέλης Παπαδόπουλος, Γιώργος Βότσης, Πέτρος Κουνάκης, Δημήτρης Μαρωνίτης, Θόδωρος Αγγελόπουλος, εκπομπών για τα media, νέων προγραμμάτων για τις τέχνες, καθώς και μιας μεγάλης παραγωγής του BBC με οικολογικό περιεχόμενο.

Ευχόμαστε κάθε επιτυχία – και διατηρούμε τις φιλοδοξίες μας για το γεγονός ότι άλλο πράγμα είναι το κανάλι που πάει να κάνει μόδα (έστω για λίγους) και άλλο πράγμα το αίτημα για άλλη τηλεόραση. Όμως, ποιος επιχειρηματίας που επενδύει σε ένα, θα έπαιρνε στα σοβαρά αυτό το πραγματιστικό αίτημα;

«Μίνωος μίτος». Μ' αυτό τον τίτλο εγκαινιάζεται έκθεση ζωγραφικής του Γιάννη Δημητριάδη στην αίθουσα τέχνης Μέδουσα+1, στις 9 Νοεμβρίου. Μιά νέα αίθουσα, με πίστη στην πρωτοπορεία και στις κατακτήσεις της.

• Μετά το Χρονικό, ο Επίλογος '92. Σ' έναν τόμο, που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Γαλαίου, συνοψίζεται όλη η πολιτιστική κίνηση της χρονιάς που φεύγει (Οκτώβριος 1991 – Σεπτέμβριος 1992), αποτιμώνται τα πολιτιστικά γεγονότα και οι επιμέρους καταστάσεις και παρουσιάζεται το έργο των ανθρώπων που έφυγαν. Συνεργάζονται 52 εκπρόσωποι των γραμμάτων, της τέχνης, της σκέψης και, σίγουρα, είναι μια σημαντική προσφορά στο χώρο του πολιτισμού.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΙΚΟΣ: ΠΟΙΗΤΗΣ

• Μετά το απροσδόκητο προηγούμενο τεύχος του ANTI με το αφιέρωμα στον Γιώργο Λίκο, ήλθε η σειρά της κυκλοφορίας ενός τόμου με το σύνολο της ποιητικής του δουλειάς. Έχει τίτλο «Ποίηση 1944-1990», περιέχει τα ποιήματα των ως τώρα εκδοθέντων βιβλίων του «Τέσσερις προσωπίδες του ανέμου», «Χερρόνησος», «Είκοσι πέντε στάσιμα» και ανέκδοτα κομμάτια και κοσμεύεται με μια ανέκδοτη λιθογραφία του Παναγιώτη Τέτση. Έχουν τυπωθεί χίλια αντίτυπα, από τα οποία τα 150 εκτός εμπορίου. Στα τελευταία, το χαρτί είναι πολυτελείας και η λιθογραφία φέρει την υπογραφή του καλλιτέχνη. Το βιβλίο κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «Νεφέλη».

Στο πλαίσιο της κυκλοφορίας των ποιητικών Απάντων του Γιώργου Λίκου, ήταν και η εκδήλωση που διοργανώθηκε από το ANTI και τις εκδόσεις «Νεφέλη», χθες Πέμπτη, στο Σπίτι της Κύπρου, εκδήλωση που ήταν αφιερωμένη στο έργο του ποιητή. Το έργο του Γιώργου Λίκου, παρουσίασε ο Βαγγέλης Χατζηβασιλείου, ενώ παρευρέθηκαν πολλοί ποιητές, πεζογράφοι, κριτικοί και εν γένει εκπρόσωποι των γραμμάτων.

Είναι μια καλή αρχή για ένα έργο σημαντικό, αλλά δύσκολο να ανευρεθεί, μια που οι τρεις συλλογές που είχαν εκδοθεί ήταν από πολύ καιρό εξαντλημένες. Ευχόμαστε καλή επιτυχία.

ΕΚΔΟΣΤΙΚΑ

Όπυ Ζούνη, ζωγραφική. Δύο εκθέσεις. Η πρώτη, αναδρομική, στο Γαλλικό κοιτίδιο Αθηνών (Σίνα 31). Η δεύτερη, με τίτλο Τα σύγχρονα τοπία, ζωγραφική μεγάλων διαστάσεων στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών (Γλύκωνος 4).

Παύλος Μονεμβασιτής, γλυπτική. Συν, Κέντρο Συλλογικής Καλλιτεχνικής δραστηριότητας (Τοσίτσα 17). Έως 27.11.

Αλέκος Φασιανός, δεκατέσσερις μικρές τοιχογραφίες. Ζουμπουλάκη (Κριεζώτου 7), έως 30.11.

Μιχαήλ Μήτρας, οπτική ποίηση. Τίτλος της έκθεσης: Μήπως η ποίηση δεν είναι πάντα ευανάγνωστη; Άλλη Πόλη (Κ. Μελενίκου 34, Θεσσαλονίκη). 16.11 – 18.12.

Γιάννης Μιγάδης, ζωγραφική. Κρεωνίδης (Κανάρη 24, Κολωνάκι). Έως 5.12.

Αιλή Ελευθερίου, ζωγραφική. Γκαλερί του Νότου (Κουντουριώτου 152 και Γεωργίου Πειραιάς). Έως 5.12.

Γιώργος Γεωργιάδης, γλυπτική και σχέδια. Άνεμος (Κυριαζή 36, Κηφισιά). Έως 12.12.

Άγγελος Παπαδημητρίου. Αντίο τέχνη. Νέες Μορφές, (Βαλαωρίτου 9). Έως 5.12.

Μια παρέα που παίζει μουσική

Οι «Μικρές Περιπλανήσεις» έρχονται από την Κω. Πρόκειται για μια «ομάδα» νέων ανθρώπων που χωρίς να θέλουν να ονομαστούν «επαγγελματίες τραγουδοποιοί, πριν από λίγο καιρό, πραγματοποίησαν την πρώτη τους δισκογραφική εμφάνιση. Θα μπορούσε κανείς να ονομάσει τα τραγούδια τους μπαλάντες ή λαϊκά (με τη σωστή έννοια του όρου). Όποιο όνομα και να διαλέξει, το σίγουρο είναι πως τα τραγούδια αυτά, απλά στην κατασκευή τους, χωρίς δεξιοτεχνικές ή άλλου είδους φλυαρίες αποπνέουν μια ευαισθησία που πολύ σπάνια συναντάμε στο λαϊκό τραγούδι των ημερών μας.

Συναντηθήκαμε με τον Νίκο Αρμπελιά, υπεύθυνο για την μουσική πολλών απ' τα τραγούδια του δίσκου, ο οποίος μας μίλησε για το ξεκίνημά τους.

– Εμείς είμαστε μια παρέα. Προϋπήρξαμε ως «παρέα» που απλά έτυχε, ο καθένας από μας ν' ασχολείται και ν' αγαπά κάποιο όργανο. Ο Μάνθος (Αρμπελιάς) κιθάρα, ο Χρήστος (Γαμβέλλης) ακορντεόν, ο Λεωνίδας (Κουλίτσας) κιθάρα και μπαγλαμά. Παίξαμε μαζί μουσική και, κάποια στιγμή, θελήσαμε να γράψουμε μερικά τραγούδια για δική μας ικανοποίηση. Γιατί αυτό μέσα από τη συναναστροφή μας ερχόταν φυσικά, αβίαστα, είχε ένας μας κάποια ιδέα, την παρουσίαζε και οι άλλοι σιγά σιγά προσθέταμε διάφορα στοιχεία ώσπου φτάναμε στο αποτέλεσμα. Δεν υπήρξε κανένας απώτερος στόχος να κάνουμε «καριέρα» ως επαγγελματίες, ούτε το να γράφουμε ένα

τραγούδι, ήταν αυτοσκοπός. Αργότερα, έτυχε να μας ακούσει ο Νίκος Παπάζογλου που είχε έρθει στην Κω και αυτός έγινε ο δίσκος με τη δική του προτροπή και βοήθεια.

«Δεν κάνουμε σουξεδάκια»

• Είπατε πως το τραγούδι δεν υπήρξε ποτέ αυτοσκοπός για σας. Αυτό μπορεί να αναθεωρηθεί τώρα, εξαιτίας της δισκογραφικής σας παρουσίας και εν όψει κάποιων προτάσεων που έχετε να παρουσιάσετε ζωντανά τη μουσική

Ξεκίνησαν ως παρέα. Φτιάξαν τραγούδια για τη δική τους ικανοποίηση, χωρίς στόφο και μεγαλομανία, χωρίς να ζητούν τα φώτα της δημοσιότητας. Κι όταν η δημοσιότητα τους ανακάλυψε, εκείνοι έχοντας παραμείνει ίδιοι, μας πρόσφεραν τα τραγούδια και τις ευαισθησίες τους, χωρίς τις «συνηθισμένες ταμπέλες προσδιορισμού».

σας;

– Θέλουμε ο κόσμος ν' ακούσει και να τραγουδήσει τα τραγούδια μας. Αλλά δεν ενδιαφέρει κανέναν από μας να κάνουμε «σουξεδάκια» με «ορισμένη ημερομηνία λήξεως».

Εξάλλου είμαστε αρκετοί για να τύχει όλοι μαζί ν' αλλάξουμε συγχρόνως ύφος χάριν μιας κάποιας εμπορικότητας. Ο καθένας μας είχε και έχει τα δικά του ακούσματα και το σημείο σύγκλισής μας είναι το ότι όλοι αγαπήσαμε τις ευαισθησίες της

μουσικής και όχι την εμπορική νοοτροπία που πολλές φορές διακατέχει.

• Έρχεστε από την Κω, μια περιοχή της ελληνικής επαρχίας στην οποία δεν υπάρχει κάποια ιδιαίτερη κίνηση στο χώρο του πολιτισμού.

– Δυστυχώς, δεν είμαστε προίς κάποιων πολιτιστικών διεργασιών που συμβαίνουν στην Κω. Το πολιτιστικό επίπεδο εκεί είναι ουσιαστικά ανύπαρκτο. Περιοσότερο αποθαρρύνει παρά ενθαρρύνει τις όποιες καλλιτεχνικές δραστηριότητες.

Ίσως τώρα η δική μας περφόρμανς συμβάλλει στη δημιουργία ενός καλύτερου κλίματος. Ίσως για κάποια παιδιά λειτουργούν ενθαρρυντικά η δική μας «ευκλία» με την οποία φτάσαμε στο δίσκο και ενθαρρύνει τις δικές τους προσπάθειες ν' ασχοληθούν με τη μουσική, αυτό είναι ελπιόδοφο.

Νεκτάρης Μητρόπουλος

Η διακριτική και χαμηλόφωνη μουσική παρέα της Κω

ΕΝΑ ΕΥΟΙΩΝΟ ΠΑΡΟΝ, ΕΝΑ ΕΛΠΙΔΟΦΟΡΟ ΜΕΛΛΟΝ

Η συμβολή του Χαράλαμπου
και της
Μαρίας Μαραγκού
στο νεοϊδρυθέν Μουσείο
Νεώτερης Τέχνης
του Ρεθύμνου

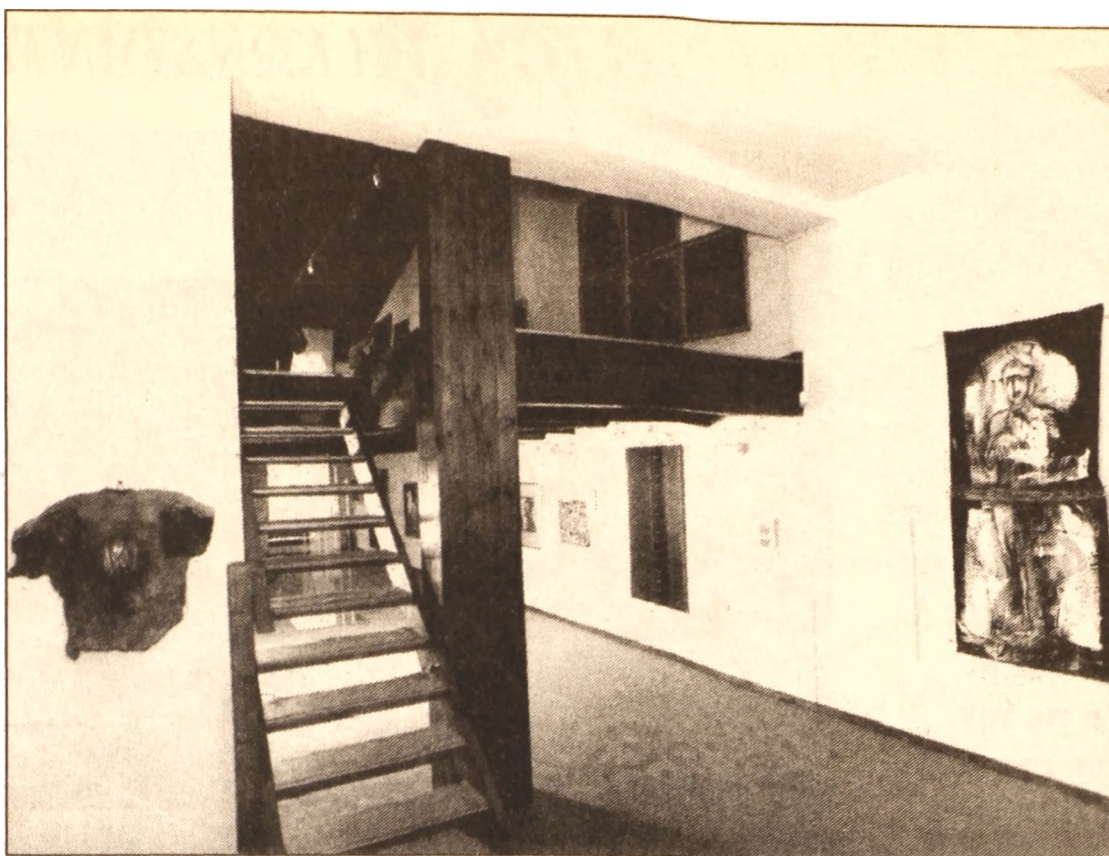
ΧΩΡΑ μας πάσχει από τις ιδέες της. Η ότι της λείπουν. Μα, από τον τρόπο που προτείνονται, ως τις τύχες της υλοποίησής τους, είναι μακριά η απόσταση. Στο τέλος, εκείνο που συνήθως μας αντιπροσωπεύει είναι οι προθέσεις. Γιατί το αποτέλεσμα οδηγεί, κάποτε, αλλού τα πράγματα. Όταν οι στόχοι όμως δεν είναι τόσο «ηλόφρονες» και είναι πραγματοποιήσιμοι, απ' ης στιγμής στηρίζονται σε μια εξεργασμένη υποδομή, τότε όχι μόνον ελπίδες γίνονται βάσιμες, αλλά και η συμβολή αποκτά ουσιαστική υπόσταση.

Αναφέρομαι στην προσφορά της Δημόσιας αρχής του Ρεθύμνου, στην ευαισθητοποίηση των εκπροσώπων της, αλλά κυρίως στην σύλληψη, τη μεθοδευμένη προώθηση –για την ποιοτική αναβάθμιση της ζωής– και την ουσιαστική, εμπνευσμένη εν τέλει συμβολή του Χαράλαμπου και της Μαρίας Μαραγκού.

Ο καρπός της αγαστής συνεργασίας του Μουσείου Ρεθύμνης και του ζεύγους Μαραγκού, όπως και άλλων ενδεχομένως ιδιωτών που βοήθησαν στη συγκέντρωση έργων ή σε άλλες τυχόν ανάγκες που προέκυψαν, ήταν η δημιουργία της Πινακοθήκης Λ. Κανακάκη και του Κέντρου Σύγχρονης Τέχνης, σε ένα κτίριο αποκατεστημένο μορφολογικά και προσαρμοσμένο να υπηρετήσει τη νέα του ταυτότητα.

Το κτίριο αυτό που βρίσκεται στο κέντρο της ιστορικής πόλης, κάτω από τη φρεσκάδα και πλησίον του Αρχαιολογικού Μουσείου, υπήρξε αρχικά ενετικό. Στους χώρους του αργότερα εγκαταστάθηκαν έργοι επήλυδες και κατά τις αρχές του 20ού αιώνα μετασκευάστηκε σε σαπωνοποιείο, χρησιμοποιούμενο με αυτήν την ιδιότητα τη δεκαετία του '60.

Πριν πέντε χρόνια ελήφθη η απόφαση

Εσωτερικό
της
Πινακοθήκης
Λ. Κανακάκη-
Μουσείο
Σύγχρονης
Τέχνης στο
Ρέθυμνο

της ίδρυσης εκεί ενός μουσείου νεώτερης και σύγχρονης τέχνης και μόλις εφέτος, μετά την ολοκλήρωση των εργασιών μετατροπής, άνοιξε τις πόρτες του και τους χώρους των 300 περίπου διαθέσιμων τετραγωνικών του στο κοινό.

Πρόκειται για μια φιλόξενη στέγη, με δυνατότητες επέκτασης και διπλασιασμού των χώρων της, –μετά την μεταφορά σε άλλο σημείο του Λαογραφικού Μουσείου– που είναι άριστα μελετημένη και φροντισμένη από την άποψη της τεχνικής υποδομής (σύγχρονος έμμεσος φωτισμός για τα έργα, κατάλληλος κλιματισμός με υγρόμετρα, πυρασφάλεια, συναγερμός κ.ά.). Στην κεντρική αίθουσα στεγάζει ένα αντιπροσωπευτικό σύνολο έργων του Ρεθυμνιώτη ζωγράφου Λ. Κανακάκη και στους υπόλοιπους χώρους η Πινακοθήκη και το Μουσείο αυτό προσφέρουν ένα ενδεικτικό πανόραμα της ελληνικής καλλιτεχνικής δημιουργίας, από τη δεκαετία του 1950 ως τις μέρες μας.

Αναφερόμαστε σε έναν πυρήνα λοιπόν μιας συλλογής που διαρρυθμιζόμενη κατάλληλα θα επεκταθεί στο μέλλον, εμπλουτιζόμενη και με άλλες κατηγορίες τέχνης, περιλαμβάνοντας φυσικά και περισσότερα έργα, εφ' όσον εγκριθούν από ήδη συσταθείσα επιτροπή ειδικών.

Εκτός από την παρουσία της μόνιμης συλλογής, θα οργανώνονται εκεί διάφορες άλλες θεματικές εκθέσεις επίσης, καθώς και Συνέδρια ή Συμπόσια, με τη συνεργασία της Εθνικής Πινακοθήκης, διαφόρων ελληνικών και ευρωπαϊκών Μου-

σείων, όπως και του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Εκτός από την προσφορά των έργων (45) του συλλέκτη κ. Χαράλαμπου Μαραγκού και της Τεχνοκριτικού κ. Μαρίας Μαραγκού, στην τελευταία ανήκει και η εκθεσιακή αντίληψη μαζί με τη διάρθρωση και το φωτισμό των εκθεμάτων.

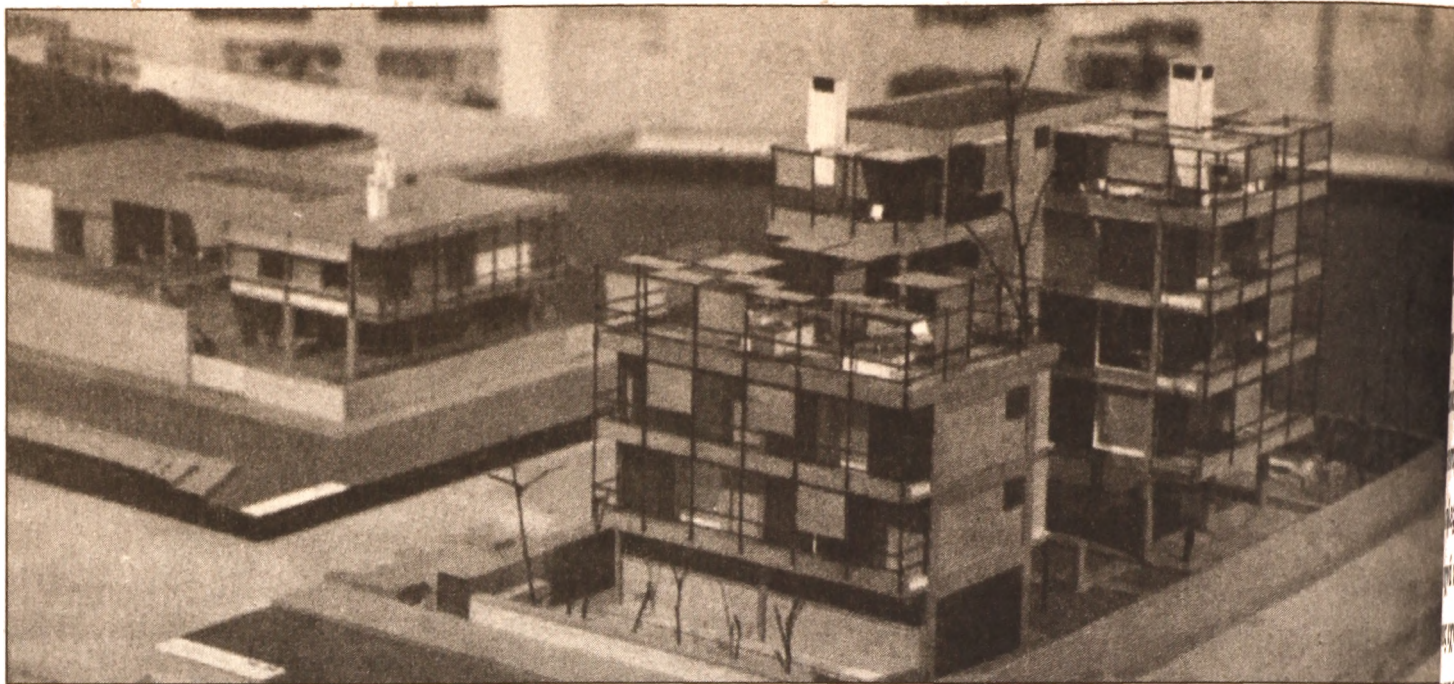
Η κ. Μ. Μαραγκού επεδίωξε μια συνάρθρωση έργων, έξω από ομάδες ή ρεύματα. Απέφυγε τη στενή χρονολογική ή ειδολογική κατάταξη, επιχειρώντας να γειτνιασεί έργα, που, από τη θέση τους και μόνον, μπορούν να προσφέρουν μια άλλη ανάγνωση στο θεατή. Μέσα από αντιπαραθέσεις έργων, από την προβολή ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και γνωρισμάτων τους, παραδοξοτήτων ακόμη που μπορούν να δημιουργήσουν επιμέρους συγκλίσεις ή αποκλίσεις, σχετικές με τα ιδιώματα και το στίγμα των καλλιτεχνών, ο χώρος του Μουσείου αυτού προσφέρει μια άλλη ζωντάνια κι έναν καινούργιο δυναμισμό, χωρίς να παραλείπεται η οικειότητα που παραχωρεί. Μια οικειότητα που δημιουργεί τη διάθεση στο θεατή να προσεγγίσει τα έργα της τέχνης, να συμφιλωθεί μαζί τους, αναβαθμίζοντας την ποιότητα της ζωής του.

Μακάρι το παράδειγμα αυτό να το μιμηθούν στο μέλλον κι άλλοι. Πάντως το Ρέθυμνο, με παράδοση στις τέχνες και στα γράμματα, αποκτώντας αυτό το Κέντρο Τέχνης, θέτει τις βάσεις για ένα μέλλον ελπιδοφόρο, αντάξιο του παρελθόντος αυτής της πόλης.

Αθηνά Σχινά

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΑΡΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ (Σχεδίασμα 1)

Ο Άρης Κωνσταντινίδης τότε που ετοίμαζε την αναδρομική του έκθεση στην Πινακοθήκη, έφτιαξε μια μακέτα για την ξύλινη σκαλωσιά, τη βαμμένη κόκκινη, που ήθελε να στήσει στην είσοδο. Θα την έδειχνε στον τότε διευθυντή, τον Δ. Παπαστάμο, για να συμφωνήσει για την κατασκευή της.

Άρης Κωνσταντινίδης: Μακέτες έργων του στην αναδρομική του έκθεση στην Πινακοθήκη

ΤΗΝ ΕΙΔΑ, σε ράφι της βιβλιοθήκης στο γραφείο του, πριν από λίγο καιρό. Δείχνει τον ισόγειο χώρο της Πινακοθήκης, εκεί που τελικά τοποθετήθηκε εκείνη η επιβλητική κατασκευή, χωρίς πολλές λεπτομέρειες, ίσως σε κλίμακα 1:100. Μια πρόχειρη μακέτα, κατατοπιστική, χρήσιμη για μια συνεννόηση.

Στην ίδια βιβλιοθήκη τώρα, ο Α. Κωνσταντινίδης, όταν είδε πως ενδιαφέρθηκα, μου δείχνει μια άλλη μακέτα, για την ίδια ξύλινη κατασκευή αλλά σε διπλάσια κλίμακα αυτή τη φορά. Την έφτιαξε ο ίδιος και αυτή, αφού τελείωσε η έκθεση του έργου στην Πινακοθήκη. Σε αυτό ήταν συνεπής με τη συνήθεια του, να φτιάχνει μακέτες στα κτίρια που χτίζει, αφού τελειώσει η κατασκευή τους. Η αναδρομική του έκθεση ήταν γεμάτη τέτοιες μακέτες.

Άρα, συμπεραίνουμε, θεωρεί αυτά τα προπλάσματα εξίσου «έργα», όπως και τα χτισμένα, οπότε τα συμπεριλαμβάνει στους τόσο σχολαστικά οργανωμένους καταλόγους του. Γιατί όμως; Γιατί αυτή η επιστροφή στο έργο; Τι μπορεί να σημαίνει κάτι τέτοιο; Σίγουρα, δεν είναι αξιολόγηση του χτισμένου αντικειμένου το πώς βιώθηκε ή το πώς προσαρμόστηκε σε διάφορες συνθήκες – αυτό θα σήμαινε πως «λογαριάζει» τους χρήστες της αρχιτεκτονικής του σαν ένα «πέρασμα» σε μια

άλλη κατάσταση και, κατά συνέπεια, πως υπολογίζει στο στοιχείο του χρόνου. Στην έννοια της διάρκειάς του, στην επίδρασή του.

Να είναι αυτό το «πάγωμα» του χρόνου η μανία της σύλληψης της απόλυτης μορφής, έτσι όπως σχηματίστηκε αρχικά; Οπότε το εύλογο ερώτημα: κάνει άραγε αλλαγές στη μακέτα, σε σχέση με ό,τι χτίστηκε; (Όπως πριν από αυτόν ο Palladio, ο Le Corbusier και ποιος ξέρει πόσοι άλλοι που αγνοούμε...). Αν αυτή η ερμηνεία καταλύει το χρόνο ως παράμετρο της αρχιτεκτονικής (πόσο εξαισία «μοντέρνο» δεν είναι άλλωστε αυτό!) μήπως το ίδιο δεν κρύβεται πίσω από την άρνησή του να «εξελιξεί» τη δουλειά του, μένοντας σταθερός σε μια εποχή τρομακτικής ρευστότητας και μεταλλαγών; «Ακαμψία» ως προς την αλλαγή, αλλά και «ακαμψία» ως προς την ανοχή (μα και αυτό δεν είναι εξίσου μοντέρνο γνώρισμα, με την έννοια που είχε η επαναστατικότητα στις αρχές του αιώνα;). Πού συνδέονται αυτά τα δυο χαρακτηριστικά; Εδώ προτείνουμε την εξίσωση: *Ακαμψία = άρνηση του χρόνου ως εκφραστή της συνθήκης της αλλαγής.*

Το ζήτημα αυτό είναι βέβαια γνώριμο και από την πλούσια βιβλιογραφία γύρω από την αρχιτεκτονική του εικοστού αιώνα. Δεν θα ήταν αυτό πρόβλημα, δηλαδή το να δείξουμε τις αρμόζουσες αντιστοιχίες, αν δεν είχαμε ένα

ακόμα ερώτημα να μας απασχολεί: και με τη θέση απέναντι στην παράδοση τι γίνεται;

Είναι φανερό πως η «παράδοση» θεωρείται και αυτή αιώνια, δηλαδή αναλλοίωτη και πάντα υπάρχουσα, χωρίς κανένα χρονικό προσδιορισμό. Αυτό διευκολύνει αφάνταστα τη θεώρηση που μπορούμε άνετα να ονομάσουμε «τηλεσκοπική» όταν ένα απλό στέγαστρο από ταπεινά υλικά (κλαδιά και χόρτα) εμφανίζεται ως η κατ' εξοχήν παράδοση, σε αντιπαράθεση με ένα οποιοδήποτε επιβλητικό «μνημείο», από εκείνα που κοσμούν τις κατ' εξοχήν εκδόσεις (τα αθάνατα «μπαρόκ» αρχοντικά μας). Η παράδοση του Α. Κωνσταντινίδη είναι η νεότερη, η απόλυτα ανώνυμη, η αφόρτιστη μορφολογικά – άρα η αταύτιστη με συγκεκριμένη ιστορική περίοδο ή με ιδιαίτερη γεωγραφική ενότητα. Άρα απορροφάται από την *άχρονη* και από την *άτοπη* αρχιτεκτονική παράδοση, από όπου μπορεί με ευχέρεια να κάνει τις απαραίτητες αφαιρέσεις, και να ονομάσει το αποτέλεσμα «αρχές της παράδοσης». Η αντι-μορφολογική του αντιμετώπιση, που υποστηρίζει και εφαρμόζει με τόση συνέπεια, είναι κατ' ουσίαν αντι-χρονική.

Με καταργημένη την έννοια του χρόνου και με παραβιασμένη την υποχρέωση της τοπικής αναφοράς (ως πολιτισμικό αποτύπωμα του χρόνου πάνω στο χώρο), το

αρχιτεκτονικό έργο αυτονομείται. Η επεξεργασία του – δηλαδή απασχόληση μαζί του – δεν τείνει με το πέρασμα από το τελεταίο συνεργείο μαστόρων στους χρήστες που μεταφέρουν τη τους μέσα στο αρχιτεκτόνημα. Το έργο ουσιαστικά υπάρχει μόνο στο μυαλό του δημιουργού του, αποθηκευμένο βίωμα. Αυτός, τότε, μπορεί ελεύθερα να το αναπλάσει όποτε θελήσει. Δουλεύοντας ο Α. Κωνσταντινίδης τη μακέτα «κατόπιν εορτής», δεν πολί απλά και μόνο μέσω μνήμης ούτε αναπαράγει μνηστικά. Δημιουργεί ξεκινώντας από το σημείο μηδέν, με δεδομένη κατεύθυνση (εκείνη που πήρε συγκεκριμένη αρχιτεκτονική σση») για να καταλήξει στο σημείο ακριβώς. Έχοντας εμεταξύ καταργήσει τις ασήμα (και ίσως ενοχλητικές) παρελές από εξωτερικές συμπτώσεις (σημάδια και αυτά του κατεμένου χρόνου με την αυθαί του «τυχαίου») που δεν μπενα επηρεάσουν τη σταθερορεία.

Η κατασκευή της μακέτας το συμβατικό τέλος του αποτελεεί έτσι μια άσκηση, δηλαδή μια επιβεβαίωση και έλεγχο πορείας. Αποτελεί σση και την έκφραση του από ελέγχου πάνω στο τελικό αλεσμα.

Δημήτρης Φιλίππ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ Η ΠΙΝΑΚΙΔΑ

Μια καλοκαιρινή περιήγηση στη Ζάκυνθο αποκαλύπτει, εκτός από τις φυσικές καλλονές ενός τόπου υπό «τουριστική αξιοποίηση» και τα μισοκατεστραμμένα από τις αλλεπάλληλες πυρκαγιές δάση, κάποια αχνά και αφημένα την τύχη τους ίχνη μιας ιστορίας λεηλατημένης από χέρια τυμβωρύχων και παραδομένης στη μανία του καιρού και την αδιαφορία αυτών που θεωρούνται υπερασπιστές της.

Ο Καμπί της Ζακύνθου, κοντά στις δυτικές απόκρημνες ακτές του νησιού, εκτός από αποκαΐδια της πύρινης λαίλαξης κρύβει μια έκπληξη: ένα νεκροταφείο των Μυκηναϊκών χρόνων. Ο τουριστικός οδηγός μας έφερε ίσαμε 'κει, δίπλα στην αναφορά για το μυκηναϊκό νεκροταφείο είχε ένα ερωτηματικό: «Ίσως γιατί το νεκροταφείο τυπικά παραμένει άγνωστο στο νησί στους επισκέπτες του, χωρίς έχει επίσημα ανακηρυχθεί αρχαιολογικός τόπος. Η πινακίδα, που σημαίνει τον αρχαιολογικό χώρο έχει αυτόβουλα αναρτηθεί στον ιερέα του χωριού Κλάδη που είναι ο φημιστής και προστάτης του νεκροταφείου. Πρόκειται σίγουρα για μια συλλεγμένη -για την ελληνική σηματικότητα- ιστορία, απ' όπου παραμένουν στην αφάνεια επειδή κάποια ευρήματα δεν ανακαλυφθούν σε μια περιοχή που, εκτός από ακριτική νοτιά ανατολικά και βόρεια νοτιά είναι η ελληνική μεθόδια», δεν συνέπεσε να είναι της ιστορίας των Μυκηναίων ή της ιστορίας του τόπου. Αξίζει ίσως τον κόπο να αναφερθούν κάποιες λεπτομέ-

ρειες.

Η θέση του μυκηναϊκού νεκροταφείου, έξω από το χωριό, ήταν γνωστή από παλιά, επισημάνθηκε όμως κατά τη διάνοιξη αγροτικού δρόμου το 1971. Στις 24-25 Μαΐου 1971 και 2-6 Ιουνίου 1972 διεξήχθη σωστική αρχαιολογική ανασκαφή. Κατά τη διάρκεια τεσσάρων συνολικά ημερών (!) ερευνήθηκαν 14 συνολικά λακκοειδείς λαξευτοί τάφοι της Υστεροελλαδικής II α' και β' περιόδου, τα ευρήματα των οποίων από τότε φυλάσσονται ως «μελλοντικά εκθέματα» στις αποθήκες του Μουσείου Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης της Ζακύνθου. Μάλιστα, σύμφωνα με μαρτυρία του ιερέα Αναστάσιου Κλάδη, ο οποίος τότε είχε συμμετάσχει ως εργάτης στην ανασκαφή, τα κρανία και άλλα οστά που βρέθηκαν στους τάφους πετάχθηκαν με εντολή των αρχαιολόγων (!) και έμειναν εκτεθειμένα στον ήλιο και στη βροχή ώσπου αφανίστηκαν. Αυτά όμως ανήκουν στο μακρινό παρελθόν.

Τα πορίσματα των ανασκαφών στο Καμπί Ζακύνθου παρουσιάστηκαν επιστημονικά από την Πηνελόπη Αγαλλοπούλου στις σελίδες του «Αρχαιολογικού Δελτίου» (τόμος 28, 1973, σελ. 198-214). Από τη δημοσίευση αυτή προέκυψε η σπουδαιότητα του εν λόγω νεκροταφείου για τη διαλεύκανση των προβλημάτων που δημιουργεί η έλλειψη αρχαιολογικών τεκμηρίων για τη Μυκηναϊκή Ζάκυνθο, καθώς και η ανάγκη μελλοντικών ανασκαφών στο νησί για να εξακριβωθεί σαφέστερα ο ρόλος των νησιών του Ιουνίου κατά την επέκταση των Μυκηναίων προς τη δυτική Μεσόγειο. Η ύπαρξη νεκροταφείου, και μάλιστα αρκετά μεγάλου -όπως αποδεικνύει ο αριθμός των τάφων που ερευνήθηκαν καθώς και όσων παραμένουν ακόμα ανεξερεύνητοι (σύμφωνα με ενδείξεις που έχουν διαπιστωθεί κατά τη διάρκεια πρόχειρου και επιφανειακού καθαρισμού του χώρου)-

Η τοποθέτηση πινακίδας για την «ευπρεπή εμφάνιση και ανάδειξη» του αρχαιολογικού χώρου δεν έγινε ποτέ. Το κενό αυτοκλήτως εκάλυψε η ιδιωτική πρωτοβουλία.

συνεπάγεται και την ύπαρξη κάποιου οικισμού στην ίδια περιοχή. Άλλωστε, οι κάτοικοι στο Καμπί ανακαλύπτουν διαρκώς πήλινα όστρακα και άλλα τεκμήρια στα χωράφια τους κατά τη διεξαγωγή των αγροτικών εργασιών τους.

Από το 1972 έως σήμερα τα διαβήματα του ιερέα Αναστασίου Κλάδη προς τις αρμόδιες αρχαιολογικές υπηρεσίες, τον νομάρχη, τον τοπικό Τύπο και το υπουργείο Πολιτισμού υπήρξαν αλλεπάλληλα. Η απάντηση που του έδωσε το 1989 ο τότε υπουργός Πολιτισμού, Τζ. Τζαννετάκης όταν ο ιερέας τον συνάντησε προσωπικά, ήταν τετριμμένη και μάλλον γραφική: «Η Ελλάδα είναι ένας απέραντος αρχαιολογικός χώρος».

Παρά τη μάλλον απογοητευτική απάντηση του υπουργού, το έγγραφο αίτημα του ιερέα για τη διεξαγωγή νέων ερευνών στην περιοχή βρήκε τον Σεπτέμβριο του 1989 ανταπόκριση από την ΣΤ' Εφορία αρχαιοτήτων Πάτρας, ενώ φέτος έδειξε κάποιο ενδιαφέρον για το θέμα και ο νομάρχης. Η Εφορία απάντησε: «Δεν προβλέπονται προς το παρόν συστηματικές ανασκαφές στη θέση, προγραμματίστηκαν όμως για φέτος (1989-90) ο συστηματικός καθαρισμός και η τοποθέτηση πινακίδων στον χώρο για την ευπρεπή εμφάνιση και ανάδειξή του...»

Το αποτέλεσμα του επί διμήνου (!) «συστηματικού» καθαρισμού του χώρου που πραγματοποιήθηκε δύο χρόνια αργότερα, τον Ιούνιο του 1992, από δύο ωρομίσθιους ανειδίκευτους εργάτες -χωρίς μάλιστα τη διαρκή παρουσία και επίβλεψη αρχαιολόγου (!)- ήταν ο σχηματισμός δύο-

τριών μικρών σωρών από ξερόχορτα μέσα στο μυκηναϊκό νεκροταφείο, ενώ «η τοποθέτηση πινακίδων στον χώρο για την ευπρεπή εμφάνιση και ανάδειξή του...» δεν έγινε ποτέ. Ο χώρος παραμένει επί εικοσαετία ανοιχτός, ορατός και επισκέψιμος για κάθε καλόπιστο ή κακοπροαίρετο ενδιαφερόμενο. Η μοναδική πινακίδα που στέκεται στην άκρη του χωματόδρομου είναι αυτή που ο μοναδικός ενδιαφερόμενος, ο παπα-Αναστάσιος, τοποθέτησε πριν από χρόνια, σήμα για τον επισκέπτη που θα ρίξει μια περαστική (ίσως και πονηρή ματιά) στον απερίφρακτο χώρο, αλλά και φωνή διαμαρτυρίας ταυτόχρονα ενός ανθρώπου που απόστασε να ταχυδρομεί υπομνήματα προς «αρμόδιους» οι οποίοι κωφεύουν μπροστά στις εκκλήσεις των λιγοστών πια ευαισθητοποιημένων πολιτών, στα διδάγματα της ιστορίας και την κρισιμότητα των καιρών.

Αν το να διαμαρτύρεται κανείς για τα μνημεία που αφημένα στην τύχη τους αργοπεθαίνουν κάθε μέρα αποτελεί γραφικότητα, τότε οι μάχες που δίνονται για την πατρότητα ιστορικών ονομάτων και συμβόλων είναι χαμένες a priori. Γιατί πατριωτισμό δε συνιστούν οι ψευδεπίγραφες υποσχέσεις, οι ρητορείες ή οι κατά περίπτωση πολύχρωμες φιέστες με σκοπό να αναδείξουν ιστορικά σύμβολα σε είδη λαϊκής κατανάλωσης, αλλά ο έμπρακτος σεβασμός στη φυσιογνωμία αυτού του τόπου και στα χνάρια της ιστορικής του διαδρομής.

Αδαμαντία Μουχελή
Γιάννης Τελέλης

Η ΑΜΙΓΔΑΛΟΨΙΧΑ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

«Ακόμα κι ένα σύννεφο να περάσει, με πληγώνει», ομολογεί, το 1970, «ο άλλος Δημήτριος». Όμως, μόλις τρία χρόνια αργότερα, θα βρει το σθένος να αντιμετωπίσει τους ζωντανούς «ελέφαντες». Το 1973, ο Δ. Ποταμίτης ριζώνει οριστικά στο αθηναϊκό τοπίο, ιδρύοντας εκτός κέντρου το «Θέατρο Έρευνας»

ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΗΘΟΠΟΙΟΣ, θεατρικός συγγραφέας και σκηνοθέτης, ο Δ. Ποταμίτης συμπληρώνει εφέτος είκοσι χρόνια αναζήτησης στο θέατρο και σχεδόν τριάντα χρόνια από την παρθενική ποιητική του συλλογή. Ένα μεγάλο διάστημα, ωστόσο, πολλά σημάδια πείθουν πως ο ποιητής διατήρησε την ευαισθησία του έστω κι αν δημοσιεύει σπανιότερα, ο ηθοποιός παρέμεινε απέριττος λεπτουργώντας με φαντασία και ο σκηνοθέτης συνεχώς καθοδηγητής, σεβαστικός στον θεατρικό λόγο.

Όσο για το δραματουργό, μάλλον παρουσιάζεται, όταν υπάρχει απόλυτη ανάγκη, προτιμώντας να μεταπλάθει τα βιβλία άλλων σε θέατρο και να επινοεί θεατρικά παραμύθια. Σπάνια παρασύρεται από τον σχιζοειδή νεοελληνικό βίο και συγγράφει καταγγέλλοντας. Όμως και τότε, ο συμβολισμός και το όνειρο κλέβουν την κατ'επίφασιν ρεαλιστική παράσταση.

Αναγκαία η μακρηγορία, όταν ο χρόνος φορτώνει κάποιον με το μύθο του και εν συνεχεία τον υποχρεώνει να στοιχίζεται στο κατόπι του.

Μάλλον, ο Δ. Ποταμίτης είχε σαφή ιδέα για το έργο που αναζητούσε, σημαντικό όσο και επί-

καιρο. Εκείνα τα κατά συνθήκην ψεύδη του Μαξ Νόρνταου, που συνήθιζαν οι καθώς πρέπει κυρίες παλαιότερων εποχών, πρόσφεραν στιγμιαία κάλυψη, για μεμονωμένες πράξεις. Όμως, σήμερα, το ψεύδος αποκτά διαφορετική υπόσταση, διαποτίζει τον τρόπο ζωής, διαμορφώνοντας έναν κατά συνθήκη βίο. Για να συνυπάρξει αρμονικά, η γενιά του Δ. Ποταμίτη —οι αποκαλούμενοι αμφισβητίες— με τους παλαιότερους, χρειαζόταν, αν όχι το ψεύδος, τουλάχιστον την απόκρυψη της αλήθειας, την ηθελημένη πλάνη.

Αντί όμως να συγγράψει ένα θεατρικό έργο γύρω από το ευεργετικό ή ύπουλο θανατηφόρο για τις ανθρώπινες σχέσεις, ιδιαίτερα τις ερωτικές, ψεύδος, προτιμά μια έτοιμη λύση από το σύγχρονο βρετανικό ρεπερτόριο. Ωστόσο το έργο *Ο ίδιος δρόμος του Τζίμμυ Τσιν*, με θέμα ένα ζευγάρι ομοφυλοφίλων που συμβιώνει και ταυτόχρονα συγχρωτίζεται με την οικογένεια του πλέον ανήσυχου και ευάλωτου εκ των δύο, αποδεικνύεται μάλλον υπερβολικά «ίσιο» στη ρεαλιστική πραγμάτευση ενός μύθου με πολλαπλές διαστάσεις.

Ο συγγραφέας, ένας εξηντάρης Εγγλέζος, που ξεκίνησε μάλλον όψιμα την καριέρα του ως δραματουργός, κυρίως με ραδιοφωνικά έργα, επιλέγει μια μορφή πιραντελλικής έμπνευσης. Ο αφηγητής, επικαλούμενος τη συνέργεια του κοινού, εξιστορεί, με χρονικές υπερβάσεις, παλιότερα γεγονότα που εκθέτει σε ένα αδιατάραχτο παρόν.

Το έργο, μια κωμωδία των σημερινών ηθών, ουσιαστικά χωρίς ίντριγκα, ζητάει κίνηση από τους διαλόγους. Ο Ε. Μπελιές, ποιητής της ίδιας γενιάς και ευαίσθη-

Από την παράσταση του Θεάτρου Έρευνας

σίας με τον Δ. Ποταμίτη, θα μπορούσε να είχε γράψει ένα παραπλήσιο έργο και, μάλιστα, με πλουσιότερη σάτιρα, εμπνεόμενος από την αθηναϊκή πραγματικότητα. Γιατί, αν στο Λονδίνο τη συμβίωση δύο ομοφυλοφίλων αγνοεί μόνο η μητέρα, στα καθ' ημάς εθελotuφλούν οι πάντες, ιδιαίτερα οι «φυσιολογικοί» ομήλικοι που αποσιωπούν ενοχλημένοι. Τελικά, αρκείται στη μετάφραση να παίξει με τη γλώσσα, αυξάνοντας τη στύφη γεύση και τις χιουμοριστικές αποχρώσεις, χωρίς να παραμελεί τους γλυκαμούς τρυφερότητας.

Τις αυξομειώσεις έντασης που απουσιάζουν από τον *Ίσιο δρόμο* θεραπεύει ως ένα σημείο και η σκηνοθεσία του Δ. Ποταμίτη. Ένας ρομαντικός αφηγητής μετεωρίζεται ανάμεσα στο φως και στο σκοτάδι, οριοθετώντας τα χρονικά περάσματα. Παράλληλα, επί σκηνής, οι οικογενειακοί διαξίφισμοι και οι παρανοήσεις διογκώνονται ελαφρά, ώστε να διαφαίνεται η καρικατούρα πίσω από τους ρεαλιστικούς χαρακτήρες. Ο ηθοποιός Δ. Ποταμίτης στέκεται αρωγός. «Ο ηθοποιός έμαθε πολλά μυστικά στο σκηνοθέτη και τον ποιητή, κυρίως μια απέραντη κατανόηση για τον κόσμο...», έλεγε ο ίδιος παλαιότερα. Αρκεί ένα γρήγορο πέραςμα, το άγγιγμα στα πλήκτρα του πιάνου, κάποιος διασταγμός στο βλέμμα.

Βοηθητικός, ο σκηνικός χώρος

του Χ. Σεπεντζή με τα ποιητικά διακοσμητικά, ένδειξη μιας έλκες προσήλωσης, σε αντίθε με κάποιους εξπρεσιονιστικούς πίνακες, που αναζητούν ακόταντότητα. Ενώ τα κοστουμ συμβάλλουν στη γελοιογραφική διάσταση των προσώπων.

Η Μ. Μαρτίκα γοητεύεται από την ανασφαλή μητέρα, αφορμή αφελή και μανιακά κοκέτα, αλώντας τους αισθαντικούς νους, τουλάχιστον στις σιωπές. Ακόμη δύο θαυμάσιες κόρες αδελφές: Η Νόνα που η Α. Βρηήλ αποδίδει χυμώδη και αλαυστικά νευρωτική. Μια ναίκα σε πλήρη εξάρτηση από τον μάλλον προβληματικό σύγγο, που ο Σ. Κάτσενοσ σκιτά με ηθελημένη υπερβολή. Κα σώφρων Λουίζα, η Α. Βελδάκη, χρωματίζει το πρακτικό πνεύμα με ευαισθησία, αν πολύ ευκίνητη για εγκυμονού. Σύζυγός της, ο Π. Πανόπουλ φτιάχνει έναν χαρακτηριστικό Έλληνα: ο αντίστοιχος Εγγλέθα διέθετε περισσότερο φλέγα, ακόμα και στις αφελείς ερμεισεις. Ωραίος και μαλθακός ντροφος, ο Α. Ραμπαούνης στιχομυθίες με τους «γαμπρό του, πιθανόν, απαιτούσαν περισσότερο παιχνίδισμα, απόρροιας ανάλαφρης υπεροχής.

Δεν φταίει η παράσταση, με ο Τ. Τσιν και ο φιλόξενος; ρος των Ιλισίων που έχει συντήσει το κοινό του σε διαφορετικές επιλογές. Μ. Θεοδοσοπούλ

Δοκίμιο για πάρα πολλούς

Μίλαν Κούντερα

Αθανασία

Εκδ. Εστία, Αθήνα 1991

Αν μπορεί κανείς να μη δεχθεί ότι το νέο μυθιστόρημα του Κούντερα, *Η Αθανασία*, είναι ένα ευφυές παιχνίδι. Ο συγγραφέας κατασκευάζει και κινεί τα πρόσωπά του με ευρηστικότητα, ξαφνιάζοντάς μας ευρηστικά (τις περισσότερες φορές) με τις διαπλοκές της ιστορίας του, που, ενώ ανακαλεί το κλασικό μυθιστόρημα –ως προς συμπτώσεις π.χ. που φέρουν επαφή τα πρόσωπα μεταξύ τους– αναδεικνύει ταυτόχρονα τη μέθοδο κατασκευής του. Οι παράγοντες συχνά αποτελούν γεμάτα χάρη, όπως και ο πλασματικός συγγραφέας ή πρόσωπο που κινείται με το μυθιστόρημα, φέροντας το θέμα και τη δημιουργική ιδιότητα του πραγματικού συγγραφέα, αναγνωρίζεται στις τελευταίες σελίδες του μυθιστορήματος με έναν ήρωά του, και ξαφνίζεται από το γεγονός ότι εκείνος το 'χει ρίξει στο πιτό: «Ποτέ είχα φανταστεί τον Πωλ με πακα», αποφαινεται ο πλασματικός συγγραφέας Κούντερα, νοντάς μας να νιώσουμε ευφορία από το χιούμορ που ενυπάρχει σε αυτή την πολύπλοκη αλληλεπίδραση των διαφόρων επιδρών της μυθιστορηματικής πραγματικότητας και στην ειρωνική υπονόμηση της σχέσης δημιουργού και δημιουργήματος. Η βασική ιδέα του μυθιστορήματος, αυτή με την οποία σπονώνεται, είναι επίσης ευρηστική: «Πολλοί οι άνθρωποι, λίγες χειρονομίες». Έτσι, ορισμένα μέρη του μυθιστορήματος συνδυάζονται μεταξύ τους μέσω μιας χειρονομίας την οποία διαγράφουν πρόσωπα διαφορετικά και ποτε απομακρυσμένα μες στο χρόνο: η Ανιές σπάει τα γυαλιά

της αδελφής της, όπως η Χριστιάνε, σύζυγος του Γκαίτε, σπάει τα γυαλιά της ανταγωνιστικής της.

Η έξυπνη όμως αυτή ιδέα –που θα μπορούσε, νομίζω, να αποδειχθεί ακόμα πιο καρποφόρα, αν ο συγγραφέας μες στην πληθωρική του δεν την ξεχνούσε σε μεγάλα τμήματα του έργου του– ντύνεται με φιλοσοφικούς, ασπούμε, στοχασμούς, που δεν είναι παρά προφανείς κοινοτοπίες. Προφανείς κοινοτοπίες, που επιχειρούν να δικαιωθούν, μάλιστα, ως πρωτότυπες ιδέες μέσω μιας προκλητικής διατύπωσης: «Καμιά Ανιές, κανένας Πωλ, δεν σχεδιάστηκαν στον υπολογιστή [ενός υποθετικού δημιουργού] αλλά ακριβώς ένα πρότυπο: το ανθρώπινο ον, σε πλήθος αντιτύπων που είναι απλά παράγωγα του αρχικού πρωτοτύπου και δεν έχουν καμία ατομική ουσία. Όχι περισσότερο από αυτήν που έχει ένα αυτοκίνητο που βγαίνει από τα εργοστάσια της Ρενώ. Την ουσία του αυτοκινήτου πρέπει να την αναζητήσει κανείς πέρα από αυτό το αυτοκίνητο, στα αρχεία του κατασκευαστή. Μόνο ένας αριθμός σειράς ξεχωρίζει το ένα αυτοκίνητο από το άλλο. Σ' ένα ανθρώπινο αντίγραφο, ο αριθμός είναι το πρόσωπο, αυτό το τυχαίο και μοναδικό σύνολο χαρακτηριστικών» κλπ. (σ. 21-22).

Ποιος δεν είναι εξοικειωμένος σήμερα με την ιδέα ότι το «άτομο» δεν είναι μοναδικό, αλλά συμερίζεται ιδέες, σκέψεις, χειρονομίες κ.λπ. με κοινωνικές ομάδες ή με το κοινωνικό σύνολο; Σε ποιο κοινό απευθύνεται αυτή η προκλητική (σαν να ήταν πρωτότυπη) κατάρριψη του μύθου της μοναδικότητας του ατόμου; Θα έλεγε κανείς πως, ξαφνικά, ο Κούντερα μετατρέπεται σε έναν διαφωτιστή των πλατιών μαζών, των πολύ πλατιών μαζών, στις οποίες δεν έχει περάσει σύ-

τε η απλούστερη κοινωνιολογική ιδέα.

Κατά τρόπο παράξενο –για έναν συγγραφέα που αν μη τι άλλο θέλει να είναι πρωτότυπος– ολόκληρο το πρώτο μέρος του μυθιστορήματος, είναι μια αλληλουχία από κοινότοπες παρατηρήσεις και σχόλια, που επιπλέον είναι μάλλον άχαρα συνδεδεμένα με την αφήγηση. Η αφήγηση συνίσταται στην παρακολούθηση μιας γυναίκας, της Ανιές, κατά τη διαδρομή της μια μέρα, ένα Σάββατο, στη μεγαλούπολη. (Η ένδοξη παράδοση του μοντερνιστικού μυθιστορήματος στην περιγραφή μιας μέρας θα έπρεπε να είχε καταστήσει τον Κούντερα πιο προσεκτικό). Η Ανιές λοιπόν προχωρά στο δρόμο και δεν βρίσκει πού να φάει, επειδή «οι βρετόνικες ταβέρνες που σε καλωσόριζαν» άλλοτε έχουν δώσει τη θέση τους στα θλιβερά φαστφουντ (σ. 30) ενοχλείται από την πληθώρα των πεζών, των αυτοκινήτων και των μηχανών, νιώθει μίσος για την κοπέλα που έχει βγάλει το σιγαστήρα από το μηχανάκι της· και πάλι μόνο η βιαστικότητα του συναισθήματος, το μίσος, επιχειρεί να καταστήσει ενδιαφέρουσα μια εντελώς κοινή κατάσταση – αυτό που θα λέγαμε με τον νόμιμα κακόφημο σ' αυτή την περίπτωση όρο «ηθογραφία».

Έπειτα, η ηρωίδα μας ξεφυλλίζει ένα περιοδικό κι αυτό για να δώσει λαβή στο σχόλιο: η φωτογραφική μηχανή έχει εισβάλει στην ιδιωτική ζωή έτσι ώστε «το άτομο δεν ανήκει πια στον εαυτό του, είναι εντελώς ιδιοκτησία των άλλων» (σ. 45). Πρόκειται για την τυπική γκρίνια των νοσταλγών του παρελθόντος, για την πιο συνηθισμένη στάση ενός κοινού που θέλει να αισθάνεται ότι συμμετέχει στην κριτική του καιρού του (του κοινού εκείνου, που ενώ εντυφεί στις φωτογραφίες των περιοδικών ευρείας κυ-

Ωδές του Κάλβου.

Επιλογή κριτικών κειμένων (επιμέλεια: Νάσος Βαγενάς, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 1992): Μια συναγωγή κριτικών κειμένων για τις Ωδές του Κάλβου, χωρίς να λύνει κανένα από τα επίμαχα ζητήματα που θέτει το έργο του, είναι μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να ξαναθεθούν και να συζητηθούν εκ νέου· για να μας δοθεί η δυνατότητα να διερευνήσουμε τη δική μας πρόσληψη του έργου του, να πραγματοποιήσουμε τη δική μας αποτίμηση. Απ' ό,τι αναγγέλλεται, πάντως, φαίνεται πως ο δεύτερος τόμος που θα ακολουθήσει θα υπηρετεί, εν μέρει τουλάχιστον, αυτόν το στόχο. Έχουμε, λοιπόν, στην περίπτωση αυτή, μια γόνιμη αντιμετώπιση των επετείων –τα διακόσια χρόνια από τη γέννηση του ποιητή– και περιμένουμε τη συνέχειά της...

Αρχιτεκτονική της Αρχιτεκτονικής.

Ημερολογιακά σημειώματα του Άρη Κωνσταντινίδη (εκδ. Άγρα, 1992), από το 1937 έως το 1990. «15.5.37: Σπίτια για το χειμώνα, σπίτια για το καλοκαίρι. Το σπίτι σε διαφορετικές κλιματολογικές συνθήκες. Γιατί να μην έχουμε και ένα υπαίθριο δωμάτιο ύπνου; Πόσο είναι όμορφο να κοιμάται κανείς στο υπαίθρο. Την ημέρα κάτω από ένα δέντρο (στη σκιά του) και το βράδυ κάτω από τον έναστρο ουρανό». Εγγραφές αποσπασματικές που όμως συνθέτουν έναν

ενιαίο κόσμο και εικονογραφούν κατά τον ειλικρινέστερο τρόπο τη δημιουργική αγωνία του αρχιτέκτονα-ποιητή.

♥

Βρίσκω πάντα μεγάλη ευχαρίστηση –αν και σπανίως «κόβω» φύλλα– όταν ξεφυλλίζω περιοδικά, που έρχονται από διάφορα μέρη της Ελλάδας, ασχολούνται με ποικίλα θέματα, συγκεντρώνουν διαφορετικές συντροφίες, δείχνουν σχεδόν πάντα την ίδια ανησυχία για κατάργηση της σιωπής και επικοινωνία, είναι με λίγα λόγια ένας δρόμος για την κατάλυση της μοναξιάς που μαστίζει τις ζωές μας, έτσι νόμιζα...

Παλιά και νέα ανάκατα!
Νέα Οικολογία, 96 (Οκτώβριος 1992) αλλά και *Φύση και Οικολογία* 18 (Φθινόπωρο 1992): για να διαπιστώσω πως οι οικολόγοι του *Φύση και Οικολογία* αποκαλούν τους «συντρόφους» τους της άλλης όχθης «γιάπηδες της *Νέας Οικολογίας*». Και μη χειρότερα.

♥

Για *Τα Νέα της Τέχνης* (με έμφαση στην αγορά τέχνης και με ειδικές οικονομικές σελίδες) υπάρχει τώρα μια μηνιαία εφημερίδα. Δηλαδή, υπάρχει για όσους αγοράζουν «έργα τέχνης», για όσους «επενδύουν» στο χρηματιστήριο της τέχνης. Γι' αυτούς που απλώς αγαπούν την τέχνη, ο μόνος τρόπος που υπάρχει είναι να την ζουν, όσο μπορούν!

♥

Δύο φεγγάρια στην *Αμερική* (Αθήνα 1992): ένα οδοιπορικό του

κλοφορίας, αισθάνεται υποχρεωμένο, ταυτόχρονα και αντισταθμιστικά, να ασκήσει κριτική).

Αν το πρώτο τμήμα του μυθιστορήματος είναι προγραμματισμένο για ένα τέτοιο κοινό, το δεύτερο (ερμηνεία της διάσημης σχέσης του Γκαίτε με την Μπεττίνα Μπρεντάνο), φαίνεται να στοχεύει ψηλότερα. Και να που στο ίδιο το θέμα της φωτογραφίας παρουσιάζεται τώρα η ακριβώς αντίθετη σκέψη: «Πριν ακόμα επινοηθεί, ο φωτογραφικός φακός υπήρχε ήδη ως η ίδια η μη υλοποιημένη ουσία του. Χωρίς κανέναν αληθινός φακός να τους έχει σημαδέψει, οι άνθρωποι ήδη συμπεριφέρονταν σαν να τους φωτογράφιζαν» (σ. 68). Τι συμβαίνει λοιπόν; Φρόντιζαν πάντα οι άνθρωποι για την εικόνα τους ή αυτή η στάση είναι χαρακτηριστική του θλιβερού αιώνα μας; Φαντάζομαι πως είναι λογικό να περιμένει κανείς μια πιο συνεκτική θεώρηση από ένα συγγραφέα με ροπές προς το δοκίμιο.

Ωστόσο αξίζει κανείς να φτάσει (το λέω γιατί ξέρω μερικούς που δεν άντεξαν) στο τρίτο από τα επτά μέρη του μυθιστορήματος. Εδώ ξαφνικά εκτυλίσσεται μια αφήγηση που ανταποκρίνεται επιτέλους στη φήμη του συγγραφέα της. Ο ανταγωνισμός ανάμεσα σε δυο αδελφές, η θέση του άντρα ανάμεσά τους, η κόρη: η διεισδυτική παρατήρηση των ανθρώπινων συμπεριφορών συνδυάζεται εδώ με έξυπνα σχόλια για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό και για την παθολογία του τέλους του αιώνα· ο δοκιμιακός λόγος και η μυθιστορηματική πλοκή αλληλοστηρίζονται με δεξιοτεχνία, ενώ τη θέση της εύκολης καταγγελίας του σύγχρονου κόσμου την έχει πάρει μια πνευματώδης αντιπαράθεση των αξιών, όπου και οι δύο πλευρές συμμετέχουν εξίσου στο δίκιο και στο άδικο.

Δεν κρατιέται στο επίπεδο αυτό το υπόλοιπο μυθιστόρημα ακολουθεί μια φθίνουσα πορεία για να φθάσει ξανά σε χαμηλά επίπεδα, στο έκτο μέρος, όπου

προβάλλει, –είχε δώσει σημεία του και νωρίτερα– ο λάγνος Κούντερα, αυτό το πρόσωπο του συγγραφέα που, από το *Αστείο* ήδη, υποβίβαζε την τέχνη του στο επίπεδο του κοινού ερωτογραφήματος: «Κάθισε μπροστά σε μία λευκή κόλλα χαρτί και προσπάθησε να καταχωρίσει σε μια στήλη τα ονόματα των ερωμένων του. Γρήγορα κατέγραψε μια πρώτη ήττα. Σπανιότατες ήταν εκείνες που θυμόταν το επίθετό τους τόσο καλά όσο και το όνομά τους και σε ορισμένες περιπτώσεις δεν μπορούσε να ξαναβρεί ούτε το ένα ούτε το άλλο» (σ. 377).

Δεν καταλαβαίνω γιατί να μας ενδιαφέρουν οι γεμάτες κρυφή οίηση σκέψεις ενός νεαρού με ατελείωτες ερωτικές περιπέτειες. Εδώ ο Κούντερα πέφτει στην παγίδα που ο ίδιος είχε επισημάνει στην αρχή του μυθιστορήματος του: «Δεν υπάρχει παρά ένα πράγμα που επιθυμούμε όλοι βαθύτατα: να μας θεωρεί ολόκληρος ο κόσμος μεγάλους αμαρτωλούς» (σ. 13). Ο συγγραφέας που δεν μπορεί να υπερνικήσει ή τουλάχιστον να καλύψει αποτελεσματικά την επιθυμία του αυτή ξεπέφτει στο επίπεδο του υπερφίαλου για τις ερωτικές του νίκες (και όχι βέβαια «ήττες», όπως, φιλάρεσκα, λέει το κείμενο) νεανίσκου – ή νεανίσκης.

Ο αναγνώστης της κριτικής αυτής θα βρει ίσως θεωρητικά απαράδεκτη την ταύτιση ενός μυθιστορηματικού προσώπου με το συγγραφέα του, όμως στην παραπάνω περίπτωση έχει κανείς την εντύπωση ότι το εξωλογотехνικό υλικό έχει περάσει στη μυθοπλασία εντελώς ανεπεξέργαστο. Ο συγγραφέας μοιάζει να μην μπορεί να πάρει απόσταση από τη ζωή του ή από τις επιθυμίες του κι αυτή η έλλειψη απόστασης είναι, νομίζω, το αισθητικό Βατερλώ του. Γιατί κάπου σε αυτό το σημείο πρέπει να διαπλέκεται η στάση του συγγραφέα ως πραγματικού προσώπου με το έργο του και η ιδεολογία με την αισθητική.

Ο συγγραφέας, λένε, κατα-

σκευάζει, ενώ γράφει, ένα δεύτερο εγώ, καλύτερο από τον πραγματικό εαυτό του ή τουλάχιστον σε κριτική σχέση μαζί του. Αν δεν το κάνει αυτό, κινδυνεύει να μετατρέψει το γράψιμο σε αφελή αυτοεξύμνηση ή παράθεση προκαταλήψεων. Έτσι ο Κούντερα-συγγραφέας, όταν δεν κατορθώνει να απαλλαγεί από την έντονα ανδροκρατική οπτική του Κούντερα-πραγματικού προσώπου, γράφει τα παρακάτω –δix απαράδεκτα επειδή τα αποδίδει, επιπλέον, σε μια γυναίκα η Ανιές βλέπει μπροστά της «μια γυναίκα με βρακί φαρδύ που σταματούσε στα γόνατα, σύμφωνα με τη μόδα της χρονιάς. Τ'οπίσθιά της φάνταζαν, μ' ένα τέτοιο ρούχο, ακόμα πιο χοντρά και πιο χαμηλά στο έδαφος. Ο νερούλης της σάρκες, γυμνές κοσπρες, έμοιαζαν με χωριάτικα λαγήνι στολισμένο από κισσούς ανάγλυφους, στο μπλε χρώμα της κληματίδας, πλεγμένους σαν φαλιά μικρών φιδιών. Η Ανιές σκίφθηκε: η γυναίκα αυτή θα μπορούσε να είχε βρει είκοσι άλλους τρόπους να ντυθεί για να κάνει λιγότερο τερατώδη τα οπίσθια της και για να κρύψει τους κισσούς της. Γιατί δεν το κάνει;» (σ. 31).

Αν ο πραγματικός κύριος Κούντερα δεν θα μας ενδιέφερε καθόλου ως προς τις σχέσεις του με το άλλο φύλο (παρά μόνο ο χρειαζόταν να κάνουμε παρέα μαζί του), ο συγγραφέας Κούντερας μάς ενοχλεί όταν δεν κατορθώνει να αναχθεί από το επίπεδο της καθημερινής κοινότοπης και προκατειλημμένης παρατήρησης σε μια σφαίρα που θα είχε να μας πει κάτι σημαντικότερο για τον άνθρωπο.

Το χειρότερο όμως είναι ότι Κούντερας, αβασάνιστα και ετού του προχείρου, επιχειρεί σε ακριβώς το σημείο του κειμένου μια αναγωγή· συνδέει τη γυναίκα με τα άσχημα οπίσθια με τα άσχημα της σημερινής ζωής. Το απόσπασμα που παρέθεσα συνι-χίζει ως εξής: «Οι άνθρωποι, όμως, μόνο δεν γυρεύουν πια να είναι ωραίοι, όταν βρίσκονται ανάμε-

τα στους άλλους, αλλά δεν γυρεύουν ούτε καν να μην είναι ισχυροί! (Η Ανιές) είπε μέσα της: μια μέρα, όταν η έφοδος της ισχύμιας θα έχει γίνει εντελώς ανυπόφορη, θα αγοράσει από ένα ανθοπωλείο ένα βλασταράκι υσσωπίδας, ένα λεπτό κοτσάνι που καταλήγει σ' ένα λουλούδι μικροσκοπικό. Θα βγει μ' αυτό το δρόμο κρατώντας το μπροστά στο πρόσωπό της, με το λέμμο απάνω του ώσπου να μη βλέπει τίποτα άλλο από αυτό το

ωραίο γαλάζιο σημείο, ύστατη εικόνα που θέλει να διατηρήσει από έναν κόσμο που έχει πάψει να τον αγαπάει» (σ. 31-32).

Η «ασχήμια», όπως φαίνεται, δεν είναι παρά η στιγμιαία απογοήτευση ενός μανιακού κυνηγού της ομορφιάς του γυναικείου φύλου. (Η καημένη η ηρωίδα οφείλει να ταυτιστεί με το βάνουσο βλέμμα του.)

Νομίζω λοιπόν ότι έχουμε το δικαίωμα να μην πάρουμε το συγγραφέα στα σοβαρά, όταν

μας μιλά με δυσφορία για τον σύγχρονο κόσμο (έναν κόσμο, άλλωστε, που έχει βελτιώσει αισθητικά το ανθρώπινο είδος) και να δούμε στην εικόνα του λουλουδιού, με την οποία σε επανάληψη – προσέξτε! – κλείνει το μυθιστόρημα, όχι το σύμβολο μιας συγκινητικής «φυγής», αλλά την κενότητα μιας αβάσταχτης επιπολαιότητας.

Αγγέλα Καστρινάκη

Γιάννη Β. Διακογιάννη στους ρυθμούς του τζετ σερ, της ρέγκε, της κάντρου και των Ελληνοαμερικανών. Κάτι απ' όλα και λίγο απ' όλα... Άλλωστε, η μέτρια δημοσιογραφία δεν μπορεί να μετατραπεί σε καλή λογοτεχνία μόνο και μόνο επειδή θα θέλαμε...

«Έβαλες πλώρη να χαθείς, να λυτρωθείς/ τράβηξες το κουπί γι' αλλού να φύγεις/ με του ορίζοντα τα μήκη σμίγεις/ του πεπρωμένου κόβεις το σκοινί για να σωθείς./ Ταξίδι φεύγεις μακρινό/ ταξίδι που θαρρείς πως θα σε σώσει/ κάτω απ' το φως των αστεριών/ σημαία μαύρη έχεις υψώσει»: Μιχαήλ Ε. Σάββας, *Νεκρός Αντίλογος* (Αθήνα 1992).

Ζηνοβία του Gellu Naum (εκδ. Φόρμα, Αθήνα 1992). Ο μεταφραστής Βίκτωρ Ιβάνοβιτς καταφέρνει να μας οδηγήσει στο δύσκολο δρόμο της επικοινωνίας με ένα έργο και μια γραμματειακή περιοχή την ίδια στιγμή. Γιατί η «Ζηνοβία» είναι η δίοδος για να προσεγγίσουμε το ρουμανικό υπερρεαλιστικό κίνημα, τον άγνωστο στο ελληνικό κοινό συγγραφέα Gellu Naum... και συγχρόνως μια κατάδυση στον πυρήνα του ερωτικού ενστίκτου.

«Η Ζηνοβία πέρασε τα δάκτυλά της κατά μήκος των αράδων κι άρχισε να διαβάξει, οι σίχοι ηχούσαν παράξενοι στην ακοή μας, αλλά εμείς καταλαβαίναμε το νόημά τους πέρα από τις λέξεις.»

ο χαρτοκόπτης

Αστυνομικός μύθος και λογοτεχνία

Reicho Matsumoto

Τόκιο Εξπρές

Μετάφραση: Αλόη Σιδέρη

Μεταδόσεις: Άγρα, Αθήνα 1992

Μολονότι το αστυνομικό διήγημα και μυθιστόρημα, στην εκατόχρονη τώρα πορεία του, απαίτησε έμμεσα μια θέση στη λογοτεχνία, σαν ένα είδος αφηγηματικού λόγου και παρά το γεγονός οφείλει την πατρότητά του στον Έντγκαρ Άλαν Πόε, δεν τόλμησε να αποσπάσει την εθολική επιδοκιμασία από το κριτικό της κριτικής. Μια μεγάλη μερίδα της το θεωρούσε πάρα πολύ παραλογοτεχνικό φαινόμενο, άλλη το έβλεπε κακή λογοτεχνία και μια τρίτη ούτε καν λογοτεχνία. Κάποιοι θεωρητικοί, μάλιστα, και όταν ακόμα συζητούνταν μπροστά σε μια τελετή κά άρτια αφήγηση και σε μια επιτυχημένη δημιουργία υσσοφαιρας, προβληματίζονταν αν η κατηγορία αυτή του αστυνομικού θα μπορούσε να συγκροτήσει ειδολογική κατηγορία. Ανάμεσα στις αντιφατικές απόψεις κι εκείνη του Α. Μπόρχες, που σε μια διά-

λεξή του αναρωτήθηκε: «... Τι θα μπορούσαμε να πούμε ως υπεράσπιση του αστυνομικού είδους;...», για να καταλήξει ότι στη χαοτική εποχή μας, όπου και η λογοτεχνία τείνει προς το χαοτικό, καταργώντας πρόσωπα και πλοκή, υπάρχει κάτι που ταπεινά διατήρησε τις κλασικές αρετές: το αστυνομικό διήγημα. Εκεί υπάρχει αρχή, μέση και τέλος, διατηρώντας έτσι την τάξη σε μια εποχή αταξίας...

Οπωσδήποτε, αν δεχτούμε – όπως γενικά στον έντεχνο λόγο – ότι υπάρχει καλή και κακή λογοτεχνία, θα πρέπει να δεχτούμε επίσης ότι υπάρχει καλό και κακό αστυνομικό μυθιστόρημα και το *Τόκιο Εξπρές* του Ματσουμότο (1910) σύμφωνα με τους κανόνες της αφηγηματικής τέχνης, εντάσσεται στα επιτυχημένα δείγματά της. Γραμμένο το 1958, με πολλές εκδόσεις από τότε, είναι το βιβλίο που καθιέρωσε το δημιουργό του ως έναν από τους μεγαλύτερους Ιάπωνες συγγραφείς αστυνομικών μυθιστορημάτων.

Ο Ματσουμότο τοποθετεί το μυθιστόρημά του σε σύγχρονη εποχή και με ζωντανές περι-

γραφές τού χώρου ξεναγεί τον αναγνώστη σε αρκετές πόλεις της Ιαπωνίας. Τα πρόσωπα που κινεί είναι απόλυτα πειστικά και φροντίζει με επιμέλεια να μην τα εντάξει στη δράση του έργου, χωρίς να προηγηθεί μια επίμονη ψυχογραφική ανάλυσή τους. Ξεκινάει το μύθο του με την ανακάλυψη δύο πτωμάτων σε ερημική παραλία. Όλες οι ενδείξεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για αυτοκτονία δύο εραστών και μόνο στις τελευταίες σελίδες του βιβλίου αποκαλύπτεται ότι πρόκειται περί δολοφονίας που, μάλιστα, έχει σχέση με σκοτεινά κυβερνητικά σκάνδαλα.

Αναμφισβήτητα, ο Ιάπωνας συγγραφέας με την αχαλίνωτη φαντασία, την ευρηματικότητα και την αφηγηματική του δύναμη ξέρει όχι μόνο να αιχμαλωτίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, αλλά και να αφήνει να διαφανούν κίνητρα, που αγγίζουν βαθύτερες ανθρώπινες αδυναμίες. Η μετάφραση της Αλόης Σιδέρη κυλάει πλαστικά, περισώζοντας έτσι την αφηγηματική ροή και την ατμόσφαιρα του μυθιστορήματος.

Τάκης Μενδράκος

ΔΕΚΑΟΚΤΩ ΜΗΝΕΣ ΜΕΤΑ

ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ

ΤΟΥ ΑΠΕΡΧΟΜΕΝΟΥ ΝΤΡΥΠΛΕΡ ΤΟΥ ΚΑΥΡΟΥ ΤΟΥΤΟΥ

Στὸν Διονύση Κ., παιδιᾶς ἔνεκεν

Ποτέ μου δὲν διαβάζω ἐφημερίδα
ποτέ δὲν ἦταν εἶδηση ἡ ζωὴ μου

Γ. ΚΟΡΟΠΟΥΛΗΣ (μοῦ φαίνεται)

Στὴν δίψα μου ὀνειρεύομαι τὸν Ντιέγκο,
Νεροσυρμὴ στὴν ἐσχατιὰ τοῦ πόνου
Μὲ τὸν Μακρή, τὴν Νοταρᾶ, τὸν Βέγγο.
Ἕνας χωριάτης, πάνω στοῦ ἡμόνου
Τὴν πλάτη, μὲ τὴν ἔλλαμψη τοῦ μόνου
Ἕλληνας πού θὰ κτίσῃ Παρθενώνα,
Νὰ θεωρῇ μὲ τὴν πίκρα, τοῦ αὐτοκτόνου
Τὸ περιστέρι, ὁ Ντιέγκο Μαραντόνα.

Θολωμένο καὶ γύφτικο τὸ μάτι
Τὸ ἐναρκτήριο λάκτισμα δικό του
Σ' ὅλα τῆς γῆς τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη.
Νὰ κουβαλᾷ τὰ φτωχικά τοῦ Νότου
Στὸ χρυσοεπιπλωμένο ἀρχοντικό του.
Ὡς τέλειωνεν τῆς θλίψης τὸν ἀγώνα
Τὸν εἶδα: εἶχε κακὸ τὸ ριζικό του,
Τὸ περιστέρι, ὁ Ντιέγκο Μαραντόνα.

Εκεῖ στὴν μακρινότατη Ἀρζεντίνα
Ἡ ὁδὺνὴ του εἶναι ἡ οἰκεία μας ὁδὺνὴ
(Κάπου στὸ Μέτς, Μουσοῦρου, στὴν Ἀθήνα).
Μ' ἀπόκαμ' ἡ ψυχούλα καὶ τῆς δίνει
Παρηγορία στερνὴ τὴν κοκαῖνη.
Ἄ, στὴν ὁθόνη κλίναμε τὸ γόνα
Λέγοντας: ἄς χαρῇ λίγη γαλήνη,
Τὸ περιστέρι, ὁ Ντιέγκο Μαραντόνα.

Κυρὰ τῆς μοναξιᾶς, μάννα τοῦ πλήθους,
Κυρὰ τοῦ ξεπεσμοῦ, τοῦ χαμοῦ μάννα,
Σταμάτα τοῦ ἀναθέματος τοὺς λίθους.
Κι ἐμπρὸς στὸν ἐπερχόμενο χειμῶνα
Μέμνησο νὰ ταΐζῃ στὴν ἀλάνα
Τὸ περιστέρι, ὁ Ντιέγκο Μαραντόνα.

ΗΛΙΑΣ ΛΑΓΙΟΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ

ΗΛΙΑ

ΛΑΓΙΟ

Δ

Για την άνεσή σας....

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

90
ΧΡΟΝΙΑ
ΜΕ ΤΗ ΣΙΓΟΥΡΙΑ ΤΟΥ

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΟ
ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ